ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

ماقالات

ئىمىر ھوسىيىن سەبۇرى

نەشرگە تەييارلىغۇچى: ئابدۇرىشىت ئىسلامى

نەشرگە تەييارلىغۇچىدىن:

ئىمىر ھوسىيىن سەبۇرى — 19 - ئەسىرنىڭ ئالدىنقى يېرىمىدا قەشقەر شەھرىدە ئوتكەن ئۇيغۇر شائىرى. ئۇ، باللىق دەۋرىدىن باشلاپلا، ئىلىم - مەرىپەتكە قىزغىن مۇھەببەت باغلىغان، شۇ زاماننىڭ مەكتەپ - مەدرىسلىرىدە ئوقۇپ، ئېگىلمەس - سۇنماس غەيرەت ۋە ئىجتىھات بىلەن تىرىشىپ، مول ۋە ئەتراپلىق مەلۇماتقا ئىگە ئىلىم ئىگىسى ھەمدە يۇقۇرى سەۋىيىلىك شائىر بولۇپ يېتىشىپ چىققان.

پۇتۇن ئومرىنى ۋە بارلىق زېھنىنى ئىلىم - مەرىپەت ئىگەللەشكە ۋە ئىجادىيەت ئىشلىرىغا بېغىشلىغان، مال - مۇلۇك توپلاش، بايلىق ئارتتۇرۇشنى ھەۋەس قىلمىغان شائىرنىڭ تۇرمۇشى ئېغىر غۇربەتچىلىك ئىچىدە ئوتكەن. لېكىن، شائىر، ئىلىم - مەرىپەت ۋە ئەدىبىي ئىجادىيەت يولىدا، كەمبەغەلچىلىكتە ئوتكەن ھاياتىنى بايلىق، مەنسەپ ۋە ھەر خىل ئابروي - ھەشەمەتلەردىن مەنىلىگرەك دەپ قارىغان.

سەبۇرى ئوز ئومرىدە كوپلىگەن نەسىرىي ۋە شېئىرىي ئەسەرلەرنى ئىجات قىلغان، لېكىن ئۇلاردىن بىزنىڭ دەۋرىمىزگە يېتىپ كېلەلىگەنلىرى ئىنتايىن ئاز. بۇنىڭ سەۋىۋى، شائىرنىڭ ھاياتى شارائىتلىرى مانجۇ فېودال ئەكسىيەتچىلىرىنىڭ ئۇيغۇر خەلقى ئۇستىدىكى مىللى زۇلمى بارغانسېرى ئېغىرلاشقان، مىللەت ئۇلارنىڭ قۇللۇق ئىسكەنجىسىگە تېخىمۇ بەكرەك چىرمىشىپ قالغان بىر تارىخىي دەۋرگە توغرا كەلگەن. مانجۇ فېودال خاندانلىغى ئوزلىرىنىڭ بۇ زىمىندىكى ھەربىي، سىياسى، ئىقتىسادىي، ئىجتىمائى ۋە جۇغراپىيىۋى مەنپەئەتلىرى ئۇستىدىلا ئويلاشقانكى، ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ھەقلىق مىللى ئورنى ۋە مىللى مەنپەئەتلىرى ئۇستىدە ئازراقمۇ ئويلىشىپ كورگەن ئەمەس. ئۇلار بۇ يەردىكى پۇتۇن تىرىشچانلىغىنى ئوزلىرىنىڭ قۇللۇق ھوكۇمرانلىغىنى مۇستەھكەملەشكە، ئەمگەكچى خەلق ئۇستىدىكى زۇلۇم ۋە ئېكسپىلاتاتسىيىسىنى كۇچەيتىشكە، جۇملىدىن بۇ كەڭ ۋە پاراۋان ئولكىنىڭ خىلمۇ - خىل مەھسۇلاتلىرى ۋە تەبىي بايلىقلىرىنى تالان - تاراج قىلىشقا قاراتقان. بۇ فېودال خاندانلىق تۇرلۇك يوللار بىلەن مەھكۇم مىللەتلەرنى ئاجىزلىتىپ، ئۇنىڭ ھىساۋىغا ئوزلىرىنى سەمرىتكەن، ئۇلارنى ۋەيران قىلىش ھىساۋىغا ئوزلىرى روناق تاپقان. بۇ خىل تارىخىي شارائىتتا، ئۇلارنى يەرلىك مىللەتلەرنىڭ ئىلىم - مائارىپ، نەشرىيات ۋە مەتبۇئات ئىشلىرىغا كوڭۇل بولىدۇ، دەپ ئويلاش ئەخمىقانىلىق بولغان بو-

لار ئىدى. ئەكسىچە، ئۇيغۇر خەلقىنى ماڭارىپ ۋە ئاقارتىش ئىشلىرىدىن مەھرۇم قالدۇرۇپ، ئۇلارنى داۋاملىق يوسۇندا تارقاقلىق ۋە نادانلىقتا، ئۇيۇشمىغان، ئويغانمىغان جاھالەتلىك ھالەتتە تۇتۇش ئۇلارنىڭ ئىستراتېگىيىلىك مەنپەئەتلىرىگە ۋە تارىخىي مۇددىئاسىغا ئۇيغۇن كېلەتتى. شۇڭلاشقا، ئىلىم - ماڭارىپ ۋە نەشرىيات - مەتبۇئات ئىشلىرى تەرەققى تاپمىغان بىر زاماندا، شائىر سەبۇرىنىڭ مول ئىجادىي مەھسۇلاتلىرى كەڭ تارقىلىش ۋە ساقلىنىش ئىمكانىيىتىگە ئىگە بولالمىغان ئەمەس. پەقەت ئۇنىڭ مەرىپەتپەرۋەر كىشىلەر ۋە مەسئۇلىيەتچان كاتىپلار تەرىپىدىن كوچۇرۇپ قالدۇرۇلغان «ماقالات» ناملىق يىرىك ئەسىرى ۋە شېئىر دىۋانىلا بىزگە قەدەر يېتىپ كېلەلىگەن.

بىز، «ماقالات» ناملىق بۇ قولىيازما ئەسەرنىڭ مۇقەددىمىسىدە ئېيتىلغان بايانلاردىن ئاپتورنىڭ تەرجىمھالىغا ۋە ئۇ ياشىغان دەۋرنىڭ ئىجتىمائى ئەھۋالاتىغا دائىر قىسمەن ماتېرىياللارغا ئىگە بولالايمىز.

سەبۇرى «ماقالات» ناملىق بۇ ئەسىرىنى قەشقەر رايونىنىڭ ئەينى ۋاقىتتىكى ھوكۇمدارى، مانجۇلار تەرىپىدىن قويۇلغان مۇلكى ئەمەلدار — زوھوررىددىن ھاكىم بەگنىڭ تەشەببۇسى ۋە رىغبەتلەندۈرۈشى بىلەن يېزىپ چىققان. زوھوررىددىن ھاكىم بەگ ئوزى ئەدىپ ۋە مەرىپەتپەرۋەر كىشى بولغاچقا، زامانىسىدىكى مەشھۇر ئەدىپلەر ۋە تالانت ئىگىلىرىنى ماددى ۋە مەنىۋى جەھەتلەردىن قوللىغان. زوھوررىددىن ھاكىم بەگ سەبۇرىنىڭ ئىلىم - مەرىپەت ساھەسىدىكى ئىقتىدارىدىن خەۋەر تاپقان ۋە ئۇنىڭ ئەسەرلىرى بىلەن تونۇشقاندىن كېيىن، ئۇنى ئوردىسىغا چاقىرتىپ كورۇشۇپ، ئۇنى ئىلمىي ئىجادىي ئىشلار بىلەن كوپرەك شۇغۇللىنىشقا دەۋەت قىلغان. زوھوررىددىن ھاكىم بەگ شائىرنىڭ تۇرمۇشتىكى غۇربەتچىلىك ئەھۋالىنى ئوڭشاش ئۈچۈن، ئۇنىڭغا قەشقەر شەھرىنىڭ غەربىي شىمالىي تەرىپىدىكى يېڭىدىن بىنا قىلىنىپ ئاۋاتلاشتۇرۇلغان "باغى ئىرەم" (ھازىرقى ھەزەمباغ) يېزىسىدىن بىر ئېچىق سۇ ۋە بىر بولۇك بوز يەر ئاجرىتىپ بەرگەن. شائىر ئوز ئائىلىسى بىلەن ئەنە شۇ يەرگە كوچۇپ چىقىپ ماكانلاشقان ۋە دىخانچىلىق ئەمگىگى بىلەن تۇرمۇش كەچۈرگەن.

شائىر بۇ توغرىلىق مۇنداق دەپ يازىدۇ:

ۋەھ نە يەڭلىغ جۇيبار① ئىرمىشدۇر ئول باغى ئىرەم،
ئىچكەي ئاندىن شاھ سۇ، ئەھباب سۇ، ئەغيار سۇ.
ئول زەمىنكىم سەبۇرىغە قىلىندى ئىلتىپات،
ئاندا مەكىس ئەتمىش ئىرەم باغىدا ھەرنە بار سۇ.

زوھوررىددىن ھاكىم بەگ سەبۇرىغا ئۇلۇغ شائىر ئەلىشىر ناۋائىي نىزامى گەنجىۋىنىڭ مەشھۇر ئەسىرى «پەنج گەنج» ۋە شەيخ فەرىددىدىن ئەتتارنىڭ ئەسىرى «مەنتىقۇتتەيىر» نىڭ مەزمۇنى ئاساسىدا، ئۇيغۇر تىلىدا ئوزىنىڭ «مەنتىقۇتتەيىر» ۋە «ھەيرەتۇلئەبرار» ناملىق ئەسەرلىرىنى يېزىپ چىقىپتۇ. سىز، خەلق كوپچىلىگى ئاسان بەھرىمەن

① جۇيبار — ئوستەڭ.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

بولسۇن ئۈچۈن، ئەلىشىر ناۋائىينىڭ «مەنتىقۇتتەيىر» ناملىق ئەسىرىنى نەسرىي ئىبارەت يولى بىلەن شەرھىلەپ، ئىجادىراق رەۋىشتە بىر ئەسەر يېزىپ چىقىشىمىز، دىگەن ئارزۇ-سىنى بىلدۈرگەن. سەبۈرى بۇ تەكلىپنى قوبۇل قىلىپ، «ماقالات» (ماقالىلار) ناملىق بۇ ئەسىرىنى يېزىشقا كىرىشىدۇ.

بىز بۇ ئەدىبىي ھادىسىدە، ئوتتۇرا ئاسىيا خەلقلىرىنىڭ ئىسلامىيەت مۇھىتىدىكى ئەدەبىيات تارىخىغا ئورتاق بولغان بىر خاراكتېرلىق خۇسۇسىيەتنى — بىر تېما ئۇستىدە كوپلىگەن شائىرلارنىڭ ئىز بېسىپ ئەسەر يارىتىشىنى كۆرىمىز. لېكىن بۇ ئەسەرلەر بىر بىرىنىڭ تەكرارى ئەمەس، ئوخشاش بىر تېمىدا ھەركىم ئۆزىنىڭ خاسلىغىنى ۋە ئىجادىلىغىنى نامايەن قىلغان، ئوز مۇھىتىنىڭ ۋە ئوز دەۋرىنىڭ تارىخىي ئىجتىمائى تەلەپلىرىنى ئەكس ئەتتۈرگەن.

سەبۈرىمۇ «ماقالات» نىڭ كىرىش قىسمىدا: "گەرچە بۇ ئۇلۇغ ئىشقا قول سېلىشقا ھەددىم يوق ئىدى، ئەمىرگە بويسۇنۇش زورۇرىيىتى تەقەززاسىدىن چارىسىز قالدىم سۆز-دۇم. يىراقنى كۆرگۈچى ئىلىم ئەھلى ئالدىدا ھەممىدىن تۆۋەن تۇرغۇچى ئىمىر ھوسەين سەبۈرى ئەرز قىلىركى، مەشھۇر ھوكۇمدارنىڭ ھوكمى بىلەن بۇ ئۇلۇغ خىزمەتكە قول تەڭكۈزۈلدى. ھەر بۇلبۇل ئوزى بىلگەنچە سايرايدۇ ۋە ھەر تۇتى ئوزى بىلگىنىچە ناۋا تۇزىدۇ. مەن پېقىرغا مەئنى گۈلچىھرىسىدىن ئازغىنا كورۇنۇپ ئېردى، ئاشۇ ئىقتىدارىمچە مەئنى كېلىنگە زىبۇ-زىننەت بەرگەيمەن" دەپ يازىدۇ.

سەبۈرى 20 باپلىق بۇ ئەسىرىنى نەسرىي تۈرنىڭ "مۇقەدىما" (قاپىيداش) ۋە "مەۋزۇن" (ۋەزىنداش) سوز-جۈملىلەر بىلەن ئېلىنىدىغان "سەجئى" (قۇشىلارنىڭ سايرىشىدا ئاخىرقى چۇشۇرگۈ — ئاھاڭدار ئۇسۇلۇب) ئۇسۇلىدا يېزىپ چىققان. ئۇنىڭدىن بۇرۇن، پەقەت ئەلىشىر ناۋائىلا ئوزىنىڭ «مەھبۇبۇلقۇلۇب» (كوڭۈللەر سۆيگۈسى) ناملىق ئەسىرىنى شۇ ئۇسۇلدا يازغان ئىدى. بۇنىڭدىن، شائىر سەبۈرىنىڭ نەقەدەر ئىقتىدارلىق ئەدەپ بولغانلىغىنى كورۈۋالغىلى بولىدۇ.

ئەدەپ ئوز ئەسىرىدە كىشىلەرنى ئىجتىمائى ئەخلاق ئولچەملىرىنى ساقلاشقا، ئەدەپ-قائىدىگە، ئىنتىزامغا، ۋاپادارلىققا، قانائەتچانلىققا، راستچىللىققا، ئىلىم-مەرىپەت ئىزلەشكە، ئادالەتكە، مەرتلىككە، ياشلىق-يىگىتلىك دەۋرىنى قەدىرلەشكە، ئوز ئارا خالىس نىيەتلىك بولۇپ، بىر بىرىگە مەنپەئەت يەتكۈزۈشكە دەۋەت قىلىدۇ ۋە بۇ خىل پەزىلەتلەر مەدھىيىلىنىدۇ. جاھالەت-ئىلىمسىزلىك، راھەتپەرەستلىك، ھورۇنلۇق، ئاچكوزلۇك، ھەسەتخورلۇق، ياسانچۇقلۇق، نامەرتلىك قاتارلىق ئىللەتلەرنى بولسا، ئەدەپ قاتتىق تەنقىت ئاستىغا ئالىدۇ. بۇ خىل ئىللەتلەر بىلەن بۇزۇلغان ئادەملەرنىڭ خەلقىگە قاچىلىك پايدىسى يوق، يارىماس مەخلۇقلار ئىكەنلىگىنى، ئۇلارنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قاباھەتلىك بولىدىغانلىغىنى ئېيتىدۇ ۋە ئۇلارنى ھەجۋى قىلىدۇ.

«ماقالات» تا، مىللەتنى جاھالەتتىكە، تەپرىقچىلىككە ۋە زاۋاللىق يولىغا ئىتتىرىدىغان، فېئودال مانجۇ خاندانلىغىنىڭ ۋە يەرلىك ئەكسىيەتچىلەرنىڭ سادىق قولچوماقلىرى بولغان ساتقىن، ساختىپەز، مەككار روھانىلارنىڭ قاتتىق قامچا ئاستىغا ئېلىنغانلىغى ئالاھىدە

دىققەتكە سازاۋەردۇر. ئەدىپ ئۇلارنى نومۇس ۋە ۋىجدانىنى يوقاتقان، ئەمگەكچى خەلق كۆپچىلىگىگە زىيانكەشلىك قىلغۇچى، ئاسىلىقنى، جاھالەتنى، نادانلىقنى كەسىپ قىلىۋالغانلار، دەپ ئەيىپلەيدۇ:

نە ھايا ۋە نە شەرم، نە ئافى رەسمى ئادەمى،
جاھىلۇ نادان كەجراي بىلاھەت كىش ئېرۇر.

سەبۇرى بۇ ئەيىپلەشلىرىدە ھەقلىق بولغان. ئەينى دەۋردىكى تارىخىي شارائىتتا، ساتقىن روھانىلار، مەككار سوپى - ئىشانلار مانجۇ قۇل قىلغۇچىلىرىنىڭ خەلقنى تىزگىنلەشىگە، ئۇلارنى داۋاملىق يوسۇندا جاھالەتتە ۋە نادانلىقتا قالدۇرۇپ، ئۇزلىرىنىڭ زۇلمەتلىك ھوكۇمرانلىغىنى مۇستەھكەملىشىگە زور كۈچ بىلەن ياردەم بېرىشكەن ئىدى. ئۇلار مانجۇ ھوكۇمرانلىرىنىڭ خەلق قوزغىلاڭلىرىنى باستۇرۇشىدا، ئۇلارنىڭ ھەربى قوشۇنلىرىدىن كورە تەسىرلىگىرەك رول ئوينىغان. ئۇلارنىڭ تەقدىرچىلىك پەلسەپىسى، كەڭ ئەمگەكچى خەلق دوچ كەلگەن مىللى زۇلۇم، سىنىپىي زۇلۇم ۋە تۇرلۇك تارىخىي خاراكتېرلىق بالايى - ئاپەتلەرنى ياراتمىشتىن بولغان، ئاللانىڭ ئەمرىسىز قىل تەۋرىمەيدۇ، دەپ چۈشەندۈرۈشى مانجۇ فېئودال ھوكۇمرانلىرىغا ئۇلارنىڭ مىلتىق ۋە زەمبىرەكلىرىدىن ياخشىراق ياردەم بەرگەن. ئۇلار ئەكسىيەتچىلەرنىڭ ئۇيغۇر خەلقىنى بولۇپ - پارچىلاش ۋە روھىي جەھەتتىن ئاجىزلاتىشى ۋە سۈندۈرۈشىدا ئىنتايىن قابىل قوراللارىدىن بولغان. ئۇلارنىڭ خۇراپى تەلىماتلىرى ۋە ئەكسىيەتچىل ۋەز - نەسىھەتلىرى ئەمگەكچى ئۇيغۇر خەلقىنىڭ قۇل قىلغۇچىلارغا بولغان نارازىلىقلىرى ۋە ئىسيانلىرىغا نىسبەتەن مەس قىلغۇچى مەجۇن ۋە ئۇخلىتىش دورىسى رولىنى ئوينىغان. شۇڭلاشقا، تاكى كېيىنكى دەۋرلەرگە قەدەر، ھوكۇمران مەككار دائىرىلەرنىڭ ئۇلارنى ئەتىۋالىشى ۋە ئۇلارغا تۇرلۇك ئىمتىيازلارنى بېرىپ كېلىشىدىن ھەرگىز ئەجەپلىنىشكە بولمايدۇ. ئەكسىيەتچى قۇل قىلغۇچى دائىرىلەر ئۇلار تونىلىرىنى قانچە ئۇزۇن كىيسە. شۇنچە خوشال بولغانكى، خەلق كۆپچىلىگىنىڭ جاھالەتتە ۋە نادانلىقتا قېلىشىدىن ئەندىشە قىلىشقان ئەمەس.

سەبۇرى «ماقالات» تا، ئۇزۇنىڭ زامانىسىغا نىسبەتەن ئىلغار بولغان دۇنيا قارىشىنى ئوبرازلاشتۇرىدۇ. ئۇ، خەلقنىڭ ئوز تەقدىرىنى ئوزلىرى بەلگىلىشى لازىملىغىنى، ئادالەتلىك، مەرىپەتلىك، مەدەنىيەتلىك ۋە ئىنتىزاملىق جەمئىيەت بەرپا قىلىش لازىملىغىنى، بۇنىڭ ئۈچۈن، دانا، چۈشەر، ئادالەتلىك ۋە خەلقپەرۋەر يولباشچىلارنىڭ بولۇشى شەرتلىگىنى تەكىتلەيدۇ. ئەدىپنىڭ قارىشىچە، بۇ خىل يولباشچىلارنى خەلق ئوزى تاللىۋېلىشى كېرەك. سەبۇرىنىڭ بۇ پىكرىلەرنى ئەينى دەۋردىكى ناموۋاپىق ۋە چېرىك ھاكىمىيەت تۈزۈلمىسىگە قارىمۇ - قارشى ھالدا ئوتتۇرىغا قويغانلىغى چۈشىنىشلىك ئەلۋەتتە. ئۇ شۇڭا، ئوزىنى مانجۇ ھاكىمىيىتىنىڭ سىياسى تەقىبلىدىن چەتلىتىش ئۈچۈن، ئەسىردە ئوز ئوبرازلىرىنى قۇشلار دۇنياسىدىن تالىۋالىدۇ. قۇشلار ھوپۇپنىڭ يولباشچىلىغىدا، ئوزلىرىگە رەھبەر قىلىش ئۈچۈن سۇمرۇغنى ئىزلەپ سەپەرگە چىقىدۇ. ئۇلار، تۇرلۇك جاپا - مۇشەققەتلەرنى يېڭىپ، ناھايىتى تەسلىكتە سۇمرۇغنى ئىزلەپ

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

تېپىشىدۇ ۋە ئۇزلىرى ئىزلىگەن غايىۋى جەمىيەت تۈزۈلمىسىنى بەرپا قىلىشىدۇ.

ئەدىپ «ماقالات» نىڭ ئاخىرقى قىسمىغا شاھ بەھرام بىلەن مەلىكە دانائارامنىڭ ئىشقى ھېكايىسى ۋە يەتتە ئىقلىم يولىدىن كەلگەن يەتتە جاھانگەشتىنىڭ شاھ بەھرامغا سوۋغا لەپ بەرگەن قىسسىلىرىنى قوشۇمچە قىلغان.

مەن، بۇ نادىر ئەسەرنى ئىجتىمائى پەن خادىملىرى، تىلشۇناسلار، شائىرلار ۋە ئوقۇتۇش - ئوقۇتۇش تارماقلىرىدىكى كەسپىي خادىملارنىڭ تەتقىق قىلىشى ۋە پايدىلىنىشىغا قولايلىق بولسۇن ئۈچۈن، ئەينى تىلى ۋە ئۇسلۇبى بويىچە نەشرگە تەييارلىدىم. ئەسەردىكى ئەرەبچە - پارسچە ئىبارىلەرگە ئاخىرىدا لۇغەت بەردىم.

ھەمد بەرۋەدىگارىغەكىم سۇنئى كىلكى ئىمكان سەھايىفى ئەۋراقى سەفھەسىن مەسنۇئات مەزاھىرى خۇتۇتى جاۋاھىرىدىن مۇزەييەن، مۇكەللەل ۋخامەئى تەقدىرى مۇمكىنات رەسائىلى ۋەرەقلىرى سەتھىن قۇدرەت بەدايىئىدىن سەنايئ بەنددىلىك تەرھىن تۈزمەك زەۋا-ھىرى بىرلە مۇزەييەن ۋە مۇتەررەز قىلدىكىم، بۇ رەقائىم ھەقىقەتى ئەنۋارى پەرتەۋىدىن خىرەد ئىمتىيازى تىيرە ۋە بۇ پەرتەۋ ئەنۋار ھەقىقىتى رەقائىمىدىن تەئەققۇل ئەۋھامى مەئدۇم ۋە مۇزمەھىلدۇركى "سۇبھانەكەللا ئىلمەللەنا، ئىللا مائەللەمتەنا، ئىننەكە ئەنتەلئەزىزۇلھەكىم".

نەئت ئول شەھنشاھى بى نىيازى كۇلاھىت ھەقايىق سىپاھى، مەئانى بارىگاھى سەيىدۇلمۇرسەلىن ۋە خاتىمىننەبىيىن جەنابىغە، جان بۇلبۇلى تىلىدىن سايىراماق ۋە كۈگۈل تۇتىسى نۇتقىدىن ناۋا كورگۈزمەك؛ بەيت:

قايىسى تىل بىرلە يانەبىيەلاھ،
سىنى تەئرىف ئېيتاي مەنى گۇمراھ.
مەدھى زاتىڭغە ھەق دىمان "لەۋلاك"،
"لەم يەكۇن زالىكەلئۇلۇۋي سۇاك".

زامانىكىم بىدايەت مەۋجى جۇنبۇشى تەسەۋۋۇرىدىن ئىنايەت بەھرى تەلاتۇمى مۇبەررا ۋە چەمەنستانى ئىجاد زۇلالى نەشئەسىدىن "كاف - نۇن" سەھباسى مۇئەررا، نە گەردۇن خىلقەتىدىن ئەسەرى، ۋە نە ئاي، قۇياش فىترەتىدىن خەبەرى، ئەزەل سەرۋى سەنۇبەرى خەمىدەلىك شۇھسىدىن مەستور، ۋە فەيزتەزرۇيى زۇھۇر ھەۋاسىدا پەرۋاز قىلماق تەمەننا-سىدىن مەھجۇر، نەقەلەم ۋۇجۇدى تەرھى تەخەييۇلى ھۇۋەيدا، ۋە نە قۇدرەت ئىلكىگە ھەم نەقاشلىغ تەرھى تەسەۋۋۇرىدىن ۋەھمى پەيدا، نە لەۋھ سەفھەسىدە ھەيۇلا ھوكمى ۋە ھەيۇلا داغى ھوكم مەشىبەتىدە ئەردىكىم، مەكان ئەقساسى، بى مەكانلىغ كىشۋەردە نىھان ۋە زامان داغى بىخانۇمانلىغ شەھردە مۇستەتىر ۋە پىنھان، قىدەم كىم ۋەھدەت پەردەسى ئارا مەسنەد نەشىن، ئافرىنىش ئەلۋاھى مۇمكىن خۇتۇتىدىن ساددە ۋە ئەقىل بىنىش نامەۋجۇدلۇغ ئالەمدە مۇئەتتەل، ۋە نابۇدلۇغ كىشۋەردە ناخەبەر، تەقدىر ئىلكى مۇمكىن جۇنبە-

شىغە نامۇرەخخەس، جۇزۇى ئۇمۇرى ۋە كۇللى ئەنۋائى ئەدەم پەردەسىدە نامۇشەخخەس، مەلاجەۋاھىرى خەلا گىردابىدا مۇزمەر ۋە تەلاتۇم مەۋجى ۋەھدەت دەريالىدىن ئۇزگەدە نامەئلۇم، نۇن مەنبئى ۋە كاف نەھرىدىن پادىشاھى بىچۇن سۇنئى مۇھىت بى جۇش بۇ چاھار تاق بىناسى ۋە ھەفتە ئەيۋان مىئمارى، روز ۋە شەب نامى ۋە سال، ماھ نىشانى ئىمكان قەلەمرۇيىدىن تاشقارىكىم "كانەللاھۇ ۋەلەم يەكۇن مەخلۇقۇ شەيئۇن مەئلۇمۇن" ئەرمەسكىم، ماسىۋاغە مەسكەن ۋە غەيرىگە مەئمەن مەۋجۇد بولغاي. يەكتالىغ تەختى ۋە بەھەمتالىغ سەرىرى ئۇزرە زاتى ۋاجىبەلۇۋجۇدكىم، ئوز زاتى بىرلە قايىم ئەردى. ئىلىم قىدىمى شەھەرىستانىن سەيىر قىلماغى بىرلە ئەۋۋەل ئەرش سەفا ۋۇجۇدىغە تەففەزۇل خاھىش قىلدى. جامالى لايەزال ۋە دىدارى بىزەۋال زۇھۇرىغە مەزھەر، يەئنى ئائىنەئى باسەفا خىلقەتى تەقدىرىن دوست تۇتتى. "كۇنتۇكەنزەن مەخفىيەن، فەئەھبەبتۇ ئەن ئەئرەفۇ، فەخەلەقتۇل-خەلقە" مەئنى ئەرۇسى ئارايىش مەششاتەلىگدىن خەبەر بىرۇر، تاكىم ئوز ھوسنى قىدىمىن تاماشا قىلغاي، ئىلىم قىدىمى تەقازاسىدىن شەھەر بىنا قىلدىكىم مۇمكىنات ۋۇجۇدى ئۇنىڭ ۋۇسئەتى جەنبىدە زەررەئىدۇر مەۋھۇم، ۋە مۇكەۋۇنات نۇقۇدى قەترەدۇر نامەئلۇمكىم شەھەرى ئىمان ئات قويۇلدى. ۋە بۇ كىشۋەر زۇلمەتىن يارۇتماق جەھەتىدىن چىراغانى مۇھەييا قىلغاي، ئەنبىيا ئەرۋاھى قەنادىلىن خەلق قىلىندى. تاكىم بۇلار پەرتەۋىدىن يارۇغاي ھەرشەمئ ۋە ھەر قەندىل زەبان ھال رەۋىشى بىرلە ئەئجىز ئىنكسارلىغ يۇزىدىن ئۇزرە ئاغازىن قىلدىكىم ئىلاھى بۇ ئەنۋار گۇرۇھىغا ئىمكان يوقكىم شەھرى ئىمان فەساسىن يارۇتقاي، بۇ كىشۋەر ئەرسەسى رەۋىشەن ۋە ھۇۋەيدا نەمايىش قىلغاي. بۇ ھال ۋە بۇ مەۋالدا تەئەددۇم فانۇسى ۋە قىدەم قەندىلىدىن شەمئى نامايان بولدىكىم مەلەك خەيلى پەرۋانەلەر يەگلىغ ئول ئوت شوئلەسىدە كويىمەك تەمەنناسىدىن پەرۋە بال سوقار ئەردى. ۋە بۇ ئەنۋار پەرتەۋى يەتمەك بىرلە بۇ خەت ئەرسەسى چىنان يارۇدىكىم نەيىەرى ئەئزەم ئەشئئەسى مىھر ئالىدا زەررەدەك كورۇندى ۋە بەدىر ئالىدا سەھادەك ياشۇندى. بۇ ۋەيرانەنى ئول جەۋھەر پەرتەۋى رەۋشەن ئەتكەن ھەيرەتتىن مۇتەپەككۇر ۋە بۇ كاشانەنى ئول مەشئەل نۇرى يارۇتقان فىكرىتىدىن مۇتەھەيىۋر، نەنۇر ۋە ئالاۋ، نە شەمئ ئەئلادۇركىم ئىمان فازاسى ۋە ئىسلام كىشۋەرى بۇ شەمئى پەرتەۋىدىن ئىقتىباس قىلغاي، ۋە ئىكتىساپ ئەنۋار ئەبلەگەي، ناگاھ ھەيرەت قۇلاغىغا سۇرۇشى يەتتىكىم زاتىنىڭ ئەنۋارى پەرتەۋى سايەسىدۇركى خۇرشىدى سىپەھرى رىسالەت ۋە بەدرى ئاسمانى جالالەت ئالى مەسەد ئەيۋانى "ۋەما ئەرسەلناكە، ئىللا رەھمەتەن لىلئالەمىن"، سەدرى نەشنى سۇففەئى "كۇنتۇ نەبىيەن ۋە ئادەمۇ بەينەلمائى ۋەتتىن" مەۋسۇف ۋەلالات شەممى كەرىم ۋە مەئرۇف ئىشارات "ۋە ئىننەكە لەئەلا خۇلۇقىن ئەزىم" مۇستەجمئ سۇنۇف شامايىلى جۇد ۋە كەرەم، ۋە مۇستەزمەرى نۇنۇن ۋە "ئىلمۇكە مالەم تەكۇنۇ تەئەللەمە" ھەمدەمى خىلۋەتخانەئى "لى مەئەللاھى" ۋە مەھرىمى كەئبەئى دەرگاھى ئىلاھ سەرۇى بوستانى "قۇم فەئەنزىر" ۋە ئەندەلىبى خۇش ئەلھان ۋە "رەببۇكە فەكەببىر" ئەئنى شاھى سەرىرى ئافرىنش ۋە ماھى مۇنىرى سىپەھرى بىنىش شەھبازى ئەرش ئاشىيانى ۋە ئەنقايى قافى لاماكان مۇفتاھى خازائىنى جۇد، مەسباھى ئاسمانى ۋۇجۇد، جانى جاھانى، سافا ۋە جاھانى جانى ئەسپىيا — مۇھەممەد مۇستافا — مىنەسسەلاۋاتى ئەفزەلۇھا ۋەمىنەتتە ھىياتى ئەكمەلۇھا"

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

(رۇبائى)

يۇز نەئىت ئاڭا كىم گەۋھەرى دەريايى ۋۇجۇد،
يەئنكى سراجى لاماكانى بەزمى ۋۇدۇد.
مىرئاتى جۇلا بەخش جامالى مەئبۇد،
ھەلـلالى رەمۇزى كىشۋەرى بۇد ـ نەبۇد.

رەھمەتى رىزۋان لاتائـفى ۋەرەئفەتى غۇفران شارائىفى، ئەرۋاھى مۇقەددەسەئنى ئەھلى بەيت. ھەقايىق شۇناس، "مارەمەيتە، ئىزرەمەيتۇ" نىساربدۇركىم رەھنەمايى، مەمالىكى مەلەكۇت ۋە پىشۋايانى مالىكى جەبەرۇتدۇرلار. ۋە ھەريەئنى نۇفۇسى مەتھەرى چاھار يارى باساـفاغەكىم، تازە ۋەردى گۇلۇستانى ئىجادۇ گەۋھەرى گارانمايەئنى بەھرى ئىتتىھاد، ھۇمايى ماكانى تەيرانى ئەۋجى فىترەت، ۋە ئەنقايى ئىززەت ئاشيان قانى قۇدرەت، مەۋسوفى سىفاتى "سانىيە سنەيىن ئىزھۇما فىلغارى ۋە سادارەت، مەئاب ساھابەئنى مۇھاجىر ۋە ئەنسارى كىبار مەنشاـئى، سالىكانى تەرىق ـــ ھەزرىتى ئەبۇ بەكرى سىدىق رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ. نەخۇستىن مەۋجى تەـلاتومى ئۇممانى ئادالەت ۋە ئەۋۋەلىنى جۇش زۇلال مەنبەئنى جالالەت، نەشئەئنى خۇمستانى بى مسال ۋە مەستى سەھبائى لايەزالى. قۇلزۇمى مەئدەلەت گەۋھەر ـــ ھەزرىتى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ، پاناھى دانىش پاناھانى ئالەمى تەرىقەت. نىگاھى ئالى نىگاھانى ئەرشى ھەقىقەت، مەئدەنى دۇررى. ھەلىم ھايا ۋە مەنشەئنى زاۋاھىرى مەھىر ۋەفا:

(مەسنەۋى)

خۇرشىد سىپەھر لايەزالى،
يەكتايى جاھانى بى مسالى.

جاۋاھىرى ئەفسەرى كەۋنى ماكان، ئوسمان ئىبنى ئەففان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما، نەخلى دىلاـۋەرى سەمەر. مۇسھەفى ئايەتى زەفەر، گۇلشەنى ئاگاھى باھارى فەرزانەگى، پەلەكگى بايابانى شەجائەت ۋە نەھەكگى مۇھىتى ئىستىقامەت، نەشئەئنى مۇرۇۋەت، جەۋھەرى فۇتۇۋەت. شۇجائى سەفدەرى دەريايى ھەمىيەت گەۋھەر ـــ ئەسەدۇللاھى غالىب ـــ ئەلى ئىبنى ئەبىى تالىب كەررەمەللاھۇ ۋەجھەھۇ، تەكرى تائالا ھەمدى ۋە رەسول ئەلەيھىسسالام نەئتى ۋە ئەھلى بەيت مادايىمى ۋە چاھار يار باسافا تەئرىفىدە سوز دۇررىن ۋە نۇكتە گەۋھەرىن تەخەييۇل ئۇممانىدىن تەلەپپۇز رىشتەسىغە چىكىلدى، ئەمما مۇمەييىزى ئاگاھى مەزامىن ئىراد ئىجلاس ھەقايىقى مەئانى ۋە مۇمەھھىدى پاناھى زەمايىرسەنجانى مەئرەكەئنى داقايىق بۇنيانى، سەرخۇـشى سەھبايى خۇمستانى فىترەت، رەكگىنى گۇلھايى باھارىستانى مەئرىپەت، ئاگاھى نۇسخەئنى ھەقايىق كەۋنى فاساد ۋە سەرۋى رىيازى مەئنۇۋى ئازاد:

(مەسنەۋى)

ئايان فەھمى رەمۇزى بى نىيازى،
ھەقىقەت بىن، نەيرەكگى مەجازى.

مۇدەررىسى مەدىرسەئى ئولۇمى ھال ۋە مۇئەللىمى سۇتۇرى ئەلۋاھى كامال، ساكىنى خانەقەھى ئۇنىس، مۇئەللىمى مەدىرسەئى قۇددۇس، غەۋۋاسى جاۋاھىرى زات ۋە سەررافى دۇرەرى سىفات، شاھىنشاھى شىجائەت پاناھ نەررە شىر رەۋشە زەمىر، كىمىيا تەئسىر ئەمىر كەبىر — جاناب مەخدۇمى مەۋلانا نىزامىددىن مىر ئەلىشىر "قۇدىسەسسىررەھۇ، نەۋۋەرەللاھۇ مەرقەدەھۇ" ئەۋسافىدا كىم ئۇلۇمى ھەقايىقى دە فاتىرىغا مۇمەييىز ۋە دەفاتىرى ھەقايىقى ئۇلۇمىغە مۇمەھھىد، فەقىر ۋە فەنا بىشەسىنىڭ غەزەنفەرى، مەئرىپەت ۋادىسى ۋە تەۋھىد بادىيەسى بارىقەسىنىڭ سەمەندەرى ئۇلئەلباب دەھر ۋە ئالى جاناب ئەسىر، كاشىفى ئەسرارى ھەقىقەت ۋە قۇتبى سالىكانى تەرىقەت، زات بابەركاتىكىم يەتتە فەلەك مۇشكۇلى ۋە ھەفتا زەمىن رەموزى ئەنىڭ ئىلمى ئائىنەئى باسافاسى ئالىدا تىرناغ يۇزى يەڭلىغ رەۋشەن ۋە ھۇۋەيدادۇر. كەلامى قەسىرى ۋە ئەشئارى مىئمارى ئانداغ رەفىئ ۋە بەلەندۇركىم گەردۇن كەمەندى ۋە چەرخ بۇ قەلەمۇن رىشتەسى ئۇنىڭ ئەۋج پايەسىغە باش يەتكۇرمەكدىن ئاجىز ۋە ئارىدۇر. مەسنەۋىيات ۋە غەزەلىيات ئەنۋائى فەزاسىدا خۇراسان نازىمى ۋە تۇركىستان شائىرى قافىيە سازلىق تەرزى ۋە نۇكتە پەردازلىق ئائىنىدىن مۇئەررادۇركىم ئىنتىزامى ۋە پەرەسى قېدىم ئەبياتى رەۋىش سەھل ۋە ئاساندۇر. ئەمما ئەتراك غەزەلياتى ۋە تۇرك ئەلفازى مەسنەۋىياتى دىشۋار ۋە مۇشكۇلدۇركىم پارىسى دىۋان تەدۋىنى ۋە مەسنەۋىياتى تەرتىبى ھەددىن فۇزۇن ۋە ئەدەددىن بۇرۇندۇر. ئەمما تۇرك دىۋانى تەركىبى دۇررى بۇ ئەمىر ساھىبى ئىقتىدار دەريا زەمىر نۇتقى بەھرىدىن ئوزگە يەردە مەۋجۇد بولمامىش بولغاي ۋە بولسا ھەم كەلئەدەمدۇركىم بۇ ئالى جاناب تەۋسىفى خۇتۇتى ۋە تەئرىفى رەقايىمى جاھان سەفھەسى ۋە فەلەك ئەۋراقىغە گۇنجايىش تاپماغى مۇمكىن ئەرمەس كىم قۇتبۇلئەقتاب دەھر ۋە غەۋسۇلئەكناق ئەسىر، مەھرىمى ھەزرىتى ئەھەدىيەت ۋە ھەمدەمى كەئبەئى ھەۋىيەت، ساھىبى يەقىن بى گۇمان، خىلۋەت نەشىنى بى نىشان، ھەمرازى ئەسرارى نەبىۋى، جاۋاھىرى دەريايى مەئنىۋى، سافا جامىنىڭ ساق زۇلال ئاشامى — مەۋلانا نۇرىددىن ئابدۇررەھمان جامى «قەددەسەللاھۇ سىررەھۇلئەقدەس» ئۇنىڭ خۇجەست سۇفاتى ۋەسىفىدە ۋە ھەمىدە سىماتى بايانىدا — «نەفەھاتۇلئۇنىس ۋە ھەزراتۇلقۇددۇس» تەمھىدىدەدۇركىم:

ئان ئەزھەمە شۇغىل سەرىر فىقىر دەلىر،
مەۋلىۋى نىزامىددىن ئەلىشىر ئۇنىڭ مەدايىھى.

بايانى ۋە سۇفاتى ئەئيانى ۋەسفىدە تەھسىل ھاسىل لازىم كەلگەي، سائىر كۇتۇب ۋە تەسنىفاتىدىن «خەزائىنۇلمەئانى»، «مەجالسۇننەفائىس» ۋە «مەھبۇبۇلقۇلۇب» ۋە «دىباچەئى دەۋاۋىن» ئەلاھازەلقىياس خاھى دىۋان تەدۋىنى ۋە خاھى مەسنىۋى تەرتىبى، خاھى مەنشۇر ۋە خاھى مەنزۇم ئاتمىش ئالتە قىتئە كىتابىدۇركىم تەسنىف تاپىپدۇر ۋە زۇھۇر سەفھەسىغە بىتىلىبدۇر. مەجازى يوقكىم زىمىندا ھەقىقى مەۋجۇد بولماغاي، بىلمەك كېرەككىم فەرھاد ـ شىرىن داستانى ۋە لەيلى ـ مەجنۇن ھىكايىتى، بەھرام ـ دىلئارام قىسسەسى ۋە ئىسكەندەر زۇلقەرنەيىن نۇكتە تارازلىغى تەرتىبىدىن مۇراد ئۇلار قىسسەسى ئەرمەس، بەلكى بۇلار زىكرى لىباسىدۇركىم مەئانى ئەرايىسى جىلۋەسىنىڭ نامايىشى ۋە مەزامىن ئەپكار جەمالىنىڭ

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

ئارايمشى، ئۇلار زەمىردە مۇزھەردۇر ۋەگەر نەزورۇرى مەئلۇم ئەرمەسكىم سائىرۇننىاس ھىكا-يەتنى مەنزۇم قىلغاي ۋە بى مەئانى سوزلەر جەھەتىدىن جان گۇدازلىق ئەيلەگەي، ۋە «مەنتىقۇتتەيىر» كىم تۇيۇر ئەلفازى ۋە قۇشلار نۇتقى رەۋشى بىرلە سوئال-جاۋابكىم تەر-تىب تاپىپدۇر. ھەقايىق مەزامىندىن خالى ئەرمەسلىگى ئەزھەرۇن مىنەششە مىسدۇركىم بۇ كارى ئەزىمى ھەقىقىتىدىن مۇتتەلئ بولماق بىرلە سەرۇەرى خاۋاقىنى سىپەھر ئىقتىدار ۋە مىھر سالاتىنى ئالى مىقدار، بەختەرى سالاتىنى ئادالەت گۇستەر ۋە سەفدەرى خاۋاقىن ئا-سالەت پەرۋەر ساھىبى زىللى شەۋكەت ئىقبال، ھۇمايى ئاشيانى تەيرانى سائادەت، ئىجلال-سۇلايمان پەرىزات خىلافەت ۋە ئەنقايى ئىززەت ئاشيانى قافى جالالەت، گۇلى سەد بەرگى گۇلۇستانى كەررۇفەر، تارادۇت بەخش دارۇلغەيز كاشغەر-"سانەھەللاھۇ ئەنىلئافات-ۋەززەرەر" شاھىنشاھ نىشان، گۇشەنەشىن-ھەزرىتى ئەمىر زوھوررىددىن ئىبنى سۇلتان مىر تاھىر، "زادەللاھۇ تائالا ئىقبالەھۇ يەۋمەن، فەيەۋمەن ۋەرەفەئە دۇتبەتەھۇ سائەتەن فەسا-ئەتەن".

ھۇمايۇن ئەھدىكىم فەلەك زۇلمى ۋە دەھر ئاشۇبىدىن رەئايە خەيلى رافاھىيەت مەس-كەندە مىر فەتۇلمال ۋە ئافىيەت مەئمىندە فارىغۇلئەھۋال دۇركىم زۇلم تەئەددى سىنانى ۋە جەۋر-ستەم پەيكانى ئەدەم قافى ئەنقاسى مىزگانىدىن ئوزگە يەردە تىپىلماس:

(رۇبائى)

مەملىكەت ئەدلىدىن ئانداغدۇركى بەھرى شەھباز،
كۇبكىدۇر ئالىدا ھەردەم كورگۇزۇر ئەجزو نىياز.
دىمە قىرغول كەبۇتەر بىرلە ئۇرمىش بالۇپەر،
شۇكقار ئىلە ھەم خىرام ئولمىش ھاۋا ئۇستىدە قاز.

مەملىكەت ئابادلىغى ۋە ئەيمىش نەشات ئەفراتى ۋە رەنج غەم تەفرىتىكم ھۇزن ئەشكى ۋە ئەلەم سەرەشكى جام سەھبا چەشمەسىدىن ئوزگە كوزدە كورۇنمەس.

(مەسنەۋى)

زەھى شاھكىم شاھى گەردۇن جاناب،
تاپىپ ئەدلىدىن زۇلۇم ئەھلى ئىھتساپ.
دۇئاسىدادۇر دائىما سۇبھى شام،
غەربۇ، فەقىرۇ، غەنى، شەيخ، شاب.

ۋەفتەن سەرسەرى مەئدۇملىغى تەئرىفىداكىم مەھبۇبى دىلناۋاز ۋەنگاھى ئىشۋە پەردازلار نەرگەسى جادۇيىدىن ئوزگە مەۋزەئدە بىلنامامش بولغاي، شاھ گۇرۇھى ئىلكى رىشۋەت دامىنغە دەست دارازلىق قىلماق شۇۋسىدىن كۇتاھ ۋە مۇرتەشى ئەنبۇھى قەدەمى پاي مۇزد تەلەبىن ئەتمەك تەمەنناسىدىن لەك:

(رۇبائى)

مۇلك ئاچقالى ھەر خۇسرۇۋى ئالى مقدار،
ئىنسانى ئادالەت سالاھ ئەتسە شۇئار.
فەتھ ئولغاي ئۇنىڭ ناھايىتى ئاخىر كار،
ئەلمىنەتۇ للللاھ كى مۇڭا بارچەسى بار.

ۋە غەربىراق‌كىم بۇكسى ئەمۋات ئەھياسىدەك نەچچە يۇز مىڭ جەرىب مىرزەبوم بىنامكىم ئەھياسغە مۇسەببىب ۋە ئىسلاھىغا بائىس بولمىش بولغايلار، ۋە مىرزەبۇم ئابادلىغى تەئىرد- ئىدا كىم خۇلد گۇلشەنى ۋە ئىرەم رەۋزەسى دەشتىدۇر. بى بايان ۋە بايابانىدۇر. بى ئەنجامكىم "باغى ئىرەم" ئات قويۇلدى:

(غەزەل)

تاپتى شەھ ئەلتافىدىن بۇ دەشتى ناھەمۋار سۇ،
ئابى ھەيۋان چەشمەسىدىن گۇئيا بىمار سۇ.
دەھر ئاشۇبىدىن ئەرمەستۇر رەئايە تەشنەلەب،
ئەدلىدىن ھەردەم بىرۇر شاھى فەلەك مقدار سۇ.
سۇسار ئەرسە ۋادىئى ئەدلىدە ئاھۇ، بەچچەئى،
يەتكەي ئول سائەت غەزەنفەر ئەشكىدىن بىسيار سۇ.
ۋەھ، نە يەڭلىغ جۇيىبار ئەرمىشدۇر ئول باغى ئىرەم،
ئىچكەي ئاندىن شاھ سۇ، ئەھباب سۇ، ئەغيار سۇ.
ئول زەمىنكىم سەبۇربغە قىلىندى ئىلتىپات،
ئاندا مەكىس ئەتمىش ئىرەم باغىدا ھەرنە بار سۇ.

بۇ يەڭلىغ پادىشاھى خۇجەستەقۇايى مۇتەسەۋۋىرەلىرىدا بۇ خىيال خۇتۇرى مۇتەخەيىل ۋە بۇ تەخەيىۇل ئەۋھامى مۇتەسەۋۋۇر بولۇنۇپ ئىركانكىم مەقسەدى ئەقسايى ئەربابدىس ۋە مەتلەبى ئەئلايى ئەسپابى يېقىن ھەزرىتى شەيخ نىزامىددىن «پەنج گەنج» لەرى دۇرلەرىن ئەمىر ئالى جاناب ئەلفازى تۇركى رىشتەسىغە تارتىبدۇرلاركىم مۇسەمما «بىخەمەسەتۇن ناۋايى»دۇرۇر، داغى «مەنتىقۇتتەير»كىم مۇقتەدايى ئەرباب قۇلۇب، پىشۋايى مەھرىمانى خىلۋەتخانەئى غۇيۇب. زەكىيىئەبىئ، شىرىن گۇفتار ــ شەيخ فەرىددىدىن ئەتتار «نەۋۋەرەللاھۇ تائالا مەرقەدەھۇ» تەسنىفلارى بولغاي ۋە بۇ داغى بەلەفزى تۇركى مەنزۇم بۇلۇپدۇركى ئەسرارىدىن خالى ئەرمەس. بۇلار مەقايىتى ئارائىسى جىلۋەسى پەردەئى خافادا مەستۇر ۋە گۇشەئى ھىجابدا مەخفى ۋە نامەزكور تالماغايكىم بەتەرز نەسر شەرھى ئاغازىن قىلىنسا ئاۋام ئەرازىلى بەلكى خەۋاس ئافازىلىنىڭ تىللەرىگە جارى ۋە كۆللەرىگە كارى تۇشمەكدىن ئىستىفادە ئەيلەمەك بىرلە كارناھايىتىدىن خەبەردار بولغايلەر. بۇ فەقرۇلھەقىر، كەسرۇلئىسيانكىم بۇ ھوكۇم خىتابغا مەھكۇم ۋە بۇ خىتاب ئومۇرىغا مەئمۇر بولۇنۇب ئەردى.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

ئەگەرچە بۇ كارى ئۇزما سارى ئىلىك ئۇزاتماقىغا ھەد ئارا يوقتۇر. ئىمتىسالۇلئەمر ۋاجىب ئىقتىزاسى «ئەتىئۇللاھە ۋە ئەتىئۇررەسۇل ۋە ئۇلۇلئەمرى مىنكۇم» تاقازاسىدىن ئەجز ئىنكىسارلىغ بىرلە ناچارلىغ قەلىمىن سوزۇلدى:

(رۇبائى)

ئاھكىم قىلمىش ماڭا بۇ ئىشنى ئالى جاھ ھوكۇم،
رىشتە ئوتكەرمەك دۇررى ناسۇفتەدىن ناگاھ ھوكۇم.
يەتمەدى ئول شەھ جانابىغە پىغانىم ھەركىچە.
دىدىم ئانچە: ئاھ ھوكۇم، ئاھ ھوكۇم، ئاھ ھوكۇم.

ئەربابى باسارەت مائاب ۋە ئەسھابى نازارەت ئىكتىساب ھەزاراتىدا، ھەقايىق دەسار مۇھەققىقلار ۋە داقايىق شۇئار مۇدەققىقلار خىزمىتىدە فەقىرلار ئەفقەرى ۋە ھەقىرلار ئەھقەرى، خۇبلار مەھجۇرى ۋە مەھبۇبلار مەقھۇرى ئەمىر ھۇسەيىن مۇتەخەللىس «بىسسەبۇرى» ئانداغ ئەرز قىلادۇركىم نەۋۋاب مۇستەتاب قەمەررىكاب، گەردۇن جاناب، خۇرشىد ئىشتىھار ئەمرىدىن: «ئەلمەئمۇرۇ مەئزۇرۇن، ئەززەرۇراتۇ تەبىھۇلمەھزۇرات» ھۇكمى بىرلە بۇ ئەمىر ئەزىم دامىنىغە ئىلىك ئۇرۇلدى، ئەمما ۋاجىب ئەرمەسكىم بۇ كارى ئۇزما ھەقىقەتىدىن مىن كۇللىلۋۇجۇھ مۇتەلىئ بولماق بىرلە شەرھ ئاغازىن قىلغاي. ھەر بۇلبۇل ئوز بىلگەنىچە ناۋا كورگۇزگەي، ۋە ھەر تۇتى ئوز مىقدارىچە نۇكتە بەردازلىق سىۋەسىن تۇزگەي. بۇ فەقىرغەكىم تەبئى ئەممارىسى تەزەييۇلىدىن مەئانى گۇلچەھرەسى شەممەئى نامايىش قىلمىش بولغاي. ئول سۇرەت بىرلە مەئنى ئەرۇسىغە ئارايىش بىرىلۇر.

ئەلھاسىل قۇشلارنىڭ جەمئى بولماغى ۋە بى سەرۋ سامانلىغ جەھەتىدىن شىب فەرار جۇلۇس تۇزمەكى، بىرەھبەرلىغ ھەيىستىدىن بىسەرەنجاملىغ يولىن تۇتماغىكىم ئەشىراق گۇرۇھى ئارازىل ئالىدا پەست ۋە تاجىۋەرلەر ئەنبۇھى خەسىسلار ئالىدا شىكەست بولماقدىن پادىشاھى باشۇ كۇھ ئىستەمەكى يەئنى شاھىنشاھى ھەقىقى جانابىغە يەتمەك تىلەگەنى:

(مەسنەۋى)

سەربەسەر قۇشلار ئالالا قىلدىلەر،
ھۇد ھۇد ئەتراپىدا غەۋغا قىلدىلەر.

بىزگە چۇن مانىئ بولۇپ گۇمراھلىغ،
بەرسەڭ ئۇ شەھ سەيرىدىن ئاگاھلىغ.

ھۇپۇپنىڭ ئەنقا ۋۇجۇدىدىن خەبەر بەرمەكى يەئنى پادىشاھى ھەقىقى ھەزرەتىغە يول كورگۇزگەي ۋە غەفلەت نىقابىن ئۇلار باتىنى ئارىزىدىن رەفىئ ئەتكەي.

ھۇدھۇدنىڭ ئەنقا سىناقتىن ئەيمىتماغى

سۇبھانەللاھ، نەۋەسىئ دەرگاھ ۋە نەرەفىئ بارىگاھىدۇركىم ئەرسەسىغە يەتمەك ۋە مەقسۇد سەر رىشتەسىن ئىلىكلىمەك سەخت دىشۋاردۇر، لىكىن قۇدرەت ئېھتىمالى ۋە قۇۋۋەت ئىقتىدارىچە ئوز ۋۇجۇدىن فەنا تۇپراغىغە نىسبەت ۋە ئەدەم گەردىغە ھەمدەست قىلماق نە دەۋلەت ئۇرما ۋە نە سائادىتى ئەئلادۇركىم:

(بەيت)

مۇيەسسەر بولسا مەقسەد سەھل ئېرور ئى دوسلار خەيلى،
غەربىۋ خاكسار ئاشىق پەژمۇردە ھال ئولماق.

قۇشلارنىڭ سوئالى ئول بابداكىم:

كىم كورۇبدۇ ئانى ۋە ھالاتىنى،
فىئلى، ئەسما ۋە سىفاتى زاتىنى.

ھۇدھۇدنىڭ جاۋابى

يەئنى مۇرشىدى ئىرفان پاناھ ھىدايىتىكىم تەرىقەت خەيلىغە پادىشاھى دىچۇن چارا سۇئىدىن مەئرىپەت قىلماغى، پادىشاھىكىم سورادىقى لەم يەزەلى ئارا فەردانىيەت سۇفتى بىرلە مەۋسۇف ۋە سەرىرى لايەزالى ئۇزرە ۋەھدانىيەت بىرلە مەئرۇفكىم "ۋاھىدۇن لامىن قىللەتىن ۋە مەۋجۇدۇن لامىن ئاللەتىن" ئىللەتى غائىيەئى ئىجاد ئالەم ۋە تۇفەيلى ۋۇجۇدى جىن، ئادەم سەزاۋەرى خىتاب "لەۋلاكە لەما ئەزھەر تۇرە بۇ بىيتى" ئۇنىڭ كىبرىيالغى فازاسىدا "مائەرەفناكە ھەققە مەئرىفەتەكە" نۇكتەسىغە مايىل، "ۋەما ئەبەدناكە ھەققە ئىبادەتەكە" كالامىغا قايىلدۇرلار. مەئرەفىتى كۇنھىغا يەتمەك ۋە ھەققەتى زاتىغا كوڭۇل قويماق كۇفرى مەھزدۇر. "تەفەكەرۇ فى ئالائىھى، ۋەلاتەفەكەرۇ فى زاتىھى" لىكىن شەممەئى سىفاتى ئەنۋارى پەرتەۋىدىن بايان قىلىنۇر.

ھۇدھۇدنىڭ مەئرەفەتى قۇشلارغا بۇ بابداكىم كىچەئى ئولشاھى دەۋلەت ئاشيان پەرۋاز قىلماغى ۋە بىر پەرى چىن شەھرىگە تۇشمەگى، جاھان مۇسەۋۋەرى ۋە دەھر مانىسى ئول پەرنەقشبەندىدىن نەقشبەندلىغ تەرھىن ئورگەنمەگى

قۇشلارنىڭ سۇئالى ئولبابداكىم بۇ يەڭلىغ پادىشاھى باتەمىزكىم سىفاتىن ئىشتىلۇر ۋە ۋەسفىن ئاڭلانۇر ۋىسالىن ئىشتىمەك بىرلە جان تەركىن قىلغايمىز ۋەيا ۋىسال سەرھەددىغە ئاياغ تۇتقايمىز:

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

(بەيت)

مۇيەسسەر ئىسە دوستىنىڭ ۋەسلى بىرەدەم،
بىرىپ ئىككى ئالەم خەبەدارلەر بىز.

كىي تەرىقەت يولىدا ھىممەت كەمەرىن باغلاماق بىرلە پادىشاھى ھەقىقى ۋىسالى ھۇزۇرىغە يەتمەك تەمەننا سىن قىلمايمىز.

(مەسنەۋى)

دىدىلەر ھۇد ھۇدغەكىم ئى يىشۇا،
بۇيلە شاھا فۇرقەنى ئەرمەس راۋا.

كىرگەمىز ئول شاھ يولىغا جان بىلە،
جان ئاۋۇجلاب دىدەئى گىريان بىلە.

ھۇد ھۇدنىڭ رەھبەرلىغى قۇشلارغە:

(مەسنەۋى)

بىزگە چەرخ ئولسا مۇسائىد بەخت يار،
قىلمىڭىز مۇنداغ سەفەرنى ئىختىيار.

مەن داغى بۇ يولدا جانىم بارىچە،
جىسىم ئارا تابى تاۋانىم بارىچە.

بارىڭىزغە ئەيلەيىن ھەمراھلىغ،
بارچە مەنزىلدىن بىرەي ئاگاھلىغ.

كىي بۇ يەڭلىغ ئاشىقى سادىق ۋە تالىبى مۇۋافىق ھىممىتى پايەسى بەلەندلىغىن ئىرشاد تەرىقىن تۇزمەكى ۋە ھىدايەت يولىن كورگۇزمىكى.

تۇتىنىڭ ئوزرى ھۇدھۇدغە

نۇكتە پەردازى مەنكىم شەكەرىستان ئەقسا سىدىن ئوزگە فازا تاماشاسىن قىلمامىش بولغايمەن. بۇ ۋادى شادايىدىغە تاقەت يوقتۇر.

هۇدهۇدنىڭ جاۋابى تۇتىغا

(مەسنەۋى)

ئەۋۋەل ئوز مەنزىلگاھىڭنى ياد قىل،
كوڭلۇڭ ئول ئۇمىد بىرلە شاد قىل.

يەئنى پىر ئالىجاناب سۇلۇك ناسايىھى بىرلە تەرىقەت يولىن كورگۇزمەكى ۋە مەھبۇب ھەقىقى ۋىسال سائادىتىغە مۇشەررەپ قىلماغى.

تاۋۇسنىڭ ئوزرى ھۇدھۇدغە

قۇشى مەنكىم شاھ قەسىرىدە ۋە شاھىنشاھلار گۇلشەنىدە سەير قىلۇرمەن. بۇ يول شادايىدىغە ئىمكان يوقتۇر.

ھۇدھۇدنىڭ جاۋابى تاۋۇسغا

رەئۇنەتى زاھىرى ئالايىشغە غەررە بولماق بىرلە بۇ يول قەتئىن قىلماق، ھۇش تەركىن تۇتماق. مەھز گۇمراھلىغدۇركىم جاھان ئارايىشى، دەۋران زىىتىگە ۋافا يوقتۇر.

(بەيت)

قازا مەششاتەسى زىبىغە مەغرۇر ئولما ئى دىلبەر،
ئۇچەر بۇنىل ۋۇسمە، ئۇچمايىن قالماس تەلەۋۋۇن ھەم.

ىىقەدرى ئىمكان بۇ يول قەتئىدە ئىزتىراب كورگۇزمەك ۋە ئارايشى زاھىرى تەركىن تۇتماق:

(مەسنەۋى)

زىبى زاھىر جۇز تەمەسخۇر كەلمەدى،
كىمسەگە ئاندىن تافاخۇر كەلمەدى.

ھىندۇۋى لائىب سەلتەنىتى تاجى ىىفائىدەلىغىدەككىم (ئەسل كىتابدا مەزكۇردۇر)

بۇلبۇلنىڭ ئوزرى ھۇدھۇدغە

ئاشىقى مەنكىم زەمانى گۇل ئارىزىدىن كوز ۋە شاخسارىدىن كوڭۇل ئۇزمەككە ئىمكان يوقتۇر. بۇ يەڭلىغ مەشۇق رىبا ۋە مەھبۇب دىلرەبا فۇرقەتى راۋا ئېرمەس.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

ھۇد ھۇدنىڭ جاۋابى بۇلبۇلغە

ھالا ئاشقلىق لافىن ۋە مەجنۇنلۇق گەزافىن ئۇرمىش بولغايسەن. ھەيف، سەدھەيف بۇنەۋئى ئاشىق ۋە مەشۇقلۇقدىنكىم باھار ئەييامى ۋە رەپئ فەسلىدىن ئۇزگە مەنۋالدا كورۇنمەس، ئاشقلىق شۇۋەسى ۋە مەشۇقلۇق ئايىنى ئانداغدۇركىم زاۋال كۇسۇفى ئونىڭ قۇياشى ساريغە يول تابماس، ئەبەدىلئاباد مەۋجۇددۇر، تەغەييىر تابماغىغە ئىمكان يوقتۇر.

(بەيت)

نە مەھر ئىسى، نە ۋەفا رەڭگى تاپقۇڭ ئى بۇلبۇل،
بۇ باغ گۇللەريغە بەرمە زىنھار كوڭۇل.

قۇمرىنىڭ ئۇزرى ھۇد ھۇدغە

قۇشى مەنكىم چىمەن سەيرى ۋە گۈلشەن سايا‌ھىتىدىن ئۇزگە كورمەمىش بولغايمەن. دەشت - تاغ كەسمەككە ئىمكان يوقتۇر:

(مەسنەۋى)

بۇيلە يول رەنجىن چېكا ئالغايمۇمەن،
بۇ ھەۋەس تۇخمىن ئىكا ئالغايمۇمەن؟

ھۇد ھۇدنىڭ جاۋابى قۇمرىغە

ئى گۇرۇھى گۇمراھ ۋەئى ئەنبۇھى بىسۇلۇك راھ، بىلمەك كىرەككىم جاھان ئاڭسى گۈلشەنى ۋە زامان لالەزارى چىمەنى سەيرىدىن ھىچ ھاسىل يوقتۇر. مەگەر تەلەف، نادامەت ۋە تەئەسسۇف بى غايەت.

(بەيت)

يوق بۇ دەير ئىچرە بىرۇر جامى ئەجەل تەئمىنى مەي،
كىم ئىرۇر پەيمانە تولماقدىن نىشان پەيمانە ھەم.

ئەجەل شەھبازى ۋە مەرگ شاھىنى ئومىر ھاۋاسى ئۇزرە پەرۋازدادۇركىم ئاخىرۇل-ئومىر بى مەھرىلىك چەڭگىن ئۇرغاي، ۋە بىۋەفالىغ مىنقارىن ئۇزاتقاي. ئول ھالەتدە پۇشايمان سۇد قىلماس:

(بەيت)

ئالىڭغە بەس قاتىغ يول ۋە قەتئىغە يوق گۇرىز،
گەر شاھ، گەر گادا بول ۋە گەر تۇند، گەر ياۋاش.

بىقەدرى تاقەت سەفەر ئەسبابىن مۇھەييا قىلماق ۋە سەفەر ئەھلىدەك ئامادە تۇرماق.

كەبۇتەرنىڭ ئۇزرى ھۇد ھۇدغە

تائىرى مەنكىم ئولۇس سارايىدا مەغرۇرانە ۋە سۇ كاشاكشىدىن قاچىغ بال، بۇ نىئمەتنى ئۇزمادى ئايرۇ سەفەر ئىختىيارىن قىلماق مەھز نادانلىغدۇر.

ھۇد ھۇدنىڭ جاۋابى كەبۇتەرغە

ئې مەقھۇرى نەفسى دۇن ۋە ئې مەھكۇمى ئەمارەئى زەبۇن ۋە ئې مەلئۇنى دەرگاھ ۋە مەردۇدى كارىگاھى ئىلاھ، سىلىمەسكىم جاھان ئەھلى سازىشى ۋە دەۋران خەيلى ئالايشى زەرەر ئۇزرە زەرەردۇركىم نەفئى يوقتۇر. بىقەدرى ئىمكان تەركىن تۇتماق ۋە ئازادەلىغ دامىنىغە ئاياغ تارتماق ۋە تەۋەككۇل بايابانىغە قەدەم قويماق، جاھان رەنجى ئەلەمى ۋە فەلەك دەرد غېمىدىن مىرفەتۇلھال يول يۇرمەك:

(بەيت)

كەبۇتەر فەقر بۇرچىدا ئىماس شەھ شەستىدىن ئىمىن،
خوشا ئول چۇغىزكىم ۋەيرانە كۇنجىن ئىختىيار ئەتمىش.

كۇبكى دۇررىنىڭ ئۇزرى ھۇد ھۇدغە

قۇش مەنكىم گۇشە نەشىن ۋە تائىرى مەنسكىم ئۇزلەت گۇزىن، كىان حاۋاھىرى ۋە تاغ زاۋاھىرى، مەقسۇددۇركىم مۇندىن ئايرۇ سەفەر ئەزىمەتىن قىلماق مۇناسىب كورۇنمەس.

ھۇد ھۇدنىڭ جاۋابى كۇبكى دۇرىغە

ئى زاھىد ئەفسۇردە دىل، دۇر ئەندىش ۋەئى جاھىل نادامەت مائال، مەئسىەت كىش دەھر گەردىشى ۋە فەلەك رەفتارىدىن مەھر ۋەفا ئايمىس، ئىززەت ۋە ئابرۇ رەسۇمى زۇھۇرغە كەلمەكىكە ئىمكان يوقتۇر ۋە ئومر سەرمايەسى تەھى مايەلىكداكىم سەرابمدۇر

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

ئەدەم دەشتىدە، ۋە ھەبابىدۇر فەنا بەھردە، مومكىن ئېرمەسكىم ئەجەل توند بادى ئالىدا زامانى قارار ئالغاي ۋە ئاندىن سوڭ نەما ئامىلەلەر زۇھۇرغە كەلگەيكىم مەئلۇم ئېرمەس.

(بەيت)

يۇز بىم ئاقىبەت ئىشى مەئلۇم ئىماس كىشى،
تۇغماسا ئېردى يا تۇغۇبان ئولسە ئېردى كاش.

ھەيفكىم بۇ يەڭلىغ جاھانى بى باقا جەھەتىدىن دۇنيا ئىستەمەك بىرلە زاھىد دامەن يايغاي ۋە بۇ دەۋلەتى ئۇزمادىن باش قايتارغاي.

(مەسنەۋى)

چۇنكى قىلدىڭ قۇرب قافى ساري-ئەزم،
تۇزگىل ئەمدى ۋەسل ئۇمىدى بىرلە بەزم.

ۋەسل ئۇمىدى چۇن يېقىندۇر شاد بول،
ھىجر تاغى تاشىدىن ئازادە بول.

تەزرۇنىڭ ئوزرى ھۇدھۇدغە

قۇشى مەنكىم ھوسنى ئارايىشى تەربىسئى دەريالىغ تەزىنى بىرلە مەغرۇرىكىم بۇ يول ئەزمىن قىلماقىغا ئېھتىياج يوقتۇر.

ھۇد ھۇدنىڭ جاۋابى تەزرۇغە

ئى بولفۇزۇل بى خىرەد، ئوز ھوسنى تەئرىفىدىن دەم ئۇرماق، ئوز جامالى تەۋسىپىدىن تارانە تۇزمەك زەھى ھۇمقە تكىم. بەشەر جىنسىدىن ۋۇقۇئغە كەلمەس، چىمەن غورۇرلۇغى ۋە گۇلشەن مەغرورلۇغىدىن سوز دېمش بولغايسەن. بۇداغى ئاقىلار تەئەققۇلى زەيلىدىن قاراغدۇركىم بۇ نەۋئ سۇست بۇنيادلىق چەمەنغە كوزسالغاي ۋە بۇ يەڭلىغ بى ئاساسلىغ گۇلشەنغە كوڭۇل باغلاغاي.

(بەيت)

تۇتمە ئۇلفەت باغ ئاراكىم سەرسەرى دەيدىن ئىرۇر،
ئىمىن ئول قۇشكىم ئەنىڭ مەئۋاسى ۋەيران ئىچرەدۇر.

قارچىغانىڭ ئوزرى ھۇد ھۇدغە

قۇشدۇرمەنكىم شاھنشاھلار ئىلكى ۋە گەردۇن پاناھلار شوئىلىسى ئوزرە جىلۋە ساز، شاھلار خەيلى ئالىمدا پەست ۋە تويۇر ئەسنافغە قەۋى چەڭگىم زوربدىن شىكەست، بىلفىئل سمۇرغ مەنكىم ئىھتىياج ئاڭا يوقتۇر.

ھۇد ھۇدنىڭ جاۋابى قارچىغاغە

ئى مەھبۇس زندانى جاھالەت ۋە ئى مەقھۇرى چاھى زەلالەت، بۇ نە بى شەرملىغ - دۇركىم شاھلىغ لافىن ئۇرارسەن ۋە مالىكى رىقابىلىغ گەزافىن ئەيتۇرسەن. مەئمۇرى نەفسى دۇن ۋە مەھكۇمى ئەمبارەئى زەبۇندۇرسەنكىم بۇنەۋئى زىندگارلىغ خۇسۇسىيەتىدىن ئولۇم ۋە بۇ يەڭلىغ ئومىر مۇلازمىتىدىن مەرگ مىلك دەربىجە خوبراق بەلكى مەھبۇبراقدۇركى:

(بەيت)

بالادۇر نەفس شركى فەقر يولىدا خوش ئول فانى،
كى ھەر زەمەرەۋغە جىسمى تۇپراغىن گەردى شراك ئەتمش.

شۇكقارنىڭ ئوزرى ھۇد ھۇدغە

قۇشى مەنكىم تاجىۋەرلەر ئالىمدا مۇكەررەم ۋە شاھنشاھلار ئاكىدە مۇئەززەز:

خوب ئىماس بىر شەھ قويۇب باشىمغە تاج،
ئوزگە شەھغە زاھىد ئەتمەك ئىھتىياج.

رىياسەت مائابلار خەيلى ۋە جالالەت ئىكتسابلار ئەھلىغە تەئەللەقات تەركىن قىلماق سەخت دىشۋاردۇر. فەرد ۋە ئازاتلىغ نەشئەسىدن بىخەبەردۇرلار، ئول نەشئەكىم ئازاتلىغدا - دۇر، مۇمكىنات ۋۇجۇددا تاپىلماس ۋە ئول راھەتكىم تەرك تەجرىدلىك شۇۋسىدەدۇر. مەۋجۇدات جىنسىدن زوھۇرغە كەلمەس:

(بەيت)

ھەر چۇ بولغان تارىدۇر سەر رىشتەئى ئىززۇشەرەف،
ئەسكى شالىسكىم فانا يولىدا بىر ئۇريان كىيار.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

ھۇد ھۇدنىڭ جاۋابى شۇڭقارغە

ئى خۇد پەرەست شاقاۋەت مائال ۋە ئى مەھجۇرى ۋىسالى لايەزال، زەھى بى ھايا-لىغ ۋە زەھى بى مەزەلىخكم زوھورغە كەلتۇرمىش بولغايسەن. ھەر ئادەمكم ئەقىل ئايىند-دىن خەبەردارىدۇر، بۇ نەۋئى ژاژخالىق شۇۋسىدىن مۇنەززەدۇر. جاھانكم بى باقالىغ بىرلە مەشھۇردۇر ۋە زەمان ھەم بىۋاپالىغ بىرلە مەئرۇف ۋە ئومىر داغى ئول مەنۋالداكىم كەتمەك بىرلە تەۋ ئاماندۇر ۋە سەلتەنەت زاھىرى چىراغى داغى مۇھەييايى سۇبھى زاۋال-دۇركىم ئىقامەت تەلەبىن قىلماق ۋە ئىستىقامەت تەمەننىاسىن ئەيلەمەك مەھزى نادانلىقدۇر:

(بەيت)

كەتكۇك ئاخىر رىھلەت ئاھەنگىن تۇزۇپ ئى بولھەۋەس،
بارچە قالغاي ئايرىلىب بارغاي نادامەت بىرلە غەم.

بۇركۇتنىڭ ئوزرى ھۇد ھۇدغە

قۇشدۇرمەنكم ئاھۇيى تىز رەفتار ۋە، كۇزەنى ئالى مىقدار چەڭگم زوربدىن رەھالىغ تاپماغىغە ئىمكان يوقتۇر ۋە مۇشتەھىدۇرمەنكم زامانى ئەتئەمە تەرەددۇدىدىن خالى ئىر-مەسمەن، بۇ يول رەۋشىغە نىچۇك سازاۋەر بولغايمەن؟

ھۇد ھۇدنىڭ جاۋابى بۇركۇتغە

ئى مۇقەييىدى رىشتەئى جىھاد ۋە ئى پەيۋەندى دامى شۇبەھات، ئى قانائەت فەننىد-دىن مەھجۇر ۋە تەمەئ شۇۋسىدىن مەغرۇر، بىلمەسمۇسەنكم "ئەلقەنائەتۇ كەنزۇن لايەفنى" قانائەت گەنجىدۇركىم فەنا بولماس، يەئنى ئەبەدىلئاباد باقىدۇر. بۇ يەڭلىغ سۇد سەرمايەكىم قانائەت ئىچرەدۇر، تەۋەككۇل تەركىن تۇتماق بىرلە تونمە جۇياۋق ئەيلەمەك زەھى ھەساسەت ۋە رەھى دانائەت بولغاي:

(بەيت)

تاغ كەبى تارت قانائەت ئىتەكى ئىچرە ئاياغ،
دەۋر فەلەكدىن ساكا بىر قۇرس ئەگەر شام يىتەر.

كۇفنىڭ ئوزرى ھۇدھۇدغە

تائىرى مەنكىم دائىمۇلئەۋقات ۋەيرانە ئارا مەسكەن تۇتماق بىرلە گەنج ئارزۇسىدىن دىۋانە:

(مەسنەۋى)

بۇ ئۇزۇن يولدا مىنى تۇتقىل مەئاف،
مەن كىمۇ ھۇمرۇغ بىرلە كوھى قاف؟

ھۇدھۇدنىڭ جاۋابى كۇفغە

ئى گۇرۇھى نە ھۇسەت شۇئار ۋە ئى ئەنبۇھى شاماتەت ئەتۋار، بۇ نە گۇمراھلىغ-دۇركىم ئومىر تۇسانى سەرىئۇلىيۇسىردۇر. ۋە ئەجەل مەھمىزى سەخت قەھرىمانكىم تۇرفەتۇل-ئەيىن ئارا مەنزىلگاھ سىۋادىن نامايىش قىلۇر ۋە قاتىغلىق رەنجى ئىنسان باشىغە تۇشەر-كىم بۇ مەنزىلدىن ئاسانلىغ بىرلە ئوتمەك دىشۋاردۇر. پاناھى يوقتۇركىم ياشۇنغاي ۋە كۇنجى تابىلماسكىم كىمىنگاھ قىلغاي. ئاخىرۇلئەمر فەنا ئاھەڭگىن تۇزمەكدىن ئوزگە چارە تابىلماس ۋە مەرگ شەربەتىن چەكمەي ئىمكان بولماس:

(بەيت)

دەھر بوستانى ئارا نازۇك نىھالى كورمەدۇك،
سايە يەڭلىغ بولماغان يەر بىرلە يەكسان ئاقىبەت.

بۇ نەۋئى دىشۋارلىغلاركىم ئادەم باشىدادۇر، دۇنيا ئەرۇسىن ئىستەمەك بىرلە تۇلى ئەمەل رىشتەسىغە بەند ۋە ھېرىس ھاۋا قەيدىغە پەيۋەند بولماق ئەقىلدىن ئېرمەس:

(بەيت)

قەفەس قەيدىدادۇر بۇلبۇل، بۇكىم ۋەيرانە تۇتمىش چۇغىز،
ۋافاسى يوق ئىكەننى بىلدى گويا ئەھلى دۇنيانىڭ.

ھۇمانىڭ ئوزرى ھۇد ھۇدغە

قۇشى مەنكىم سايەم شارافەتىدىن گادا شاھلىغ شارافەتىن تاپقاي ۋە شاھى مەنكىم يانا بىر شاھغا ئېھتىياج يوقتۇر.

ھۇدھۇدنىڭ جاۋابى ھۇماغە

ئى مەردۇدى ئەزەلى ۋە مەلئۇنى لەم يەزەلى، ئەيتۇرسەنكىم، قىلماغىم خۇشراق ھاۋا-يى جىلۋەگاھ، بەرمەكىم شاھلارغا سايەمدە پاناھ، نەفىس غارەتى ۋە روھ مەقھۇرلۇغىدىندۇر-

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

كىم دىل مىرئاتىن ۋە كۆڭۈل ئائىنەسىن مەئىسىيەت دۇدى ۋە غەفلەت نەفسى تىيرە ۋە مۇكەددەر ئەيلەمىش بولغاي، مۇرشىدى كامىل ئىرشادى ۋە پىر مۇكەممەل تەۋجۇھى شۇئلەسى خاكىستەرىدىن ئايرۇ رەۋشەن ۋە ھۇۋەيدا نامايىش قىلماس.

تاۋۇغنىڭ ئۇزرى ھۇد ھۇدغە

قۇشى مەنكىم لەھنىم سەۋتى ۋە سەۋتىم لەھنىدىن ئۇلۇس قۇلاغىغە ئاسايىش بەلكى خالايىق سامىئەسغە ئارايىش يەتكەيكىم مۇسافىرەت ئىختىيارىن قىلماسمەن.

ھۇد ھۇدنىڭ جاۋابى تاۋۇقغە

ئى شەھۋەتپەرەس گۇمراھ، ۋە ئى مەئمۇرى نەفسى بەدخۋاھ، بىلمەسسەنكىم دەھر ئىشى بى ئەنجامدۇر. مەغرۇرى نەفس ھاۋا ۋە مەفتۇنى جىنس ماسىۋا بولماق ئەھلى خىرەد ئايىنى ئىپرمەس، قۇشلار ئۇز نىسبەتلەرىن سۇرغىغە ھۇدھۇددىن سورىغانلارىكىم بارىگاھىدۇر ئەزىمۇششەئىن، ئەرش كىشۋەرى ۋە كۇرس ئەرسەسى ئۇنىڭ ئالىدا فەرىشىدۇر ھەقرۇ خىشتىدۇر. خەسىسكىم، ئەقىل ئىدراك رىشتەسى ۋە فەھىم تەسەۋۋۇر كەمەندى خىشتى پايەسغە باش يەتكۇرمەكىدىن ئاجىز ۋە ئاتىلدۇركىم بۇ گۇرۇھى گۇمراھ ۋە بۇ ئەنبۇھى بى دەستگاھ قەترەئىدۇر، مەۋھۇم ۋە زەررەئىدۇر. نامەئلۇمكىم بۇ دەريايى زەخخار جانابىغە يەتمەك تەخەييۇلىن قىلماقتا نىسبىتى مەئلۇم ئىپرمەس. تاكىم قەدەم قويغاي ۋە بائىسى كورۇنمەسكىم باتاھاشا يول يۇرگەي.

ھۇد ھۇدنىڭ جاۋابى

ئى ئەزىمى راھ ۋە ئى جۇيەندە شاھ بىچۇن ۋۇجزدى خافا پەردەسى ئىچرە مەخپى ۋە مەستۇركىم ئۇز ھوسنى قىددىمن تاماشا قىلماق جەھەتىدىن ئائىنەئى ئىستەدىكىم «كۇنتۇ كەنزەن مەخفىيەن فەئەھبىتۇ ئەن ئەئرەفۇ فەخەلەقتۇلخەلق» كىم ئۇل تەجەللى ئەنۋارغە مەزھەر ۋە ئۇل شوئلە شەرارەسغە مەنقەل ۋەجۇدى ئىنساندۇركىم مەسنۇئات ۋۇجۇدىدىن سانئ جانابىغە نىسبەت بۇلا ئالغاي، كوزگۇ رەۋشەن بەرراق نىچە قىلسا زوھۇر، زاھىر ئولغاي ئەكىس ئاندىغ سى قۇسۇر.

قۇشلارنىڭ يول كەيپىيەتىدىن ھۇدھۇدنىڭ سۇئالى

ھۇدھۇدنىڭ ئىشق ۋادىسىغا يول كورگۇزگەنى

(مەسنەۋى)

بەردى ھۇدھۇد قەۋمىغە مۇنداق جاۋاب،
كىم بۇ يەكلىغ ئاكلاكىز رەئىيى ساۋاب.

ئى سەر ھەلقەئى سالىكان ۋە ئى سەر دەفتەرى كاملان، بىلگىلار ۋە ئاگاھ بولۇڭ - لاركىم بۇ يول قەتئىن قىلماق ۋە مەقسەد سۇادىغا يەتمەك سەخت دىشۋاردۇر، ئەگەر ئىشقكىم مەقسۇد رىشتەسىغە پەيۋەند ۋە مەتلۇب تارىخە بەنىد ئەيلەگەي، ھەر ئادىمكىم بۇ كارگاھى ئەرش ئاستان خىلۋەتگاھىغە ئاياغ قويماق ئىستامىش بولغاي. ئاھ، سوز ۋە ئاتەشى دەرد ۋە جاھان فورۇدۇركىم دەلىلى ۋۇسۇلى رەئا ۋە سەرمايەئى ھوسۇلى تەمەننادۇر.

(بەيت)

ئەجەب ئىرمەستۇر ئەگەر تاپتى گوھەرى مەقسۇد،
بىرەۋكى بولدى فانا ئەشكى بەھىردە غەۋاس.

يولدۇركىم كۇفر زۇننارى ۋە كەلىسا سەنەمى ئىمان سەفھەسى ۋە ئىسلام سەججادە - سىدىن بىھراقدۇركىم ناقۇس سىمائى ۋە بۇت سۇجۇدى سەھل ئىشدۇركىم مۇسەھف ئەۋراقىن دەيىر ئوتى شۇئلەسىدىن ئورتەر، كۇفر دۇدى ۋە ئىمان نۇرىدىن تەفرەقە مەئلۇم ئىرمەس:

(مەسنەۋى)

مۇغ دەيرى سارى بۇگۇن تەمەننا قىلدىم،
دىن نەقدىنى كۇفر بىرلە سەۋدا قىلدىم.

شەيخ سەنئان ھىكايىتىدە كىتىم

(مەسنەۋى)

شەيخ سەنئان ۋاسلى دەرگاھ ئىدى،
كۇللى غەيب ئەسرارىدىن ئاگاھ ئىدى.

كىچە ئەردىكىم خۇاب بىدارى ئارا كۇللى كوزگۇسى ۋە روھى ماراقى ئىچرە بۇ ۋاقئە ئەكسى جىلاۋەگەر بولدى. ناگاھ رۇم مەملىكەتى شەھرىستانىن سەير قىلماقدىن دەيرى نامايىش بولدى ۋە ئول دەير تاماشاسىن قىلماق بىرلە مەھ جەبىنى نامايان بولدىكىم شەيخ ۋۇجۇدىن ئورتەمەك بىرلە كۇزلىن كوككە ساۋۇردى، نەچە مەرتبە ئەردى بۇ سۇرەت زوھورغە كەلدى. ئەلھاسىل ئىشق ئوتى تىز ۋە ھىجر شوئلەسى شارەخىز بولدى. ئىشق غايتى ۋە دەرد ناھايىتە - دىن ئول دەير ئەزىمەتىن قىلدى. ناگاھ دەير دەرىچەسى زەيلدىن پەرى چەھرە كورۇندى.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

شەيخ ۋۇجۇدىن فانا بەرقى شوئلەسى ئورتەدىكىم ھۇشىدىن ئەسەرى باقى قالمادى ۋە ۋەسل ئەددىسى زاھىر قىلىپ ئەردى ئول كافىر خۇنخار ستەمكار، جاپا پىشە، دىلئازار بويۇردىكىم، ئاشقلىق مەزھەبىدە شارائىتلاردۇركىم ئوزلۇك مۇسھەفىن خۇدنەمالىق كالامىن ئورتەگەي ۋە كۇفر زۇنناربن چەككەي ۋە سەنەم سەجدەسىن تۇزگەي ۋە خۇكبانلىق شۇۋەسىن كورگۇزگەي. ئاندىن سوك ۋەسل گۇلشەندە ئەبىدىئەبەد مەيخۇارلىق قىلغاي. شەيخ، سەنەم شارائىتىن ۋۇقۇئىغا كەلتۇردى ۋە ساجىدىيەت سەنەم شوھرەتىن كوتەردى:

(مەسنەۋى)

شەيخ كۇندۇز گىلەدىن ئاگاھ ئىدى،
كىچە مەنزىلگاھى ئاتەشگاھ ئىدى.

كىچە تاك ئاتقۇنچە ئوت ياقماق ئىشى،
كۇفر ئوتىنى رەۋشەن ئەتمەكدۇر ئىشى.

ئاخىر ۋەسل مىراجىغە ئاياغ قويدى، ۋىسال گۇلچەھرەسى ئىلكىدىن ئىتتىھاد بادەسىن چەكتى. مۇراد دەير ئەرسەسىدىن بۇ بۇلا ئالغايكىم ۋادىئى ئىشقدۇر. ئىشق ۋادىسىداكىم كۇفر زۇنناری ۋە خاھ كەلىسا سەجدەسى ۋە خاھ سەنەم سەجدەسى. خاھ ئىمان سەفھەسى ۋە ئىسلام سەججادەسى ۋە دىن خىرقەسى بارابەردۇركىم، بۇ يول قەتئىدە دىن ئىسلام كەيپىتىدىن سور دىمەك ۋە ئىمان ئايىندىن تارانە تۇزمەك كۇفر مەھزدۇر. مەجۇسى شۇئلەسى ئىمان ئەنۋارى پەرتەۋىدىن ياخشىراق بولغاي. ئاندىن سوك كەئبە ساريغە يۇز قويدىلەر. كەئبە يولىدا ئول مەھلىقا روھۇللا بىشارىتىدىن شەيخ جانابىغە يەتتى:

(غەزەل)

بەلكى ئولكىم ئۇرار تۇنلەر فانا دەيرىدە ئوتلۇغ ئاھ،
تۇزەتكەي ۋەسل جامىن چومگەلى ئىجلاس رۇھۇللاھ.
نە بولدۇر ئاللاھ - ئاللاھ ئىشقىنىك نائازمۇن دەشتى،
ئىمەستۇر كىرگەن ئىھل ئىمان، كۇفر - شىركدىن ئاگاھ.
ئۇ شەربەت پەرەست كافىر مەست مۇدام ئولماق،
نە ئىشدۇر گەر زامانى ۋەسل دەيرىن قىلسا مەنزىلگاھ.

(مەۋئىزە)

بىلمەك كېرەككىم ۋافا نەسىمى ۋە مىھر شەمىمىدىن يوقتۇر ۋە جاھان گۇلشەنىدىن ئىزھار ئىلمىن كۇتەرمەك مۇمكىن ئىرمەس. ئەجەل سەيياھلارى ھاياسىزلىغداكىم رەئايەت تەرىقىن بىلمەس. ۋە مەرگ سەييارەلەرى بى ئارلىغدا كىم ئىنسانەت روسۇمىن تۇتماس:

(بەيت)

يۇز قەدەھ قاسىغىل مۇرەسسەكىم چىكەرسەن جامى مەرگ،
ھېچكىم خۇد تابمادى جەمىددىن ئەفزۇن قەدەھ.

نه شاه باقىدۇر ۋه نه‌گادا، ۋه نه تاۋانگىر باقىدۇر ۋەنه بى مۇددەئا، ئاخىرۇلئومر قەبر سەرمەنزىلىن ياستانماقدىن ئۇزگه چاره يوقتۇر ۋه گور خاكۇسلىغىن ئەيلەمەكدىن باشقا ئۇزر مەقبۇل ئىرمەس:

(مەسنەۋى)

ئىنان بىمىيان باهانەئى بۇد،
ۋىن گۇفتەنى مافاسانەئى بۇد.

مانىز نىدەرد داغى ئەنبۇھ،
ئەزپەيى نىرەۋىم ياسەد ئەندۇھ.

ھەركەس بە باهانەئى ئەزىن باغ،
چۇن لاله گىرىفت نەر جىگەر داغ.

قۇشلار پىشۋاللەققا قۇرئە سالغانى ۋه ھۇد ھۇد ئاتىغە چىققانى بۇ گۇزۇھى ئەھلى ئىشكىم مەھبۇبى ھەقىقى يولىدا دىۋانەۋار كەزمەكى ۋه رەھبەرلىق جەھەتتىدىن تەرەددۇد قىلماغى

(مەسنەۋى)

چۇن ئۇلارغا ھۇد ھۇد ئولدى پىشۋا،
يولنى قەتئ ئەيلەرگە قىلدىلەر ھاۋا.

قۇشلارنىڭ سۇئالى ئولىبادىاكىم بۇ يول فەزاسى ۋۇسئەتى ھەددىن فۇزۇندۇر، خالىلىغە سەبەب نە بولغاي؟

ھۇد ھۇدنىڭ جاۋابى

ئۇلۇس غەۋغاسى ئىززۇ جاھ ئالالاسىدىن يىراقدۇركىم بۇ يول ئىارا جاھ جالال ئەھلى، ئىززۇ ئىستىغنا خەيلى كىرمەككە ھەد ئارا يوقتۇر. خالىلىغە سەبەب بۇ بولغاي:

قۇشلارنىڭ سۇئالى ئولىبادىاكىم مەقسەد ساۋادى ئۇزۇندۇر ۋه مەتلەب مەملەكىتى يىراق. زامانى ئارام ئالغايمىز. دان ۋه سۇ رەنجىن مۇندەفئ قىلماق بىرله يول يۇرگەيمىز. تاكىم خاۋاتىر خۇتۇردىن ۋه خىيالات ئەۋھامىن رەفئ ئەتمەك بىرله فارىغۇل بال تەيىي مەنازىل قىلغايمىز.

قۇشلارنىڭ سۇئالى ھۇدھۇددىن بۇ بابداكىم:

بال ۋه پەر تەرتىبىده سەر بەسەر بەرابەردۇرمىز، راھبەرلىك دەۋلىتىغە مۇشەررەپ بولماغىغە نائىس نە بولغاي ۋه سەبەب نەدۇر؟

ھۇد ھۇدنىڭ جاۋابى

بىلمەسسەنكىم سۇلايمان ئەلەيھىسسالام بەزەرىغە مۇشەررەپ بولغان بولغايمەن. بۇ تاجى ھىدايەتكىم مەندەدۇر. سۇلايمان ئەلەيھىسسالام بەزەرى شارافىتىدىدۇر. سۇلايمان كىبرەككىم ھىدايەت تاجى قويغاي:

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

(مەسنەۋى)

ھەق تائالا كىمسەگە ئەيلەب نەزەر،
ھەم رەسۇل ئەيلەب ئىدى ھەم تاجۋەر.

بۇيلە ساھىب دەۋلەتۇ ساھىب سەرىر،
ئىلتىپاتىن تاپتى مەن يەتكىنغ فەقىر.

ئاندىن ئولدى بۇ قەدەر ئىززەت ماڭا،
باش ئۇزە بۇ ئەفسەرى رىفئەت ماڭا.

يانا بىر قۇشنىڭ سۇئالى بۇ بابداكىم:

يول قاتىغدۇر مەن زەئىف ۋە ناتاۋان،
پىشە ئەنقاغە بۇلا ئالماس راۋان.

ھۇد ھۇدنىڭ جاۋابى

ئې سالىكى راھ سلىمەسسەنكىم بۇ يول قەتئىدا جان تەركىن قىلماق ۋە ئوز ۋۇجۇدىن نابۇد ئەتمەك مەقسۇد ئەسلىدۇركىم، مۇندىن ئوزگە ئاسايىش يوقتۇر:

(مەسنەۋى)

زۇئفىنىڭ پايانى بولسا تەركى جان،
ئۇيلە ئولمەكگە فىدا جانۇ جاھان.

يانا بىر قۇشنىڭ سۇئالى

قۇشدۇر مەنكىم مەئىسيەت ىەھرى ۋە ئىسيان دەرياسى ئىچرە غەرق بولغانكىم:

(مەسنەۋى)

پاك ۋەسلىغە كىبرەكدۇر پاكلىغ،
يوقكى لەۋسى جۇرم ئىلە بى باكلىغ.

(بەيت)

لەھۋە ئىسيان برلە ئوتتى ئومر، ھېچ ئىش قىلمادىم،
ئوت چۇشەر جانىمغا، زىكرى فەسلى ئەيىام ئەيلەگەچ.

ھۇد ھۇدنىڭ جاۋابى

بىلمەسسەنكىم، ئومر ئىشى بى باقادۇر، دەھر گەردىشى بى ۋافا، جاھانكىم مەنزىلى ئىقامەت ئىرمەس. ھەر خۇشەكىم دەھر مەزرەئىدىن باش تارتقاي، ئاخىرۇلئومر ئەجەل

داسىدىن رەھالىغ تاپماغىغە ئىمكان يوقتۇر. بۇ نەۋئى جەرايىم دۇدىدىن باتىنى ئائىنەسى تىيرە ۋە مۇكەددەردۇر. ۋاي ئول ئادىمىغەكىم بۇ يەڭلىغ رىھلەت كورگۇزگەي ۋە تەۋبە خاكىستەرىدىن باتىنى كوزگۇسىن ئېرتماغاي. "ئەتتائىبۇ مىنەززەنبى، كەمەن لازەنبە لەھۇ" ھوكمى بىرلەكىم ۋارىددۇر. تەۋبە شوئلەسى بىرلە ئىسيان خەس-خاشاكىن مەئدۇم ۋە مۇز-مەھىل قىلماغاي، ۋە تائەت تەرىقىن تۇزمەگەي ۋە غەفلەت چاھىغە تۇشكەي. زۇھىد سەترى ۋە ۋەرەئ پەردەسىدىن ئوزگە ھىجابى يوقكىم، دەۋزەخ ئوتى زەبانەسىغە دەفىئ تۇشكەي:

(بەيت)

ھۇللەئى تائەت ئىتەر دەۋزەخ ئوتىن دەفىئ،
يوق ئېرسە ئول ھارارەتغە نە دەفىئ، كەفىڭ گەرچە كەتاندۇر.

ئادەم ئەلەيھىسسالام ھىكايەسىدەككىم (ئەسلى كىتابدا مەزكۇردۇر.)

يانا بىر قۇشنىڭ سۇئالى

ئادەم ئەۋلادىنى قىلمايدۇر ئىلاھ،
ئۇيلەكىم ئاندىن باش ئۇرمايدۇ گۇناھ.
بولمىسا سەندىن گىنە ئەي بى خەبەر،
ئەفۇ، رەھمەت كىمگە بولغاي چارەگەر.

ھۇد ھۇدنىڭ جاۋابى

يەئنى مەئرىفەتى نەفىس روھكىم ئىنسان زاتىدا پەيدا، ھەر لەھۋە ئىسيان جانىبى ۋە فىسىق-فۇجۇر تەرىپىغە راھبە نەفىسدۇركىم، روھ ئەجزىدىن بولغاي. بۇ دەرد داۋاسى ۋە بۇ مەرەز ئىلاجى رىيازەتتۇركىم بۇلار ئەمرازى مەئدۇم ۋە مۇزمەھىل بولغاي روھ قۇۋۋەت تاپقاي:

(مەسىەۋى)

بۇ مەرەز تابمىش رىيازەتتىن ئىلاج،
كىم كىشىگە مۇستەقىم ئولغاي مىزاج.

ئەبۇ تۇراب نەخشىبى ھىكايىتىدەككىم، رىيازەت جەھەتىدىن مۇلەۋۋەنلىك ئەلەمىدىن قۇتۇلدى ۋە ئاندىن سۇبۇكبارلىغ بىرلە بۇ يول قەتئىن قىلدى.

يانا بىر قۇشنىڭ سۇئالى بۇ بابداكىم، نەفسكىم ئەدۇۋى ئەزەلى ۋە دۇشمەنى ئەبەدىدۇر. ئۇنىڭ ئەمرىدىن تەخەللۇق قىلماغىمغە ئىمكان يوقتۇر:

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

(مەسنەۋى)

بۇيلە يولدا دۇشمەن ئولسا ئول ماڭا،
تەي نىچۇك بولغاي بۇ قاتتىغ يول ماڭا.

هۇد هۇدنىڭ جاۋابى

ئى ھەرىس بىباك ۋە ئې نادان ناپاك ئەفسۇسكىم ئومر قوياشى زاۋال مەغرىبىغە يەتمەك بىرلە كۇسۇف تەرەددۇدىن قىلىبدۇر. ۋۇجۇدكىم فانا لەھەدى بەلكى ئەدەم تۇفراغىغە يانماق فىكرىن ئەيتىبدۇر. ئەجەل سەرھەنگى كەمەنگاھىدادۇركىم نامىھرىبانلىغ مەھزىمى ۋە بىۋەفالىغ تازىيانەسى ئىلكىدەدۇر. ئاخىرۇلئەمر قەھرىمانلىغ شىۋەسىن تۇزگەي ۋە بىرەھملىغ رۇسۇمىن كورگۇزگەي، ئىلاج پەزىر ئېرمەسكىم قۇتۇلغاي، بۇ نە گۇمراھلىغدۇركىم:

(بەيت)

ياشىڭ ئەللىككە چۇ يەتتى يانا ئىلىكدىن ئىماس،
ياغىلىق تەڭرىگە ۋۇ ئەمرىگە نا فەرمانلىق.

(مەسنەۋى)

تىفىل ئىكەنىدە خۇد ئەنىڭ زارى ئىدىڭ،
لەھۋ ئىلە غەفلەت گىرىفتارى ئىدىڭ.

قېرىغاندا خۇد يىتىشتى ۋەرزىشىڭ،
فىسىق ئىسياندا تامام بولدى ئىشىڭ.

ئومرۇڭ ئوتتى غەفلەت، ئىسيان بىلە،
يەتتى ئولمەك يۇز تۇمەن ئارمان بىلە.

يانا بىر قۇشنىڭ سۇئالى

يەئنى تالىبىنىڭ مۇددىئاسى ئىزھارىن ئەيلەمەكى، زامانى شاياتۇن مىكر-ھىلەسى ۋە ئىبلىس لەئىن تەزۋىرىدىن خالى ئېرىمەسمەن:

(مەسنەۋى)

باشىمە ھەر لەھزە سالۇر يۇز خىيال،
كىم ئىمەس ئاندىن قۇتۇلماق ئېھتىمال.

ھۇدھۇدنىڭ جاۋابى

ئى مەئمۇر نەفسى دۇن، ۋە ئى مەھكۇم ئەمارە زەبۇنى بىلگىلكىم، نەفس غەلابىتىدۇر بۇ يەڭىلىغ خۇتۇرات جسمانى ۋە تەخەييۇلات شەيتانى تەسەۋۇرىن قىلىدۇرغاي، ئەخلاق، زىممەڭىكىم ئوز ۋۇجۇدۇڭدادۇر. ئىبلىسدۇر، قەۋى تەۋبە ۋە ئىستغفار ۋە ھوزۇرى مۇرشىدى كامل بۇلار چىركىندىن ئارتقاي ۋە مەقسۇد سەر رىشتەسىغە ئىلىتكەي.

يانا بىر قۇشنىڭ سۇئالى بۇ بابداكىم:

(مەسنەۋى)

دىدى بىر سائىلكى: ئى فەرروخ جامال،
كوڭلۇمە بەھەد مۇھەببەت سالدى مال.

ھەردىس مەنكىم سائىتى بىدەرەم كۇلفەتىگە تاقەت يوقتۇر.

ھۇدھۇدنىڭ جاۋابى

ئى گۇرۇھى گۇمراھ ۋە ئى ھەردىس بىئىنتباھ، بۇ بى شەرملىكدۇركىم دۇنيا ئەھۋالى شەبنەمدۇر، بالا سەبزەسى ئوزرە تالبى مەھر زاۋالدۇركىم بى ۋافادۇر. بۇ نەۋئى بى بۇنياد ئەھۋالىغا كوز سالماغاي. خۇداۋەند بى زاۋال ۋە پەرۋەردىگار لايەزال دەرگاھىدىن تەۋفىق تەۋقىئىن ۋە ھىدايەت تەمەنناسىن قىلماقكىم مەقسەد ساربغە يەتكۇرۇر. گەۋھەرى مەقسۇد چۇن ۋابەستەئى تەۋفىق ئېرۇر دىسە بولماسكىم مۇنىڭ سەئىيى ئەنىڭ ئىھمالى بار.

يانا بىر قۇشنىڭ سۇئالى

(مەسنەۋى)

دىدى بىر سايىلكى ئى ئۇلۇي خرام،
مەسكەنمدۇر بىر بەھشت ئاسا مەقام.

بۇ تەرەبلەرنى قويۇب ئەيلەب ھاۋا،
ئىستەمەك سىمۇرغ بولغايمۇ راۋا.

ئەھلى ھەردىس ۋە ئەھلى دۇنيالاردىندۇركىم ھەرسغا يەتىتى ۋە ئاز ناھايىتىدىن بۇ يول قەتئىن خوپ كورمەس.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

ھۇد ھۇنمك جاۋابى

ئى سالىكى بى خەۋەر بىلمەس سۆزلەركىم ۋەفا گۈلى بۇيىدىن ئەسەرى مەئلۇم ئىر-مەسكىم دەھر چىمەنىدىن زوھۇر قىلغاي ۋە باقا ۋەردىدىن شەمىمى بىلىنمەسكىم جاھان گۈلشەنىدىن ئافىيەت دىماغغە يەتكەي. بۇ نەۋئى رەھمسىزلارغا كۆڭۈل بەرمەك زەھى بى خىرەدلىغ ۋە زەلھى بى فەھمىلىكدۇركىم:

(بەيت)

دەھرنىڭ بىگانەۋەش زالغا بولما ئاشنا،
كىم سىنى تا ئاشنا ئەتتى ئوزى بىگانەئىدۇر.

يانا بىر قۇشنىڭ سۇئالى

ئاشقىمەنكىم مەھبۇب دىلناۋازغە ۋە نىگار ئىشۋە پەرداز فۇرقەتىغە ئىمكان يوقتۇر:

(مەسنەۋى)

ئايرىلا ئالماسمەن ئاندىن بىر زامان،
ئاندىن ئايرىلماق ھامان ئولمەك ھامان.

ئاشىق مەجازىدۇركىم ناھايىتى بى ئاساس ۋە غايىتى بى بۇنيادىدۇر. ھوسنى زاھىرىكىم خۇنى بەلغەم جەھەتىدىن بولغاي ئاخىر ۋەيراندۇر.

ھوسىن زاھىرنىڭ ۋەفاسى يوقتۇرۇر،
ھەم سەباتى ھەم باقاسى يوقتۇرۇر.

ئاشىق شەيىدالىغغا ئەرزىمەس، ئىشقىدىن رەسۋالىغغا ئەرزىمەس، ئاشتقلىق رەسمى ۋە مەئشۇقلۇق ئايىنى بۇ بۇلا ئالىغايكىم ئەبىدىل ئاباد ھوسنى ئارايىشغا فۇتۇرى ھادىس بولماس ۋە كامال قۇياشىغە قۇسۇر يول تابماس:

(مەسنەۋى)

ئانى سوي، ھوسنىكىم بولغاي بەركامال،
بولماغاي مۇمكىن قۇياشىغە زاۋال.

يەنە بىر قۇشنىڭ ئەرزى

بۇ يولكىم شەدائىدى تەئرىفىن ئاڭلانۇر ۋە مەھنىتى تەۋسىفىن ئىشتىلۇر:

(مەسنەۋى)

خەۋف مۇستەۋلى، مەن بىھەد زەئىف،
بۇيلە يولغە نە دەپ ئولغايمەن ھەرىف؟

ھۇد ھۇدنىڭ جاۋابى

ئى دەربخا، ھەر ئادىمكىم غەيبپ ئالەمىدىن شاھادەت ئەرسەسىدە جىلۇە قىلۇر ۋە ھاياتلىق لىباسىن ۋۇجۇد قامەتىغە تارتار، خاھى دىوھ ئومرى تابسۇن، ۋە خاھ فەرىددۇن شەۋكىتى ئەلەمىن كوتەرسۇن ۋە خاھ قارۇن ئەمۋالىغە ساھىب بولسۇن. ئاخىرۇلئەمر بۇ داربخانا فازاسىدىن رەخت تارتمايىن ئىمكان يوقتۇر. روسۇلى بۇ ۋەرتەدىن چىقائالماس ۋە ئەۋلىيا گۇرۇھى بۇ رەۋىشدىن ئوزگە چارە تاپا ئالماس:

(مەسنەۋى)

ۋەھم قىلماقدىن قۇتۇلماق يوقتۇرۇر،
قايغۇرۇب ئازاد بولماق يوقتۇرۇر.

رىشۋە بەرمەك بىرلە يوق ئازادلىغ،
ھەم قىلۇر خەيلى ئەجەل جەللادلىغ.

ئەۋلا ئولكىم دەم غەنىمەتىدۇر. بىر دەۋلەتخۋاھ ئالىدا بويۇن سۇنماق بىرلە سۇلۇك يولىن كەزمەك ۋە مەھبۇب ھەقىقى ۋىسالىغە يەتمەك ھاياتى ئەبىدى ۋە ئومر جاۋدانىدۇركىم ئاندىن ئوزگە يوقتۇر:

(بەيت)

دىمىكىنى ئاسرا ئى ئىساكى رەنجىم دەفئىغە بىر كۇن،
غىزا ئول ئاي قىلىچى زەخمىنىڭ بىر قەترە قانى بەس.
سەنۇ ھەيۋان سۇيى ئى خىزرى تۇتقىل تەركى جانىمكىم،
ماڭا يار ئالىدا ئولمەك ھاياتى جاۋدانى بەس.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

يانا بىر قۇشنىڭ سۇئالى ھۇد ھۇددىن

دايىمۇلئەۋقات مەغمۇمدۇرمەنكىم زامانى شادلىغ كورمەسمەن؟

(مەسنەۋى)

يول بارۇرغە خاتىرى خۇررەم كېرەك،
دەھرى رەنجىدىن مەلالەت كەم كېرەك.

ھۇد ھۇدنىڭ جاۋابى

(مەسنەۋى)

دىدى ھۇد ھۇد كى نەۋەندى غەم سەرشت،
زاتىكە غەمدىن باھانە سەر نەۋشت.

ئى كەھۇلەت دەسار باھانەجۇي، ئى سەھۇلەت ئەتـۋار مەككار خـۇي، بىلمەس سەنـ
كىم تەلەب ۋادىسى ۋە ئىشق بادىيەسى يـولدۇركىم غـەم فوتۇرى ۋە ئەلەم خـوتۇرى زادە
راھدۇركىم بۇ يول رەۋشىدا غەمدىن ئۇزگە كارغە كەلمەس:

(مەسنەۋى)

غەمدىن ئەيلەرلەر ئىرەنلەر شادلىغ،
بۇ مۇقەييەدلىغ دۇرۇر ئازادلىغ.

غەم يېرىدۇر مەھنەت ئابادى جاھان،
ئاندا ھەر نەۋئ ئېلگە بىر غەمدۇر ئايان.

سۇبھانەللاھ! نە ئەرسەئى ۋەسئ ۋە نەراھى مۇنىفدۇركىم زەررە ئەلەمىن جانى جاھان
شادلىغنغە بىرىلمەس ۋە نۇقتەئى ئەۋھامىن دۇنيا ۋە ئۇقبا ئەيشى ناشاتىغە مۇئاۋەزە قىلمـ
ماس. ھەر جىنسىكىم بۇ يـول فـازاسىدا جان تەركىن قىلۇر ۋە ھەر ئادىمىكىم بۇ مەسلەك
ئەرسەسىدا جان گۇزارلىغ ئاھەنگىن تۇزەر. ئەبـەدى ئەيىش ساغـەرى ۋە نەشات بادەسىدىن
مەست مۇستەغرەقـدۇركىم غـەم ئـلـكى ۋە ئەلەم پـەنجەسى ئۇلار شادلىغى دامىنغە دەست
دارازلىق قىلماقدىن كۇتاھدۇر. ئەگەرچە زاھىرەن مەغمۇمدۇرلار.

(رۇبائى)

دىسەڭ گەر قايغۇدىن ئازاد ئۇلاي جەيىب ئىچرە پىنھان،
ئول سەراپا ۋەرد يەكلىغ مۇز تەرىب مىزرابى ئەفغان.

ئول "سەبۇرى" يەڭلىغ ئەتسەڭ مۇددىئا ئەيشى داۋام،
ئەتمەك غېرىب ئول خاكسار، ئول خانە ۋەيران پەرىشان.

ئول ئىلاھى زاتىنىڭ ھورمىتىكىم مۇكىنات خەلقى ۋە مۇكەۋۋىنات فىترەتى ئۇنىڭ ۋۇجۇدى تۇپەيلىدۇركىم ئىللەتى غائىيەئى ئىجادى ئالەم ۋە باھانەئى ۋۇجۇد جىنسى ئادەم سازاۋەر تەۋسىفى «ۋەززۇھا ۋەلەيلى ئىزا سەجا» ۋە لايىقى تەئىرىفى «ماۋەددە ئەكە ۋە ماقەلا» بۇ بەندەئى كەمتەررىنكىم مەھبۇس زىندانى زالالەت ۋە غەرىقى دەريايى مەئىسىيەتدۇر، رەھالىغ تابماغىغە ئىمكان يوقتۇر ۋە ئىسيان كۇفرى قاراڭغۇلۇغى ئارا گۇمراھ ۋە ئاتىلدۇر- كىم ھىدايەت ئەنۋارى پەرتەۋى ۋە رەھمەت پەرتەۋى ئەنۋاردىن شەممەئى يەتكۇرمەك بىرلە بۇ يول رەۋشىغە سەزاۋەر قىلغايسەن ۋە جارايىم سەھايىغى ئەۋراقى خۇتۇتىن ئەفۋە- گەرلىكدىن زايىل ۋە نابۇد قىلماق بىرلە مەقسەدى ئەقسايى ئەربابدىن ۋە مەتلەبى ئەئلائى ئەسھابى يەقىنكىم بۇ كارى ئۇزما ئاقىبەتدۇر، روسۇل كەرەمىن قىلغايسەن.

يەنە بىر قۇشنىڭ سۇئالى ھۇدھۇددىن

ئولبابدا كىم:

(مەسنەۋى)

مۇنتەزىرمەن ئەمر ئىلە فەرمانىغە،
يوق مۇقەييەد قەھر ئىلە ئېھسانىغە.

ھەرنە ئەمر ئەتسە تاپارمەندىن ھوسۇل،
ئول بىلۇر گەر رەد قىلۇر ياخۇد قوبۇل.

ھۇدھۇدنىڭ جاۋابى

ئى زاھىدى بىناۋا ۋە ئى ئابىدى بىمۇددەئا! بىلمەسسەنكىم ئۇبۇدىيەت تەرىقىن تۇتماق زەھى سائادەتدۇر. لېكىن شوھرەت كوسىن ئۇرماقدىن مەئدۇم ناچىر بولغاي.

يەنە بىر قۇشنىڭ سۇئالى

(مەسنەۋى)

يەنە بىر سائىل دىددىكى سەرەفراز،
كىمكى بولدى ھەق يولىدا پاكباز.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

نەفئى ئانىڭ نىدۇر ئىزھار ئەيلەگىل،
چۇن ماڭا مۇبھەم ئېرۇرسەن شەرھ قىل.

ھەر ئالى نەھادىكىم بۇ يول قەتئى ھاۋاسىن قىلغاي:

تابسا بۇ دەۋلەتنى ھەر ئالى نەھاد،
مۇندىن ئارتۇق يوق تۇرۇر بۇ يولدا زاد.

تائەت ۋەزىيان ۋە سۇد بەلكى بۇد نابۇدىن فەنا ئاتەشكە دەسىدە ئورتەگەي، كۇلىنى ساۋۇرغاي فەناغە سەربەسەر، ئول سۇفەتكىم قالماغاي ئاندىن ئەسەر. ئاندىن سوڭ مەقسەد ساۋاھىلى يېقىندۇر ۋە مەتلەب سىۋادى نامايىش قىلۇر، كۇفر زۇنارى ۋە ئىسلام سەبھەسى تەركىن قىلماق، يەئنى ئوزلۇك قەيۇدىدىن بىلكۇل چىقماق بىرلە يول يۇرگەي، مەقسۇد رىشتەسىغە ئىتتىسال تابقاي:

(مەسنەۋى)

ئولكى دەرلەركىم سۇلۇك ئەھلىغە يول،
بىر قەدەمدۇر ياخشى ۋاقىق بولسە ئول.

ئول قەدەم بۇدۇركى يوقۇ بارىنى،
ئورتەگەيكىم قويماغاي ئاسارىنى.

بۇ قەدەم قويغاچ يىتەر مەتلۇبىغە،
ھىجر بارىب قاۋۇشۇر مەھبۇبىغە.

بىقەدرى ئىمكان ئوزلۇك تەركىن تۇتماق ۋە دىۋانەۋار يول يۇرمەك ۋە پىر دەۋلەتخۋاھ ئىستەمەك:

(بەيت)

بول سەفا ئەھلىغە ھەمدەم يار ۋەسلىن ئىستەسەڭ،
ئەكسىسى سالغايمۇ ساقى بولماغۇنچە بادە ساق.

يەنە بىر قۇشنىڭ سۇئالى

قۇشمەنىكىم ھىممىتىم پايەسى چەرخ ئەۋجىدىن بەلەند، ۋە گەردۇن مالاقىدىن ئالىدۇر:

(مەسنەۋى)

گەر بۇيۇك ھىممەتنىڭ ئېلگە نەفئى بار،
ماڭا نەفئ ئولماق كېرەكدۇر ئاشكار.

مەن زەئىف ۋە ھىممىتىم بىھەد قەۋى،
سوز بۇ مەئنىدا نە ئەيتۇر مەئنەۋى؟

ھۇد ھۇدنىڭ جاۋابى

ئەي ئەھلى تەرىق ۋە ئى مەستانە بادەئى تەھقىق بىلگىلكىم ھىممەت نەفئى ۋە ھەمىيەت فائىدەسى مۇندىن ئۇزگە ئېرمەسكىم، بۇ يول رەۋشىغە لايىق ۋە سازاۋەر بولمىش بولغايسەنكىم، ئاخىرۇلئەمر ۋىسال سەرھەددىغە ئاياغ قويماق بىرلە دەۋلەتى ئەبەدى ۋە سائادتى سەرمەدى شارافتىن تابقايسەن:

يانا بىر قۇشنىڭ سۇئالى

ھەر ئادەمكىم ئىنسانى كويىدا مۇقىم ۋە دىيانەت ئەرسەسىدا مۇستەقىم بولسا تەلاقى نە بولغاي ۋە ئۇۋەز نە ھاسل ئەتكەي.

(مەسنەۋى)

بۇ سۇفەتكە ئولكى بولغاي نسبەتى،
بارمۇ ئول ھەزرەتدە ئانىڭ قۇربەتى؟

ھۇد ھۇد نىڭ جاۋابى

ئى بەھتەرى ئەھلى بىنش ۋە ئى مەھتەرى سائادەت كىش:

بۇ سۇفەت كەلدى ئىرەنلەرنىڭ ئىشى،
بۇيلە بۇ دەۋلەتغە يەتمەس ھەركىشى.

ئادەم ئېرمەس ئولكى نا ئىنسافدۇر،
ئادەم ئىنسان ئىستەمەس ناسافدۇر.

ھەر ئادەمكى ئىنسان، دىيانەت بىرلە مۇتتەسىپدۇر، ئالامەتى سائادەت بولغاي ۋاللاھۇ ئەئلەم.

(ئول خۇاجەئى بائىنسان ھىكايەتىدەككىم ئەسلى كىتابدا مەزكوردۇر.)

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

يانا بىر قۇشنىڭ سۆئالى ئولىبايداكىم

بۇ كارگاھ ئەرسەسى بەلەنىد ۋە ئالدۇر، بۇ قۇشلار ئەنبۇھىغا نەھەد باردۇركىم تەقابۇل بولغاي:

(مەسنەۋى)

سدرەغەكىم كەلدى ئالى شاخلىق،
گەر قۇشى قىلسا ئايان گۇستاخلىق.

جۇرئەتى جەنبىدا بولغايمۇ نقاب،
يوقسە ئىستىغناغە بولغايمۇ ھساپ؟

ھۇد ھۇدنىڭ جاۋابى

ئى ممھرى مۇنىرى سۇپەھرى ئىززەت ۋە ئىقبالۇ بەدرى ئالى قەدرى سائادەت كامال، بۇ ھالدا ۋە بۇ مەنۋالدا ھەر نەۋئى سوزكىم ۋاقئ بولۇر خۇاھى ئىززەت جەھەتىدىن بولغاي ۋە خۇاھى ئەجز سەببىدىن زوھورغە كەلگەي، يەكسەندۇر قۇبھى ھوسنىگە فەرق يوقتۇر،

(مەسنەۋى)

كىمسەگە گۇستاخ ئول شاھ ئالىدا،
يا كىرەك مەخسۇس دەرگاھ ئالىدا.

ئوزلۇگىنىڭ قەيدىدىن بولغاي خالاس،
ئوزگە يوقلۇق بىرلە بەرگەي ئىختىساس.

ئول دىۋانە ھىكايىتىدەككىم:

(مەسنەۋى)

بار ئىدى دىۋانەئى ئالى سفات،
خەلق «مەجنۇنۇلھەق» ئىتىب ئاڭا ئات.

چۇنكى ھەق يادى ئاڭا مەھبۇب ئىدى،
كىچە-كۇن يادى بىلە مەغلۇب ئىدى.

كەئبە يولىدا مەركەبىن يىتۇرمەكدىن جۇرئەت زەبانىن تىزئەتمەك بىرلە بى باكانە تۇكتە سورمەكدىن دەرگاھى ۋاجىبەلۇجۇد جانابىغە خۇش كەلمەكى ۋە دوسلۇق ئەبرىدىن مۇھەببەت يامغۇرى ۋە لۇتف بەرقى چاقىلماقدىن مەركەبىن تابماقى.

يانا بىر قۇشنىڭ سۆئالى ئولبابداكىم

غەيرى ئەسنافى ۋە ئەغيار سونۇفدىن مىن‌كۇللىل ۋۇجۇھ فارىغبەنكىم ماسىۋا خۇتۇتدىن ئەسەرى مەئلۇم ئىرمەس.

(مەسنەۋى)

ئوزنى ئەيلەب مەن خيالى بىرلە خۇش،
بولغالى بىركۇن ۋىسالى بىرلە خۇش.

مەن چۇ ئاندىن ئايرۇئىرمەن بىر نەفەس،
ئانى ئىستەب نىسەفەر ئەيلەي ھەۋەس؟

ھۇد ھۇد نىڭ جاۋابى

ھەر ئادىمكى ئوز تەئرىفىن ئەيتقاي ۋە ئوز تەۋسىفىن دىگەي. زەھى بەلاھەت ۋە زەھى ھۇمقىيەت كىم، بۇ نەۋئى نافەر جاملىغ ئەكسى سامىئە ئايىنەسىدە مۇنئەكس بولما‌مىش بولغاي ۋە نەزەر مىرئاتىدا نامەرئاكىم يەتمەگەي مەقسەد ھەرىمى ھەددىغە، ئولىكىمە‌سەكىم قىلغانىدىن سوز دىمەك بىرلە قىلۇر ئوزىن پەسەند.

قۇشلارنىڭ ھۇد ھۇددىن سۆئالى ئولبابداكىم

قۇشمەنكىم كامال دەرياسى ۋە ئىھلال بەھرى قەسرىغە ئاياغ قويمىش بولغايمەن.

(مەسنەۋى)

بۇ مۇرادىم مۇندا چۇن ھاسل دۇرۇر،
يول ئازابىن تارتارىم مۇشكۇل دۇرۇر.

ھۇد ھۇدنىڭ جاۋابى

ئى مەستۇر مەقسەدى ئەقسا ۋە ئى مەھجۇب مەتلەبى ئەئلا، غەفلەت چەركى تىيرەلە‌گى ۋە جاھالەت قاراڭغۇلىغى ئارا مۇقەييەدۇر، سەنكىم ھەقىقەت كىشۋەرىدىن مەھجۇر ۋە تەردىقەت خەتتەسىددىندۇركىم:

(مەسنەۋى)

سوز كامالىدىن دىمەك ساھىب كامال.
ئەھلى نۇقسان ئىچرەدۇر بۇ قىلۇ قال.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

بەسكى نۇقسان ئىچرە كامىل سەن بەسى،
ئالىم ئىتىپ ئۆزنى جاھىل سەن بەسى.

غەرق دەريايى جاھالەت ئولدۇركىم دەير ئارا سۇرمىش ئولغاي جەھىل بىرلە ئۆز كامالىدىن كالام

شەيخ ئەبۇبەكرى نىشاپورى ھىكايىتىدەككىم ئەسلى كىتابدا مەزكوردۇر.

قۇشلارنىڭ سۇئالى ھۇد ھۇددىن بۇ بابداكىم

غەم ھۇجۇمى ۋە ئەلەم شۆھسى خۇتۇردىن نە نەۋئى ئازادلىق شۆھسىن تابقايمەن ۋە نە يەكلىغ شادلىغ ئائىنىن تۇتقايمەن:

نەقىلايكىم كوكلۈمە يەتكەي سۇرۇر،
كىم ماكا ئاندىن دەمى يەتكەي ھورۇر؟

ھۇد ھۇدنىڭ جاۋابى

(مەسنەۋى)

دىدى ھۇد ھۇد ئۆزنى گەرشاد ئىستەسەك،
ھەرنەفەس قايغۇدىن ئازاد ئىستەسەك.

ئۆزنى ئانىڭ يادىغا مۇئتاد قىل،
شادلىق ئىستەرسەن ئانى ياد قىل.

زەھى دەۋلەت ۋە زەھى سائادەتكىم زامانى يادى دەۋلەتىن مۇمكىنات جىنسىغە تەلافى بىرىلمەس ۋە سائىتى فىكرىن ئەتمەك سائادەتىن جان جاھان خوشلۇغىغە مۇئاۋىزە قىلمىماس:

(بەيت)

زەھى سائادەت ئىھرۇر سائەتى خىيالى غەمىن،
بىرىلمامىش ئەنى كەۋنەين خوشلۇغىغە ئۆزە.
ئاندىن ئىھرۇر ئەيشدىن غەم ياخشىراق،
سوردىن يۇز قاتلا ماتەم ياخشىراق.

خۇجا ئابدۇللا ئەنسارى ئەيتىپدۇرلاركىم، كوكۈل خوشاۇغى ۋە جان شادلىغى ئەنىڭ يادىدۇركى ئاندىن ئۆزگە يوقتۇر. ھەردىلىكىم ئاندىن خالى ۋە ئاتىلدۇر. ھەجەر ۋە مەدەر مىڭ دەرىجە خۇبراق بەلكى مەھبۇبراق بولغاي.

يانا بىر قۇشنىڭ سۇئالى

ئولزامانكىم ۋىسال سائادىتىغە مۇشەررەف بولغايمەن، بۇ دەرگاهى ۋالا ئاساس كارگاهىدىن تىلەر ماتائ نە بولغاي ۋە بۇ بارىگاھ تەقدىس ئاباد مەنشەئىدىن ئىستەر جىنىس قايسىدۇر؟

هۇد هۇدنىڭ جاۋابى

بىلمەسسەنكىم ۋىسال هوسۇلى ئىتتىهاد ۋۇسۇلى مەقسەدى ئەۋلا ۋە مەتلەبى ئەئلادۇركىم ئاندىن ئوزگە مۇراد يوقتۇر.

(مەسنەۋى)

چۇن ساڭا ئول مەقسەدۇ مەقسۇد ئېرۇر،
ئاندىن ئايرۇ بارۇ يوق نابۇد ئېرۇر.

قۇشلارنىڭ سۇئالى هۇد هۇددىن ئولبابداكىم:

(مەسنەۋى)

قەتئ ئىتىپ شەھ بەزمىغە بولساق ئەنىس،
توهفە ۋاجىبدۇرۇر بىهەد نەفىس.

نە يەڭلىغ مەتائ ۋە نە يەڭلىغ كالادۇركىم ئول دەرگاهى ۋاجىبۇتتەئزىم جانابىغە لايىق ۋە سازاۋەردۇر.

هۇد هۇدنىڭ جاۋابى

ئى ئەزىمى راهى هەقىقەت ۋە ئى مۇسافىرى سەهرايى تەرىقەت بىلمەك كىرەككىم دەرگاهىدۇر ئەزىمۇششان ۋە كارگاهىدۇر رەفىئ، ۋە بەلەندكىم ئەرش فازاسى ۋە كورسى ئەرسەسى ئۇنىڭ جەنبىدا خىشتىدۇر. هەقىر، ئەقل كەمەندى ۋە خىرەد رىشتەسى ئۇنىڭ ئەۋجى پايەسىغە باش يەتكۇرمەكدىن ئارى ۋە ئاتىلدۇر. مەتائ دەردى جانسوز ۋە كالاي ئاهى ئالەم ئەفرۇز دۇركىم، ئاندىن ئوزگە لايىق ۋە سازاۋەر ئېرمەس. بارىگاهى ئىززۇ ئىستىغنادۇر، ئول يۇز تۇمەن مىڭ ئەرشدىن ئەئلادۇر ئول.

ئاندا كوبدۇر ئىززۇ ئىستىغنا ۋە ناز،
ئولكى يوقتۇر ئول ئېرۇر ئەجزۇ نىياز.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

ياره‌ب نه بارىگاهى ته‌ره‌ففۇذ مائاب ئېرۇر،
فىكرىده ئەقلۇ هۇش خىره‌د، ناساۋاب ئېرۇر.
يوق توهفه‌ئى نه‌فىس ماڭا غه‌يرى سوز ئاه،
شورابه‌ئى سه‌ره‌شك ئىله باغرىم كاباب ئېرۇر.

يانا بىر قۇشنىڭ سۇئالى هۇد هۇددىن

بۇ باداكىم سۇلۇك ناهايىتى ۋه كار ئاقىبىتى نامايىش قىلماس، بۇ يول غايىتى ۋه ئەرزى پايانى كورۇنمەس. بۇ يول قەتئىن نه نەۋئى قىلغايمىز؟ ۋه ۋەسل سەرھەددىنغه نه يەتكەيمىز؟

(مەسنەۋى)

بىزنى بۇ ئىشدىن خەبەردار ئەيلەگىل،
سۇرئەت ئارامىن ئىزھار ئەيلەگىل.

هۇد هۇدنىڭ جاۋابى

بۇ نوكته‌دۇر ده‌قىق ۋه كالامىدۇر كەئكىم سۇرمىش بولغايسەن، جاۋاب باساۋابىن بىر مەك لازىم ۋه لابۇددۇر:

(مەسنەۋى)

ئالدىمىزدا يەتته ۋادىدۇر ئەزىم،
هەربىرىده مەهدۇ ئەندازە بىم.
يەتته ۋادى ئەسلۇ باقىلار فۇرۇئ،
ئەيلالى ئول ئەسلى شەئغه شۇرۇئ.

ۋادى ئەۋۋەلكىم ئەرسەئى ته‌له‌بدۇر، ئانىدىن سوڭ ۋادىئى ئىشق بولغاي. بۇ ۋادى ئارا ئوزلۇك شۇه‌سى ۋه خۇدنه‌مالىغ ئايىنى مۇرته‌فئ بولغاي. ئانىدىن سوڭ ۋادى مەئرىفه‌تىدۇركىم يۇز كەلتۇرۇر. بۇ ئەرسه قەتئىدىن سوڭره ۋادى ئىستىغنا بولغاي. ۋادىئىدۇر ۋەسئ فازايىدۇر رەفئ، ئانىدىن سوڭ ۋادى تەۋھىددۇر. هەركام ۋه هەرخىرام فەنا ئوزره فەنادۇركىم فەرد ۋه ئازادلىغدىن ئوزگه يوقتۇر. ئاندىن كېيىن ۋادىئى هەيرەت بولغاي. بۇ ۋادى شادائىدىغه هەد، ئەندازه مەئلۇم ئېرمەس. بۇلار ئىختىتاممىدىن سوڭ ۋادىئى فەقر فەنادۇر، سالىكلار رەۋىشنىڭ نهايىتى ۋه ئەهلى سۇلۇك سەياهىتنىڭ ئاخرى بولغايىكىم بۇ هال ۋه بۇ مەنزالدا:

(مەسنەۋى)

قەتئ ئولۇر مۇندا سۇلۇك ئەھلىغە كام،
ئىش بولۇر ئوزگە قىلىغ بىرلە تامام.

ئىلاھى بۇ ژادىلاركىم تەرىقەت خەيلىغە يۇز كەلتۇرۇر، سالىھلار ئەنبۇھىغە پىش كىلور، ئىمكان يوقكىم بۇلار قەتئىن قىلماغاي ژە ئوزگە رەژدش بىرلە يول يۇرگەي. ئاسانلىغ بىرلە بۇ مەنازىل ئىختتامىن بەرگەيسەن ژە ژىسال سائادىتىغە مۇشەررەف قىلغايسەن. ژە بۇ غېرىپ خاكسار ژە پەرىشان روزىگارنى داغى نائۇمىدلىك بايابانىغە تاشلاماغايسەنكىم: "لا ـ هادى ئىللاھۇ، ئەئزەمە شەئنۇھۇ. ژەلائىلاھە غەيرۇھۇ".

(بەيت)

مەن غەرىبۇ راھ، ژەسىل يار پۇرتەشۇدش مەگەر،
مەن ھەردى سادەلەژھ، دەھر پۇرنەقشى فوسۇن.

(مەسمەۋى)

بۇ بەتتە ژادى داغى ئىجمال ئېرۇر،
لىك تەفسىلدە كوپ ئەشكال ئېرۇر.

ئەمما شەممەئى شادائىدىن بايان قىلىنۇر. ژادى ئەژژەلىكىم ژادى تەلەبدۇر:

(مەسمەۋى)

چۇن تەلەب ژادىسىغە قويساك قەدەم،
ئالىڭا ھەردەم يىتەر ئوزگە ئەلەم.

دەرد شددىتىدىن ژە ئەلەم سەئوبەتىدىن ئوزگە يوقتۇر. ژەسل ئىشتىياقى ژە فىراق خسار ـ خارى ئىتتىھاد ژە مەھرۇملۇق بالاسى ژە ژەسىل نامەئىلۇملۇغى ئىبتەلاسى، ھىجر دەردى ژە فۇرقەت رەنجىغە ھەد ئىھسا يۇقتۇر. سەرھەددى مەتلۇب پۇر مەھنەت، تۇرۇقى بى ئىمتىھان، مەنزىلى مەقسۇد پۇرئاسىب، رەنا ئازمۇن، مولك ـ مال خۇتۇرى ژە جىنىس ئەمـ ژال فوتۇرىدىن ساف ژە مۇسەففالىغى كېرەككىم لازىمى تەكبىرى فانادۇر. جىھات ستتە قۇيۇدى ژە ئىستەقىنات ئەربەئە بەنددىن سلكۇل فەرد بولماقكىم ئەژژەل قەدەمدۇر. ھەر نەكىم غەيرى تەلەبدۇر تاشلاماق، ئوزىنى مەقسەد مەنزىلىغە باشلاماق، ژەقتىكىم كوڭۇل

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

لەۋھى ۋە دىل سەفھەسى ماسۋا خوتۇتىدىن كۇللەن ساف ۋە مۇجەللا بولغاندىن سوڭ شەۋق ئوتى تىز ۋە تەلەب رەخشى سوبۇك خىز بولغاي، مەقسەد يېقىندۇر:

(مەسنەۋى)

ئالىڭا كەلسە ئەگەر فىلى دەمان،
كورگەسەن پەشە ھامان، قىل ھامان.

گەر يولۇڭنى تۇتسا يۇز شىر، پەلەڭ،
بولغاي ئالىڭدا نەچۇككىم مۇرى لەڭ.

ئول شاھزادە ھىكايىتىدەككىم، ئىككى بىچارەئى مۇستەمەند ئىشق كەمەندىغە بەند، ۋە دەردى زىنجىرىغە پايى بەست بولۇپ ئىردى. مەھبۇبى ئىمتىھان كىش بويۇردىكىم بىردىن قەھر زىندانى ئارا بەند ۋە يەنە بىردىن سەكبانلىغ خىزمىتىگە پەيۋەند قىلغاي.

(مەسنەۋى)

بۇ دىدى مىھنەت دىگەن قايسى بولۇر،
كام راھەت، دەرد مەشەققەت نە بولۇر.

مەنكى ئىشقى كوڭلۇم ئىچرە تۇتقالى،
راھەتى ئىردىم كويىدا ئىت بولغالى.

ئولدىدىكىم ئىشق ئىتىپ كوڭلۇمگە زور،
رازى ئىردىمكىم ماقامىم بولسا گور.

شاھزادەئى گەۋھەر نەژاد بۇلار ئىبتقادى دۇرۇستلىغىن بىلدى.

(مەسنەۋى)

فەھىم چۇن بۇ نەۋئى ئىخلاس ئەيلەدى،
ئول ئىكاۋنى مەھرىمى خاس ئەيلەدى.

بۇ ۋادى قەتئىدىن سوڭ ۋادى ئىشقىدۇركىم بايان قىلىنۇر.

(مەسنەۋى)

ئىشق كەلدى مەشئەلى گىتى فوروز،
دىمە مەشئەل شوئلەئى ئافاق سوز.

ئىشق تەئرىپىدەكىم شوئلەئىدۇر گىتى فوروز، مەشئەلىدۇر جاھانسوزكىم، ئىشق ۋەر تەسى ۋە تەششۇق رەسومى ئارا پاك ۋە ئازادلىغ كىرەكدۇر. ئوت بەھرى ۋە شوئلە دەريا سى ئارا سەمەندەرلىغ لازىمكى، ھەر خەس - خاشاك ۋۇجۇدى خەرمىنى بۇ ئوت سوزىشىغە لايىق ۋە سازاۋەر ئىبرىمەس:

(مەسنەۋى)

ئىشق ئوتى ھەر خەسغە دەرخور كەلمەدى،
ئوتقا لايىق جۇز سەمەندەر كەلمەدى.
ئىشق ئوتىدىن ئاشقى پاك ئورتەنۇر،
بەرقىدىن مەدھى نەبۇۋەت مۇنبەرى.

پايەسىنىك بالا نەشىنى ۋە رىسالەت موھتى دۇررى سەمىنى، خۇرشىد نەبۇۋەت پەرجام، سىپەھرى رىسالەت ۋە بەدرى رىسالەت ئەنجام، گەردۇنى بالاغەت نەساريدۇركىم:

(مەسنەۋى)

چەراغى مەھپەلى ئارايى نەبۇۋەت،
گۇلى رەۋنەقى دەھ بادى فوتۇۋەت.

ساچىنىك شامى سۇۋادى لەيلەتۇلقەدر،
يۇزۇك سۇبھى بەيازى لەيلەتۇلبەدر.

لەبى لەئلىك مەسىھايى فەساھەت،
ئاياغىك گەردى مىئراجى ساباھەت.

مەسىھ روھ پەرۋەر نۇتقى جان بەخش
لەبى لەئلىك ھەياتى جاۋىدان بەخش.

رەۋشەن ئولدى مەشئەلى تۇر، نەتاك گەر ئاندا مۇسا كەلدى سەرۋەر، دۇررى گەرەنمايەئى دەججى ئەنەئەپسەھ ۋە بەدرى رىفئىەت ئاباد، ۋە بۇرچى ئەنەئەفلەھكى بالاغەت كىشۋەرىنىك كامىكارى، ۋە مەلاھەت مەمالىكىنىك ساھىپ ئىختىيارى، تۇتىق فەساھەت فەرجامىنىك ئىبئجازى، ۋە كەلام مۇئجىز بەيان ئۇنىك ئالىدا تىفلى ئەبجەد خۇان، دەبىرىستان كالالەتدۇركىم، نۇكتە سۇرمەك شۇەسىدىن مۇئەررا ۋە تەكەللۇم تۇزمەك ئايىنىدىن مۇبەررادۇر.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

(بەيت)

سۈچۈك لەفزى مەسھانىڭ تۇفۇلىيەت داغى نۇتقى،
ئۇنىڭ جان بەخشلىغىدا كۆكلىگە كىرگەن خەيالىدۇر.

ئەمما بەئدى راقىمى تەسۋىد ساھايىغى ئىسيان، ئەسر بى سەرۇ سامان «سەبۇرى» بى خانۇمان بۇ تەرز ئىلە ھال ئەھۋال ۋە بۇ نەھج ئىلە شەرھى مافىلبال ئېتاركى: رەۋشەن زەمىر، كىمىيا تەئسىر ھەزرىتى ئەمىر ئەلىشىر نەۋائىرەللاھۇ تائالا مەرقەدەھۇ «پەنج گەنج» لارى شەرھى شۇغلىغە ئىشتىغال كورگۈزمەك ۋە بۇ «خەمسە» مۇبارەك شەرھى تەفسىلى تەرتىبىدە ئەركان تەرىقىن تۇزمەك ئۇزرىنكىم مەنتىقۇتتەيىر شەرھى جىلددا ئەرز قىلىنىپ ئەردى. بۇ گۇرۇھ زۇمرەسىدىن بەئزەسىنكىم بەتەرىقى تەسەۋۋۇف ۋە بەئزىسىن داغى بەتەرىقى ناسايىغ ۋە ماۋائىز تەقرىر سەفھەسىغە بىتىلدى ۋە تەھرىر ئەۋراقىغە چىكىلدى. ئەلھال ھەيرەتۇلئەبرار شەرھىنىڭ ئاغازىكىم تەھەييۇردىن باشقا ئېرىمەس ۋە تەپسىلىنىڭ ئىفتىتاھى كىم تەفەككۇردىن ئۇزگە كورۇنمەس. تەڭرى تائالا ھەمدى ۋە رەسۇل ئەلەيھىسسالام نەئىتىدىن سوڭ يىگىرمە ماقالە بىرلەكىم تەرتىب تاپىبدۇر. ۋە ھەر ماقالە ئىتمامىدىن ھىكايەكىم بەرسەبىلى تەمسىل بۇ ھالغا لايىق ۋە بۇ خىيالغە مۇۋافىق ئىنتىزام بىرىلىبدۇركىم ئىنشائاللاھ ھەر بىرىدىن ئۇز يىرىدە شەرھى قىلىنۇر ۋە ئۇز مەھەللىدە تەرتىب بىرىلۇر.

ئەۋۋەلقى ماقالات ئىمان شەرھىدا

"ئەلئىمانۇ، ئەنتۇ منە سىللاھى ۋە مەلائىكەتىھى، ۋە كۇتۇبىھى، ۋە رۇسۇلىھى، ۋەلىيەۋمىلئاخىرى، ۋەلقەدەرى، خەيرىھى ۋە شەررىھى منەللاھ" دىمەكتىن مەقسۇد بۇ كەلىمات ئېرىمەس، ۋە ئەگەر ئەھلى زاھىر مۇنى ئىمان دىسەلەر ئەھلى مەئنى دىمەس، ئۇلۇھىيەت دەرياسىغە شۇناۋەرلىق ئەجزىن زاھىر قىلماق ۋە مەلائىك ھاۋاسىدا بىر نەچچە قانات ئۇرماق ۋە كۇتۇپ ئەۋراقىدا بىر نەچچە ھەرف سۇرمەك، ۋە رۇسۇل جادەسىدا نەچە قەدەم يۇگۇرماق، ۋە قىيامەت قايىم بولۇرىدا قىيام كورگۈزمەك، ۋە قەدەر بابىدا ئەلا قەدر تەرەننۇم كورگۈزمەك:

كىمكى جاھان ئەھلىدىن ئىنسان ئېرۇر،
بىلكى نىشانى ئاڭا ئىمان ئېرۇر.

ئىمان جاۋاھىرى ۋە ئىسلام زاۋاھىرى ئەمرىدۇركىم زەبان ئىقرارى رەۋشى ۋە ئىقرارى زەبان سازىشى تەرتىبىدىن كوڭۇل كوزگۇسىن ۋە دىل مىرئاتىن شىرك زەيلىدىن مەئەررا ۋە شەك ۋە رەيب غۇبارىدىن مۇبەررا تۇتماق بىلە تەسدىق شەمئىن يارۇتماق ۋە يەقىن ھاسىل ئەتمەكدىن مەئرىفەت سارىغە يۇز قويماق، قەۋلۇھۇتەئالا "ۋەما خەلەقتۇلجىننە ۋەلئىنسە. ئىللا لىيەئبۇدۇنى، ئەيلىيەئرىفۇنى» زەبان ئىقرارى ۋە كوڭۇل تەسدىقىدا مۇغايىر

رەت ۋۇقۇئى ۋاقتا بولماغايىكىم ئىھاتەئى خاربىجدۇر. پەس لازىمدۇركىم ئىقرارى زەبان ۋە تەسدىقى قەلب مۇتتەفىقۇلھال تۇشكەيكىم، "ئەلئىمان ئىقرار بىللسان ۋە تەسدىق بىلقەلب" يەئنى ئىمان ئولدۇركىم زاھىرى خىلئەتى ئىقرار جاۋاھىرىدىن مۇرەسسە ۋە باتىنى كىسۋەتى تەسدىق زاۋاھىرىدىن مۇلەممەئ بولغايىكىم كەلام رەببانى ئەھكامىغە بويۇن سونماق ۋە ھەدىس نەبۋى سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسسەللەم مۇتابەئەتى مىنھاجى ۋە سۇننىتى سىراج ئەنۋارىدىن ئايرۇ ئىمان فازاسىغە قەدەم قويماق مۇمكىن ئىبرەمس ۋە ئىسلام ئەقساسىدا كام ئۇرماقىغە ئىمكان يوقكىم مۇتابىئەت تەرىقىن تۇتقاي. دىن بۇدۇركىم، ئىمان كەلتۇرمەك ھەزىرتى سەمەدىيەت تائالا ۋە تەقدىس ۋەھدانىيىتى ۋە ۋاجىبەلۋۇجۇد تەئزىم فەردانىيەتىغە ۋەسىفاتى سەمانىيەكىم: قۇدرەت ۋە باقا ۋە ھايات ۋە ئىلىم ۋە سەمئ، ۋە بەسر، ۋە ئىرادەت ۋە كالامدۇركىم ئىمان كەلتۇرمەك ۋە مالائىكە گۇرۇھىغا داغى ئىمان كەلتۇرمەككىم ئەجسامدۇر، دائىمۇلئەۋقات، "سۇبۇھۇن، قۇددۇسۇن، رەببەنا ۋە رەببۇلمەلائىكەتى ۋەررۇھ" تەسبىھىغە قايىل ۋە شۇكر-سانا جانىبىغە مايىلدۇر ۋە كىتاپلىرىغە كىم قېدىمدۇر، كەلىمات ۋەھورۇفلىرىغە تەقدىم ۋە تەئخىر يوقتۇر. ۋە روسۇل سەلەۋاتۇلاھى ئەجمەئىنىھەكىم ھەقدۇر. كىزىسب گەردى ۋە سەھر-نەيرەك غۇبارى ئۇلار دامىنىغە يەتمەس ۋە سىدىق ئايىنىدىن بىرى كورۇنمەس. بۇ گۇرۇھ ئەختەرى جاھانتاب ۋە بۇ ئەنبۇھ شەئىشەئەھى ماھتاب ئارا ئافتابدۇركىم خۇرشىد جاھان ئەفرۇز ئەشئەسى ۋە مەھر ئالەم ئەفرۇز شەئىشەئەسى ئەنىك ئالدىدا سايە يولالماس ۋە پادىشاھىدۇركىم ئىككى جاھان سائادەتى ساھىب نەگىنى ۋە كەۋنى ماكان كىشۋەرى سەدرى نەشىنى ئولدۇركىم سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسسەللەم خاتىمىن نەبىيىندۇرلەر ۋە سەدرىمۇرسەلىن ۋە يەۋم ئاخىرغەكىم بۇ كۇن ئەۋۋىلى ئىبتىداسى نەفخەئى ئەۋلدۇركىم سۇردۇر ۋە ئىنتىھاسى ئىتمامى ۋە ئىتمامى ئىنتىھاسى ئەھل ئىمان گۇرۇھى جەننەتۇلمەئۋا قەسرىدا ئىستقرارى ۋە ئەھل دەۋزەخ ئەنبۇھىنىك داغى سىججىن كارگاھىدا ماكان تۇتماغى، بۇ كۇن مىقدارى ئەللىك مىك يىلدۇركىم قەۋلۇھۇتائالا "فى يەۋمىن كانە مىقدارۇھۇ خەمسىن ئەلفەسەنەتىن" بەئزىغە نامەئى زات شمال ۋە بەئزىغە داغى نامەئى زات يەمنكىم نۇزۇل قىلۇر:

(مەسنەۋى)

ئەھلى شمال ئىچرە تۇشەر ماجارا،
نامەلەرى يۇزلەرى يەئلىغ قارا.

شادلىغ ئەسھاب يەمنىغە رەقەم،
سەفھەلەرى لەۋھىغە يەتمەي قەلەم.

گۇلشەنى فىردەۋس ئارا نازۇ نەئىم،
ئانچەكى يول تابماي ئارادا نەسىم.

(مەۋئىزە)

بىنامەك كىبرەككىم ۋەقت تەئدۇر، ھايات گەرەنمايەسى ۋە ئومر سەرمايەسى مەنەسسەئى

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

زاۋالدۇركىم، بۇ ۋاقىتنى غەنىمەت تۇتماق ۋە ئىبادەت سارىغە ئىرتەكاب كورگۇزمەكدىن مايەئى ھاسىل ئەتمەك ۋەقتى يىتەركىم ئومر قۇياشى مەغرىپ سارىدىن تۇلۇئ قىلۇر يەئنى تەۋبە ئىشىكى ياپىلۇر، ۋە دۇئا ئىجابەتى مۇمكىن ئېرمەس بۇ ھالدا ۋە بۇ مەنۋالدا پۇشايمانلاركىم يۇز كەلتۇرۇر. ۋە تەئەلسىسۇفلاركىم ۋاقىئ بولۇر مۇمكىنات خوشلۇغىغە ئەرزىمەس ۋە مۇكەۋۋىنات شادلىغىغە تىلاقى كورۇنمەس:

(بەيت)

دۇئالەم ئەيشى يەكدەم كولفەتى مۇردەن نەمى ئەرزەد،
ھەزەر ئەز ئۇلفەتى سۇبھىكى باشەددەر نەزەر شامەش.

كۇنىدۇركىم جالالەت يېلى ئىسەر ۋە جالال سوفىتى تەجەللىسى يىتەر، ئىنقىياد گۇرۇھى خەۋفىدىن خالى ئېرمەس ۋە ئەۋلىيا ئەنبۇھى داغى ئولنەۋئىدۇركىم دەھشەتدىن باشقا ئېرمەس ۋە ۋەھشەتدىن بەرى كورۇنمەسكىم ,قەۋلۇھۇتەئالا «يەۋمە يەفىررۇلمەرئۇمىن ئەخىھى ۋە ئۇممىھى ۋە ساھىبەتىھى ۋە بەنىھى» ئول ھالەتدە دەست رەس يوقتۇر. نالە چەكمەكدىن، سىنە چاك ۋە پىغان تارتماقدىن ۋەھمىناك، ۋە مەئىسىيەت ئىنكارى ۋە جۇرم ئىسيان پۇشىشىغە ئىمكان يوقكىم: قەۋلۇھۇتەئالا "ئەلىيەۋمە نەختىمۇ ئەلا ئەفۋاھىھىم، ۋە تۇكەللىمۇنا ئەيدىھىم، ۋە تەشھەدۇ ئەرجۇلۇھۇم بىما كانۇ يەكسىبۇن".

(بەيت)

ۋەھ نە قاتتىغ كۇندۇرۇر قىلماس پۇشايمان ئاندا سۇد،
نالە قىلماق، ئاھ چەكمەكدىن نە ئىمكان ئاندا سۇد.
گەر گادائى خانىقاھدۇر، ۋەر شەھىنشاھى جالال،
تەڭ دۇرۇركىم بەرمامىش مۇلكى سۇلەيمان ئاندا سۇد.
شاھ رەربەختى ۋەفاسىزدۇر تەرىقى فەقر تۇت،
تاپتى سىكەسلىك بىلە كوڭلى بۇزۇلغان ئاندا سۇد.
بەس مۇفىد ئېرمەس سەبۇرى ئىززەتى جاھى غەرۇر،
بەرمەس ئېرسە تەڭرى لۇتفى بىرلە ئىمان ئاندا سۇد.

ئىككىنچى ماقالات ئىسلام بابىدا

"ئەلىف"لارى ئەمىنىيەت باغىنىڭ سەرۋىلارىدۇر. ۋە "سىن"ى سائادەت قەسىرىنىڭ كۇنگۇرەسى ۋە "لام"ى لەتافەت گۇلچەھرەسىنىڭ سۇنبۇل زۇلفى ۋە "مىم"ى مۇھەببەت مەشئەلىنىڭ نۇرىدۇر. ۋە ئول سەرۋىلەر سايەسىدا يەر تۇتماق ۋە كۇنگۇرە قەسىرىغە تەلەپ

كەمەنـدىن سالـماق ۋە ئول سۇنبۇل زۇلفىنى ھەبل مەتىن قىلماق ۋە ئول مەشئەل نۇرى بىرلە كوزنى يارۇتماق:

(مەسنەۋى)

ئالەم ئارا خەلقنى يەزدانى پاك،
ئەھلى نجات ئەيلەدى ئەھلى ھلاك.

بۇ بىرىسىن ئابدى ئەسنام بىل،
ئول بىرىسىن زۇمرەئى ئسلام بىل.

ئول بىرىگە دىل ئويى بولدى ماقام،
زۇمرەئى ئسلامغا دارەسسالام.

قەۋلۇھۇتەئالا: "ئسننەلئەبرارە لەفى نەئىم ۋە ئسننەلخۇججارە لەفى جەھىم" ئسلام بايا-نىدا: قالە رەسۇلۇللاھى ئەلەيھىسسالام "ئەلمۇسلىمۇمەن سەلامەلمۇسلىمۇن من يەدەھى ۋەلسانىھى" رەھم تەرىقىن تۇتماق ۋە تەرەھھۇم بولىن كورگۇزمەك، ئسلامكم:

(مەسنەۋى)

بەش ياسامش تەكرى تەبارەك ئەنى،
دىسە بولۇر خەمسە مۇبارەك ئەنى.

ئولىكىم "لائىلاھە ئىلەللاھۇ، مۇھەممەدۇن رەسولۇللاھ" لەۋھ سترىداكىم بۇ مسرا ئۇلۇۋى نىگانە قۇشى زاھىر ۋە "جەنناتۇن تەجرى مىن تەھتىھەلئەنھار" باب كۇشايىش پەنا-ھى كتابەسى داغى بۇ كەلىمە شەئندىن مەشئان ۋە بۇ نۇكتە ئارايىشدىن مۇزەييەندۇر. ئس-لامىنك ئىككىنچى جۇزۇى ئادايى سەلاۋاتىدۇر. ئەتيەئى ۋاھبۇلئەتياتدۇر. ۋە تاھارەت داغى ئولنەۋئىدۇركىم:

(مەسنەۋى)

جاننى سافا چەشمەسىدىن زەۋقناك،
ئەيلەگەيسەن سەفھەئى خاتىرنى پاك.

كوڭۇل گۇشەسىن ۋە دىل ھەرىمسىن ئەغيار نۇقۇشدىن خالى ۋە ماسۇا خۇتۇتىدىن ئاتىل تۇتماق.

ئۇچىنچى رۇكنكم زەكات ئاداسىغە ئىشتغال كورگۇزمەك:

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

(مەسنەۋى)

مۇندا داغى ئىككى سۇفەتدۇر تەرىق،
بىرسى ئەسلۇ، بىرى فەرۇ ئى رەفىق.

فەرئى ھوكمى بۇدۇركىم شەرئ مۇئەييەن ئەھكامغە بويۇن سۇنماق، يەنى زاھىرى خەلقەتىن شەرئى ئىھتىياتى جاۋاھىرىدىن مۇزەييەن ۋە مۇتابىئەت زاۋاھىرىدىن مۇرەسسە قىلماق ۋە ئەسلى ئومۇرىكىم مەقسەدى ئەسلى سارىغە مەشرۇئ قاماق ۋە خەير تەرىپىدىن رۇجۇئ ئەيلەمەك.

تورتىنچى رۇكنىكىم سەۋمدۇر. سەۋمكىم مايەئىدۇر. بەلەند ۋادىيەئىدۇر، رەفىئ ۋە ئەرجۇمەنىد، سەرمايەئى دۇنيا ۋە دىن، پىرايەئى زامان - زەمىنىدۇر. سۇبھى ئەۋۋەلدىن شام ئاخىرىغە تەكرۇ "ئەتئەمە ۋە ئەشربە زائىقى" تەركىن تۇتماق. كۆڭۈلكىم مەخزەنى ئەسرارى ئىلاھى ۋە ئائىسە چەھرە كۇشايى نامۇتەناھىدۇر:

(مەسنەۋى)

دەفئى قىلىپ زەنگى خىيالاتنى،
ئاسراماق ئۇل نەۋئى بۇ مىرئاتنى.

كىم ئاڭا جۇز دوست زۇھۇر ئەتمەگەي،
بەلكى ئەنىك خەيرى خۇتۇر ئەتمەگەي.

كى روزەدارلىغ سۇفتى ئولدۇر ۋە سەۋمكارلىغ ماھىيتى مۇندىن باشقا ئىرمەس.
بەشىنچى رۇكنىكىم كەئبە سارىغە شەۋق مەھمەلىن چەككەي ۋە زىيارەتى ھەرەم سائادەتىغە مۇشەررەف بولماق تىلەگەي. "ۋەمەن دەخەلۇھۇ كانە ئامىنەن" ھۇماسىغە تەلەب دامەن ئاچماق ۋە جان خۇشەسى دانەسىن ساچماقدىن زەۋق ئاھەنگىن تۇزمەك:

(رۇبائى)

كۆڭلۇمدە بۇ كىم كەئبە سارى كەتكەيمەن،
فىكرىمدە بۇ كۇن بارچەنى تەرك ئەتكەيمەن.
ئومرۇم تۇگەنۇرگە يېتىشىپتۇر يارەب،
ئۇل مەنزىلى مەقسۇدغا ھەم يەتكەيمەن.

بۇ ۋادى شەۋقىى خارخارىكىم فىرۇدەس گۇلشەنىنىك گۇلى ۋە ۋادى ئەمىن شوئلەسىنىك غۇلغۇلىدۇرۇر. سەمۇمى ھارارەتى مەسىھا دەمى ۋە تەشنەلىك غەرقى خىزرى چەشمەسىنىك نەمى، بۇ دەشت ئارا مەردانەۋار قەدەم قويماق ۋە مۇراد سەررىشتەسىغە ئىلىك ئۇزاتماق. مۇددىئا بۇ تەمەننا خارخارى كۆڭۈل گۇلبۇنىدا سىندى ۋە بۇ مۇددىئا

كارزارى خيـال ئەرسەسدا ئارام تۇتتى. غەربىلىق دەشتىغە ئازادلىق باد پايمن سۇرمەك ۋە بىچارەلىك بايابانىغە غۇربەت سەمەندىن يورۇتماكدىن، ئول سائادەت سەرمەنزىلىغە كوز سۇرۇلـگەي ۋە داغى بۇكىم بۇ سەفەرى مۇبارەك قەتىدا ئۇزلۇك بەندى ۋە خۇدنەمالىق پەيۋەنددىن ئۇزۇلۇپ فەنا بادەسىدىن سەرشار ۋە يوقلۇق كەيفىتىدىن بەرخوردار پىردەۋلەتخۇاھ دامىنـغـە ئـاسـك ئۇرماق ۋە مۇرشـدى ھدايەت دەستىگاھ ئىتەكىگە قول يەتكۇرمەكدىن يەقىن ھـاسل ئەتمەك، سائىتى يوقكىم بۇ ۋەھم خوتۇرى خاۋاتىر سەفھەسدىن ئېرىغاي ۋە زامانى مەئلۇم ئېرمەسكىم بۇ غەم ئەۋھامى كوڭۇل لەۋھددىن كەتكەي:

(بەيت)

ئەيش ئىتەر ئەھبابلار، مەن ئەسرى غەم ھونۇز،
ھجر شامى ئاھ دۇددىن كوزۇم پۇرنەم ھونۇز.

ھـايات سەرچـەشمـەسىنك نەۋىدى، ۋە نجات مەنزىلىنىك ئۇمىدى، ئىسلامنىك بەش سۇتۇنلۇغ «زاتىلئىمادى»غە كىرمەگۇنچە مۇمكن ئېرمەس. ۋە بۇ خەمسە مۇبارەك پەنجەـسغە ئىلىك ئۇرماغۇنچە ھېچ ئىش نەتىجە بەرمەس. ئىبـراھىم بىنـنى ئەدھەمنىك كەئبەغە نامار بىرلە بارغانى ۋە رابىئە ئەدەۋىيەغە كەئبەنىك نىياز بىرلە كەلگەنىكىم ئەسلى كىتابدا مەزكوردۇر، مۇندا زىكر قىلىمادى.

ساقى ئالىب كەل قەدەھى قىلما ناز،
كوركى نە مۇشتاقدۇر ئەھلى نىياز.

بەر! تولا كىم ئىچسۇن ئەنى بىر ھەرىف،
خاسسە ماڭا كىم باردىن مەن رەئىف.

ئۇچۇنچى ماقالات سەلاتىن بابىدا

كى "ئىننەللاھە يەئمۇرۇ بىلـئەدلى ۋەلـئىھسان" ئەمرى بىرلە ھەق سۇبھانەھۇ ۋەتائالا خۇسرولىك خۇدىن ئۇلارنىك خەلافەتى باشىغە قويدىكىم ئەدالەتلەرى ئەينىنىك چەشمەسى زۇلالـى مۇلك بوستانىن سـراب قىلغاي. تا بۇ بوستاندىن ئەمنىيەت ۋە فاراغەت گۇللەرى ۋە ئۇلار زۇلم باغـدا مەي ئىچـىپ گۇل ساچارلار بەلكى مەيدىن ھەردەم ئوزگەچە گۇللەر ئاچارلار:

(مەسنەۋى)

ئى فەلەك ئەۋجىدىن ئوتۇپ رىفئەتىك،
ئايۇ قوياشتىن چالىنىب نەۋبەتىك.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

تەختىك ئوتۇب دەۋلەتى جاۋىد مۇلك،
سايەئى جۇرئەتىك ئارا خۇرشىد مۇلك.

تاج باشىدىن بولۇبان سەر بەلەند،
تەخت ئاياغىدىن ئولۇب ئەرجمەند.

شاھكىم ئەئزا تەرتىبى ۋە جاۋارىھ تەركىبىدە سائىر ئىنساندىن تافاۋۇتى يوقتۇر. شاھكى جاھاندارلىق سەربىدا ئارام تۇتقاي. شارائىتلار دۇرۇر قىلمايىن ئىمكان بولماس. ئەدلكىم رەۋنەق پەرىز ئىقلىمىدىن ۋە مەھفەل ئارايىي كىشۋەرى زامان زەمىندۇر. جاھاندارلىغ سەلتەنەتى ئاساسى ئەدل ئائىنىدىن مەئمۇر، ۋە دىن - دىيانەت كىشۋەرى كامگارلىغى مۇندىن ئوزگە ئېرمەس. چىنانچە: "ئەلئەدلۇ سائەتەن، خەيرۇن مىن ئىبادىتىسەلەقەيمن" ھۆكمىگە پەيۋەند ۋە خالقى بى مەسەل مانەند كارخانەئى ئىلاھىدىنكىم ئىنسان ۋۇجۇدى نەقشى تەرتىبغە قۇدرەت قەلەمى ھىكمەت نىگارلىغى تەرزىدىن سۇرەت نىگار ۋە بۇ سۇرەت زىبا پەيكەر خىلقەتىگە روھى ئۇلۇغ خىرام ئىمتىزاجىدىن كامكارلىغ بەخش قىلدى. قەۋلۇھۇ تەئالا: "لەقەدخەلەقنەلئىنسانە فى ئەھسەنى تەقۋىم" خۇاھى سالاتىن ئالىمقدار، ۋەيا خەۋاقىن سۇپەھر ئىقتىدار، خۇاھى غەرىب ئەجزىپەرۋەر، ۋە خۇاھى گاداي خىرقە دەربەركىم بەۋكمى "ئىننەللاھە خەلەقە ئادەمە ئەلا سۇرەتەھى" جاۋاھىر ئەئزا تەرتىبىدە مۇغايىرەت يوقتۇركىم:

(مەسنەۋى)

بارچە جاۋاھىر بىلە ئەئزادە تەك،
سۇرەت نەۋئى ۋە ھەيۇلادە تەك.

ئېرمەس ئۇلار تۇپراغ ۋە سەن نۇرى پاك،
خىلقەت ئۇلارغە، ساڭا بەھرى خاك.

ۋاھىبۇلئەتىيات ئەتاسىدىنكىم كىشۋەر كۇشالىغ سەربىدا فەرمان راۋا ۋە مەملىكەت ئارا ئىلىغ ئەۋرەنگىدا شارافەت بۇلا ئالماق بىرلە شاھىنشاھلىق سۇپەھر ئەرسەسدا ئورۇلدى ۋە ھۆكمرانلىق مەھكىمەسىدە ئارام تۇتماقدىن نۇسرەت نوقۇشى سىككەسى بەھبۇدلۇغ نەقشىن زاھىر ئەتتى. لازىمدۇركىم بۇ دەۋلتى ئۇزما قەدرىن بامەك ۋە ئوبۇددىيەت تانابغە بويۇن سۇنماقدىن ئەدل شەئىن يارۇتماق ۋە ئادالەت ئەۋرەكگى ئابادلىغغە بائىس بولماق بىرلە زۇلم تەركىن تۇتماق. چۇنانچە بەرسەبىلى تەمسىل غازى سۇلتانى، مازى ئاناراللاھۇ بۇرھانەھۇ ئاۋانى خۇجەستە فەرجامىدا ھەم جەۋانى ۋە بۇۋزەنى بساتىدا تۇۋئى ئەردىكىم، ھەر ئىكاۋ قۇت لايەمۇتى ئول تۇۋە كەسپىدىن يىتۇر ئەردى. ناگاھ شاھ بەھرۇ بەرسۇلىتان سەنجەرىنىك سەرھەڭگى مەملىكەت ئىشتىغال ھاۋايىجى سەببى ۋە ھاۋايىجى مەملىكەت بائىسى جەھەتىدىن ئول تۇۋە مىھارىن چەكتى. تاكىم شاھ كارباربغە سەرف ئەتـ

كەي، قازارا بۇ تىۋە شاھ خىزمىتىدە ھالاكەت يېرىگە يەتتى. جەۋانكىم ئاناسى سەمئىغە بۇ خەبەرى مۇۋەھھىش تەقرىرىن يەتكۇزدى. پىرەزەن بىلدىكىم ئولمەكدىن باشقا مەئلۇم ئېرمەس ۋە ھالاكەتتىن ئوزگە كورۇنمەس. كۇنى ئېردىكىم شاھ غازى سۇلتانى سەنجىر مازى ئاۋشۇغلىغە ئىشتىغال كورگۇزدى. پىرەزەن داغى پۇلى دەريا باشىغە چىقتى، تاكىم سۇلتانى ئادىل يەتكەي، جەۋر - ستەمى زۇلمىن ئەرز ئەتكەي، گەردى نامايان بولدىكىم، كوردىكىم شاھدۇر ئالىجاھ ۋە ئەمىردۇر. گەردۇن پاناھ پۇل باشىغە ئاياغ قويدى. پىرەزەن غەرىب بى ۋەتەن شاھ ئارغۇماق زەررىن لۇگامى جىلاۋىن تۇتتى. ئەجز ۋە ئىنكسارلىق يۇزىدىن ئەيدىكىم: تىۋەئى ئېردىكىم تەمەتتۇئ نەقدى، بۇ تىۋە كەسبىدىن ھاسل ۋە قۇت لايەمۇت ئەتئەمەسى ۋە بۇ شۇتۇر ئۇستىدىن ۋاسىل بولۇر ئېردى. ئاۋانىكىم شاھلىغ يېرىگە چىكىبدۇر، شاھلىغ خىزمىتى سارىغە ئىلىتىبدۇر. ئۇچ كۇندۇركىم ئەتئەمە ۋە ئەشرەبە زائىقىدىن مۇئەتتەلدۇرمىز. بۇ پۇل ئۇستىدە ئول تىۋە ئەجرەسى زىمانىن بەرگەيسەن ۋەيا پۇل سىرات ئۇزەسىدە بىرۇرگە سوز دىگەيسەن. بۇ سوز تەقرىرىدىن شاھ ۋۇجۇدىن فەنا بەرقى ئورتەدى. مەركىبى ئۇزەسىدىن تۇشتى ۋە پىرەزەن ئاياغىغە يۇز قويدى. تىۋەسى زىمانىغە قاتار شۇتۇر باردار بويرۇدى ۋە ئوزرە ئاغازىن قىلدى. ۋە بەھىللىك تىلەمەك بىرلە ئەيدىكىم، ئەھد قىلغايسەن تاكىم سىرات كارگاھىدا شەرمىسار ۋە ئول مەئبەر ئالىدا رەسۋا ۋە بى ئابرو قىلماغايسەن. پىرەزەن داغى رىزايىرىدا ئارام تۇتتى. ۋە شاھ داغى ئوردا سارىغە خىرام ئەتتى. شاھ ئادىلكىم ئەدل شەجەرىسىدىن مۇراد سەمەرەسىن بەرگەي ۋە رەئايا گۇروھى ئول شەجەر سەمەرەسىن تەرگەي. شاھ دەۋلەتى داۋامى ۋە ئەزەمەتى سەباتىغە مۇھەببەت ساتىئ ۋە بۇرھانى قاتىئدۇر:

(مەسنەۋى)

جاھان شاھ ئەدلىدىن ئاباد ئېرۇر،
ئادالەت ئاساسىغە بۇنياد ئېرۇر.

نە نەۋئى ئەيلەگەي زۇلم ئىلىكى تىغى تەئادۇل بىلە ئۇردى باش، ھەر شاھىكىم ئادالەت تەھقىقىدا تەخەللۇق كورگۇزمەس ۋە جەۋر - ستەم جەھەتىدىن زۇلم ئايىنىن تۇزمەس. ھەزرەتى تەقەددەس ۋە تائالا سۇبھانە مەكرەمەت داۋامى ھەدىقەسى يۇزىن ھاۋادىس خەزانە زەيلى خەتەرىدىن ساقلاسۇن. ۋە ھەر سۇلتانىكىم ئەدل شەمئىن ئادالەت مەھكىمەسى سەرىرىدا يارۇتۇر دەۋلەتى سەباتى باغچەسى گۇلبۇنىن نەۋايىب چەشم زەخمى رەرەرىدىن ئوز پاناھىدا ئاسراسۇن.

(مەسنەۋى)

تا ھەرىس - ھەۋەس خىرمەنى بەرباد ئولماس،
تا نەفس - ھاۋا قەسىرى بەرئوفتاد ئولماس.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

تا زۇلم - ستەم جانىغا بىداد ئولماس،
ئېل شاد ئولماس، مەملىكەت ئاباد ئولماس.

پاك خىيالىدىن تەقۋاغە سەداقەت ۋە سافى زېھنىدىن شەرئى مۇبىن تەمشىتىغە مۇۋاپىق كۆرگۈزمەك:

(مەسنەۋى)

ساڭاكى چۇن مەشر كۇنى زۇلجالال،
زالىمۇ مەزلۇمنى ئەيلەر سوئال.

ئاڭا ئۇۋەزدۇر، ساڭا شەرمەندىلىك،
ئاڭا بۇيۇكلىك، ساڭا ئەفكەندىلىك.

قالە رەسولۇللاھى سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسسەللەم: "كۇللۇكۇم رائىن ۋەكۇللۇكۇم مەسئۇلۇن ئەن رەئىيەتىھى" رەۋايا گۇرۇھى مەزلۇمى ۋە رەئىيەت ئەنبۇھى مۇھۇرىنغەكىم شادلىغدىن باشقە ئېرمەس ۋە بەشاشەت ئۇزگە كورۇنمەس:

(مەسنەۋى)

ساڭا بىنەفشە كەبىدۇر قەددى نىگۇن،
باش كۇتارا ئالمادى ئۇياتتىن رەبۇن.

ھەر نە خاتا قىلغانىڭ ئولغاچ ھىساب،
بولغۇسىدۇر ھەر بىرىگە يۇز ئازاب.

گەرچە سىنۇق ئىكىنە ھەققۇنىاسىدۇر، باغرىڭ ئارا خەنجەرى ئالماسىدۇر، تاكى مەزلۇملار خەيلى ئەفۇ تىلىن ئاچماس ۋە بەھەللىك نۇكتەسىن سۇرمەس. ۋەتەن فارارى ۋە مەئمەن ئىستىقرارى ۋەيلدۇركىم "نەئۇزۇبىللاھى مىن شۇرۇرى ئەنفۇسىنا ۋەمىن سەيئاتى ئەئمەلنا":

(مەسنەۋى)

ئى خۇلۇفا ئورنىدا مەسنەد نەشىن،
كور ئۇزا ئىشكىنى ئۇلارىڭ ئىشىن.
مەسنەد نەشىن مۇنبەرى خەلافەت،
ئەۋۋەلى سازاۋەردۇر خىتاب.

"يا ساهىبى لاتەھزەن ئىننەللاھە مەئەنا" ۋە مۇخاتەبى سانىيە سىنەيىن ئىزھۇما فىلغا-رى شاھى ساھىبى تەرىق ئەبۇبەكرى سىدىق رەزىيەللاھۇ ئەنھۇكىم، خەلافەت كۇرسىسىدا ئا-رام تۇتتى ۋە نەيابەت مائابلىغ تەختىدە مۇتەمەككىن بولدى. بۇ گۇروھ باۋۇجۇد ئەزەمەت جەلال ۋە ئاتىففەت كەمال سائەتى رەئايە ئەھۋالىدىن تەغافىل ۋە تەساھۇل ۋاقىئ بولىماس ئىبرەتكىم سۇبھى - شام نەژمىدلىغ ئەشكىن تۇكماكىدىن ناله قىلماق ۋە فىغان چەكمەكىدىن قان يىغلاماق، كوبىكو، سۇبىسۇ يۇرمەك بىرله رەئايە ئەھۋالىدىن خەبەردار ۋە مەزلۇملار ھالىدىن مۇتتەلئى ئەھۋال بولۇر ئەردى. بۇلار ھالىتىنە يۇز قويماق ۋە ئادالەت جانىبىنە شۇرۇئ كورگۇزمەك:

ساقى گۇلچەھرە كىتۇر جامى ئەدل،
كۇزكى نە گۇللەر ئاچار ئەنجامى ئەدل.

ئەدل ئاياغىن تۇتكى بولۇب شاد ئىچەي،
ئادىلدۇر ئاتىنى قىلب ياد، ئىچەي.

توتىنچى ماقالات رىيايى خىرقەپۇشلار سۇئۇكىدا

كىم ئوز قاشلارىدا خىرقەئى تەلبىسلارىنە ھەقىقى لىباس ئاتدۇر، ۋە مۇئارىفلارى ئاۋام-غا لىباسات ھەقىقى بادە نۇش رەۋىشىداكىم، خىرقەئى ۋۇجۇدلارى فانا ئىلكى زورىدىن چاك-دۇر ۋە مەسھادەك جانىبەخش نەفەسلارى روھى مۇقەددەس كەبى پاك ۋە مەھەللى تەۋاف-لارى سەھەنى ئەفلاك:

(مەسنەۋى)

ئى بولۇبان سەنئەت ئىلە خىرقەپۇش،
شامۇ سەھەر زىكر ئىلە سالىب خۇرۇش.

خىرقە ئۇزە نىچەكى ھەزيان چىكىب،
زوھد رىيا ۋە سىلەلارىدىن تىكىب.

ئەسا تۇتماقدىن قامەتى نىگۇن،
ۋە رىدا تاشلاماقدىن پەيكەرى زەبۇن.

ئەيىبارلىق فۇنۇندا ماھىر ۋە مەككارلىق شۇۋەسىدە زاھىر ۋە سىھر فەندەكىم سامىرى ئىلكى ساھىرلىق ئايىنىدىن شەل، ۋە مەكر رۇسۇمداكىم ئىبلىس پۇر تەلبىس كارباريىنە خە-لال، ئەمامە پىچىسى مىكر تەزۇىر دامىنىڭ رىشتەسىدۇر، ۋەزرق رىيا گەرەھىنىڭ ۋابەستەسى ۋە سەبھە تارى ئۇزۇنلىغىكىم تولى ئەمەل رىشتەسىدىن نىشانە بىرۇر، بەرەھمەن زۇنناري رەشكىدىن فەسانە ئەيتۇر:

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

(مەسنەۋى)

ئول ياغاچكم ئانى مسۋاك ئىتىپ،
ئاغزى لۇئابى بىلە ناپاك ئىتىپ.

ۋە خانەقا ھىكىم كىلىپ مەئبەدى ۋە كەلسا مەسنەدى ئاندىن ياخشى كورۇنۇر، يالغان ۋاقئە تەقرىرىدىن كارامەت فۇرۇش ۋە كىزب نەسايىھ تەئلىمىدىن توپان خۇرۇش:

(بەيت)

فانى ئولماي قىلغان ئىزھارى فانا بىلكىم ئېرۇر،
ئول گاداكىم زەرق ئۇچۇن زاھىر قىلۇر يالغان ئولۇم.

بۇنەۋئى بى ھايالىق ئىفراتىدىنكىم، شەرم تۇتماس. بۇ گۇرۇھ زۇمرەسى ۋە بۇ ئەنبۇھ ھەلقەسى ئارا ھايا پەرتەۋى ۋە شەرم زىياسى مەئدۇمدۇركىم: "ئەلھەيائۇ شۇئبەتۇن مىنەلئىمان" بۇ رىۋ - رەك بىرلەكىم دەرۇش ئاتانۇر ۋە خەلافەت مەسنەددا ئارام تۇتار. ئىمان پەرتەۋى ئەشئەسىدىن خالى ۋە ئىسلام شەئشەئەسىدىن ئاتىلدۇر:

(بەيت)

ۋە نە پىرىدۇركى يارەب ئات ئاڭا دەرۇش ئېرۇر،
باتسى زەرق ۋە رىياۋۇ سھر مەكر ئەندىش ئېرۇر.
نە ھاياۋۇ شەرم نە ئائىنى رەسمى ئادىمى،
جاھىلۇ نادان ۋە كەجرەي بەلاھەت كىش ئېرۇر.

مۇرىدلارىكىم سەف تۇزمەكدىن مائاش ئىنتىزارى ۋە مەئىشەتىنك تەڭلىكدىن بۇ ھەلقە سارىغە ئىختىيارى، ھەيفىكىم بۇ نەۋئى زىندەكارلىق خۇسۇستىدىن ئولۇم ۋە بۇ يەڭلىغ ئومىر مۇلازىمەتىدىن مەرگ مىڭ دەرىجە خۇبراق، بەلكى مەھبۇبراقدۇر:

(مەسنەۋى)

بىرىن ئىتىب تەزۇىر ئىلە خىلۋەت نەشىن،
بىرىن ئىتىب كۇچ بىلە ئۇزلەت گۇزىن.

ئەھلى رىيازەتدىن ئاتاب بىرىنى،
بىرىگە دەب ۋاقئە تەئبىرىنى.

خىلۇەت گۈشەسىدە ئۇزلەت گۈزىن ۋە ئۇزلەت نەشىمىندە خىلۇەت نەشىندۇركىم مۇ-
راقبە تەقلىدى تەرزىدىن باشىن ئەگدى سالماق ۋە تەۋەججۇھ ئايىندىن قۇيى تۇشمەككە:م

(بەيت)

رىيايى شەيخ باشىن يەر قۇيى سالغاچ دىمە ئارىق،
زەغەن قىلغاي قاناتى ئۇچرە باش سالىب ئەيان ئۇيقۇ.

سەبەھ زۇننارى ئىلكىدىن تۇشمەس، رىۋ- رەك ئەساسىن يەرگە قويىماس ۋە بۇ خىل
جەھەتىدىنكىم تەمەتتۇئ زائىقى تەركىن قىلماق ۋە سەرىغ يۇز بىرلە زاھىدانە كورۇنۇرگە ۋە-
سىلە ئىزدەمەك. بۇلار دىللارى ھەقايىق نۇرى پەرتەۋىدىن خالى ۋە مۇئارىف، پەرتەۋى نۇ-
رىدىن ئاتىلدۇر. كىبر ناھايىتى ۋە ئۇجب غايەتسىدىن سالام جاۋابىن بەرمەس، ۋە جاۋابى
سالام ئاۋازەسىن چىقارماسكىم نەئۇزۇ بىللاھ، يۇز ياساماق بىرلە مەھاسىن تاراماق ۋە
رەفتارىن تۇزمەكدىن ئېگر قەدەم سالماق، زامانى يوقكىم بى تەرەددۇد يول يۇرگەي ۋە
سائەتى تابىلمەسكىم بى جەھەت قەدەم قويغاي:

(بەيت)

ناۋايى خانەقاھ دەۋزەخچە باردۇر شەيخ ئاڭا مالىك،
نەتاك گەر ئانداكى ئېلگە نەسىھەدىن ئازاب ئەيلەر.

خوشا ئول زاتلارىكىم ئىيسۇى نەفەس بىرلە ئولۇك بەدەنىگە جان ۋە مەسھادەم بىرلە
جانسىز تەنگە راۋان بەخش ئەتكەي، ۋە خىرقەلەرى نەجىيەسى ئەرش ھاملىغە دۇررەتۇتـ
تاجدۇر، ۋە ئەساسى ستۇنى ھەقايىق ئەساسغە ئۇمدەتۇلئاجدۇر. ئاياغى ئىزى ماقاسدى ئەئـ
لا ماراتىبى مەھرابى ۋە تەسىر ئاشنا ئىلكى ئىجابەت نەيسانى رەشەھاتى سەھابدۇركىم
زاھىرى كىسۇەتى شەرئى نەبىۇى رەئايەسى جاۋاھىرىدىن مەمالۇ ۋە باتىنى خىلئەتى شە-
رىئەتى غەررا ئېھتىياتى زاۋاھىرىدىن لەبرىز ۋە رەۋشەن زەمىرى كوزگۇسى مەزھەرى تەجەل-
لىياتى ئىلاھى ۋە ھۇمايۇن خاتىرى قۇياشى مەترەھى تەئىيدات نامۇتەناھى. نە ئۇزىدىن خە-
بەرى ۋەنە ئۇزلۇكدىن ئەسەرى، نە نام ۋە نە نىشان:

(مەسنەۋى)

زۇلمەت ئۇلار ئوتىغە بىر دۇدى ئاھ،
يوللارىدا خىزرى بىر ئەخزەر گىياھ.

كوزلەرىدىن قەترە كى غەلتان بولۇپ،
خىزرىغە يۇز چەشمەئى ھەيۋان بولۇپ.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

ئول سائادەت ئەختەربكىم بۇ تەرىقە ئەلىيەسغە بويۇن سۇنار ۋە ئول ئاسالەت گوھىرىكىم بۇ سىلسىلە گەرەھغە نەبۇدىيەت باشىن كىيۇرۇر. ھەزرىتى ۋاھىبۇللەتىيات ئوز پانا-ھىدا ساقلاسۇن ۋە شەيخ بەد ئىللارنىڭ دامىدىن ئاسراسۇن. مۇقەررىبى بارى خۋاجە ئابدۇللا ئەنسارى سوزىكىم نەھايىتى سۇلۇكدىن باخەبەر ئىردى ۋە ئوز مەسلۇكى نەھايىتدىن خەبەر بەردى:

(بەيت)

كىمكى خيالغا كىلۇر ماسۇا،
لاف مۇھەببەت ئاڭا ئىرمەس راۋا.

بەشىنچى ماقالات كەرەم ۋەسفىدا

كى قەلبى دەرەم مەرگىدۇرۇر، بەلكى رەھمەت شەجەرەسىنىڭ بەرگى ۋە بۇخلىكىم ساخا قەلبىدىن خالى بولسا نەھايەتسىز بەلا بولۇر ۋە بەزل سۇرەتى كورگۇزمەسە مۇرۇۋەتدىن ھەدسىز خەلا ۋە ئىسراف نەفسىكىم ھەر ياندىس باقسا ئافەت بەھەد ئىرۇر، ۋە ئىتلاف مەزەمەتىكىم كوبرەك ھەرفى "لاف" دىن خەبەر بىرۇر.

(مەسنەۋى)

ئى تۇشۇب ئىلكىگە كەرەم كەسۋەتى،
قالمايىن ئىلكىگدە دەرەم قىمەتى.

پەنجىك ئولۇب سىم فەشانلىقىدا فاش،
مەشرىق، مەغرىبدا نىچۇككىم قوياش.

سىم ئىلە ئىلكىگدە مۇرۇۋەت بولۇب،
ئاندا فانا، مۇندا سەخاۋەت بولۇب.

ھەزرىتى سەمەدىيەت تەئالا ۋە تەقەددەس ئەتاسىدىنكىم كېرىملىغ سۇفتى بىرلە مەۋسۇف ۋە سەخاۋەت ئەۋسافى بىرلە مۇتتەسىف بولۇنۇر ئىدىنكىم سەخاۋەتى ئەزەلىدۇر. ئول سائادەتى ئەبەدى ھەر جىنس ئىلكى بۇ ئىش دامىنىغە يەتمەس ۋە ھەرخىل كىشى ئاياغى بۇ كار ئۇزما ۋۇقۇئىغە قەدەم ئۇرالماس:

مۇئەممما بىئىسمى مۇرشىد

(بەيت)

كەرەم كۇنكى ھەركەسكى دارەد كەرەم،
كەرەم دارەدش دەر جاھان مۇھتەرەم.

بېخىلىكىم ئەخمەسى ئەخلاق زەمبەدۇر، تەركىن تۇتماق ۋە ساخاكىم مەقسەدى ئەسلى ساربغە يول كورگۈزۈر ئىرتىكاب كورگۈزمەك قالە رەسولۇللاهى سەللەللاهۇ ئەلەيهى ۋەسسەللەم: "ئەسسەخىيۇ لايەدخۇلۇننارە ۋەلەۋكانە فاسقەن" ئەمما ئىفرات ۋۇقۇئىدىن ئېھتىيات رۇسۇمىن تۇزمەك ۋە تەفرىت ئايىنىدىن خۇررەم يولىن كورگۈزمەككىم: "كۇلۇۋەشرىبۇ ۋەلا تۇسرىفۇ".

(مەسنەۋى)

بىلكى ساخا قىلغالى كەمدۇر مۇھىق،
سىم بىرۇركە كىم ئېرۇر مۇستەھىق.

ساچماق ئاۋۇچ بىرلە گەھى ئات ئۇچۇن،
نەقد ئىتەك بىرلە مۇباھات ئۇچۇن.

بۇ كاركىم ئەھلى جۇنۇن خەيلىدىن ئوزگەدە ۋاقىئ بولماس ۋە بەھوشلار ئەھلىدىن ئوزگەدە مەئلۇم ئېرمەس. بۇ نەۋئى ساخا ئايىنىدىن بېخىللىق مىك دەرىجە خوبراقدۇر بەلكى مەھبۇبراق. سەخا شۇۋەسى ئولدۇركىم ئوز سەخاسىدىن سوز دىمەس ۋە پەزلى ئايىنى ئولدۇركىم، ئېھسانى جەھەتىدىن نۇكتە سۇرمەس. نە ئىفرات تەرىقىن تۇتقاي ۋە نە تەفرىت يولىن تۇزگەي نە ئولنەۋئىدۇركىم:

(مەسنەۋى)

ياىار ئاڭا سۇفرەكىم ئول ئاچ ئىمەس،
بىرۇر ئاڭا تونكى يالىڭاچ ئىمەس.

ئات ئاڭا تارتاركى يۇز ئىلقىسى بار،
سىم ئاڭا بىرۇركى يۇز خەزنەسى بار.

بۇ نەۋئى سەخاۋەت شۇۋەسكىم ئېتباردىن ئېھاتەسى خاردجدۇر. بۇ نەۋئى بەزل داغى ئەقل رەۋىشدىن تاشقارى. خىسسىيەت زاتدۇركى: "كەننەقشى فىلھەجەر" سەئىيى ھەككاكى بىرلە كوشىشدىن زايىل بولماس ۋە نەزەرى كاسەسى لەھەد غۇبارىدىن ئوزگەدە تولماس.

ھىكايەت: چۇنانچە بېخىلىكى فارايىز ئاداسى سەببىدىن مەسجىد ساربغە قەدەم قويدى ۋە قىيام كورگۈزمەكدىن بۇ تەخەييۇل ئەۋھامى كوڭۇل رىشتەسىدە ئولتۇردى ۋە بۇ تەسەۋۋۇر خۇتۇرى خاترى سەفھەسىدە ئارام تۇتتىكى، چىراغى فەتىلەسى ئۇزۇندۇر ۋە رەۋغەن داغى مەملۇكىم ئۇچۇرمامىش بولغاي، چىراغى شوئلەسى تەۋەھھۇمى ھوش دىماغىن ئورتەدى ۋە تەسەۋۋۇرى چىراغى دۇدەسى خىرەدى ماشامىغە يەتتى، نامازىن بۇزماقدىن، ئوز كۇلبەسى ساربغە ئىزتىراب قەدىمىن قويدى. ۋە ئىز تارار ئاياغىن مەئيۇسلۇق يولىغە تاشلادى. ناگاھ ھەرەمى ئىشكىگە يەتتى ۋە كەنىزى ساربكىم ئاۋازى قىلدىكىم، چىراغ شوئلەسىن ئوچۇرگەيـ

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

سەن! تاكىم ئىسراف ۋۇقوئى يۇز كەلتۇرمەگەي! كېنىز ئەيدى: زەھى بەلاھەتكىم چىراغ قەتىلەسى غېمىن يەرسەن، بىلمەس سەنكىم كەپىشىڭ دۇردۇزى نە بولغاي؟ ئەيدى، تاكىم بۇ خىيال خۇتۇرىدىن ئوي سارىغە يۇگۇردۇم نەئلىنىم ھىمايىلىغە ھامىلدۇرمەنكىم، ئاياغىم يۇزى مەغىلان خارخارىدىن تولدى، ۋە يۇزۇم بىرلە باسارغە موھتاجدۇرمەنكىم، نەئلەين پوشىشى ئېھتىياتىن قىلدىم. ھەدىسدۇر بۇلار شەنىدە ۋە ئايەتىدۇر بۇلار ھەققىدەكىم، قالە رەسولۇللاھى سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسسەللەم: " ئەلبەخىلۇ لايەد خۇلۇلجەننەتە ۋەلەۋكانە ئابىدەن". بۇ خىل ناھايىتى ۋە ئىمساك غايىتىدۇركىم نە ئومر ئاۋانىدا شادلىغ يۇزىن كورگەي ۋە نە ئۇقبا مەھشەرىدە رەسۋالىغدىن ئوزگە زوھور قىلغاي. خوشا ئازادەلاركىم جاھان مەمالىكى نوقۇدى زەررەدۇركىم كوزلەرىگە كورۇنمەس ۋە قەترە ئىدۇركىم بۇ نەۋئى دەريا دىل جەۋانمەردلار زۇمرەسىغە كىرالماس. ھاتەم تاي ھىكايىتىدەككىم ھىممەت ۋە سەخا ئەھلىغە پىشۋا ئەردى، ۋە ئەنىڭ مىھمانلىغى تەئزىمىغا باش ئىندۇرمەگەن گادا ھىممىتىن كورۇپ ئىنساق بەردى:

(مەسنەۋى)

ھاتەم تايغە بىر ئازادەۋەش،
دىدىكى ئى ھىممىتىڭ ئازادەكەش.

تاكى سەخا بولدى كەفىڭ ۋەرزىشى،
كوردۇڭمۇ ئىكىن بىر ئوزۇڭدەك كىشى؟

ھاتەم تاي ئەيدىكىم چەشنى ئام لاۋازىمىن مۇھەييا قىلدىم ۋە مەئرىكە ئەسبابىن تۇزدۇم:

(مەسنەۋى)

مەتبەخ ئارا يۇز تىۋە قۇربان ئىدى،
قوي - قوزى بىھەد ۋە بىپايان ئىدى.

ئۇلۇس ئەنبۇھى زىيافەت كارىغە ئىشتىغال كورگۇزدى. خاتىرىمدە كەچتىكى نەفەسى دەشت سارىغە يۇز قويغايمەن ۋە تاماشا ئەيلەمەك بىرلە كوڭۇل ئاۋۇتقايمەن. ناگاھ قېرىلىغ نەكبەتى ۋە سۇستلۇغ مىھنەتى رەنجىدىن قامەتى خەملىگى دەردىدۇر، ئاسا ئەلىفدىن مۇرەككەب سەيردا كوردۇم: بىر ئەسىرى مىھەن، بىر قۇچاق ئارقاسىغە يۇكلەب تىكەن. ئى نەھىف زار - زەبۇن ۋە ئى ئاۋارەئى دەرد ئازمۇن، بىلمەدىڭمۇكىم ھاتەم تاي چەشنى ئام مەتبەخىدىن گادالار ئىشتىھاسى مومتىلىدۇر ۋە مۇنئىملار ئەتئەمەسى ئاندىن خالى ئېرمەس:

(مەسنەۋى)

سالدى ئول ئېمگاك ئوتى كوڭلۇمگە تاب،
لۇتپ تەرەھھۇم بىرلە قىلدىم خىتاب.

تاشلا! تىكەن، گۇلشەنى ئىززەتكە يەت،
چەكمە مەشەققەت كوب، دەئۋەتكە يەت.

بۇ تەكەللۇم تەرەننۇمىدىن كۇلدى ۋە بۇ تەرەننۇم ئاداسىدىن تەكەللۇم تۇزدى:

(مەسنەۋى)

كى سالىبان ھەرىس ئاياغىڭغە بەند،
ئازى تەمەئ بوينۇڭغا باغلار كەمەند.

سەن داغى چەككىل بۇ تىكەن مىھنەتىن،
تارتماغىل ھاتەمى تاي مىننەتىن.

ھىممەت ئەگەر بولسا ناۋايى ساڭا،
بەندە دۇرۇر ھاتەمى تايى ساڭا.

ساقى ئاياغ تۇت كەرەم ئىزھار قىل،
پەزلىنى ھاتەمغە نەمۇدار قىل.

بىزگە چۇ مەي ۋەجھىغە يوقتۇر دەرەم،
كەملىغ ئېرۇر بىزدىن ۋە سەندىن كەرەم.

مەئلۇمدۇركى ھىممەتى پايەسى ۋە جۇرئەتى سەرمايەسى مەندىن فۇزۇندۇر.

ئالتىنچى ماقالات ئەدەب دەئبىدا

كى كىچىكلەرگە مۇجىبى سائادەتمەندلىغ ۋە ئولۇغلارغە بائىسى سەر بەلەندلىغدۇر. تەۋازۇئ ۋەسفىداكىم قەددىن دال دەك خەم قىلغان، قەدەمىن دەۋلەت فەرقىغە قويار ۋە ھايا زىياسى تەئرىفىداكىم ھەر كىشى كىرسە رەھمەت ياغىنلارى بىرلە سىراب بولۇر.

(مەسنەۋى)

ئى تەلەب ئويىدە نەشەست ئەيلەگەن،
قەددىنى خىزمەت يۇكى پەست ئەيلەگەن.

ھەرس - ھەۋا غەرۇرى ۋە رىۋ - رەڭ تۇندۇ بادىدىن ئايرۇ ئەدەب رەسمىن تۇتماقكىم سەرمەدى سائادەت شەجەرەسىنىڭ سەمەرەسى ۋە ئەبەدى دەۋلەت گۇلشەنى گۇلىنىڭ غۇنچەسىدۇر. ئالىجاھلىغ سەبەبى ئولدۇر ۋە ئۇلۋى نىگاھلىغ بائىسى ئاندىن ئايرۇ ئېرمەس. سائادەت ئەختەرىكىم تەۋاززۇئ جەھەتىدىن پەيكەرى زەبۇن ۋە ئەدەب بائىسىدىن قامىتى نىگۇن،

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

ئەدەب ئېھتىياتى رەئايەسىن لازىم تۇتار ۋە تاۋازۇئ جۇرمىغە رەئايە كورگۈزمەكدىن سەداقەت لاۋازىمىن ۋاجىب كورەر:

(مەسنەۋى)

كوركى تەۋازۇئنىڭ زەم ئولدى ھىلال،
بولدى فۇزۇنراق ئاڭا ھەر تۇن كامال.

"يا" غە تەۋازۇئ سۇفتى بەردى دەست،
قەدر ئىلە مۇسھەف ئۇزا تابتى نەشەست.

لۇايى شەرافەت شققەئى جەلال ۋە ئەلەمى ئاتىفەت پەيكەرى كامال، تەۋازۇئ شۇەسى ۋە ئاداب ئائىنىدىندۇر، ئولۇغلار ئالىدا تەۋازۇئ كورگۈزمەك ۋە پەستلەر ھوزۇرىدا ئاداب روسۇمىن تۇزمەك، نە ئاڭا ئىفرات مەرتىبەسىدە تەۋازۇئ قىلغاي، ۋە نە تەفرىت ئاداسىدىن قامەتىن خەم ئەتكەي، ھەر بىرىن ئوز يېرىدە ئارامغە سالماق چۇنانچە تەۋازۇئ خەلقىنى بۇ كىشى مۇھەببىتىگە شىفتە قىلۇر ۋە ئىرتىبات سەررىشتەسىن ئۇنىڭ ساربغە ئۇزاتۇر:

(مەسنەۋى)

رۇتبەدە سەندىن كىشىكىم بولدى پەست،
كورسەڭ ئوز ئالىڭدا ئانى زىر دەست.

ئەدەب ئايىنى تەلقىنىن قىلماق ۋە تەۋازۇئ شۇەسىن تەئلىمىن ئەيلەمەك ئەگەرچە بارچە ئەلدىن خوبدۇر ۋە بارى خالايىقدىن مەرغۇپ. ئەمما سەرەفرازلاردىن خوبراق ۋە ئالىجاھلاردىن مەرغۇبراق. مۇھەببەت باغچەسى گۇلشەنى تەرتىبى ۋە مۇۋەددەت ھەدايىقى گۇلبۇنى تەرتىبى ئەدەپ ئايىندۇركىم مۇندىن ئوزگە ئېرمەس:

دانە يەب ھاسىل ئىتىب فەزلە نجىس ئەيلەمەگەي،
باغ سەھىنى رەئايەت قىلىبان تەركى ئەدەب.

دوستلۇغ شۇەسى پىرايەسى ئويانتىن ۋە مەھبۇبلۇغ گىرىشمەسى رەۋنەق ئەفزالىقى ئاندىن ئايرۇ ئېرمەس. ئەدۇۋى مۇتەكەببىر ساربغە مۇۋەددەت قامىتىن خەم قىلماق ۋە ئۇنىڭ تەقەززاسىن كوزگە ئاماق ۋە تەۋازۇئىن داغى مۇئتەبەر كورمەمەك:

(بەدىل)

ئەگەر دۇشمەن تەۋازۇئ پىشە ئەست ئىمىن مەشەۋ بەدىل،
بمخۇنرىزى بۇ ۋەد بى باك شەمشىرىكى خەم دارەد.

مەۋئىزە: بىلمەك كىرەككىم ئومر فۇرستى كەمدۇر ۋە ھايات مەھەللى ئاندىن كەمرەك، مەرگ زەھەرى ئول نەۋئى قەھرىمانكىم، ئەجەل سەرھەنگى ئاندىن مەھكەمرەك. نە ئاندىن ۋەفا شەممى بىتەر، ۋە نە مۇندىن مەھر تەۋقىئى يول كورگۇزەر. ھايات نۇشى ئولۇم نىشىغە مۇبەددەل ۋە ئومر گۇلشەنى مەرگ خارخارىغە بەدەل بولغايىكىم، كەتمەك خەبەرى يىتەر ۋە رىھلەت چەكمەك سۇرۇشى خەبەر بىرۇر. مالالەتلارىكىم يۇز كەلتۇرۇر، نادامەتلارىكىم پىش كىلۇر. ئاھ تارتماق بىرلە پايدا تابماس ۋە نالە چەكمەكدىن سود يەتمەس:

مەي ئىچ كى ئومر ئەبەد تاپساك ئەرزىمەس ئاڭا كىم،
دەمى زامانە ئارا بولغايسەن مالال بىلە.

لازىمدۇركىم ئەدەب يولىن تۇتماق ۋە تاۋازۇئ تەرىقىن كورگۇزمەك.

نوشىراۋاننىك ھايا باغدا نەرگەس كوزىدىن كوزىنمك نەرگەسى ئۇيالمسب نەرگەس كوزلۇك گۇلرۇخدىن كاناره ئىستەمەي. كاناره ئىستەگەنى

(مەسنەۋى)

شاھ ئىرمەس ئىركاندا نوشىرۋان،
بولدى بىروۋ ئىشقى بىلە ناتىۋان.
غۇنچە كەبى كوڭلى ئارا قان ئىدى،
لىك غىمى خۇردەسى پىنھان ئىدى.

ناگاھ فىراق خازانى ۋىسال باھارىغە ھەمنەفەس بولدى ۋە فۇرقەت تۇنى كاشاكىشدىن ۋەسل سۇبھىغە ئاياغ قويدى، نەزاھەت گۇلشەنى ۋە نەزاكەت چەمەنىدە بادە چەكتى:

(مەسنەۋى)

كامغا مەيل ئەيلەدى ئول كامكار،
ئەيلەدى تەسلىم ئوزىن گۇلئۇزار.
سۇنغاچ ئىلىك دىلبەرى مۇنىس ساري،
تۇشتى كوزى بىر تەنە نەرگەس ساري.

دىلبەر ئىلكىدىن ئىلكىن چەكتى ۋە سىمبەر ۋىسالىدىن كەچتى. شوخ سىمەن ئۇزار ۋە سەرۋى قەد گۇلرۇخسار بۇ يەڭلىغ تەكەللۇم تۇزدى. ۋە بۇ نەۋئى تەرەننۇم كورگۇزدى ۋە-

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

سال سۇبھىدە فىراق شامىن ئىزدىمەككە سەبەب نە ئىھركىن ۋە ۋەسل گۈلشەندە فۇرقەت خارىن تىلەمەككە سەبەب نە بولغاي؟ ئەيدى:

(مەسنەۋى)

كىم بۇ ۋىسال ئىچرەكى ۋاقىئ دۇرۇر
نەرگەسى شەھلا كوزى مانىئ دۇرۇر.

ھايا سەۋداسى ۋە ئەدەب ماجەراسىدىنكىم بۇ نەۋئى شاھلىق كۇرسىسدا ئولتۇردى ۋە بۇ يەڭلىغ ئادالەت مەھكىمەسىدە ئارام تۇتتى. ۋەھەر ئادىمىكىم ئەدەب زاۋاھىرىدىن مۇرەسسەدۇر، سەلتەنەت كىشۋەرىدە مەسنەد نەشىن ۋە ئەمارەت مەسنەدىدە ئىززەت گۈزىن بولماقدىن سائادىتى ئەبەدى ۋە دەۋلەتى سەرمەدى مىئراجىنە ئاياغ قويغاي، ئەجىب ۋە غەرىب ئىرمەس:

(مەسنەۋى)

ئەيىش ناۋايى نىچە دىلكەش دۇرۇر،
لىك ئەدەب بىرلە ھەيا خۇش دۇرۇر.

ساقى ئەدەب شەرتىنى ئامادە تۇت،
ئالىمە توقۇز يۇكۇنۇب بادە تۇت.

تا ئەنى ئىچ دەب ساڭا مەن يۇز تۇتاي،
تامسا توققۇز، ئاقسا خۇد ئوتتۇز تۇتاي.

يەتتىنچى ماقالات قانائەت بابىدا

«ئەينى» جۇئىدىن ئايرىلسا زەمزەمى نىجات «قافى» بەلكى سەلسەبىل ھاياتى سارى ئۇچماقنىڭ قاناتى دۇرۇر. ۋە پەرىشان تەمەئكىم مەزەللەت زەھەرى تەمەئى مىزاقىغە يەتكۇرۇر. ۋە قانىئكىم كوزى ئوزرە قان مەۋج ئۇرسا ئىززىتى بار ۋە تامىئكىم ئالتۇن مەسنەد ئوزرە ئارام تۇتسا مەزەللەتى بسيار:

(مەسنەۋى)

كىمكى ئىشى بولسا قانائەت فەنى،
بىلكى ئەنى قانائەت قىلدى غەنى.

گەنج تەھەممۇلنى غىنا بىلمەگىل،

بەلكى غىنا گەنج قانائەتنى بىل.

نەقد قانائەتكە چۇ يوقتۇر فانا،
جەھد ئەت بۇ نەقد ئىلە تابقىل غىنا.

ئول دەرۋىشكىم قانىئدۇر، ئالىجاھ تامئدىن فايىق، ئول گادايىكىم بى تەمەدۇر، سالاتىن ماراتىبغە لايىق. شاھلىق روسۇمى ۋە ئالىجاھلىق ئايىنى ئول ئېرمەسكىم تەمەدۇ يولىن تۇتقاي، ۋە قانائەت تەرىقىن ئونۇتقاي:

(مەسنەۋى)

شاھ ئىمەس ئولكىم باشىغە قويدى تاج،
شاھ ئانى مىلكىم يوق ئاڭا ئېھتىياج.

ھەر جىنس ئادىمكىم جاھان مەزرەئەسىدىن باش چىكەر ۋەھەر نەۋئى ئىنسانكىم ھايات مەھەللەسىدە مۇتەمەككىن بولۇر. لازىمدۇركىم كەددى يەمىن ۋە ئەرەقى جەبىندىن رىزق ماسىل ئەتكەي، چۇنانچە ۋارىددۇركىم: "كۇل من كەددى يەمىنەكە ۋەئەرقى جەبىنەكە ۋەلاتەئكۇل من ددنىكە" كەسب يولىن تۇتماق ۋە كاسىلىق شۇەسىدىن كوچۇل ئاۋۇتماق، ھەزىرتى خۇداۋەندە جەللە سۇلتانۇھۇ قىسمتىغە رىزا بەرمەك ۋاھبۇلئەتىيات ئەتاسىغە قانائەت قىلماق. "قالە رەسۇلۇللاھى سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مەن قەنەئە، شەبەئە":

قەنائەترا بىسەنجىدەند مەردان،
فۇزۇنتەر ئامەد ئەزمۇلكى سۇلەيمان.

ھەزرتى سەمەدىيەت تەئالا ۋەتەقەددەس بەش ئىشنىكىم بەش ئىش ئۇزەسىدە قويۇبدۇر. تائەتكە ئىززەت، مەئىسيەتكە مەزەللەت، فاقەدا ھىكمەت، بىدارلىغدا ھەيبەت، قانائەتدە دەستگاھى جالالەت ۋە ئاتىفەت ۋە ئەزىمەت:

(مەسنەۋى)

تابىسا قانائەت ساری ھەركىمسە يول،
شاھ بۇ تەقدىر ئىلە ئول بولغاي ئول.

قانائەت مەنىمئدۇركىم سۇيىمن تارتماق بىلە تۇگۇمەس ۋە مەخزىندۇركىم نەقدىن ئالماقدىن ئوكسۇمەس. چۇنانچە: "ئەلقەنائەتۇ كەنزۇن لايەفنى".

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

(نەزم)

تاغ كەبى تارت قانائەت ئىتەكى ئىچرە ئاياغ،
دەۋر فەلەكدىن ساڭا بىر قۇرس ئەگەر شام يىتەر.

غەنى ئولدۇركىم قانائەت جەھەتىدىن بولغاي، نە مال جەمئىدىنكىم ئەلغەنىيۇ غىنەلقەلـ
بى، لاغىنەلمالى سەھمۇلبۇخارىدا كەلتۇرۇبدۇركىم قالە رەسولۇللاھى سەللەللاھۇ ئەلەيھى
ۋەسەللەم: "مائەكەلە ئەھەدۇن تەئامەن قەتتۇ خەيرەن من ئەنيەئكۇلە منئەمەلى يەـ
دىھى" يەئنى يىمادى ھەرگىز تەئامنى ئەھدى ياخشىراق ئاندىنكىم ئىلكى كەسىبدىن ھاسل
ئەتمىش بولغاي.

قانائەت گۇلىدۇركىم نەۋايىبى خەشىم زەھرىدىن مۇبەررا ۋە ھاۋادىس تۇندـ
دىيادىدىن مۇئەررا، ئاتىفەتى كامال سەبەبى ئولدۇر، ئەزىمەت جالال بائىسى ئاندىن
ئايرۇ ئىرمەس.

(بەيت)

ھەقدىن ئىزىزلىق تىلەسەڭ ئىبلدىن ئۇز تەمەئ،
كىم خەلقىنىڭ ئىزىزى دىدى: "ئەززەمەن قەنەئ".

دەرۋىش قانئ قۇرۇغ ئوتمەكى شاھى تامئ خۇانىدىن خوبراق، ۋە فەقر تىھى سەرـ
مايەلەر يىمەكى تامئ شاھنشاھلار ئەتئەمەسدىن مەرغۇبراق:

(مەسنەۋى)

كىمگە ئىرۇر مەخزەنى قارۇن،
ئەنىڭ مۇلكى جەمۇ، تاجى فەريدۇن.

ئەنىڭ بەزلى دىبان گەنج ئىشكىن ئاچماسا فائىدەسىزدۇر. گەۋھەر ساچماسا، ئوز
يىبردە ئىشلەتىلگەي ۋە ئوز مەھەللىدە سەرف ئىتىلگەي.

(مەسنەۋى)

بەزل ھەيۋانۇەشلەر ئىلكىدىن تەمەئ قىلغاي كوڭۇل،
ئۇيلەدۇركىم ئارزۇ قىلغاي بۇغۇ شاخىدا گۇل.

بىلمەك كىرەكىكىم دەھر بىناسى مەمورەسى ۋە جاھان ئەبناسى مەئلۇمەسى زۇلمىدىن
ئوزگە ئىمەس ۋە جەۋردىن باشقا مەئلۇم ئىرمەس:

(بەيت)

بى رەھىم دۇرۇر ئالەمۇ زالىم ئەفلاك،
بى مېھر دۇرۇر ئەنجۇمى دەۋران بى باك.

قايسى سەرۋ چىمەنىدە جىلۋە قىلدى، چالاك كى يەرگە توكۈلمىدى. نېچۈككىم خاشاك ۋەقتىكىم مەرگ غۇلغۇلەسى يېتەر، نەۋمىدلىغ ئاھى فەلەك يۇزىن تىيرە ۋە جاھان سەفھەسىن خىرە قىلا ئالغايكىم فايدە بەرمەس. ئەجەل شەھبازى زور ئازمۇن ئىلكىن ئومىر ئىتەكىگە ئورار ۋە بى مېھرلىك چەنگىن ھايات دامىنىغە يەتكۈرەر. پۇشايمان سود ئەتمەس ۋە تەلەھۇق داغى مۇفىد كورۇنمەس. بەس لازىمدۇركىم قانائەت سارىغە ئىرتىكاب كورگۈزمەكدىن كۆكۈل ئاۋۇتماق ۋە ئازۇ تەمەئ ھەلقەسىدىن كاناره تۇتماق:

(مەسنەۋى)

ئىززەت تىلەسەڭ ئەيلە قانائەت تەمەئ،
مەسنەدى ئىززەت ئۇزرەدۇر "مەن فەنەئ".

ھىكايەت:

قانئ جاۋانمەرد بىلە تامئ جاھان گەرد ھەمراھلىغى ۋە بىرىنىڭ فاراغەت گەنجى ھېرىسدىن مەزەللەت رەنجىغە قالىب، بىرىنىڭ قانائەت رەنجى چىكەردىن فاراغەت گەنجىگە يەتكەنى:

(مەسنەۋى)

فارس ناۋاھىسىدىن ئىككى رەفىق،
ئەيلەدىلەر چىن سارى ئەزمى نەرىق.

بىرى ئەزەل قىسمىغا قانئ ئىدى،
قىسمىدىن ئارتۇق بىرى تامئ ئىدى.

دەشت - تاغ كەسمەكدىن پۇيە ئۇرماق ۋە يېل يۇرمەكدىن ماراھىل ۋە مەنازىل قەتئىن قىلماق، ناگاھ خەر سەنگى نامايان بولدى.

(مەسنەۋى)

يارىمى يەردە، يارىمى يۇقارى،
ئول يارىمداكى بولۇب تاشقارى.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

بۇ نۆكته خۇتۇتى جاۋاھىرىدىن مۇزەييەندۇر. ۋە بۇ كالام سۆتۇرى زاۋاھىرىدىن مۇكەللەل، ھەر ئادەمكى بۇ تاش تەختەسىن يەنە بىر سارىغە ئايلاندۇرغاي:

(مەسنەۋى)

ئاندا بىتكلىك دۇرۇر ئەفسانەئى،
كىم بۇ ناۋاھى ئارا ۋەيرانەئى.

بارگى ئاستىدا ئىرۇر تۇرفە گەنج،
ئالغاي ئەنى ھەركىشى كوپ چەكسە رەنج.

بۇ نۆكته ئىستىمائى تامئ جۇنۇنى سلسلەسىغە تەھرىك بەردى، ۋە بۇ كالام نەۋدىن ھۇشى دىماغىن ئورتەدى ۋە تاش تۇبىن قازماققا بەل باغلادى. يىللار ئول تاش ئاستىدا مەزەللەت غۇبارىغە يۇزىن قويدى:

(مەسنەۋى)

قانئ ئول ئىشقا چۇ نەزەر ئەيلەدى،
قىلمادى پەرۋايى گۇزەر ئەيلەدى.

ۋە دىدىكىم قانائەت گەنجىدۇر فانى بولماس ۋە دەريايىدۇركىم ئۆچمەك بىرلە قۇرۇماس. لىللاھىل ھەمد ۋەلمىننەتكىم قەنائەت گەنجى ھەمراھىم بولدى ۋە كۆڭلۇم خەزانەسى قانائەت مەتائىدىن تولدى. لازىمدۇركىم دەشت قانائەت سارىغە زەۋق مەھمەلىن باغلاغايمەن ۋە بايابان قەتئىدىن كام ئالغايمەن، سۇبھى دەم ھالتى ئىردىكىم شەھرى نامايىش قىلدى ۋە كىشۋەرى نامايان بولدى، شەھەرغە ئىل كىرگەلى كوب يول ئىدى. كىمكى بۇرۇن كىردى ۋەلىئەھىد ئول ئىدى، بار ئىدى دەرۋازەغە سۇرمەك ھامان، ھەرساربدىن خەلق يۇگۇرمەك ھامان، بۇ شەھەر ئائىنى ۋە بۇ دىيار رەسمى بۇ ئىردىكىم ھەر ۋەقتىكىم شاھى جاھان پاناھ باقا مۇلكى سارىغە ھايات رەخشن سۇرگەي ۋە ئەدەم سەرمەنزىلەسىگە قەدەم يەتكۇرگەي. ئولۇس ئەنبۇھىدىن نەھان ۋە ئەھلى جاھان گۇرۇھىدىن پىنھان تۇتقاي. ھەر سائادەت ئەختەرىكىم شەھەر دەرۋازەسىدىن ئىلگەرى قەدەم چەككەي، شاھلىغ تاجىدىن سەرەفراز ۋە ئالىجاھ تەختىدىن مۇمتاز بولغاي:

(مەسنەۋى)

ئانى ھىمۇل رەسم ئىلە خەيلى سپاھ،
قىادىلەر ئول مەملەكەت ئوزرە شاھ.

ئارى ئول كىشكىم قانائەت تەرىقىن تۇتقاي، شاھلىغ سەرىردە مۇئەببەد ۋە گەردۇن پاناھلىغ ئەۋرەڭگىدە مۇخەللەددۇركىم زاۋال ئىلكى دامىغە يەتمەس، ۋەيرانلىغ بازۇسى سا- ئادىتى ئىتەكىگە قول يەتكۇرالماس:

(مەسنەۋى)

ياريكى رەنج ئوزىگە ئالىب ئىدى،
گەنج تەمەننا سىدا قالىب ئىدى.

رەنج بۇيلە يەتتى چۇ ئوز جانىغە،
تاشنى ئويۇردى يانا بىر يانىغە.

خەتىغە باقىب كوردى بۇ مەستۇر ئېرۇر،
"خام تەمە دەھر ئارا رەنجۇر ئېرۇر".

بۇ كار ۋۇقۇئىدىن دۇد باشىغە ئاشتى ۋە ئوت دىماغىغە تۇتاشتى، ئارى:

ئېزدىزى ھەق ھەسەدى دۇشمەن ئىلە بولماس خار،
ھۇسۇد ھىلەسى ئىقبالنى ئەيلا ئالماس ئىدبار.
ئەگەرچە گۇلبۇنەكام خازاندىن ئافەت بار،
تەدارەك ئەيلەر ئاڭا ئاقىبەت نەسىمى باھار.

ساقى ئىتىب مەن تەمەئ ئول بادەدىن،
كىم ئالۇر ئازۇ تەمەئ ئازادەدىن.
جۇرئەسىدىن سالىكى راھ ئېيت مىنى،
مۇلكى قانائەت ئۇزە شاھ ئېيت مىنى.

سەككىزىنچى ماقالات ۋەفا بابىدا

كى ۋادى سىمۇرغ "سىن"ى نىڭ زىمىنداقى "ۋاۋ" دەك نىھان، ۋە "فا"سى "قاف" ئاستىداكى "فە" دەك ئايان ۋە "ئەلىف"ى كىمىيا تويىداكى "ئەلىف" نىشانەسى ۋە نوقتەسى مەھرگىياھ بۇتەسىنىڭ دانەسى. بەس بۇلارنى تەمەئ قىلىغان كىشى سۇ سەتھىدە يۇگۇرمەك ۋە قۇرۇغ يەردە كىمە سۇرمەك:

(مەسنەۋى)

چەرخ توققۇز دۇرج كى زەرگار ئېرۇر،
جەۋھىدا يۇزمىڭ دۇررى شەھۋار ئېرۇر.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

ھەر بىرىنىڭ لەمئەسى شەمئى چىراغ،
نى دۇررى، نە شەمئ، دۇررى شەب چىراغ.

ھەر جانىب گەۋھەرى ئالى ۋە ھەر تەرەف دۇررى لۇئالى، مەگەر ئول گەۋھەرى سا-ئادەت پەيكەرىكىم ۋەفا جاۋاھىرى ۋە مەھر زاۋاھىرى بولغاي، قىممىتى نەقدى مەملۇئى خە-زائىن ئىجادى كامالدۇر، ۋە ئەمۋاجى رەڭگىنى ئابروي ئۇممانى جالال:

(مەسنەۋى)

بۇ دۇررى نايابى ۋافا مۇ ئىكىن،
گەر ئول ئىمەس، مەھرگىياھ مۇ ئىكىن.

مەھر گىياھ دىمەكى ئەنقادۇر ئول،
جەۋھەرى فەرد، دۇررى يەكتادۇر ئول.

بۇ دۇررى يەكتا ۋە بۇ جەۋھەرى بى ھەمتا ئەدەم بەھرىدە نەھان ۋە يوقلۇق گىردا-بىدا پىنھان ۋە مۇستەتىردۇركىم ئىستەمەكدىن تابىلماس ۋە جۇستجۇ ئەيلەمەكدىن قولىغا كەلمەس.

ۋەفا شەخسى تەئرىفىدەكىم مەئلۇمۇلئىسمىدۇر ۋە مەجھۇلۇلجىسىم. ئەمما جەۋھەرىدۇركىم كامال ماراتىبى مىئراجىغا سەبەب ۋە جاھ جالال پايەسى ئەرۇجىغە بائىس. ھەر ئادەمكىم ۋافادارىدۇر جەفادىن ئۇزگە ئەنىڭغە يەتمەس. ۋە بى مەھرلىغدىن باشقا زوھور قىلماس:

(بەيت)

ئەيش جامىن تۇتماڭ ئەي دەۋر تەرەب ساقىلارى،
نىگە كىم چەرخ ئەتتى بىزنى مەھنەت دەۋرانىغا تۇش.

ئەمما ئەھلى ۋەفاكىم مەھنەت ھوجۇمىدىن ۋەفا تەركىن تۇتماغى مۇمكىن ئىرمەس ۋە ئەلەم كەسرىتىدىن جەفا روسۇمىن تۇزمەكىگە ئىمكان يۇقكىم:

(مەسنەۋى)

ئول كىشى گەر ئەزەلدە بەختيار،
مۇڭا يوق شەفقەتىدە ئىختيار.

ئۇيلەكىم خۇرشىد ئىرۇرئەينى نۇر،
كوزنى يارۇتماقدا ئاڭا نە شۇئۇر.

جاهاننىڭ ۋە جاهان ئەھلىنىڭ بى ۋەفالىغى رەۋشەن ۋە هاياتنىڭ شوخ ئەفزا مەھ-بوبەسى ۋەفاسىزلىغى مۇبىرەھەن، ۋە فەلەك داغى ئول نەۋئىدۇركىم، زامانى جەفا تەركىن تۇتماس، ۋە شادلىغ بىرلە كوڭۇل ئاۋۇتماس، شەپقەت مۇقابىلەسىدە مىھنەت ژالەسىن ياغدۇرۇپ، مەرھەمەت ئوتتۇراسىدا دەردۇ غەم تۇپراغىن ساۋۇرۇر. ھەر ئادىمىكىم ئەھلى ۋافادۇر جاهان سىتەمىدىن شىۋەسى غىزا ۋە دەۋران غەمىدىن روزگارى قارا، مۇراد غۇنچەسى بۇ باغ گۇلشەنىدىن ئاچىلماس ۋە مەقسۇد رايىھەسى بۇ گۇلشەن گۇلبۇنىدىن نەمۇ قىلماس. غەم جۇشىشى غايەتسىز ۋە ئەلەم ھوجۇمى نەھايەتسىزدۇركىم:

(مەسنەۋى)

مىھر ئىلىگە جەۋرمۇ ئېردى ئىكىن،
قائىدە بۇ تۇرمۇ ئېردى ئىكىن.

يارى يوقكىم بى مىھرلىك رەنجىدىن تەكەللۇم تۇزگەيمەن ۋە ھەمدەمى تاپىلماسكىم ۋەفاسىزلىغ ئەلەمىدىن تەرەننۇم كورگۇزگەيمەن:

(بەيت)

غەمىم كوب ئەيتائالماسمەن نەتاڭ كوڭلۇم ھىلاك ئولماق،
ئىچمىدە يۇز قېلچنى غەيب كوكسۇم چاك - چاك ئولماق.

فەلەك گۇلشەنىن نەۋمىدلىغ ئاھىدىن تىيرە ۋە جاهان سەفھەسىن ناكاملىغ ئەشكى توفاتىدىن خىرە قىلىنۇركىم دەھر زۇلمىدىن سىتەمى يەتكەي ۋە چەرخ ئەلەمىدىن غېمى يۇز كەلتۇرگەي. ئۇلۇس ئىختىلاتى ئىبتالاسى ۋە ئەھلى جاهان ئىرتىباتى بالاسى، ھىجر شامى ناھا-يەتسىزلىغى ۋە فىراق تۇنى ماھابىتى غايەتسىزلىغى، ۋىسال ئارزۇسى غەۋغاسى ۋە ۋەسل تەمەنناسى ئالالاسى، خۇبلار بى ۋەفالىغى دەردى ۋە مەھبۇبلار جافاكارلىغى ئەلەم پەرۋەردى، سەدا-قەت پاناھلار رەۋىشنىڭ كەملىغى ۋە رەفائەت ئىنتىباھلار سازىشى نامەھرەملىغى سىتەمىدىنكىم كوڭۇل كوزگۇسى مۇكەددەر بولدى ۋە نەۋمىدلىغى زەھەرىدىن ھايات جامى تولدى:

(مەسنەۋى)

ھەركىشىگە يەتسە فەلەكدىن غېمى،
بولماسا ھەمدەرد ئانىڭ ھەمدەمى.

راز لىبىن تىككەن ئىپىن سوكمەسە،
ھەر نىكى كوڭۇلدە ئېرۇر توكمەسە.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

دەرد ياقىب شۇئلەئى نابۇدنى،
چەرخدىن ئوتكەرگەي ئانىڭ دۇدنى.

ئىشق سەۋداسى ۋە جۇنۇن ماجەراسى ۋۇجۇدۇم خىرمىنىغا فانا بەرقىن ئۇردى ۋە كۆلىن داغى كوككە ساۋۇردى. نەۋۇجۇدۇم ئەسەرى پەيدا ۋە جىسمىم تارپۇدى ھۇۋەيدا:

(بەيت)

نە ئىشق ئىدىكى ئەدەم ئەيلەدى ۋۇجۇدۇمنى،
چۇ ئۇردى سائىقە گەردۇنغە چەكتى دۇدۇمنى.
نە نۇكتە بود، نەبودۇمنى ئەيتاينكىم،
ئول نەبۇد قىلدى فانا ئوتى بىرلە بودۇمنى.

نە ئومر گۇلشەنى نەزاھىتى ۋە ھايات چىمەنىنىڭ نەزاكىتى، خۇبلار ئەنقاسى نەسائىمىدىن رەنەۋنەق ئەفزاي ۋە مەھبۇبلار ئىسمۇى نەفەسى شەمائىمىدىن مەھفەل ئارايدۇر:

(مەسنەۋى)

بەس كىشىگە ئومر خۇشى بار ئىمىش،
"يار" دىگەن يار ۋەفادار ئىمىش.

يار ۋەفا ئائىن ۋە مەھبۇب رەفاقەت گۇزىن مەئلۇمدۇركىم، بەشەر جىنسىدىن تابىلماس ۋە بۇ خەيل زۇمرەسىدە مەئلۇم ئىرمەس. فەرەزەنكىم، مەلەك ئەنبۇھى، مالائىك گۇروھى ئارا بۇ نەۋئى بى باھا ۋە بۇ يەگلىغ جەۋھىرى بىمەمتا تابىلغاي، نە نەۋئى ئونىڭ سارىغە مۇۋەددەت رىشتەسى چىكىلۇر ۋە مۇھەببەت ھەلقەسىغە كىرىلۇر، ئەگەر پەرىلەر خەيلى ۋە پەرىزادلار ئەھلى ئاراسىدا مەۋجۇددۇر. ئول داغى ھەمنىشىن ئەنقادۇركىم نە يەگلىغ ۋەفاقەت ئاداسىدا تەكەللۇم تۇزگەي ۋە رىفاقەت شۇۋەسىدىن تەرەننۇم كورگۇزگەي:

(مەسنەۋى)

گەر ساڭا بار ئىسە بۇ سوزدە خەفا،
قايسى پەرى چەھرەدە كوردۇڭ ۋەفا.

تابماق ئانى گەرچە دىشۋاردۇر،
بولسا داغى ئادەم ئارا باردۇر.

ۋەسلى ئانىڭ بولسا كىمگە نەسىب،
شەئنىدەدۇر ئايەتى فەتھۇنقەرىب.

ئولنەۋئى ۋەفا جەۋھرى ئاياغى تۇپراغىدىن تەمەننا كوزى يارۇر، سۇرۇشى بۇ فەقىر بى مۇددىئا قۇلاقىغە تۇشۇر، ئول يەڭلىغ ئەكسرى ئەھمەر مەنافىئىدىن مۇددىئا باسرەسى رەۋشەن بولۇر، نەۋىدى سائادەت سۇبھى نەسىمىدىن بۇ ئاشۇفتە دىل پەريشان سەمئىغە يىتەر:

(مەسنەۋى)

جاننى ساڭا تاپشۇرايىن ئەي سابا،
ئېلت ئانىڭ ئالدىدا قىلماي ئىبا.

مەندىن ئاڭا ئەرزى دۇئا ئەيلەگىل،
ئالدا جانىمنى فىدا ئەيلەگىل.

ئاستانىن ئۇبمەكىدىن پەيامىم يەتكۇر ۋە ئاياغى تاۋافىن ئەتمەكىدىن سالامىم ئەرز ئېت! ئول ھەڭگامكىم ۋىسال سائادىتىغە يەتتىڭ ۋە جامالى خۇانىدىس دىدار دەۋلىتىغە مۇشەررەف بولدۇڭ.

(مەسنەۋى)

ئەيتكى ئى باشىدىن ئاياغ نۇرى پاك،
جىسم ساڭا روھكى روھى فىداك.

نىچە ۋىسالىڭنى تىلەب زار ئولاي،
نىچە فىراقىڭدا گىرىفتار ئولاي.

ئىشق زۇلمى ۋە ھىجر تۇغيانى، فۇرقىتىڭ شىددىتى تابىدىن ۋۇجۇدۇم خەرمىنىن كۇل قىلدى ۋە بەلىيەت سەرسەرى ئىسماكىدىن كۇلىن كوككە ساۋۇردى. دەرد غايىتى ۋە شەۋق نەھايىتىدىنكىم ھەرگاھ ئاياغ يالاڭ، ياقام چاك، مەيخانە يولىدا مەست بى باك:

(مەسنەۋى)

ھەردەم يىتىبان فەلەككە ھۇيۇم،
ئۇ باش ئىلە بارچە گۇفتۇگۇيۇم.

ۋە ھەركىشىگەكىم ۋەفا تەرىقىن تۇتتۇم ۋە ھەر ئادىمغەكىم مەھر رۇسۇمىن تۇزمەكىدىن تەلەتتۇف شەمئىن يارۇتتۇم، ۋەفا گۇلى تەمەننا سىدىن مەزەللەت خارخارى يەتتى ۋە

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

مىھر ۋەفا مۇددىئاسىن ئېتمەكدىن جەفا تاشى ئۇستخۋانىمنى ئوشاتتى:

(مەسنەۋى)

ۋايكىم يۇز تاش ئارا يالغۇز باشىم،
چەرخ ساغىنمىشكى ئېرۇر يۇز باشىم.

ھەم بۇ نەفەس باشىمە يەت رەھم ئىتىب،
سۇڭرە نە ئاسىغ كېلۇرۇڭ مەن كېتىب.

تاكىم جان سپارلىغ قىلماقدىن خۇررەملىغ يېرىدا ماقام تۇتقايمەن، ۋە جان تەركىن ئەتمەكدىن بىخۇدانە يىقىلغايمەن:

(بەيت)

ئى يۇزۇڭ قىبلەئى جان، خاك دەرىڭ كەئبەئى دىل،
رەھى ئىشقىڭدا فانا سەرھەددى ئەۋۋەل مەنزىل.

ھىكايەت:

ئىككى يار ۋافادار بىر بىرى ۋافاسىغا باشلارىدىن كەچكەنى ۋە ئۇلار بەركىتىدىن يۇزمىڭ باش قىلىچ قىنىدىن قۇتۇلغانى بەلكى قىلىچ قىنىغا تۇشكەنى:

(مەسنەۋى)

ئانداغ ئىشتىمكى شەھى كامران،
تورت ئۇلۇس خانى تىمۇر كوراگان.

فەتىھ ئاقالىمغا قىلغاندا ئەزم،
ھىند سەۋادىدا قاتىغ بولدى رەزم.

ۋەقتىكىم ئەدۇ شىكەستىغە دەسترەس تاپتى ۋە خەسىم ئەلەمى فانا توندىيادىدىن يىقىلدى. خەشەم غايىتىدىنكىم قەتلى ئام ھوكمىن سۇردى ۋە ھەر كىشى ئوز باشىچە مەزلۇملار باشىن كەستى:

(مەسنەۋى)

ئۇشبۇ مەھەلدە ئىككى بىچارە يار،
بولدى قىتال ئەھلىغە ناگاھ دۇچار.

تۇشتى سىباھى بىرسىن چابقالى،
شاھ ياساقىدىن ئامان تابقالى.

گوردىكىم يار ھاياتىن زۇلم تىغىدىن قەتئىً ئەتكەي ۋە قولداشى باشىن جەۋر قىلىچىدىن كەسكەي، جەللاد ئالىدا ئارام تۇتتى ۋە قاتىل نەزەرىدە جىلۋە قىلدى. ئەيدى:

(مەسنەۋى)

كىم ساڭا مەقسۇد ئەگەر باش ئېرۇر،
قوي ئەنى، بۇ باش ئاڭا پاداش ئېرۇر.

جەللادكىم ئەنىك سارىغە يۇز قويىدى ۋە ھەمدەمى باشىن قەتئىً ئەتمەكىكە قولىن باغلادى.

(مەسنەۋى)

چۇن ئاڭا يۇزلەندى قويۇب يارىنى،
يارى ھەم ئەيتتى بۇ سوز ئىزھارىنى.

قايسىغە ئەيلەي دىسە بۇ زۇلم پاش،
يارى قويار ئېردى ئاياغىغە باش.

بۇ ھال ۋە بۇ مەنۋالدا ئېردىكىم "ئەلئامان" ندىاسى يەتتى ۋە ئامانلىغ خەبەرى يەتىشتى. ئىككى يار مۇۋافىق جەمەتىدىكىم ئۇلۇس قەتلى ئىللىتى بىر تەرەپ بولدى ۋە خۇنرىزلىق بەلىيەتى گوتۇرۇلدى:

(مەسنەۋى)

بەرسە ناۋايى ساڭا يارى خۇدا،
سەن داغى قىل ياشىك، جانىك فىدا.

ساقى ئالىب كەل قەدەھى يار ئىسەك.
مەھر ۋەفا شەرتى بىلە بار ئىسەك.

ئاغزىمە جان يەتتى داۋا قىل ماڭا،
ۋەئدە نىچە، ئەمدى ۋەفا قىل ماڭا.

توققۇزىنچى ماقالات ئىشق ئوتى تەئرىفىدا

شۇئىلەسى بالا سەھراسىنىك لالەلارى ۋە ئەخكەرى بالاكەش كۆڭۇللەر پۇركاڭەلارى دۇرۇر ۋە مەھەت قارا شامى ئەنىك تۇتۇنى ۋە بۇ شامنىك مۇھتىرىق كەۋكەبلەرى ئەنىك

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

ئۇچقۇنى دۇرۇر، هوسن ئەنۋاريكىم مۇنچە ئوتقا بائىس، ئەنىك بەرقىدىن لەمئەئى ۋە مۇزىچە هارارەتنە مۇجىب، ئەنىك قوياشىدىن ئەشئەئە دۇرۇر:

(مەسنەۋى)

ئادەمى خاكىنى چۇ سۇبھى ئەلەست،
ئەيلەدىلەر رۇھ مەيى بىرلە مەست.

ھىكمەت ئىلكى بىرلە تۇپراغىنى،
تۇزدىلەر ئانداغكى ئىرەم باغىنى.

قايسى ئىرەم، رەۋزەئى خۇلد بەرىن؟
رەۋزە نەكىم؟ جىلۋەئى ھورى ئەيىن؟

ھەر گۇل ۋە ھەرلالە بۇ باغ سەھسىدىن نەمۇ قىلۇر:

(مەسنەۋى)

قامەت ئولۇب سەۋسەنى ئازاد ئاڭا،
بەلكى سەھى سەرۋى ئىلە شەمشاد ئاڭا.

ھوسنى تەئرىفى فەلەك ئەۋراقىغە سىغماس ۋە سەباھىتى تەۋسىفى جاھان سەفھىغە گۇنجايىش تاپماس، زار بى ناۋا بۇلبۇلى بى مۇددىئا، بۇ گۇل ھوسنى تەماسىدىن ھەيرەتى ئاشتى، ۋە ئىشق شەرارەلىغ شوئلەسى ھۇشى دىماغىغە تۇتاشتى:

(بەيت)

چۇ ئىشق نۇكتەسى دەرمەن ھوجۇم ئېتەر ئۇششاق،
نەچۇككى دەرس دەر ئېلگە بولۇر قەرىن غەۋغا.

ئىشق شەرارەسى ۋۇجۇدى خەرمىنىن ئورتەدى ۋە فۇرقەت تۇندىبادى كۇلىن كوكىكە ساۋۇردى:

(مەسنەۋى)

كەلدى چۇ بۇ ھىرقەتى مەھرۇملۇق،
بولدى ئەيان ئاشىق ۋە مەشۇقلۇق.

ئىشقىكم ئوتلۇغ زەبانەسىن چەكتى، ئاشىق داغى دەرد غايىتى ۋە شەۋق نەھايىتىدىن شىكەستە ھال بەلكى گۈڭگى لاللىغ يېرىگە يەتتى:

ئىشق نە ئوت ئېردىكى قىلغاچ ھۈجۇم،
دەرد شەرەر بولدى سۈپەھرۇ نۇجۇم.
ئەقل جەنبىدا سۇئاد ئەتتى فاش،
روھ كوزىدىن داغى ئاقىزدى ياش.

دەير فازاسى بۇ ماجارا گۈفتىگۈيىدىن خالى ئېرمەس ۋە كەئبە ئەرسەسى بۇ غەۋغا ئالالاسىدىن بېرى كورۈنمەس، گاھا مەي شوئلەسى سەنەم يۈزىدىن زوھۇر قىلۇر، كەئبە سۈككانى ئىشق تۈغيانى زورىدىن مۈسھەف ئەۋراقىن ئول شوئلە شەرارەسىدە گويىدۈرۈر، دەير مەئبەدى ۋە كەلىسا مەسنەدى ئىمان سەججادەسى ۋە ئىسلام خىرقەسىدىن خۈبراق، بەلكى مەھبۈبراق كورۈنۈر:

(بەيت)

بولماسە ئول بۇت قاشى مىھرابىم ئۇجرە جىلۋە ساز،
قىبلەغە كافىرمەن ئەر باش ئىندۈرۈب قىلسام ناماز.

دەرد جۇشىشى غايەتسىز ۋە ئىشق سوزىشى نەھايەتسىز:

خىرقەتى تەقۋانى قىلب ئىتتقە جۇل،
رۇقئەلارى ھەرسارى جۇل ئۇزرە گۇل.

سەنەم خەيلىن سەمەد خىتابىغە لايىق كورمەك ۋە سۈجۇدىدىن تەفاخۇر كورگۈزمەك، مىھراب گوشەسىدە كوف ئورناتماقدىن سەججادە ئۇستىدە بادە چەكمەك ئىشق تەئرىفىدەكىم كارىدۇر مەكتەب ئېرمەس ۋە مەتائىدۇركىم ۋە راسەت شۇۋەسىدىن فەرد ۋە ئازاددۇركىم كەسب بىرلە قولغا كەلمەس ۋە تەقلىد بىرلە مۇيەسسەر بولماس:

(مەسنەۋى)

ئوت سالىبان گۈلشەن ئارا گۈل بىلە،
ھەيكەدە گۈنجىن يارۇتۇب مۇل بىلە.

باغ نەۋاقب كى گۈلدۇر بۇ گۈل،
كوف قاچان ئاگاھكى نەمۇلدۇر، بۇمۇل.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

روھ بۇ گۈل ساربغە پابەست ئولۇب،
جان داغى بۇ گۈل ئسسدىن مەست ئولۇب.

ئەقلى شەخسى مۇختىلغۇلھال دۇرۇر ۋە مەسىخ پامال:

(مەسنەۋى)

ئاشىق ئوزىن كى دىسە ئاشىق ئىمەس،
بارچە كىشى ئىشقدا سادىق ئىمەس.

ئوزنى تەكەللۇف بىلە غەمناك ئىتىب،
ماتەمى يوق لىك ياقا چاك ئىتىب.

بۇ نەۋئى ئاشقلىق شۇھسىدىن مەقسۇد گۈلى ئاچىلماس ۋە مۇراد غۇنچەسى قولغا كەلمەس. خوشا ئول زاتلاركىم ئوزلۇك قەيدى ۋە خۇدنەمالىق بەندىدىن خالى. فەنا بەرقدىن ۋۇجۇد خىرمەنى نابۇد ۋە ئىشق شەرارەلىغ شوئلەسى دۇددىن ئەيشى نىشات يولى مەسدۇد:

ئوزلىگدىن ئىشق ئانى پاك ئىتىب،
بەلكى فەنا ئوتىغە خاشاك ئىتىب.

دەرد ئاسراماقدىن رۇخسارەسى سەرىغ ۋە ئەشك ھۇجۇمدىن كوزى قانلىغ، ئىھرىغ، ئاھ چەكمەكدىن فىغان تارتماق ۋە ناله ئەيلەمەكدىن قان يىغلاماق، چەرخ كەدى جىسمى سەراسەر تۇگان مەھنتى شامىغە تانۇق، ھەر تۇگان كوگلى كوزگۇسى غەيرى نۇقۇشدىن ئاتىل ۋە روھى مىرئاتىدىن ئەغيار نەقشى زايىل، دوست خىيالىدىن لەبرىز ۋە مەھبۇب ۋىسالى ھەيرەتىدىن مەملۇ، قايسى تەرەپكىم ئاڭسا بارىسب نەزەرى دوست جامالى بولۇبان جلۇەگەر، بەلكى بولۇب ئوزلۇگى ھەم بىر تەرەپ كوزكى سالىب بار كورۇب ھەر تەرەب. (بەيا ساقى شارابى رىز جامكى ئەزدىن پاك شۇيەد نەقشى ئەۋھام بەر ئايەم، تاز خۇد ئەز شىشە چۇن مۇل سەرايەم).
"قۇلھۇ ۋەللاھۇ چۇ قۇلقۇل".

ھكايىتى شەيخ ئىراقى، شامدا ھوسنى شەمئى جامالىن كورگەچ پەرۇانەدەك تۇتاشقانى:

ئولكى فەنا كويىغە باقى ئىدى،
فەخرى زامان شەيخى ئىراقى ئىدى.

كوڭلى ئەنىڭ مەخزەنى ئەسرار ئىشىق،
نۇتقى ئەنىڭ ئەبرى گوھەر بار ئىشىق.

سۇبھى ھالىتى ئېردىكىم شام سارىغە ئەزم قىلماق جەھەتىدىن چىقتى ۋە شام سەر-ھەددىغە يەتتى، شام ۋالىسى ۋە ۋالى شام شەيخ ئىستقبالىغە شۇرۇئ كورگۇزدى، شەيخقە ئول خەيل چۇ ياۋۇشتىلار، بارچەسى مەركەبلەرىدىن تۇشتىلەر، ئاياغىن ئۇبمەكدىن تەزەررۇئ قىلدى ۋە سالامىن ئەيلەمەكدىن تەھىيەتنامەسىن ئوقۇدى.

بار ئىدى ۋالىغە بىر ئانداغ ئوغۇل،
كى ئاڭا يۇز مىسر شاھى ئېردى قۇل.

لۇتپ - مەلاھەتدە جاھان ئافەتى،
دىمە جاھان ئافەتى جان ئافەتى.

شەيخ ئانىڭ سارىغە نەززارە قىلدى. ۋە نەززارە ئەيلەمەكدىن بىخۇدانە يىقىلدى. شەيخ ۋۇجۇدىن ئىشق شەرارەسى ئورتەدى. ۋە ھىجر بەلالىغ شوئلەسى پەيكەرى خاكىستىردىن فەلەككە يەتكۇردى. تىترەبان ئورتەنمەكىدىن بولدى فاش، پاكلىغى ئېلگە نىچۇككىم قۇياش، شاھ كوڭلى بەھرىدىن ئىخلاس تەلاتومى مەۋج ئۇردى ۋە شەھزادە داغى ئىتقاد سىلكىگە كىردى، بويۇنسۇندى، ئىشق ھەقىقىتىنى گەر ئوترۇدا كور، خۋاھ ئانى كوزگۇدەكور، سۇدا كور.

چۇن غەرەز ئول ھوسنىغە بولدى شوھۇد،
كوزگۇ ۋە سۇغە ئارادا نەۋۇجۇد.

ساقى ئولۇبمەن، ماڭا تۇت جان سۇيى،
ساق ۋە پاك ئۇيلەكى ھەيۋان سۇيى.

تا، ياقا ۋە كوكسۇم ئىتىپ چاك، ئىچەي،
ھەر نىچەكىم بولسا تولا پاك ئىچەي.

ئونىنچى ماقالات
راستلىق تەئرىفىدە

كى ۋۇجۇد ئويى بۇ تۇز سىتۇن بىرلە بەرپاي ۋە ئول ئوي شەبىستانى ۋە مەيدەئ بۇ شەمئى ئەنۋار مەجلىس ئارايىدۇر ۋە ئەگرىلىك نەفىداكىم ئەگەر ئەگرى كىشى زۇلفىدەك سىمىيەرلەر يۇزىدە يەر تۇتاركىم باش كەسكۇلۇكدۇر ۋە ئەگەر ئەژدىھادەك گەنج ئۇستىدە ھەلقە ئورارىكىم ئولتۇرگۇلۇكدۇر:

ھەر كىشىكىم تۇزلۇك ئېرۇر پىشەسى،
كەجرۇ ئىسە چەرخ نە ئەندىشەسى.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

نەي توز ئۇچۇن ئىستەر ئۇنى ئەھلى ھال،
چۇن توز ئىمەس ئەگرى، كورەر گوشمال.

سەنانكىم توزلۇك جەھەتىدىن سەر بەلەند دۇرۇر ۋە كەمەند ئەگرىلىك بائىسىدىن خار ۋە نەژەند. شەمئىكىم راستلىق سەببىدىن مەجلىس ئارايىدۇر ۋە توزلۇك جەھەتىدىن رەۋنەق فەزاي، ئەگرىلىك تەركىن تۇتماق ۋە راستلىق يۇزىدىن ئىش قىلماق.

توزمەسە مىھرابنى ئەھلى نياز،
ئەگرى باقسب راست ئىمەستۇر نەماز.

پەرى چىھرەكىم قامەتى نەخلى لەتافەت چەمەنىنىڭ نەخلى شەمشادى ۋە قەدرى نەھالى سەباھەت گۇلشەنىنىڭ سەرۋى ئازادىدۇر. ۋە راستلىق جەھەتىدىن ئۇششاق ۋۇجۇدى خىرمىنىغە بالا شەرارەسىن ئۇرار ۋە غەملىك پەيكەرىن ئىشق ئالەم سوز شوئلەسىدىن ئورتەر:

چەكمەسە توز سەرۇ خىرامانىنى،
ئاتماسا توز ناۋەكى مژگانىنى.
ئويناماغاي جانىنى ھەر زار ئاڭا،
بولماغاي ئېل كوڭلى گىرىفتار ئاڭا.

ئولكى سۇلايمان ئىدى، ئاتى ئانىڭ بەھىر نەبۇۋۋەت دۇررى، زاتى ئانىڭ سەلتەنەت مەسنەدىدا ئارام تۇتتى ۋە ئامارەت كىشۋەرىدە كوڭۇل ئاۋۇتتى. جاھان ئەقالىمى كىشۋەرى ۋە رۇبئى مەسكۇن مەمالكى سەرىرىدە رىياسەت ھوكمىن سۇردى. پەرىلەر خەيلى ھوكمى ئىھاتەسىدىن بويۇن تارتالماس ۋە تويۇر ئەسنافى ئەمرى قەبزەسىدىن چىقالماغى مۇمكىن ئېرمەس ئېردى. قەبزەئى ھوكمىدە جاھان كىشۋەرى ئەمرىغە ئىنسان ۋە دىۋ-پەرى سۇبھى نەسىمى فەرمان بەردارلىغ رەسمىن تۇتتى ۋە فىرۇز پەيكەر خاتەمى خۇسۇسىيەتىدىنكىم دىۋ-پەرى گۇرۇھى ئەمرى ئىمتىسالغە تەخەللۇق كورگۇزمەكدە ئاجىز ئېردىكى، چۇنانچە كوڭۇلدۇر ئول پەرىنىڭ ئىشق مۇلكىنىڭ سۇلايمانى، كىبار ھەم ئاھ دىن ھوكمىدە ھەم داغدىن خاتەم. تەخت پايەسى "ئەسلۇھا سابىتۇن ۋە فەرئۇھا فىسسامائى" شەجەرەسىدىن مۇرەككەب ۋە روز ئەفزۇن. جانابى ئەۋرەڭگى "نەسىرۇن مىنەللاھى ۋە فەتھۇن قەرىب" نەججارى ئاكىدىن مۇرەتتەب، تاجى گەۋھەرى نەبۇۋۋەت بەھرىنىڭ دۇررى نايابى ۋە ئەفسەرى جاۋاھىرى، مەئرىپەت مەئدەنىنىڭ لەئل جاھانتابى:

بارگەھى تارۇم ئەخزەر كەبى،
خەيلى بۇ تارۇم ئوزرە ئەختەر كەبى.

ئاڭا داغى گەردىشى چەرخ بەرىن،
سەلتەنەت ئىچرە بىرىب ئانداغ نىگىن.
ئول نىمەكىم ھەركىشى جانلىغ تاپىب،
ھوكمى ئەنىڭ بىرلە راۋانلىغ تاپىب.

بۇ خاتەم خاسىيىتى ۋە بۇ نىگىن فەۋائىدى خۇتۇتى راستلىغىدىن ئېردىكىم تۇزلۇك ئايىنى ۋە راستلىق روسۇمىدىن جالالەت كىشۋەرىدە نافىزى فەرمان ۋە ئەمارەت مەسنەدىدا ھوكمران بولدى. جاھان ئەقالىمى كەۋكىبەسى ئاۋازەسىدىن تولدى. ھەر ئادىمىكىم راستلىغ غەۋرىغە يەتمەك تىلەگەي ۋە ھەر جىنسى تۇزلۇك تورىغە يىتىشمەك تەمەنناسىن قىلغاي، ئىككى قىسمىدۇركىم زىكر قىلىنۇر. ۋە ئىككى نەۋئىدۇركىم تەفسىل رىشتەسىغە چىكىلۇر. بىرى بۇكى: تۇز بولسا كىشىنىڭ سوزى، يوق سوزىكىم ھەم سوزى ھەم ئوزى. بىرى بۇكى، يالغانغە تەئەسسۇف توغرى دىگەي سوزنى. تەكەللوف بىلەن شەققە ئولكىم بەھىۋددىن باشقا ئېرمەس ۋە ياخشىلىقدىن ئوزگە كورۇنمەس: "قەۋلۇھۇ تەئالا ئىننەللاھە يۇھىبۇسسادىقىن":

بىھوسنى نۇتق نىگىرەد دۇرۇغ رەۋنەقى راست،
بىشۇست شۇي نەگەردەد سىفىدرۇي ھەبەش.

ۋە شەققى سانى ئولنەۋئىدۇركىم ئېھتىيات تەرىقىن تۇتۇلۇر، ۋە جەزم رىئايىتىن قىلىنۇركىم ھەر سوز ۋە ھەر كالام ئېھتىيات جاۋاھىرىدىن مەملۇ ۋە راستلىق زاۋاھىرىدىن لەبرىز، ھەركىشى يالغاننى دىسە ئادەمىلىكى قەيەردە بولغاي؟

كاشكى بۇ دەۋراندا ۋە بۇ ئاۋان خۇجەستە فەرجام ۋە بۇ ئەھدىنكۇ سەرەنجامدا كىم نەبىر ئادىمى تاپىلغاي راستلىغ خىلئەتىدىن مۇزەييەن ۋە نە بىر ھەمدىمى مەۋجۇد بولغاي سەداقەت كىسۋەتىدىن مۇرەسسە، كى كىزىب سارىغە ئېرتىكاب كورگۇزمەكدىن سىدىق قەۋل جەھەتىدىن ئىنھىراف تەرىقىن تۇزمەك، ھەنگامىكى چىن سوز ئورنىدا قاشى ئوزرە چىن ۋە چىن ئەھلىدەك كوڭۇل قوزغاماق ئائىن. كىمكى بۇ دەۋراندا قىلۇر راستلىغ، يوقتۇر ئىشى غەيرى كەم كاستلىغدۇر. چۇ كەجلىككە قىلۇر ئىقتىزاسىن تىلەسەڭ راست ئىمەستۇر رىزا. دەھر پۇر فوسۇن ۋە چەرخى بۇقەلەمۇن راستلىغ ئائىنىدىن مۇئەررادۇر ۋە تۇزلۇك رەسمىدىن خۇبەرراكىم زامانە ھادىسە تۇندىبادىدىن ئېرمەس.

"ئەزخۇمى گەردۇن مەھەييا شەۋ بەئىمائى بالا تىير مىباشەت، بىشارەت غايى ئەبرۇ كەمال".

سىدىق قەۋل تەئرىفىدەكىم سوز سۇرمەكدىن تۇگەنمەس ۋە نۇكتە پەردازلىق شىۋەسىن تۇزمەكدىن ئىتمام تابماس.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

دۇراجنىڭ يالغانىنى چىن ئورنىغە ئەيتۇرىدىن ھادىسە نامىغە تۇشكەندە چىن سوزىن شىر يالغان ساغىنىپ پەريادىغە يەتمەگەنى ۋە ئەنى بالا دامىدىن خالاس ئەتمەگەنى:

بار ئىدى بىر بىشەدە بىر تۇندى شىر،
ۋەھشەت ئارا كوك ئەسەدىدەك دېلىر.
تىشلەبان ئول مايەئى پەيۋەندىنى،
ئاغزىدا ئاسرار ئىدى پەرزەندىنى.

تاكىم مور خەيلى بالاسىدىن ساقلاغاي ۋە بۇ خەيل ئالالاسىدىن ئىمىن بولغاي. ئول بىشە گۇنجىدە ئېردى، دائىمۇلئەۋقات شىر ۋەھىمىدىن مەغمۇم، ھىزىر ئەۋھامىدىن غەمكىن، شىركى بالاسىن تىشلەمەكدىن بىشە گۇشەسىغە كىرمەر ئېردى.

يەتكەچ ئەنىڭ باشى ئۇزە ناگىھان،
«فرر» ئىتە ئوچسا ئىدى ئول ناتاۋان.
ۋەھم ئىلە سىسكەنمەك ئولۇب شىر ئىشى،
ئولتۇرۇر ئېردى بالاسىغە تىشى.

شىر كوكلى بۇ غەم جەھەتىدىن غەمناك ۋە بۇ ماتەم بائىسىدىن خەۋفناك ئېردىكىم نە نەۋئى چارە سارى ئىلىك ئۇزاتقاي ۋە نە يەكلىغ چارەسازلىغ رەسىمىن تۇتقاي، ئاخىرۇلئەمر دۇرراج سەداقتىغە كوكۇل قويدى، دوسلۇق ۋەئدىسىن قىلا باشلىدى:

ۋەھمنى قوي ھەمدەم ھەمرازىم ئول،
ئەيىش تەرەب ۋەقتى ناۋا سازىم ئول.
مەن داغى لەھنىڭ ئىشتىب شاد ئولاي،
نەغمەڭ ئىلە قايغۇدىن ئازاد ئولاي.

شەرت بۇ، بۇلا ئالغايىكىم گەزەندىسىنىڭ سارىغە جەۋر ئىلىكىن ئۇزاتۇر ۋە زۇلم چەكگىن ئافىيتىڭ ئىتەكىگە ئۇرار:

لۇتف قولىن جانىڭە ھەمدەست ئىتەي،
خەسمنى بىر پەنجە ئىلە پەست ئىتەي.

دۇررراج داغى ساداقەت يۇزىدىن شەرت ئاغازىن قىلدى، ھەر ئىكاۋ دوستلۇغ قەيدىغە باش كىيۇردى. كۇنى ئېردىكىم دۇررراج قاناتى ئاۋازەسى يەتتى ۋە دام رىشتەسىغە مۇبتالالىغى مەئلۇم بولدى. شىر ئالىشان بىلدىكىم خەسمى ئەنىڭ سارىغە يەتمىش بولغاي ۋە سەيىيادى دام رىشتەسىغە تارتمىش، ئىفتىشاش كورگۇزمەكىدىن دۇررراج ئالىغە قەدەم قويدى، كوردىكىم كىزبدىن ئوزگە ئېرمەس. شىر نەسىھەت ئاغازىن قىلدى. ۋە

كىزب تەركىن تۇتماق مەسلىھەتىن تۇزدى. ئەمما دۇرراج سەمئىنىغە قوبۇل تۇشمىدى. ۋەقت ئېردىكىم دۇرراج ئاياغىغە دام رىشتەسى چىگىلدى:

قىچقىرىبان دام ئارا ئول مۇبتالا،
نىچە دىدى تاب مىنى تۇشتى بالا.
شىر قۇلاغىغە يىتىب ئول ماقال،
سەۋىتىنى دائىمقىدەك ئەتتى خىيال.

ئەگىرىلىك سەبەبىدىنكىم بۇ نەۋئى بالا دامىغە مۇبتالا ۋە ئەسىرى ھەلقەئى رىشتە بالا بولدىكى كىزب تەركىن تۇتماق ۋە سىدق تەرىپىغە ئىرتىكاپ كورگۇزمەك:

ساقى ئالىب كەل قەدەھى دىلپەزىر،
ئەيلە مىنى جۇرئەسىدىن شىر گىر.
بەزمنىڭ ئەسبابىنى قىلغىل نەسەق،
ھازىر ئىتىب سىخ، كەباب، تەبەق.

ئون بىرىنچى ماقالات

ئىلىم سىپەھرىنىڭ بەلەند ئەختەرلىغى

كى جەھل تۇنىن يارۇتماق ئۇچۇن "ئەيىن" قوياشىدىن ۋە "لام" ى ئايدىن ۋە "مىم" ى ئەنجۇمدىن نىشانە ئەيتۇر ۋە جەھل شامى تىيرە مەنزەرلىغىداكىم، غەفلەت چاھىنى زالالەت كىچەسىدە زاھىر قىلىپ بۇ كىچە شاقاۋەتدىن فەسانە ئەيتۇر ۋە ئالەمنىڭ باۋۇجۇد فالاكەت قوياشىدەك سەر بەلەندلىغى ۋە جاھىلنىڭ باۋۇجۇد گەنج - مال تۇپراق ئارا نەژەندلىغى:

(مەسنەۋى)

دەھر ئىشى تا خەلق ئىلە بولمىش سەتىز،
خار دۇرۇر ئالىم ۋە جاھىل ئېزىز.

تاكى جاھان زۇلمىنى قىلىش پىسەند،
يەرگە تۇشەر مىۋە، ياغاچ سەر بەلەند.

رەزىلغە رىفئەت، بىلىك ئەھلىغە رەنج،
تاغ ئۇزە خار، يەر ئاستىدا گەنج.

"ئەلئىلمۇ ئىززۇن فىددۇنيا ۋەشەرەفۇن فىلئاخىرەتى" ۋارىددۇر. ئەنىڭ

ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

شەنىدە "ئولمائى ئۇممەتى كە ئەنبيائى بەنى ئىسرائىل" نازىلدۇركىم ئىلمكىم ماشائىل، مەھافىل شەرايىئ نەبۋى سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمكىم زالالى تىرەلسگى مەھابىتى ۋە جاھالەت كۇفرى قارانغۇلقى تولى ناھايەتسىزلىغى ئارا سىدايەت سەرمەدىزىلغە يەتكۈرۈر ۋە نجات مەھەللىسغە ئىلتار:

(نەئت)

يۈز نەئتكىم ئاڭا كىم خۇلقى كېرىم ئېردى فەنى،
يەئنكى كېرەم كانى رەسۇلى مەدەنى.
مۇنداغ دىدى ئىلىم ئەھلىنى ئەيلەرگە غېنى،
"مەن ئەكرەمە ئالمەن فەقەد ئەكرەمنى".

ۋە بۇ داغى ئول شەمئى مەھفەلى رىسالەت ھەدىسىدۇر. ھەر ئادەمكىم ھەزرەتى سەمەدىيەت تەئالا ۋەتەقەددەس جەللە سۇلتانۇھۇ ئازادەلارى سارىغە كوز سالماق تىلەگەي ۋە بۇ گۈرۇھى ئەھلى نجات تەرىپىگە يەتمەك ئىستىگەي ئىلىم تەلەبەسى جانىبىغە نەزەر سالغاي ۋە ئەھلى ئىلىم ھوزۇرىغە باش يەتكۈرگەي، خوشا ئازادەلارىكىم:

(مەسنەۋى)

ئېگىندا ئەۋراق كىتابى ئانىڭ،
قىلغالى تەھسل شىتابى ئانىڭ.

ئاچ ئىتبان قارنىنى مۇھتاجلىق،
تۇئىمەغە مۇھتاج ئىتبان ئاجلىق.

زەۋق غايىتى ۋە شەۋق نەھايىتىدىن ھەر كۇن بىر مەنزىل ۋە ھەر ئاي بىر شەھەر، ماراھىلى قەتئىن قىلماقدىن مەقسۇد سەرىشتەسىغە يەتمەك ئارزۇسىن قىلغاي، مۇراد ساۋاھىلغە يىتىشمەك تەماناسىن ئەتكەي، «ئوتلۇبۇل ئىلمە ۋەلەۋبىسىنى» ھەدىسى ئەمىرىدىن غۇربەت تۇنى، شەرارەلىغ تۇتۇنى ۋە غېرىبلىغ كەچەسى ئوتلۇغ فىغان ئىشتىغالىنىڭ ئۇچقۇنى زەئىفلىق پەيكەرىغە بالا شوئلەسىن ئۇرماقدىن كوزى قانلىغ ئارىغ ۋە نەھىف جىسمىن يەئىس سەمومىدىن ئورتامەك بىرلە يۈز ھەيف ۋە دەرىغ سۇبھى سەھايىفىن بۇ تەمەننا خۇتۇتىدىن مۇزەييەن ۋە شامى رەسائلى ئەۋراقىن بۇ مۇددىئا تەقرىردىن مۇرەسسەد ۋە مۇتەررەھ قىلۇر:

(مەسنەۋى)

سەير ئىتىب ئاخشامغچە بى تۇشەئى،
چۇن بولۇب ئاقشام تۇتۇبان گۇشەئى.

نه تابلىپ كۈندۈز ئانىڭ مەسكەنى،
نه بىلىنىپ كىچه ئانىڭ مەئمەنى.

بۇ نەۋئى مۇجاھىدە ئىفراتىدىن ئومۇر فۇرسەتىن ئولۇم تەھىلىغە سەرپ ئەتمەك ۋە هايات ئەييامىن ئىلىم ئىشتىغالىغە مەسرۇف ئەيلەمەك:

(مەسنەۋى)

غۇربەت ئارا هالى ياماندىن ياماں،
هەرنه يوق ئاندىن ياماں، ئاندىن ياماں.

ئەجز ئىكىنسار ۋە فەقر ئىفتىقار جەھەتىدىدۇركىم ساراپا فەقر ئائىندىن مەملۇ ۋە ئاۋارەلىغ رەسۇمىدىن لەبرىز، بۇ خەيل گۇرۇھى ۋە بۇ گۇرۇھ ئەنبۇھى ئارا بەئزىكىم ئوز مەقسىدى قەسرىغە تەلەپ كەمەندىن تاشلاماق، دەۋلەتى ئەبىدى ۋە سائادەتى سەرمەدىسىغە يەتمەك برله مەقبۇللۇق شەۋكىتىن كوتەردى ۋە ئىشتىهار ئەلەمىن سەرا تەھتىدىن فەلەك ئەۋجىغە تاڭتى:

(مەسنەۋى)

قەرنى ئىله دەۋران تاپىبان ئىقتىران،
تا بولۇبان برىكشى ساهىب قران.

كوڭلى بولۇب مەسكەنى مەئۋايى ئىلىم،
قەترە كەبى پەيكەرى دريايى ئىلىم.

كىمىيا تەئسىر نەفەسى تەڭرى تائالا هەمدى برله مۇۋەششەھ ۋە ئىسۇى دەمى ئىزاهى رەسول ئەلەيهىسسالام نەئتىدىن مۇۋەززەھ، ئوسۇلى ئۇلۇمى كوڭلى مۇهتىدا مەئانى گەۋهرى يەڭلىغ مۇزمەر ۋە فۇرۇئ قانۇنى زەمىرى كوزگۇسىدە پىنهان ۋە مۇستەتىردۇركىم ئايا-غى تۇپراغى مەقاسىدى ئەئلا ئەرۇجىغە پايە ۋە قەدەمى نەقشى ماتالىب ئەقسا سەر مەنزىلىغە مايە:

(مەسنەۋى)

نۇتقى ئىزهار مائالى قلىب،
زىۋەرى ئەسرارى مەئانى قلىب.

چۇن توكۇبان خامە شەققىدىن قارا،

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

ئابى هايات ئول زۇلمەتى ئارا.

نۇسخە سەۋدايى زۇلمەتى ئەنىڭ،
مەئنى بولۇب ئابى هاياتى ئەنىڭ.

يەتتە فەلەك مۇشكۇلى رەۋشەن زەمىرى مىرئاتىدا رەۋشەن، ھەفتە زەمىن راز نىھانى كوڭلى ئائىنەسىدە ۋازىھ ۋە لايىھدۇركىم، ھەللالى رەمۇزى ئاسمانى ۋە كاشفى ئەسرارى نەھاندۇر. مۇشكات دەقايىقى بەلكى داقايىق مۇشكاتىدىن زەمىرى رەۋشەن ۋە ھۇۋەيدادۇركىم ۋە راسەت سۇففەسىدا «ئەلئۇلۇمائۇ ۋەرەسەتۇلئەنبىيائى» مادايىھىدىن زاتى مەمدۇھ ۋە ئەنبىيا ۋە راسەتى ساۋادىتىدىن شارافەت مەھكىمەسىدا ئۇلۇۋى ماقامدۇركى:

(مەسنەۋى)

مۇشكۇلى ئەفلاك بولۇب بى جددەل،
بۇ ئەلىنىڭ فىكرەتى ئالىدا ھەل.

جۇملە رەقەم كىلكىگە مەرقۇم ئولۇب،
بارچە ئولۇم ئالىدا مەلۇم ئولۇب.

دىن ئىشىدا جەھل ھەۋا دافئى،
ئۇيلەكى غەزالى ئىلە شافئى.

يوقكى بۇ ئىسنەيىن ئارا سالىس دىبان،
بەلكى نەبى ئوزىگە ۋارىس دىبان.

ئەگەرچە كامال سىپەھرىنىڭ قۇياشى ۋە جامال ئاسمانىنىڭ مەھر جاھانتابىدۇر. فەقر داغى بەر كامال، نە شام توئمەسى ۋە نە سۇبھى تەمەتئى پەيدا:

(مەسنەۋى)

تۇرفە بۇ كىم جاھىلى قاتىلۇەشى،
كورمەكى ناخۇش دىمەكى نى خۇشى.

دىيانەت ئەسەرىدىن بىرى ۋە ئادىمىيەت شۇۋەسىدىن ناري، جاھالەت تەئرىفىدەكىم خەفاشىدۇر. تەۋفىق قۇياشى پەرتەۋىدىن ئارى ۋە دىن - دىيانەت ئەنۋەرى شەئشەسىدىن مۇئەتتەل ۋە ناري:

(مەسنەۋى)

تۇر فەراق ئولكىم بۇ جاھالەت بىلە،
جەھلنى قوي مۇنچە رىزالەت بىلە.

چەرخ ئانى ساھىبى جاھ ئەيلەبان،
تابىئ ئاڭا خەيلى سىپاھ ئەيلەبان.

ئارى بۇ گۇنبىزى نىلى ھىسار ۋە بۇ تاق بۇقەلەمۇن نىگار ئادەت دىرىنىدۇركىم، رىزالەت مائابلار خەيلىغە جالالەت تاجىن كەيدۇرۇر ۋە خاساسەت ئىكتىسابلار باشىغە ئايالەت ئەفسەرىن قويار:

(نەزم)

زىنەققارە ئاۋاز ئايەد بىرۇن،
كى گەردۇن، دۇنەست، دۇنەستۇدۇن.

ئول زات ئالى دەرەجات ۋە ئول بائىسى فەۋزۇننەجاتكىم ئەھلى ئىلىم دۇرۇر. فەقىر نەھايىتىدىن غەير ئىشكىگە تەۋەققۇ مەركەبىن سۇرمەس، جاناب ۋاجىبۇلۋۇجۇد دەرگاھىدىن ئۇزگەگە موھتاج بولماس، ئىمام فەخرى رازى بىلەن سۇلتان مۇھەممەد خارەزىم شاھنىڭ ھاممامدا ئاشنالىغ شەمئى يارۇغانى ۋە ئىمامنىڭ سوزىدىن سۇلتان ئىستىعىادىن ئىلىك يۇغانى:

(مەسنەۋى)

زۇمرەئى راز ئەھلىغە مەسنەد نەسىن،
دەھر ئىمامۇلئۇمەئى فەخرىددىن.

قىلدى چۇ خارەزىمنى ئارامگاھ،
كورمەكىگە كەلمەدى خارازىم شاھ.

شاھكىم جاھ غورۇرى ۋە جالالەت مەغرۇرى ئېردى، ئىمام مۇلاقاتىغە قەدەم قويمادى. ئىمام داغى ئىلىم شوكۇھى ۋە كامال جالالىتىدىن سۇلتان زۇلئىقتىدار بارىگاھىغە ئاياغ يىتۇرمەدى:

شاھنى پۇشايمان ئىتىپ ئېردى ئۇيات،
لىك ئىمام ئەيلەمەدى ئىلتىپات.
ھار ئىدى ھاممامدا بىر كۇن ئىمام،
شاھ داغى ھاممامغە قىلدى خىرام.

بىر بىرلەرى بىرلە ئىختىلات ۋۇقۇئى ئاراغە تۇشتى. شاھ ئالىجاناپ ئىنىبسات يۇزىدىن تەكەللۇم ئاغازىن قىلدى:

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

(مەسنەۋى)

ئەيدى كى بولۇب ئېل ئىلمىڭ ئىله بەھرىۋەر،
ئەيت، قيامەت ئىشىدىن ماڭا بىر خەبەر.

كىمول ۋە ئول مەنۋالدا ئىنسان باشغە نى نەۋئى ئىش يۇز كەلتۈرگەي ۋە رۇستە-خىز شورىشى نە يەڭلىغ زوھۇر ئەتكەي؟ ھۇماي ئالى مەقام ھەززىتى ئىمام بۇ نۇكتە تارا-نەسغە مۇتەرەننۇم بولدى:

(مەسنەۋى)

كىم ساڭا چۇن ھەشر سوزى كام ئېرۇر،
بىل ئاڭا مانەند بۇ ھامام ئېرۇر.

ئاندا گادا شاھ بىله يەكسان بولۇر،
شاھۇ گادا بارچەسى ئوريان بولۇر.

سۇلتانلىغ جاھ - جالالى ۋە ئالىجاھلىق شەۋكىتى بەھبۇد ئېرمەس، ئەمما ئىلىم شۇكۇ-ھى ۋە فەزل كامالى ئىكتىسابى خوبلۇقىدىن باشقا ئېرمەس، ۋە سود سەرمايەدىن ئوزگە كورۇنمەس:

(مەسنەۋى)

ساقى ئۇشۇل بادەنى تۇتقىل مادام،
كىم كورۇبان سەجدەگە تۇشكەي ئىمام.

ئىچسە كىشى بولغاي ئاڭا خاك راھ،
ئەتمە خارەزمكى، خارەزىم شاھ.

ئون ئىككىنچى ماقالات

قەلەم شەققىنىڭ گۇناگۇنلىغى ۋە ئەھلى قەلەمنىڭ بۇقەلەمۇنلىغى

قايسى خۇتۇت كىتابىغە شۇرۇئ قىلماق، ئەئمال نامەسىغە مۇجىب قارالىغ دۇرۇر ۋە كاتىبغە خەت مۇبتەلالىغى ۋە قايسى ھۇرۇفغە رۇجۇئ قىلماق سەھىغە رۇخسارىغە مۇجىبى ئاقلىق دۇرۇر، راقىمغە سەفىد ئەۋراقلىغ:

(مەسنەۋی)

ئول نە ئەجەب پەيكەری مەتبۇئدۇر،
كىم ئۇ نی خۇشۋەقت مەسنۇئدۇر.

نەۋكی نۇقتىئی نۇكتە نىگارەندىسی،
تىرناغی مەنزەر رەگی خارەندىسی.

قۇشدەك بولۇب ۋەزئی نەمۇدار ئاڭا،
نۇكتە ساچىب ھەرساری مەنقار ئاڭا.

بەلكی مۇشكبار قەلەمی كافۇر كردار سەفھەغە رەقەم قىلغان مەزمۇنی ۋە شىرىن ئەلقالىغ ھەدىسی كۇتۇبسن چەرخ ئەتلەسسەدەك فەقەرات ئاداسسدىن رەۋشەن سۇاد، مۇئجىمە ھەرەكاتی تەزىينەدەكىم سەراپا بالاغەت رەشەھاتىدىن مەملۇ ۋە غەير مۇئجەم نىگارىشی تەرتىبدەكىم ئەرش مۇئەللا زىلۇجەسی يەڭلىغ ساددەرۇ ۋە فۇقەھادا فاتىری ۋە مۇشكۇلات رەسايىلی نوقۇشی ۋە مەنتىق ئۇنۇانی سانايىئىنىڭ دۇرری ۋە نەھۇ ئۇلۇمی بەھری سەمىن گەۋھەری كىلكی رۇتبۇللسان ئەنگۇشتەرىن مەنزەر رىشتەسغە چىگەلۇركىم، راستلىق چىمەنىنىڭ جەدۋەل خۇتۇتىدەك سەرۇی قەدلەر قامىتی بەنەقشە تەررەسی يەڭلىغ ئېگری نازاكەت گۇلشەنىنىڭ ساددە يۇز گۇللەری بابىلار شەئرەف گۇلگۇنەسسدىن زىنەت ئەفزايىدۇر. ۋە "لام" لاری گىسۇيی تەررەسی مەرغۇلەسی كەئبە لىباسی يەڭلىغ ماتەم ئىنشاكىم زەۋق ئەنگىز شۇئەرا ئەبياتی، ۋە شەۋق ئامىز شائىرلار غەزەلياتی، تەھرىری فۇرقەت تۇنی دۇدەسی ھەركەتىدىن دەردلىغ كۇكۇل خۇنابەسىن كوز جۇيىبارىدىن ئاقەزۇر ۋە غەرايىبراق بۇكی مۇمكىن ئاقالىمی خەتتەسی قەلەم ئەھكام ئىھاتەسىدىن چىقماق:

(مەسنەۋی)

لەۋھىدە ھەر نەقشكىم بولمىش رەقەم،
يازغۇچی بىر بىر قەلەم ئولمىش فەلەم.

مۇنچە شەرەفكىم ئاڭا مەۋجۇد ئېرۇر،
كاتىبی مەردۇد ئۇيلە مەقبۇل ئېرۇر.

ئەرئی موفتىسی ئېھتىياتی ئاندىن ۋە قەززاق شەرائىئ ئەنجام رەۋىشی داغی ئاندىن ئايرۇ ئېرمەس ۋە بەئزىكىم سەراپا ئېھتىيات جاۋاھىرىدىن لەبرىز ھايا ۋە بەئزی سەراسەر رىشۋەت لەۋسىدىن نامەسی قارا:

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

(مەسنەۋى)

خامە ئۇچۇن دوده ئەسەر ئەيلەبان،
دودەسى ئالەمنى قارا ئەيلەبان.

كىلكى ئۇلۇس ئورتەمەكگە ئوتۇن،
ئوتكەرىب ئول ئوتنى فەلەكدىن توتۇن.

پارە جەھەتدىن غەمكىن ئولتۇرۇپ، ئۇجب كوڭلى كوزگۇسى ۋە دىلى مىرئاتى، مايەئى رەنج ۋەتەئەب. ئەمما ئول زاتلارىكىم ئاراستەئى زاۋاھىر ئېھتىيات پىراستەئى خۇررەم ۋە ئىنبىساتدۇر، خامەسى زەبانى ۋە زەبانى خامەسى ئەزىمەت تەھرىرىدىن ئوزگەگە مايىل ۋە فەزىلەت تەقرىرىدىن باشقەغە قايىل ئېرمەس. ئەمما بەئزى نەزاكەت دىسار نازىملارى زەرا-يىفىنىڭ تەبئى بەھرىدىن ساچىلغان مەئانى دۇرلارى ۋە فەساھەت شۇئار شائىرلار زەمىرى بۇرجىدىن تۇلۇئ قىلغان مەزامىن ئەختەرلەرىنىڭ دۇررى تەھەررۇكى ۋە تەھەرۇك كىلكىدىن ۋەرەق يۇزدە نىگارىش تابقان خەتتى زىبا ئەرۇسى مەھبۇبلار رۇخسارەسى ئوزرە خالى ھىندۇ يەڭلىغ مۇشكىتەر ۋە زۇلماتى سۇئدىداكىم سوز ئابى زىندگانى بەلكى مەئانى ھايات جاۋىدانىدىن مۇبتەر خىزرى راھى، كىلكى ئىسكەندەرى ئىلكىدىن كامياب، ھەر قەترەسى ئالەم - ئالەم سوز دۇررىنىڭ بەھرى ۋە مەئنى بەھرىنىڭ گەۋھرى:

(مەسنەۋى)

ھىجر قارا شامىدا سۇبھى نىجات،
زۇلمەتى فۇرقەت ئارا ئابى ھايات.

ھەر ئادىمىكىم راستلىق جەھەتىدىن قەلەم تارتقاي ۋە خامە يەڭلىغ تۇزلۇك سەھىفە - سىغە ئىلىك تۇتار.

تەڭرى نەسىب ئەيلەب ئاڭا شادلىغ،
بەرسۇن ئۇلۇسدىن خەتتى ئازادلىغ.

خامەسىنى سەفھە تاراز ئەيلەسۇن،
سەفھەسىدە سەھۇەنى ئاز ئەيلەسۇن.

ياقۇتىنىڭ ھوسنى خەت جەھەتىدىن دەرۇىش پادىشاھ قاشىدا تەئزىمى ئارتقانى ۋە قەلەم رۇ سۇئدىنىڭ ئەھلى ھورمەت رەقەمى ئانىڭ سەھىفەئى ھالىغە تارتقانى:

(مەسنەۋى)

ساقى ئالىب كەل مەيى ياقۇت رەڭ،
قۇي! مەن ئاۋارەغىچە بى دەرەڭ.

تۇت ماڭا ئول بادەنىكسم قۇت ئىتەي،
كاردىئى باربكنى ياقۇت ئىتەي.

ئون ئۇچۇنچى ماقالات

ساھابىدەك نەقئى رەسانلار بابىدا

كى ئەرەقى پىشانە بىلە رەياھمن زىبالارى باشىغا گەۋھەر فەشان بولۇرلەر ۋە بولۇت ئارا بەرقدەك خەندانلىق يۇزلەردە پەيدا ۋە شەبنەم توكۇلگەن چىمارداك ئابىلەئى كەف دەست بىرلە يەرگە پەست بولغان خەس ۋە خاشاكنى سىراپ قىلۇرلەر ۋە جىمارداك دىل-سوزلۇقلارى ئەھۋاللىرىدا ھۇۋەيدا:

(مەسنەۋى)

ئى بولۇبان سۇبھى كەبى سىم فاش،
مەھرىك ئولۇب ئام، نەچۇنكىم قوياش.

سۇبھى كەبى خەلق يۇزىگە كۇلۇب،
چەرخ كەبى ئېل باشىغە ئويرۇلۇب.

ھەزرىتى سەمەدىيەت تائالا ۋەتەقەددەس جەللە سۇلتانۇھۇ، ئەئتاف ئەزەلى ۋە ئەل-تاف لەمىيەزەلىسى خۇاندىنكىم شەيئى ئەزئەشيا ۋە زەررەئى ئەززەررات ئۇمىد رىشتەسىن فەزلى كەرەمىدىن ئۇزمەس ۋە نەۋمىدلىغ داغى يۇز كەلتۇرۇر. مۇر ۋە مار توئمەسى بۇ دەرگاھى ئالىجاھ كەرەمى مەزرەئىدىن ئۇزگە مەزرەئدە مەۋجۇد ئېرمەس ۋە شىر، پەلەك توشەسى بۇ كارگاھى تەقەددۇس ئاباد ۋەلئاساس بەزلى مىرز بومىدىن باشقا مەۋزەئدە قولغە كەلمەس. سائىر مەخلۇقات زۇمرەسىدىنكىم "ۋەلەقەد كەررەمنا بەنى ئادەمە" مەزمۇنىدىن ئىنسان باشىغە شەرافەت جەۋھرى تاجىن تىكتى ۋە تاجى قۇببەسىن ئايالەت گەۋھەر جاھاز-تابى ئەشئەئەسىدىن مۇزەييەن ئەتتى ۋە داغى بۇ خەيل گۇرۇھى ۋە بۇ گۇرۇھ ئەنبۇھى ئارا بەئزىكىم كېرىم سۇفتى ۋە مەزھەرى جەۋۇاد سۇفىتى شەئشەئەسىدىن بەھرىۋەردۇركىم ھەر بىرى ئوز يېرىدە ۋۇجۇد خىلئەتىن كەيدى. بەدەن كسۇەتىن كەيمەكدىن ئوز مەھەللىدا ئارام تۇتتى: "خەيرۇنناس مەنيەنفە ئۇننناس" مەزمۇنىدىنكىم سەخا تەرەفىدىن ئىلكىن يىغمادى. "شەررۇنناس، مەن يەزۇرۇنناس" كەلىمەسىدىن بۇغز ھەسەد جانىبىغە رىغبەت قەدەمن قويمادى، جاناب ۋاجىبەتتەئزىم كەرەمىدىنكىم غەير سارىغە تەۋقئ مەركەبىن سۇرمەس ۋە زاتى ۋاجىبەلۇۋۇجۇد لۇتفى ئەمىدىن ئەغيار دون شۇئار جانىبىغە ئومىد رەخشىن چىكمەس، ئىقبالى ئافتابى ئىدبار كسۇەتى زەللەتىدىن قۇتۇلغاي، ۋە سائادتى ئەختەرى سەئد ئەكبەر بۇرچىدىن تولۇئ ئەتكەي، ھەردەم ۋە ھەر نەفەس دەۋلتى ئىزدىيادى مەلۇم ۋە

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

شەرافتى زىيادەتى مۇئەييەن‌كورۇنگەي. مۇرادى باسرەسىغە رەۋىشنالىغ يەتكەي ۋە مەقسۇد گۇلشەنىدە رەئىفەت گۇلىلەرى ئاچىلغاي. سەخا شۇۋسىنىڭ رەۋنەق ئەفزالىغداكى قۇياش زەررىن لەۋاسى‌تورتىنچى تارۇم ئەرسەسدا كېرەم شىققەسى زەيلدىن سەخاۋەت پەرتەۋىن جاھان گۇلشەنىدە زاھىر ۋە رۇبئى مەسكۇن فەزاسىدا رەۋشەن ۋە مۇتەبادىر قىلغاچ كەمالى دىباچەسى: "ۋەششەمسى ۋەززۇھاھا" كەرىمەسى شەرافەتىدىن مۇزەييەندۇركىم نەفەسى تەئىسىرى مەسھادىمى يەكلىغ ئەمۋات ئەھياسىغە سەبەب ۋە ئولۇك تەنگە جان ۋە جانسىزىدىن كارۋان يەتكۇرمەكگە بائىس ۋە كەرەم رەسومىنىڭ مەجلىس ئارالىغى تەئىرىفىدەكىم سەھابەدەك گەۋھەر خاشلىغ جەھەتىدىن ئاۋام ۋە خاس باشىغە يەكساندۇركى دەشت، تاغ، سەھرا ۋە باغ مەرزبومى ئاندىن خالى ئېرمەس:

(مەسنەۋى)

قەترە ئەگەر بەھرغە ساچسە سەھاب،
بەھر قىلۇر قەترەسىنى دۇررى ناب.

نەخلغە دىھقان چۇ بىرۇر پەرۋەرىش،
بولۇر ئاكا مىۋە ۋە گۇل بەرمەك ئىش.

چۇنانچە: "قەۋلۇھۇتائالا ــ مەجائە بىلھەسەنەتى فەلەھۇ ئەشەرەتە ئەمسالۇھا" ئەمما ئول ئادىملارىكىم ھەسەد يۇزىدىن زەرەر يەتكۇرمەك فىكرىن ئەتكەي ۋە بوغز جەھەتىدىن يامانلىق كوزلەمەك تەۋەھھۇمىن ئەيلەگەي: "مەن ھەفەرە بىئرەن لىئە خىھى فەقەد ۋەقەئە ئەلەيھى". مەزمۇنى ئىقتىزاسىدىن رەۋنىقى شەمئى يارۇماس ۋە زىسياسى پەرتەۋى رەۋنەقى تابماس:

(مەسنەۋى)

ئولكى زەرەر شۇۋسىنى تۇر ئىتەر،
ئېلگە دىمەكىم ئوزىگە جەۋر ئىتەر.

ئولكى ئوشاتۇر باسىبان شىشەنى،
قىلماس ئاياغ زەخمىدىن ئەندىشەنى.

ئەھلى سەخاكىم فەقر نەھايىتىدىن بەزل تەركىن تۇتماس ۋە فەقر ـ غىنا ئاراسىدا تافاۋۇت شۇۋسىن ئاراغە سالماس:

(مەسنەۋى)

كىمگە بىززات سەخاۋەت دۇرۇر،
فەقر ـ غىنادىن نەتافاۋۇت دۇرۇر.

هەر جىنس ۋۇجۇدى بۇ خىلئەت پۇششىغە سەزاۋەر ۋە سەخا كىشۋەتىن كەيمەكدىن كامياب ۋە كامكار ئېرمەس:

ياخشى ـ ياماندىن بېرى ئېرمەس جاهان،
لىك يامان زاهىر، ياخشى نىهان.

هاسىددۇن شۇئار، بەلاهەت شۇئار، بەلاهەت كىردار، ئەئمال نامەسى قارالغى ئاندىن مەئلۇم ۋە شاقاۋەتى لۇاسى سەر ئىگۇنلىغى هۇۋەيدادۇركىم "نەئۇزۇبىللاهى مىنها، لىقەۋـ لىهى ئەلەيهىسسالام ئەلمۇسلىمۇمەن سەلەمەلـمۇسـلىمۇنە مىن يەدىهـى ۋەلسانىهـى". خۇاھ ئابىلەئى كەف دەستى جەهەتىدىن نەفئى يەتكۇرگەي ۋە خۇاهى زەبانى بائىسىدىن زەرەرى دەفئىن ئەتكەي:

(مەسنەۋى)

مەئدەنى ئىنسان گەۋهەرى سۇزدۇرۇر،
گۇلشەنى ئادەم سەمەرى سوزدۇرۇر.

سوز بىلە نەفئ ئولماسا ئىل پىشەسى،
ياخشى كېرەك كوئلدە ئەندىشەسى.

ئەيىۋب خەلەف، ناخەلەف ئوغرىنىك ئېگرىلىگىن تۇزگەنى، ۋە گۇمراهلىغ زۇلمەتىدە ئاڭا يول كورگۇزگەنى، شەيخ سلسلەسىغە كىرىب ئەيىارلىق كەمەندىن ئۇزگەنى:

(مەسنەۋى)

ساقى ئىلىك تۇت گۇناهىم ئەفۇ ئىتىپ،
كىم چىقادۇر جانىم ئېغىزغا يىتىپ.

پات بول! بىر جام ئىلە يەتكۇر فۇتۇھ،
سەبرە ئەتسە ئەيىۋبچە، يوق ئومرى نوھ.

ئون توتىنچى ماقالات

ئەفلاك هەيئىتى شكايىتى

هەر بىرسى دۇرجى كورۇنۇر، هەر كەۋكىبى بىر گەۋهەرى پاك ئەمما هىققەدۇر، زەهەر ناك بەلكى زەهەرى هىلاك ۋە جاهان لەئبىتى كىنايىتىداكىم جابۇكى كورۇتۇر. مەتبۇئ

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

ۋە مەۋزۇن ئەمما زالدۇر ئىشى مەكر فوسۇن، هەددىن فۇزۇن ۋە ئول هەلقەئى لوئالى مەزەررەتىدىن قەلەم تىلى لال ۋە بۇ زالنىڭ جەمئى زاۋال:

(مەسنەۋى)

چەرخ ئېرۇر شەئبەدە سەنج ئى كوڭۇل،
تابما فېربى بىلە رەنج ئى كوڭۇل.

شەئبەدەسى ۋەهمە گۇماندىن فۇزۇن،
شەئبەدەدىن داغى فۇزۇنراق فوسۇن.

خىرقەسى نەجىبيەسى بالا ئەنجۇمەننىڭ يورۇنى ۋە تونى دەرزدۇزى، بەلىيەت كەھكە شانىنىڭ مەكر فوسۇنى:

مەشئەلە خور بىرلەكى دەۋران قىلىپ،
تاس ئىرادەت خەرۋا پىنھان قىلىپ.

دەھر زالى مەكر فەرىبىداكىم چادىرى سىمگۇن ئىتەكى لەئبەتىدىن بالا شوئلەسىن چىقارۇر ۋە سۇبھى دېمىدىن بەلىيەت شوئلەسىغە هارارەت يەتكۇرۇر:

(مەسنەۋى)

يوقكى چۇ سۇبھى ئاغزىنى كۆلكۇ ئاچىپ،
هىلە بىرلە ئاغزىدىن ئوتلار ساچىپ.

رىۋ - رەڭ تەزۋىرى ۋە تەزۋىر هىلەسى دامىدىن خالى ئېرمەس، چەرخ دون شۇئار ۋە دەھر بۇقەلەمۇن نىگارىكىم زۇلم تەرەددۇدى ۋە جەۋر مۇشاۋىرىتىدىن ئوزگەگە ئىختىيارى ئىنانىن چېكمەس. جاھان گۇلشەنى لالەزارىداكىم، هىلە - نەيرەڭ گۇللەرى ئارىزىغە فەرىب گۇلگۇنەسى بەرمەكدىن فوسۇن رەڭگىن ئىزھار ئەيلەمەك ۋە ئەيىارلىق گۇلگۇن قاباسىن لالە قامىتىغە تارتماقدىن ئۇلۇس كوڭلىنى مۇقەييەد قىلماق:

(مەسنەۋى)

مۇنچەكى لەئبەت چىقارىب سىمگۇن،
قەسدى بارى ئېلگە فەرىب - فوسۇن.

خوشا ئازادەلارىكىم دەھر فەرىبىن يەمەس، ۋە چەرخ مەكر - فوسۇن تەزۋىرىدىن دۇنيا ۋە مافىھا شوغۇلىغە ئىلىك ئۇزاتماس، ئەيش ئىتەكىگە مەزەللەت قولى ۋە نىشاتى دا-

مىنغه تەئەسسۇف ئىلكى يەتمەس. جاھانكىم بى ۋەفالىقدىن باشقا ئېرمەس ۋە فەلەك داغى جافاكارلىقدىن ئۆزگە كورۇنمەس:

فىدا جانىمنى ئەيلەب ئالەم ئەھلىدىن تەمەدۇ قىلدىم،
ۋافا، ئەستەغفىرۇللاھ قىلغان ئېرمىشمەن خاتا ئەسىرۇ.

بىلمەك كېرەككىم جاھاننىك ۋە جاھان ئەھلىنىك ۋافاسىزلىغى رەۋشەن. ۋە ھاياتنىك شوخ ئەفزا مەھبۇبەسى بىۋافالىغى مۇبەرھەن. بەس، بۇلار خەيلىدىن ۋافا تەۋەققىئىن ۋە بۇ گۈرۇھ ئەھلىدىن غەير - جاپا ئۈمىدىن قىلماقدىن بەھبۇدلۇق يەتمەس. ئى مەنشەئى قەھر، مەنبەئى جەۋر، يەئنى فەلەكى كىبۇد كەج دەۋر، ئى غەم پەيماي ئومر فەرساي، زۇلمۇڭدىن ۋاي، يۇز تۇمەن ۋاي. فەرار كورگۈزمەكدىن قۇتۇلماق ۋە قاچماق يولىن تۇتماقدىن روھالىق تاپماق مۇمكىن ئېرمەس. غەم خۇتۇرى ۋە ئەلەم فوتۇرى، كوڭلى مۇلكى ۋە جان كىشۋەرىدىن چىقماس. ئەھدى يوقكىم فەلەك زۇلمىدىن قۇتۇلغاي ۋە ئادىمى تابىلماسكىم جاھان كۇلفىتىدىن ئازادلىغ تابقاي:

(مەسنەۋى)

كاننى ئانىك زۇلمى قىلب تىيرە بەخت،
ئۇيلەكى قان باغلاب ئىچى لەخت - لەخت.

داغى جافاسى بولۇبان ئانچە فاش،
كىم بولۇب ئوز ھالىغە بىر قەترە ياش.

لەئلىغە يەنشى چىكىب ئانچە ياماڭ،
كىم بولۇب ئوز زەخمىغە بىر قەترە قان.

ئۇيلە بولۇب ھالى غېمىدىن تاباھ،
كىم بولۇب ئوز دەردىغە بىر تىيرە ئاھ.

قايغۇرماق جەھەتىدىن ئازادلىغ يەتمەس ۋە غەم يەمەكدىن رۇھالىغ يۇز قويماسكىم ئاخىرۇلئومر تەھى دەستلىك بىرلە فانا يولى ئەزمىن قىلغاي.

چۇنانچە ئىسكەندەرنىك يەتتە ئىقلىم مەمالىكىن پەنجە تەسەررۇفىغا كىيۇرگەنى ۋە خالى ئىلىك بىرلە ئالەمدىن رىھلەت مەركەبىن سۇرگەنى:

چۇنكى ئىسكەندەر يەتتە ئىقلىمگىر،
بولدى جاھان مۇلكىدا ساھىب سەرىر.
قالمادى بىر يەركى يۇرۇب ئالمادى،
نە بەررۇ ۋە بەھر گۇزەر سالمادى.
خەتتى ھوكمىغە كىرىب بەھرۇبەر،
قەبزەئى ھوكمىغە كىرىب خەشكۇتەر.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

ئاخىرۇلئومر باقا مۇلكىغە رىھلەت مەركىبىن سۇردى ۋە فەنا ئاھەڭگىن تۇزدى، ئەيدى:

(مەسنەۋى)

كىم بۇ نەفەسكىم بارادۇرمەن زەلىل،
نەۋبىتى شاھى ماڭا كۇس رەھىل.

ئەمما ۋەسىيىتىمدۇركى قىلغايمەن ۋە ئەرزىمدۇر ئەيتقايمەن:

(مەسنەۋى)

قەبرغە چۇن باشلاغۇڭىزدۇر يولۇم،
نەئىش يانىدىن چىقارىڭ بىر قولۇم.

تا كىشىكىم قىلسا نەزەر ئول سارى،
ئىبرەت ئىلە باققاي ئۇ شول قول سارى.

بىلگەيكىم يەتتە كىشۋەر شاھى ۋە بەھرۇبەر شاھىنشاھى بۇ نەۋئى خالى ئىلىك بىرلە باقا مۇلكى سارىغە قەدەم قويار ۋە ناچارىلىغ يۇزىدىن يول يۇرۇر:

(مەسنەۋى)

ساقى ئىرۇر كام دىلىم مەستلىغ،
مانىئ ئىرۇر لىك تېھى دەستلىغ.

لوتف ئىلە بەر ئىلكىمە مەي جەۋھىرى،
مەي نەكى ئائىنەئى ئىسكەندەرى.

ئون بەشىنچى ماقالات

جەھل مەيىنىڭ دۇردكەشلىرى شەنىدە

سالاھ خىرقەلەرى مەئىسيەت ئىلكىدىن چاكدۇرۇر ۋە جەھل مەيىنىڭ سەرخۇشلارى. بابىداكىم ھەر بىرى مەيخانە ئىشكىدە مەست بى باك يۇرۇر ۋە يىقۇق مەيخانە ئۇلارغە تەخت جەمشت ئاسا ۋە سىنۇق پەيمانە ئۇلارغە جام جاھاننامە ۋە نادامەت ئەشكى ياغىنىنىكىم گۇناھ شوئلەسىن ئۇچۇرۇر ۋە تەۋبە بەرقى ئوتىكىم مەئىسيەت خىرمەنىن كويدۇرۇر:

ئى تەرەبىڭ جامىغە ھەمدەستلىغ،
جەھل مەيى بىرلە ئىشىڭ مەستلىغ.

ئوكسۇمەيىن ئەيش مادامىڭ سېنىڭ؛
جام جاھالەت بىلە كامىڭ سېنىڭ.

لىك ئىچكگە سالىبان بادە جۇش،
كوڭلۇڭە ئول جۇش ئىلە ھەردەم خۇرۇش.

نە ئولمەك غەمىدىن ۋەھمى پەيدا ۋە نە كەتمەك ئەلەمىدىن غەمى ھۇۋەيدا. ۋەقتىكىم ئەجەل مۇھتەسىبى نامايان بولۇر، ۋە مەرگ ئەسەسى نامايىش قىلۇر، جافا تاشىدىن كوكسۇڭ ۋە قەھر شوئلەسىدىن ۋۇجۇدۇڭ خىرمەنى خاشاك قىلائالۇركىم:

(مەسنەۋى)

جىسمىڭ داغ ئورتەسە ھەر داغ ئۇزە،
توكسە ۋۇجۇدۇڭنى قارا تۇپراغ ئۇزە.

سافالىڭ تەرھىن سىندۇرۇر،
كوڭلۇڭ شىشەسىن ستەم خارى پارە قىلۇر.

تەلەھۇق قىلماقدىن سۇد ۋە تەئەسسۇق ئەيلەمەكدىن بەھبۇد يوقتۇر.

(مەسنەۋى)

كوي باشىدىن چۇ بولۇر تەلبە فاش،
ياغدۇرۇر ئەتفال ئاڭا ھەر ساري تاش.

مەستلىق ناھايىتىدىنكىم، ھۇشىدىن ئەسەرى مەئلۇم ئىبرەمەس ۋە بىخۇدلۇق غايىتىدىنكىم بەھۇشلۇقدىن باشقا ئىبرەمەس:

(مەسنەۋى)

ماڭلايىمكىم تامغا تىگىب قان بولۇب،
باشىدا دەستارى پەريشان بولۇب.

ئىلگە قىلىب ھەمله يامان ئىت كەبى،
قايسى يامان ئىت قاباغان ئىت كەبى.

كۇچە كەزمەكدىن ئۇز مەئىمەنى سارىغە يول ئىزدەمەك ۋە ھەر تەرەپ يۇرمەكىدىن ئۇز مەسكەنى جانىبىغە قەدەم قويماق پەركار خىستى يەڭلىغ سەرگەشتەلىقىدىن ئۇزگە يول

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

تابماس ۋە گۈمراھلىقدىن باشقە سارىغە قەدەم قويماس. باتىنى كوزگۈسى جەھل دۇددىن تىيرە ۋە زەمىرى ئائىنەسى جۇرم-ئىسيان غۇبارىدىن خىرە، نە تەۋفىق پەرتەۋىدىن ئەسە-رى ۋە نە ئىستىغفار ئەشئىئەسىدىن خەبەرى، بادە ئىچمەكدىن زالالەت ئايىنىن تۇتماق ۋە مەيخۇارلىق قىلماقدىن فىسق ئوتىن يارۇتماق:

(مەسنەۋى)

گەھ يىقىلىب، گەھ قوپۇب ئول ھەرنەفەس،
مەست سالىب ھەر سارى يول ھەرنەفەس.

مەي قىلىبان بىھۇدە ھالىن ئانىڭ،
مەي بىلە ئالۇدە ساقالىن ئانىڭ.

بىھۇشلۇق جەھەتىدىن يەرگە پەست ۋە بىخۇدلۇق بائىسىدىن قارا تۇپراققا ھەمدەست بولماق، نە باشدا دەستار يوقلىغدىن ئوزگە غېمى يوق ۋە نە ئاياغدا كېفش يوقلىغدىن باشقە خارخار ئەلەمى، يۇزى تىيرەلىگى زالالەت شامىنىڭ دۇدى ۋە ساقال ئالۇدەلىگى جاھالەت لەۋسىنىڭ ئالايىشىدۇركىم:

(مەسنەۋى)

ئەيتكى قىران باشىغە يەتكۇردى نىل،
يۇز قارالىغ بىرلە دۇرۇر يۇز قىزىل.

ئولكى كومۇر ساتماقنى ئەتتى شوئار،
يۇز قارا بولماقدىن ئاڭا قايدا ئار.

دۇنيا ئەرسەسىداداغى شەرمسارلىقدىن ئوزگە يوقتۇر، ۋە ئاخىرەت كارگاھىدا ھەم ئولنەۋئىدۇركىم "ئىننەلئەبرارە لەفى نەئىم، ۋە ئىننەلفۇججار لەفى جەھىم" نامەسى يۇزى ئىسيان كۇفرى قاراڭغۇلۇقى يەكلىغ تىيرە ۋە مەئسىيەت شامى تىيرەلىگدىن خىرە:

(بەيت)

ئى ناۋايى جەھل ئىلە ئولمەك قاتىغ ئىشدۇر ۋەلىك،
چۇن كامالى مەئرىپەت كەسب ئولدى نە نوقسان ئولۇم.

مەي ئوتى ھارارتى ۋە بادە تابى ئىشتىئال ئاتەشدۇركىم ئىمان بىخىن كويىدۇرۇر ۋە ئىسلام شاخسارىن ئورتەر:

(مەسنەۋى)

شوئلەسكم ئورتەگەي ئەفلاكنى،
تۇشسە نە قىلغاي خەسۇ خاشاكنى.

ۋۇجۇدۇڭ ئۇيى ۋە جسمىڭ مەئۇاسى خاشاكدۇر، ھەقىر غۇبارىدۇر. بىمايە نسچە بۇ خاشاكغە ئوت ئۇرماغىڭ، نسچە بۇ تۇپراق ساۋۇرماغىڭ. تەۋبە ئاتىن تۇتماقدىن ئىستىغفار ئاغازدن قىلماق ۋە نەۋمىدلىغ ئەشكىن توكمەكدىن نەسۇھ تەۋبەسى يەكلىغ جاناب ۋاجىب پەلۇۋجۇد دەرگاھىغا بويۇن سۇنماق:

(مەسنەۋى)

كوكلى ئارا تۇشسە مالالەت ئوتى،
جاننى كويدۇرسە خجالەت ئوتى.

يەتسە بۇ ھالەتدە تەفەككۇر ئاڭا،
قىلغانىدىن بولسە تەنەففۇر ئاڭا.

سابىقەئى لۇتف ئىلاھى يىتىب،
جازىبەئى ناموتەناھى يىتىب.

ئوزلۇكدىن قىلسا جۇدا ھەق ئەنىيە
قويماسا ئوز ھالىغە مۇتلەق ئەنى.

نەسۇھ تەۋبەسدىن پەرتەۋى يەتكەي، تەۋفىق ئىشكى ئىچىلغاي، تەۋبە مەدەدى ساپ ئادەتى سەرمەرى كارگاھىغە ئىلتىار ۋە دەۋلەتى ئەبەدى سەر مەنزىلىغە يەتكۇرۇر.

ھىكايەت:

بەنى ئىسرائىلنىڭ ئوزلۇكدىن شەۋبەسى شىشەسى سىنغانى ۋە ئول ئەرتىغائى قەسەم قانى تاشلارى بىرلە فەلەككە چىققانى ۋە مەي سەيلابى ئول بىنانى يىققانى.

(مەسنەۋى)

بار ئىدى رىسند بەنى ئىسرائىلى،
بادە ئۇچۇن مەيكەدەلەر سائىلى.

مەي بولۇبان قۇۋۋەت ھاياتى ئەنىڭ،

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

خەلق ئىچىدە "پەيمىنە" ئاتى ئەنىك.

نەچە بارەكىم تەۋبە ئاغازدىن قىلدى،
ئىستىغفار ئەنجامىن تىلغا كەلتۈردى.

ھېچ قايسى قوبۇللۇق شەرەفنى يەتمەدى ۋە بادە سارىغە رۇجۇئ قىلدى ۋە تەۋبە قىلماق شۇڭسىدىن داغى تەۋبە قىلدىكىم دائىمۇلئىبادەت بادە ئىچمەكدىن بىخۇد-مەست، بىھۇش ياتار ئىردى. ناگاھ تەۋبە ئىشىگى ئاچىلدى ۋە قوبۇللۇغ ئەسرى مەئلۇم بولدى.

(مەسنەۋى)

ھاتىفى ئۇن چەكتىكى ئى بولفۇزۇل،
تەۋبە قىل ئەمدىكى يىتىشتى قوبۇل.

سەن تىلەدىك بىزگە رىزا بولمادى،
غەيرى رىزا ھۆكمى قازا بولمادى.

ھەق چۇ ئانى تەۋبەغە مەھرەم قىلىب،
سەددى ئىسكەندەر كەبى مەھكەم قىلىب.

ساقى ئاياق كەلتۈر ۋە تۇت بىزگە پات،
ئەھد باشىن، تەۋبە ئاياغىن ئۇشات.

ئۇزرە دىسەم بۇغزۇمە قويغىل يىقىب،
قويغالى كوكسۇم ئۇزەلىكىن چىقىب.

ئون ئالتىنچى مۇقالات

خۇدنەما مۇخەننەسۇەشلەرنىك دىنى، زىنىتى ئىكتىسابىدا ھىلە ساز-لىقلارى ۋە جان فىدا مىھنەتكەشلەرنىك دىن قۇۋۋىتى ھىسا-بىدا سەرئەندازلىقلارى

ۋە غەزا مەيدانى ساھەتى ۋەسفىداكىم ئەر بىلە نامەرد بىر-بىرىدىن ئايرىلۇر ۋە شاھادەت قانى تەئىرفىداكىم گۇناھ دۇدىدا يۇزى قارارغانلارنى سۇرخ رۇ قىلۇر.

(مەسنەۋى)

ئى سۇرۇبان ئەينى جالادەت ئارا رەخشنى،
مەيدانى شىجائەت ئارا بەرقدىن ئۇل رەخشنى.

پۇيه چاغى رەخشى بولۇب كوهكەن،
ئۇستىده قاپلان كەبى ئول پۇيەزەن.

قانلىغ ئىلكده جاپا تىغى ۋە جەۋر ئايىنىن ئىگىنىدا ستەم شەمشىرى، زۇلم سىنانى پەيكەرىدىن تەزۇىر نىشى ئايان، قەھرىمان ناۋەكى پەيكانى رىۋ-رەك نەشتەرىدىن نىشان:

(مەسنەۋى)

ئولكى تاپىب قەهر ئوتىدا نەشەست،
چەرخ دەنى تاقىغا سالىب شىكەست.

غەزەبى ناهايىتىدىن قاشى گەرەهى رەۋشەن،
ۋە قەهر زىيادىتىدىن خەشمىگىن ئولتۇردى مۇبرەهەن.

نە جەۋردىن ئارامى ۋە نە زۇلمىدىن ئەنجامى، فەلەك مۇبارىزى جەۋر-ستەم فۇنۇ-نىدا هەربىر بۇلا ئالماس ۋە چەرخ جاپاگەرى جاپاكارلىغ ئايىنىدا هەمدەست بولماغى مۇمكىن ئىبرەمەس. قەهر ئوتى دۇدىدىن خانۇمانى تىيرە ۋە غەزەب شەرارەسى غۇبارىدىن نامەسى گوزگۇسى خىرە.

(مەسنەۋى)

زۇلم خەدەگىنى چۇ پەرران قلىب،
يۇزىنى پەيكانغە سۇهان قلىب.

ئىككى بۇرۇتى قلار هەريان غۇلۇ،
نەفس-هەۋا قۇشلارىغە هەلقە مۇ.

زەررىن كۇلاهى ئەهل دىل كۇلارىگە بائىس ۋە تونى زەربافتى دەرۇىشلەر خەندەسىغە سەبەبكى تەمەسخوردىن باشقا ئىبرەمەس. خۇدنەمالىتىدىن ئوزگە كورۇنمەس. جەللادلىغ فۇنۇندا ماهىر ۋە غەددارلىغ فەننىده زاهىر ۋە مۇتەبادىردۇركىم رەهم يولىن كورگۇزمەس ۋە تەرەههۇم رەسمىن تۇتماس. تىيرە بەختلىغ ئالامتى جەبىنى سەفهەسىده زاهىر ۋە هۇ-ۋەيدادۇركىم:

(بەيت)

تونى ئىپەك بولماسا كوڭلى هەزىن،
جىنسى خىتاي ئولماسا قاشىدا چىن.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

مۇنچە فەزىھەتلىق ئىمەس ئېردى بەسكىم ئۇرائالماي چىغىرئالماي نەفەس، فسق لەۋسىدىن باتىنى ۋەيران ۋە مەئسىيەت دۇدىدىن بىسەرۋ سامانىدۇرۇر. ھەر نىمە كىم شەرئى خىلافىدۇر ئول توككەيسەن گەر بادەئى سافدۇر. ئول ھەرىس ۋە ھاۋا خىلئەتىن ۋە نەفس دەغا كىسۋەتىن غەيرەت ئىلكىدىن چاك، تەن چىركىن ۋە بەدەن لەۋسىن داغى رىزا چەشمەسىدىن پاك ئەتمەك، تەسلىم ئىگىنىگە رىزا كىسۋەتىن سالماق، ۋە غەزا سالاھىدىن مەردانە يول يۇرمەك:

(مەسنەۋى)

كوئلۇك ئارا ھىممەت ئەگەر بارئىسە،
زاتىك ئارا جۇرئەت ئەگەر بارئىسە.

رىزا يولىدا باش قويماق، غەرا ئاھەڭگىن تۇزمەك ۋە تەۋەككۇل مەيدانىغا ئاياغ تارتماقدىن جەك ئاغازىن قىل. ھەر جىنىسكىم بۇ ئىش ئىرتىكابىغە ئىلىك ئۇزاتقاي فەتھى جەۋھەر قاپىچى پەيكەرىغە نۇسرەت ئايىتى بىتىلگەي ۋە نۇسرەت شەققە لۇاسى فەتھى زەۋاھىرىدىن تۇتقاي.

قويكى بۇ يول ئەزمنى مەردانە بىل،
جانىك ئارا تۇز ئىسە شۇكرانە بىل.

ئەيكى يىتىشتى بۇ سائادەت ساڭا،
تا ئېرۇر ئىمكان شاھادەت ساڭا.

بىلمەك كېرەكىكى «ئەلئەجەلۇ ۋاھىدۇن» ئىقتىزاسىدىن ئەجەل بىردۇركىم «فەئىزاجائە ئەجەلۇھۇم لايەستەئخىرۇنە ساعەتەن ۋەلا يەستەقدىمۇن» دەلالىدۇر قاتىئ ۋە بۇرھانىدۇر ساتىئ:

(مەسنەۋى)

يەتسە ئول ئوق پۇيەدە جىسمىك تۇشى،
بىلگىل ئانى گۇلشەنى دەۋلەت قۇشى.

لىللاھ ئىسە ياخشىراق ئېلدىن فىراق،
ھەق چۇ بىلۇر، بىلمەسە ئېل ياخشىراق.

ھىكايەت:

ئابدۇللا مۇبارەكنىك بۇرقە بىلەن جەڭگە كىرىپ فەتفى جامالىدىن بۇرقە ئالغانى ۋە ھەسەن رەبئ ئول جامالنى كورۇپ ھەيران قالغانى

(مەسنەۋی)

قىلدى رىۋايەت ھەسەن ئىبنى رەبىئ،
غۇز ۋە مەسافىدا بۇ ئەمرى بەدىئ.
كىم بار ئىدى مەئرىكە پەيكار ئىلە،
زۇمرەئى ئىسلامغا كۇففار ئىلە.

كۇفر شاھى خەيلى ۋە كۇففار چىرىكى تەرەفىدىنكىم پەھلىۋانى ئاراغە تۇشتى ۋە ئىسلام زۇمرەسىدىن مۇبارىز تىلەدى:

(مەسنەۋی)

كافىرى قاتىل چۇ زەبەردەست ئىدى،
ھەركىشى بىر زەربەسىدە پەست ئىدى.

ناگاھ شىرى ئاراغە كەلدى ۋە ئەدۇ ئاراسىدا ئارام تۇتتى.

(مەسنەۋی)

چەھرەسىنى بۇرقە ئارا ياشۇرۇپ،
ئىشق ئوتى يەكلىغ ياشۇرۇن كويدۇرۇپ.
قەھرى ئىلە كافىرغە يىتىشكەن ھامان،
ھەملە ھامان ئېردى ۋە يىقماق ھامان.

ئىسلام تەرەفىغە زەفەر نەسىمى ئىستى ۋە نۇسرەت ئەستارى فەتھ ساھابىدىن تۇشە باشلادى، كۇففار ئاراسىغە ئالالا تۇشتى ۋە ۋەيرانلىغ يەتمەكدىن فەراز يولىن كورگۇزدى:

ساقى ئالىب كەل قەدەھ ئېل جانىدەك،
تا سۇمۇرەي دۇشمەنىنىڭ قانىدەك.
خۇسرۇۋى غازى كەفىدىن بىر نەۋىد،
ئىچىەك ئىلە ئەيلەي ئوزۇمنى شېھىد.

ئون يەتتىنچى ماقالات

يىگىتلىك باھارىنىڭ نەزاھىتىدا

كى رەياھىن ناز پەرۋەرلەرىن مۇلەۋۋەن ھۇللەلەر بىرلە ئاراستە قاۋۇر ۋە يىگىتلىكلىگى باھارى لەتافەتىداكىم رەيھانى خەت بىرلە ئارەزى گۇلبۇسىن گۇلى رەيھانغە ئوت سالغۇدەك

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

پىراسته ئىتەر ۋە قەبرىلىغ خازانى تەرەددۇدىدا كىم گۈلۈستان ئەشجارى بىرله قۇشلار ئاز-دىن بى بەرگ نەۋادۇرۇر، قەبرىلىغ خازانى شىددىتىداكىم بەدەن گۈلۈستانىنىڭ تازە گۈللا-رى ئاندىن بەرباد:

(مەسنەۋى)

هاۋاچۇن هەمەل ئەيۋانىنى يارۇتتى مەهر،
دەهرغە مەهر ئەيلەدى زاهىر سىپەهر.

بولدى چۇ پەررىش نەسىمى شامال،
سەپتى بولۇب هەم سۇنى ساقا مىسال.

جاهان گۈلشەنى تۇزۇلدى ۋە دەۋران چەمەنى تەرتىبىن تابتى. رەياهىن گۈللەرى ۋە گۈل رەيهانلارى شاخلارى هەر تەرەف ۋە هەر جانىب كىم نەمۇ قىلدى:

هەر بىرلەرى بىر تىغلى سىمەن بويدەك،
تىغل دىمە شاهىدى گۈلرۇيدەك.

هوسن گۈلى ناز ئىشۋەسى ئاغازىن قىلدى. ۋە كەرەشمەسى غۇنچەسى لەئىلىگۈن لەبىدەك رەگى ياقۇت خۇتۇتغا نۇسخى خەتتىن چەكتى، يۇزى ئافتابى ۋە ئارەزى قۇياشى هوسن سەهنىدىن تۇلۇئ قىلدى ۋە ۋۇجۇد خىلئەتىن كىيدى.

(مەسنەۋى)

كورگۈزۇبان لاله ئويۇن ئىچره جۇش،
يەل ئۇچۇرۇپ گۈل باشىدىن كۈلەه پۇش.

تازە گىياه سۇرتى تىغللار يەكسلىغ دىلدۇز، شەۋق ئەفروز ۋە نەۋرەس نەهالىلار قامتى شەباب يىگىتلەر قەددىدەك دىلسۇز، باهار يىگىتلىگى نەزاهەتىداكىم خوبلۇقدىن باشقا ئىبرەەس ۋە ياخشىلىقدىن ئۇزگە كورۇنمەس. گۈلگۈن قەباسى ئالەم ئەهلىغە فەنا شوئلەسىن ساچماقدىن دىلنەۋاز ۋە ئۇششاقلار ۋۇجۇدى خىرمىنغە بالا شەرارەسىن تاشلاماقدىن ئىشۋە پەرداز.

(مەسنەۋى)

باغكى تون ئاق، قىزىل ئەيلەبان،
ئول قىزىل ئاقنى ياشىل ئەيلەبان.

دۇر يېرىگە بارچە زۇمۇررەد كىلىب،
لەئلىنىڭ ئورنىغا زەبەرجەد كىلىب.

دەمى يىتەركىم خازان بۇرۇدەتى سەرسەر ئىسارى ۋە قەھرىلىغ ساۋۇق نەفەسىدىن نەشات كوزگۇسىگە تىيرەلىغ يىتەر.

(بەيت)

ئاھكىم ئوتكەردى كوڭلۇم خوشلۇغىن چەرخى دەنى،
ساۋۇق ئاھىم بىرلە سارغايدى ھاياتىم گۇلشەنى.

سۇستاۇغ جەھەتىدىنكىم بىنەفشە تەررەس يەڭلىغ باشىن قۇيى سالماقدىن غەمىكىن ئولتۇردى. مەھزە رەنج تەئەب ۋە ئەسا مەدەدى بىرلە ئىلىگىرى قەدەم قويماق نەغزىش سەئوبىتى رەنجۇرلۇقغە سەبەب، ئومر سەباھتى سۇبھىنىڭ قۇياشى ئەجەل شامى تىيرەلىگى ۋەھمىدىن مايىل غۇباردۇر ۋە ھايات گۇللەرى مەرگ تۇندىبادى خەۋفىدىن خاكسار، پەردەشان روزىگار، رىھلەت غەمىدىن مەغمۇم، نەشات ئەسەرى ۋە ئىنبىسات خەبەرى نامەئىلىۇم فانا ئاھەڭگىن قىلماقدىن ئوزگە سوز مەئمۇل كورۇنمەس.

(بەيت)

بىنەفشە سالخورد ئېلدەڭكى باش سالدى قۇيى گۇيا،
مەگەر ئاڭلاب خازانى ئومر ئاڭا دەئب ئولدى قايغۇرماق.

لاجەرەم قازا ئەمرىغە بويۇن سۇنماقدىن تەسلىم سارىغە يۇز قويماق، ۋە قەدەر ھوكمىن مۇسەللەم تۇتماقدىن رىزا ماقامىدا يولغا كىرمەك:

(مەسنەۋى)

ئاھكى ئومر ئوتتى جاھالەت بىلە،
قالدىم ئولۇم ۋەقتى خىجالەت بىلە.

ئومر كۇنى ئۇيقىغە قىلدىم خىرام،
ئەمدىكى ئويغاندىم ئولۇب ئېردى شام.

ۋەقت كەمۇ يول ئۇزۇن مەي ئاچچىغ،
ئەسرۇ قاتتىغ ھال يىتىبدۇر قاتتىغ.

باردى تىرىكلىك چاغى بۇد، نەبۇد،

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

ئۇزنى ھەم ئولتۇرسەم ئىمەس ئەمدى سۆد،

تۇتماسە گەر بەخشش رەھمەت فاراي،
ۋاي مىنك ھالىمە يۇز-يۇز قەتلە ۋاي.

ئون باشدىن كىم يىگىرمەغە تېكرۇ باھار كۇنلەرى يەكلىغ سەركەش جەھل جامى ۋە غورۇر بادەسى نەشئەسىدىن مەست بەھۇش.

(مەسنەۋى)

قىلمادى ئەللىكدە تەرەققى كىشى،
ئاتمىش ئىرۇر بارچە تەنەززۇل ئىشى.

ئاخىرۇلئومر جاھان تەركىن تۇتماقدىن ئۇزگە چارە قايسىدۇر، كەتمەكدىن باشقا ئىش داغى تەئىين ئىرمەسكىم رۇھالىغ تاپقاي. نەدامەت كەشاكىشىدىن مەھزۇن ۋە تەلەھھۇق نادامەتىدىن زار مەغبۇندۇركىم، ئەگەر نوھ ئومرىن تاسۇن ۋە سۇلايمان جاھان فۇرۇز شەۋكىتى رەئىيەتىن قۇياش زەررىن لۇاسى يەكلىغ تورتىنچى تارۇم ئەۋجىغا چىقارسۇن. تەۋفىق مىنھاجى ۋە ھىدايەت يۇلدۇزى سىراجى پەرتەۋىدىن ئايرۇ:

(مەسنەۋى)

ياخشىراق ئول ئومردىن ئوتمەك يىراق،
ئومر نەكىم ئاندىن ئولۇم ياخشىراق.

ئومر ئىرۇر تەقزايى تائەت ئۇچۇن،
تەكرى بويۇرغانغە ئىتائەت ئۇچۇن.

خۇش كورۇنۇر قىلسە يىگىت ئەيش-ناز،
كور، نە كورۇنگەي ئەگەر ئوتسە نامناز.

شەيخۇخىيەت ئەييامىدا كىم سۇستلۇق ناھايىتىدىن تائەت ئەھكامىغە قەدەم قويائالماس ۋە بىچارەلىك مەھنىتىدىن خەم قامىتىن تۇزمەك داغى قولغە كەلمەس:

(مەسنەۋى)

قەرىكى زەئىف ئەيلەدى قەددىن نىگۇن،
تۇز قىلائالماس ئىلىكنى ئەيلەب ستۇن.

لازىمدۇركىم يىگىتلىك ئاۋانى نەزاكتى ۋە باھار يىگىتلىگى نەزاھىتىدا تائەت سارىغە قەدەم قويغاي ۋە ئىبادەت جانىبىغە شۇرۇئ ئەتكەي:

همكايەت:

ئىمام مەئسۇم زەينۇلئابىدىن سەغىرە مەئسۇمەسىنىڭ كىبرۇششان كالامى، ئەگەرچە ئول سەغىرەدىن مەئسۇم ئەردى:

(مەسنەۋى)

ئولكى فەلەككە سۇرۇب ئېردى كۆمەيت،
مەشئەلەئى ئەنجۇمەن ئەھلى بەيت.

چەشمى نەبۇۋۇەتخە بولۇب نۇرى ئەين،
شەمئى ۋىلايەتى ئەلى ئىبنى ھۇسەين.

بەسكى ئىبادەتدىن ئەربابدىن،
ئاتىنى ئەيتىب «زەينۇلئابىدىن».

كۇنى ئېردىكىم سائادەت گۇلشەنى گۇلبۇنىدا ئىقبال نەسىمى دەمىدىن پەرۋەردش تابقان، سائادەت غۇنچەسى ۋىلايەت ئەۋجىدا كامال قۇياشى پەرتەۋىدىن يارۇغان، سەئد ئەكبەر شوئلەسى پەرتەۋى يەئسى ھەزرتى ئىمام زەينۇلئابىدىن جانابىدا تىسفلى نامايىش قىلدى ۋەكودكى كورۇندى، تەرەھھۇم يۇزىدىن باشىن سىلاماقدىن مەھر ئىزھارىن قىلدى.

(مەسنەۋى)

بار ئىدى بىر نادىرە پەرزەنت ئاڭا،
جان كوكۇل رىشتەسى پەيۋەند ئاڭا.

پەردەئى ئىسمەت ئارا رەخشان قۇياش،
ئومرى زامانىدىن ئوتۇب ئالتە ياش.

گوردىكىم مەھر يۇزىدىن سىلە ئاغازىن قىلغاي ۋە رەھم يولىن تۇتماقدىن مەھر كورگۇزگەي. فىغان تارتماقدىن يىغلادى، قاشى ئوزرە گەرە سالماقدىن ناله ئىزھار ئەتتى. شاھى نىكۇ سەرەنجام ۋە ھەزرتى ئىمام تەسەۋۋۇرىدا كەچتىكىم رەشك يۇزىدىن يىغلاغاي ئىدى ئول كودىكگە مەھر شەمئىن يارۇتتۇم ۋە رەھم ئائىنىن تۇتتۇم. شىر خۇارەدۇركىم:

(مەسنەۋى)

چەندرەھى مەھد ئارا ئاجىز تىنى،
رەھم ئىتىبان مەھر ئىلە سويدۇم ئانى.

ئەفۇە تەرىقىن تۇتقايسەنكىم مەئزۇردۇر، ئول كىچىكراقدۇر، سەن ئاندىن ئۇلۇغراق:

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

(مەسنەۋى)

بولدى چۇ زاھىر ساڭا مەئزۇر تۇت،
غەيرەت ئىلە رەشك تەرىقىن ئۇنۇت.

بۇ سوز ئىلە كوبرەك ئولۇب دەردناك،
ئەتتى قاشىدا دۇررى پاك.

يىغلاماقىم بائىسى رەشك جەھەتىدىن ئېرمەس ۋە پىغانىم جەھەتى بۇ تەمەننادىن كورۇنمەس. غەم شىددىتى ۋە ئەلەم كەسىرىتى ئاندىندۇركى:

غەير ئىلە چۇن بولدى ئەنىڭ شىركىتى،
جانىمە ئوت سالدى ئەنىڭ غەيرىتى.

سەجدە نىچۇك بولغاي ئەنىڭ باشىغە،
كىم تابىنۇر ھەق بىلە بۇت قاشىغە.

بولسا سەمەد بىرلە سەنەم جىلۋە ساز،
قىبلەدە بولغايمۇ راۋا ئول ناماز.

بۇ نۇكتە تارانەسى زەمىرى پەردەسىدىن ھەيرەت فىغانىن تۇزدى ۋە بىشارەت ئەسەر تۇتقىدىن تەكەللۇم كورگۇزدى. خەيرۇلئەنام ھەزرىتى ئىمام ئاھ تارتماقدىن فىغان چەكتى ۋە قان يىغلاماقدىن بىخۇدانە يىقىلدى. تىفلغە ھەقدىن چۇن ھىدايەتدۇر، ھەرنە قىلۇر تەقۋا ۋە تائەتدۇرۇر.

(مەسنەۋى)

ساقى ئۇشۇل مەيكى خاراب ئەيلەگەي،
شەيخ كەيفىتىنى شاب ئەيلەگەي.

تۇتكى بولۇبمەن سىرف ناتاۋان،
ئەيلە مىنى تائەت ئۇچۇن نەۋ جاۋان.

ئون سەككىزىنچى ماقالات

فەلەك غەمخانەسىداكىم مائالى پاراكەندەئى ئەلەمدۇرۇر ۋە تەكەللۇفلار بىرلە مەسرۇر بولماق ۋە جاھان ۋەيرانەسىداكىم ھەم ئول رەقەم دۇرۇر. كوڭۇل ئويىن مەئمۇر تۇتماق ۋە ھەر نەفەسكىم ھايات گۇلشەنىدىن نەسىم دۇرۇر، قەدرىن بىلمەك ۋە ھەردەمكىم ئومر گۇلىدىن شەمم دۇرۇر، شۇكرىن قىلماق ۋە تاكى بەدەندە ھەق ئەمرى تائەتىغە قۇۋۋەت بارمۇغتىنىم كورمەك ۋە تا ئەسھاب ۋىسالى مۇمكىن ئىلكىدىن بەرمەي ئوزنى خۇررەم تۇتماق:

(مەسنەۋى)

دەھركى ھۇش ئەھلىغە زىندان ئېرۇر،
بولغان ئاڭا شىفتە نادان ئېرۇر.
تەبئىنى بەندىغە خۇمۇل ئەيلەمە،
ئەقلنى چاھىدا مولۇل ئەيلەمە.

ئولۇمدىن بۇرۇن ماتەم تۇتماق ۋە تەئزىب جەھەتىدىن ھالاك ساربغە يەتمەك:

(مەسنەۋى)

ئولمەك ئۇچۇن مۇنچە نىدۇر ماتەمىك،
تۇتقۇسى ماتەم ساڭا خال ۋە ئەمىك.

ھەرنىچەكىم چەرخ بۇقەلەمۇن ئەۋزائى ئەتىۋارى ۋە دەھر سەرنىگۇن كەجرەفتارى ئەلەمىدىن رەنجى ھادىس بولۇر ۋە مېھنىتى يۇز كەلتۇرۇر. غېمىن ئونۇتماقدىن كوڭۇل ئاۋۇتماق ۋە شادلىق يۇزىدىن ئوزنى خۇش تۇتماق:

(مەسنەۋى)

نىچە جاپا يەتسە فەلەكدىن ئونۇت،
ھەر نىچەكىم كۇللى ئېرۇر جۇزۇى تۇت.

جاھان ستەمى، دەۋران ئەلەمى غەم يىمەككە ئەرزىمەس ۋە ئەلەم تارتارغە تەلافى كورۇنمەس.

(مەسنەۋى)

شاد ئەنى بىلكىم دەھردە غەم يىمەس،
دەھر ئىشى چۇن غەم يىگەلى ئەرزىمەس.

جاھان لالەزارى ۋە جاھان كىردارىغە باقا مەئلۇم ئېرمەس. نەشاتى جامى غەم زەھرىدىن مەملۇ ۋە ئىنبىساتى ساغەرى ئەلەم دەردىدىن لەبرىز. باغىدۇركىم سەبات گۇلى ئاچىلماس ۋە گۇلشەنىدۇركىم داۋام لالەسى زوھۇر قىلماس.

چۇنكى جاھان باغى ۋاپاسىز دۇرۇر،
ئومر گۇلى ئاندا باقاسىز دۇرۇر.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

ھەر ئادەمكىم ھۇش - خەرەد ئائىنى ۋە ئەقىل بىنىش جەھەتتىنكىم بۇدار بىمادار، ناپايدار گۇلبۇنىدىن باش تارتار، بۇ نەۋئى بىۋاپالىغ چىمەنىغە نە يەڭلىغ كوز سالغاي ۋە بۇ يەڭلىغ باقاسىز گۇلشەنىنە نە نەۋئى كوڭۇل باغلاغاي.

(مەسنەۋى)

تۇتقاي ئارام نەلايىق بۇ باغ،
ئول گۇل ئىلە قايدا مۇئەتتەر دىماغ.

ئومركى خارج دۇرۇر ئوتكەن ئىشى،
ھەرنە كى ئوتتى ئاڭا يەتمەس كىشى.

كەتمەك شىددىتى كىلۇردىن ئىلگىرى زوھور قىلغاي، تەھنىيەت سالامى غەدا خەيرىبادى ۋە مۇبارەك بادلىق تەئزىمى تەئزىيەت نەۋھەسى:

(بەيت)

كېرەكمەس غەررە بولماق شاھىدى دەۋلەت باش ئىندۇرسە،
كى بىر خەملىغدۇر ئانىڭ سالامى خەيرىبادى ھەم.

ھەم ئول باغىكىم بەقا نەسىمى ئافىيەت دىماغىغە يەتمىگەي ۋە ئىقامەت شەممى ئەمنىيەت مەشامىغە ئىسمەگەي. نە نەۋئى ئىقامەت رەختىن باغلاماقدىن گىران چانلىق لەڭگىرىن تاشلاغاي. لازىمدۇركىم تەنە ئىئتىماتى جىسمانى ۋە مۇراداتى نەفسانى ھەيىستىدىنكىم تەۋەققۇئىن قىلماغاي ۋە ۋاقا تەمەننا سىن ئەيلەمەگەي، كەتمەك ۋەھمىن ۋە رىھلەت ئەتمەك ئەلەمىن گۇل خۇردەسى مەسەللىك غۇنچەدەك كوڭۇلدە ئامانەت تۇتماق:

(مەسنەۋى)

قايسى نەفەس ئەيشىغە تابساڭ مەھەل،
ئاڭا غەنىمەتكى ئىرۇر بى بەدەل.

مازى ۋە مۇستەقبەلىڭگە بۇيلە ھال،
ھالىڭە ھەم مۇنچە خىيالى مەھال.

ھىكايەت:

چىن مۇرغىزارىنىڭ مىشكىن غەزالىنىڭ شىرشىكارلىغى ۋە مەجرۇھ سەيدلارىنىڭ ئۇنىڭ دامىغە گىرىفتارلىغى ۋە شىر پەنجەسىدىن ئۇلارنىڭ ئەجەل پەنجەسىدە ھەمۋارلىغى

(مەسنەۋى)

بار ئىدى چىن شەھرىدە بىر نازىنىن،
ئاجىز ئەنىڭ نەقشىدا نەققاش چىن.

جاھان شاھلىرى ئىشقى ئاياغىدا پەست ۋە زامان سالاتىنى زۇلفى زەنجىرىدا پايبەست ئېردى. ناگاھ ئاۋ ھەنگامەسى تاماشاسىغە چىقتى ۋە شكار قىلماق جەھەتىدىن تاشقارى خىررام قىلدى، ۋە دەردمەندى ئەنىڭ سارىغە كوز سالدى ۋە ئاشىقى ئەنىڭ ئىشقى گەرەھىغە تۇشتى:

(مەسنەۋى)

بادە چۇ كۇچلۇك ئىدى، ئاشق زەئىف،
جۇست يىقىلدى بۇلالمادى ھەرىف.

چەكتىلەر ئول خەيلى مۇئەككەل ئانى،
خان قاشىغە نىچە ئىلتىلار ئانى.

خاقان ئانىڭ سارىغە نەزەر قىلدى ۋە سىياسەت جەھەتىدىن بويۇردى:

كىم بارىسىن يەر بىلە ھەمۋار ئېتىڭ،
لاي ئىلە ئولتۇرتۇڭ دىۋار ئېتىڭ.

تاكىم جاھان خالايىقى كوزى ئىبرەت شەمئىدىن يارۇغاي، ئەھلى جافا ئەمرىنى چۇن بىلدىلەر. ھەرنەكىم ھوكم ئەتتى راۋان قىلدىلەر. ئەلەسسەباھ ئېردىكىم خان خاقان شكار تەرىپىغە تۇشتى ۋە ئاۋ ئەزمىغە تاشقارى چىقتى:

(مەسنەۋى)

كەلدى ھەمول يەرگەكىم ئول لاي ئىدى،
ھەرسارى يۇز نالە بىلە ۋاي ئىدى.

كوردىكىم گۇرۇھى بىچارەۋار ئولۇم شىددىتىدىن فىغان تارتار ۋە مەرگ زورىدىن نالە چىكەر:

(مەسنەۋى)

بارچە نادامەت بىلە ئەفغان چىكىب،
ئەمدىكى ئەفغان تۇگەنىپ جان چىكىب.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

غەير ھەمۇل ئاشىق ئازادە ۋەش،
كىم بولۇبان ئىشىق بالاسىغە خۇەش.

ھەردەم ۋە ھەر نەفەس سانا تىلىن ئاچماقدىن ھەمد ئەيتماق ۋە شۇكر زەبانىن تەبەررەتمەكدىن قان يىغلاماق. دەرد غايىتى ۋە شەۋق ناھايىتىدىن دەر ئىبردى:

(مەسنەۋى)

كىم بۇ نەفەسكىم بارادۇر جان ماڭا،
يار غېمى ئەيلەمىش ئاسان ماڭا.

ئومرغە قالغاندا ئىككى، ئۇچ نەفەس،
زىكر ئىتىبان يار ھەدىسى بەس.

تىلىدا بار ئىبردى ۋە سوزدە يار، ئاغزىدا يار ئىبردى، كوزدە يار. شاھىكىم ئىشىق شىددىتىن بادى ۋە دەئۋاسى سافلىغىن كوردى. مەھر شەمئىن يارۇتماقدىن ۋافا رەسمىن تۇتتى ۋە مەھرىبانانە سوز دىمەكدىن قاشىغە كەلدى.

مەھلەكەدىن ئانى خالاس ئەيلەدى،
يار ھەرىمى ئارا خاس ئەيلەدى.

ئاسرا ناۋايى بۇ نەفەسنى مۇغتەنەم،
لىك دىگىل ھەرنەفەسى شۇكر ھەم.

ساقى ئۇلۇبمەن مەي رەڭگىن ئۇچۇن،
مەي دىمەكىم بىر سەنەمى چىن ئۇچۇن.

چىنى ئاياقلار بىلە مەست ئىبت مېنى،
چىن ئىلىدەك بادە پەرەست ئىبت مېنى.

ئون توققۇزىنچى ماقالات

خۇراسانىنك ئەدىبۇلمەسەل كىشۋەرى بەيانىكىم "ئىرمە زاتىل ئىمادىلمەتى لەمىيۇخىلەق مىسلۇھا فىلبىلادى" كەرىمەسى ئايەتىدۇر، ئەنىك شەئىنىدە بەتەخسىس .....
.....
.....
.....①

ھەمد زاتى ۋاجىبەلۇجۇدىغەكىم، ئەقل دانىشمەندى تەسەۋۋۇرى زاتى تەخەييۇلىن

① ئەسلى نۇسخىدا كاتىپ بىر ئابزاس سوزنى تاشلاپ كەتكەن.

قىلماقدىن ئاتىل، ۋە خىرەد ھۇشمەندى تەۋەھھۇمى كۇنھى تەسەۋۋۇرىن ئەيلەمەكدىن زايىل دۇرۇر. جەللەت ئالائۇھۇ ۋە ئەممەت نىئمائۇھۇ ۋەلائىلاھە غەيرۇھۇ.

(بەيت)

كىمكى ئەۋھام خيالى ئارا زاتىڭنى كەيۇردى،
قىلمادى غەير خيالات ئىلە ئەۋھامى تەمەننا.

پادىشاھىكىم ئۇز زاتى بىرلە قائىم بىمىسالدۇرۇر، ۋە بىشۇبھە بىزاۋالدۇرۇر. ۋە بى شەرىككىم "يامەن تەقەددەسەت ئەنىل ئەشباھى زاتۇھۇ، ۋەنەززەھەت ئەنمۇشابەھتىل ئەمسالى سفاتۇھۇ، ۋاھىدۇن لامىتقىللەتىن ۋە مەۋجۇدۇن لامىن ئىللەتىن."

(رۇبائى)

ئى سەندىن ئولۇب سررى دىل نۇر نەگاھ،
لۇتفىڭدىن ئولۇب مىزابان ئاگاھ.
زاتىڭغە دىمەكدە ھەمد قاسىردۇر تىل،
لاھەۋلە ۋەلاقۇۋۋەتە ئىللا بىللاھ.

نەئت ئول سۇلتانى ئەسھاب تەرىقەت، ۋە بۇرھانى ئەربابى ھەقىقەت، مەزھەرى ئەنۋارى ئىلاھى، ۋە مەزھەرى ئەسرارى نامۇتەناھى. مۇبارىزى مەيدانى نوبۇۋۋەت ۋە سەدرى سۇدادى ئەيۋانى فۇتۇۋۋەت، سابىقەئى ئەلتافى ئەزەلى ۋە مەرھەمەتى ئەئتافى لەمىيەزەلى، سەدر نەشىن سىدرەتۇل مۇنتاھا ھەزرەتى مۇھەممەد رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمغەكىم شەفىئۇل مۇزنەبىن ۋە خاتىمۇننەبىيىن دۇرلەر.

(رۇبائى)

يۇز نەئت ئاڭاكىم سراج ئەيۋانى ئىلاھ،
مەسرۇرى تەجەللياتى ئالى دەرگاھ.
ئۇممىد شەفائەت ئىتكەمەن، مەن رۇسياھ،
مەھشەر كۇنى بىر ئۇممەتىم دىيان باقماساڭ ئاھ.

دەلائىلى روسۇلى تەجەللى ۋە زاتى ئەھەدىييەت، ۋە ئىلاھى رەھبەرى ۋۇسۇلى ئەنۋارى ھەزرەتى سەمەدىييەت. مەخزەنى ئەسرارى ھەق ۋە مەتلەئى ئەنۋارى مۇتلەق سەبەبى، تەجەللىئى زات ۋە بائىسى ئەنۋارى سفات ئول بولغايكىم "لەۋلەكە لەما ئەزھەرتۇر رەبۇبىيەتەھ" ئەنىڭ شەئنىدەدۇركىم نازىلدۇر.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

(رۇبائى)

ئى ۋۇجۇدۇڭ ئەسەرى خىلقەتنى ئەشيا سەبەبى،
لەبى ئولۇۋەقتكى بىلفىئل كەرەكمەزدى نەبى.
سەييىدى ئەبتەھىيۇ ئۇممىيۇ مەككى زەكى،
ھاشمىيۇ مەدەنىيۇ قۇرەيشىيۇ ئەرەبى.

نەئتىنىڭ مەيداندا تىز گەردلىك ئاھەنگىن تۇزمەك ۋە مەدايىمھىنىڭ فەزاسىدا مەدداھلىق ئايىنىن تۇتماق زەھى گۇستاخلىق ۋە زەھى بىباكلىقكىم، مۇلكىنات ئەجناسى ۋە مۇكەۋۋىنات ئەسنافى نەئتىنىڭ تەھرىرىن ئەيلەمەكدىن شىكەست مەقال ۋە سفاتىنىڭ تەقرىرىن قىلماقدىن گۇڭگ لال دۇرۇر. "ۋەسەللۇ ئەلەيھى ۋەسەللىمۇ تەسلىما"

داستان ئاغازى ۋە شاھى بەھرامنىڭ سەيرغە پەرۋازى ۋە مانى نەقاش سۇرەتگەردەك غەرىب قۇشنى سەيد قىلغانى. بەلكى ئاڭا سەيد بولغانى ۋە مانى فەلەك نەقشباز ئەجىب سۇرەت يۇز كوزگۇزگەندەك دىل ئارام سۇرتىن كورگۇزگەنى ۋە بەھرامنىڭ رىشتەئى تاقتىن ئول سۇرەتدىن ئۇزگەنى، دىلئارامنىڭ دىلئارا ھوسنى كامالىغە سوز سۇرمەك ۋە ئانى بەھرام بىددىلىغە يەتكۇرمەك ۋە ۋەسل شەمئىن ئىشرەت شەبىستانىدا رەۋشەن قىلماقلارى ۋە ھىجر خەزانىدىن قۇتۇلۇب ۋىسال باھاربدا غۇنچەدەك كوڭۇللەرىنىڭ گۇل-گۇل ئاچىلماقلارى، ۋە دىلئارام سۇرىتىن ماھى زەھرە چىن نەغمەسى شاھىنى زار قىلغانى، ۋە كوڭلى قۇشى ئانىڭ چەڭگى رىشتەلەرىغە گىرىفتار بولغانى ۋە چەڭدەك كوڭلىن ئانىڭ غەيرىدىن خالى قىلىب جان رىشتەلەرىدىن قىغان تارتقانى ۋە ئانىڭ زەخمەسى ئىلكىدىن بەلكى ئىلكى زەخمەسىدىن جان رىشتەلەرىنىڭ پىغانى دەمبەدەم ئارتقانى:

(مەسنەۋى)

ساز ئېتەر ئېردى بەزم شاھانە،
رەۋزەئى ئول ھوردىن پەرىخانە.

ئەسرۇ گۇلرۇخ جامالىغە شەيدا،
دەمبەدەم ھۇشۇ ئەقل ناپەيدا.

ئىشق تۇغيانى توفانىدىن بىخەبەر ۋە مەي ئوتى ھارارىتىدىن بىخۇد بولغانى ۋەز غەزال شىر ئەفكەنگە غەزال ئاتقانىدا تەھسىن قىلماغانىدىن ئاھۇگەرلىك باشلاغانى ۋە دامغا بەركىگەن كىيىكتەك ئانى كەمەندىغە بەركىتىپ كىيىكلەر كاناربدا تاشلاغانى:

(مەسنەۋى)

ئىككى گىسۇسىدىن كەمەند ئەيلەب،
تاشلادىلەر غۇلۇلە بەند ئەيلەب.

گىسۇيىكىم ئۇلۇسقە قىلدى كەمەند،
ئاقىبەت بولدى ئوز ھىلاكىگە بەند.

غەزەب مەستلىغىدىن ھوشيار ۋە غەفلەت ئويقۇسىدىن بىدار بولۇپ ئول ئاشۇقتە تۇشلەرىدىن پەرىشان، بەلكى ئويغاقلىغىدا قىلغانلەرىدىن پۇشايمان بولغانى ۋە مۇشكىبۇي غەزالىن ئىستاي بايابانغە ئوزى كېتىب ئانى تاپماي ئوزىدىن كەتكەنى.

(مەسنەۋى)

قىلدى بەھرام چۇن بۇ يەكلىغ ئىش،
يىغلاغۇ، يوقكى كۇلگۇ يەكلىغ ئىش.

ئوزىدە ئىككى كۇنگىچە يوق ئېردى،
كوكلىدە شوئلە، جاندا ئوق ئېردى.

ئوز پەرىۋەشى ھىجرىدىن دىۋانە بولغانى ۋە ھوكۇما ئەنىك ئاشۇقتە دىماغى شەئشەئەسغە ئىشتىغال كورگۇزۇپ، مۇمتەد زامانلار مائالىجە ئەسبابىن توزۇپ كوپ زەخمەتلەر بىرلە ئازغىنە ئوزىگە كەلگەنى ۋە سەۋدا دەئىسغە تاماشىا ئۇچۇن يەتتى ئىقلىم سەلاتىنى يەتتە قەسىر بىنا قىلغانلارى:

(مەسنەۋى)

سالدىلەر يەتتى قەسىر چەرخ نەھاد،
بولدى ئىش قاماق ئول سۇفەت بۇنياد.

كىم سەدا تۇشتى چەرخ تاقى ئارا،
ئېل نەزەرى فەلەك راۋاقى ئارا.

چەرخ يەتكۇردى ئاي ۋە كۇندىن خىشت،
ياسالۇر دەپ يەر ئۇزرە يەتتى بەھىشت.

ھەر زامان ئوزى شەكل ئېتىب پەيدا،
شاھ تاماشاسغە بولۇب شەيدا.

يەتتە فەلەكدەك يەتتى قەسرىنىك تۇگەنگەنى ۋە مانى مۇسەۋۇر ھەر قەسردىن ئوزگە رەك بىرلە بەقشىبەندلىق قىلغانى ۋە داغى يەتتى ئىقلىم سالاتسىنىك قىزلارىن ئول يەتتى قەسردا بەھرامغە ئەقد قىلغانلارى ۋە ھەپتىنىك ھەركۇنى بەھرام بىر قەسردا سوھبەت تۇتقانى:

ھوكۇما بولدىلەر چۇ ۋەقت شۇناس،
بۇيلە سائەت ئىشگە بولدى قىياس.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

تاكلا شەنبە كۈنى مۇناسىبدۇركى كەۋاكىب شەرەفتە سەبەبدۇر.

شەنبە كۈنى بەھرامنىڭ مۇشكىن لباسلار كىيىپ گۈنبەزى مۇشكىنگە خىرام قىلىپ غەزال ھۇشكىبۇ بىرلە بادەئى مۇشكىن ئىچكەنى

(غەزەل)

كىتۇر ساقى قەدەھكىم ئافتابى ئالەم ئارادۇر،
زەمىن سەبزۇ ھاۋا جانبەخش، گۈلشەن راھەت ئەفزادۇر.
پەريشان ئولماكىم گۈلبەرگ تېك ھالا بۇ گۈلشەندە،
نىشاتى ئەيش ئۈچۈن ئەسبابى جەمئىيەت مۇھەييادۇر.
ئاچىلدى غۇنچە، كۈلدى لالە، كەلدى ئىشرەت ئەييامى،
زەبانى ھال سەبزە ئىشرەت ئىماسىغە گويادۇر.
قىلىپ بىخۇدلۇغۇم ئىزھارىن ئەيتاي دەردى پىنھانى،
دىلۇ جان سەبئە سەييارە بۇتۇن كار فەرمادۇر.
كەل ئى بەھرام ۋەقىم ۋاقىف ئ ل تەقرىر ھالىدىن،
بۇكۇن ئىقلىم ئەۋۋەلدىن مۇسافىر نۇكتە پەيماندۇر.
ئاكا گەر ئارزۇدۇر سوز دىمەك بەھرامى ئالىندا،
ماكا ھەم ئۇز شەھى بەھرامىم ئالىدا تەمەننادۇر.

ئەۋۋەلقى ئىقلىم يولىدىن كەلگەن مۇسافىرنىڭ نۇكتە گۈزارلىغى

(مەسنەۋى)

ھىند مۇلكىدا بار ئىدى شاھى،
شاھلىغ ئىشلاريدىن ئاگاھى.

ۋە بىر فەرزەند دىلبەند قالەندەر ناۋاز ۋە شاھزاد گۈلخەن پەردازى كىم بولمىش بولغاي، تاجىئەيالەت ساري باش يەتكۈرمەكدىن ئارى، ۋە قەدەمى ئاسالەت فەرجامى تەخت جالالەت ئەۋجىغە ئاياغ تارتماقدىن ئاتىل، دائىمۇ لقەۋقات فەنا ئاھەنگىن تۈزمەكدىن ئۈزگە كارى ۋە فەقىر يولىن تۇتماقدىن باشقە ئىختىيارى يوق ئىردى ۋە دەر ئىردىكىم:

(غەزەل)

سۇلۇكى فەقر ئەتۇارىم، مەزاقى ئىشق ھالىمدۇر،
تەجەررۇد ئالەمى سەيرىندا ئالەم پايمالىمدۇر.
جۇنۇنۇ فەيز ئازاد ئەيلەمىش جۇملە ئالايىقدىن،
كامالۇ فەزل تەركى رۇتبەئى فەزلىكامالىمدۇر.
تەبىبا قىلمىشام تەشخىس دەردى ئىشق ئىمىش دەردىم،
ئالامەت ئاھى سەردى، رۇيى زەرد ئەشك ئالىمدۇر.

كىچە ئەردىكىم بى باكلىق يولىن تۇتتى ۋە بىخۇدلۇغ ئايىنىن تۇزدى ۋە ھەزرىتى سەمەدىيەت تەئالا ۋەتەقەددەس مۇناجاتىدا ئېردى.

سۇبھى چۇن سەجدەئى نىياز ئەتتى،
كوزىگە ئۇيقۇ تەركى ناز ئەتتى.

ناگاھ كوردىكىم بايابانىدۇر ئەزىم شان ۋە دەشتىدۇر بى ئەندازە، ئولۇس غەۋغاسى ۋە دەھر ئەھلى ئەلالاسىدىن زەمانى خالى ئېرمەس:

(مەسنەۋى)

بارچە كۇچ ئەھلى ۋە سەفەر خەيلى،
بىر تەرەفلىك بارچەنىڭ مەيلى.

ۋە بىر مەھىيەلىكىم ئىستىغنا گەۋھەرىدىن مۇزەييەن ۋە مۇرەسسەئ ۋە ناز جەۋاھىرىدىن مۇتەررەھ ۋە مۇكەللەل نامايىش قىلدى ۋە گېرىشمە پەردەسىدىن مەكنۇن ۋە مۇستەتىر.

(مەسنەۋى)

مۇتەھەررىك بولۇب نەسىمى سەبا،
چۇنكى مەھمەلدىن ئولدى پەردە رەبا.

پەرى چەھرەئى كورۇندىكىم ئەقل-ئىدراك رىشتەسىن ئۇزدى، ۋە سەبر-تاقەت بىناسىن بۇزدى.

فەررۇخ ئويغاندى سەكرەب ئۇيقۇدىن،
كوزىدىن ئۇيقۇ ئۇچتى قايغۇدىن.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

بىلدىكىم سەبر ئىمكانى يوقتۇر ۋە ۋەسل ئېھتىمالى داغى كورۇنمەس. دەرد ئوزرە دەرد ۋە ئەلەم ئوزرە ئەلەم، نە كېچە كوز مەئمەنىدە ئۇيقۇ ئاسايىشى ۋە نە كۇندۇز ئافىيەت مەسكەنىدە ئاسايىش ئۇيقۇسى:

(غەزەل)

ئەگەر تۇتسام غەمىم ئېلدىن نىھان سەبرۇ قارارىم يوق،
ۋە گەر شەرھى غەمى پىنھانىم ئەتسەم غەمگۇسارىم يوق.
ئىشىكدىن قاۋىساڭ ئىتدەك يانە باش قويغۇم ئاياغىڭغا،
جاھاندا سەندىن ئوزگە دىلىستانىم يوق، نىگارىم يوق.

ئەلھاسىل مۇسافىرەت ئىختىيارىن ئەتتى، شاھكىم بۇ كار ئاقىبەتىدىن مۇتتەلىئ بولمىش بولغاي. مەنئىن قىلدى ۋە ناسايىھ زەنجىرىن ئىختىيارى ئاياغىغە تارتتى. ئىمكان يوقكىم جۇنۇن تەركىن قىلغاي ۋە تەئەللۇق رىشتەسى دامىنىغە ئىلىك ئۇرغاي.

(بەيت)

پايى ئازادان بىزەنجىرى تەئەللۇق بەند نىست،
نالەرا زەنجىر ھەم سامان رەفتەن مىشۋەد.

ۋە شاھ خەير بادىن قىلدى ۋە تەلەب مەئۋاسىغە قەدەم قويدى. ماھى شەبگەرد ۋە خۇرشىدى ئاسمان نەۋرەد يەڭلىغ مەنازىل قەتئىن قىلدى. شام سەبا بۇ تۇكتە تەرانەسىغە مۇتەرەننۇم ۋە بۇ ھەرف كالامىغە مۇتەكەللۇم ئېردىكىم:

ھايات سەرف ئىتىبان ۋىرىد قىلمىشام ھاسىل،
زەمىر گۇسىنە گەرەۋ قىلمىشام ھاسىل.
تەبىئەت سەگ شەبگەرد ئاڭا قىلمىشام ھاسىل،
سەرئەشكى ئالى رۇخى زەرد قىلمىشام ھاسىل.
ئىشىم قارا كىچە تا سۇبھى نالەۋۇ پەرياد،
نە بەرسەلەر ئاڭا شاكىر، نە دىسەلەر ئاڭا شاد.

تەييى مەراھىل ۋە مەنازىل قىلدى، ناگاھ ئۇيقۇدا ئېردىكىم ئوز مەقسەدىن ھەلەب كىشۋەرىدە تابماق ئىلھامىن ئىشىتتى.

(مەسنەۋى)

ئويغانىب سەبرۇ تاقىتى كەتتى،
قوپتى داغى ھەلەبغە ئەزم ئەتتى.

ۋە سپاھى ئىجازەتىن بەردى ۋە پەدەرۋد رەسمىن تۇتتى ۋە ھەلەب سەرھەددىغە يېتىپ ئېردى مەھمەلى نامايىش قىلدى.

(مەسنەۋى)

تۇشدە كورگەن كەبى يافۇغى قارا،
ئىزتىراب ئوتى تۇشتى جانى ئارا.

بۇيلە ھالەتدە تۇند ئىستى شامال،
ئاچتى مەھمەل كاناراسىن فىلھال.

كوردىكىم ئوز مەقسەدى گۇلچەھرەسى جاۋە قىلدى ۋە تەمەنناسى رۇخسارەسى كورۇندى. ھىجر دەردى ئاشتى ۋە ئىشق شارارەسى جاھانغە تۇتاشتى. فۇرقەت كاشاكشى ۋە مىھنەت ئىزتىرابىدىن ۋىسالى كۇنىن ھىجر شامىغە يەتكۇردى، نەۋە دلىغ ئەۋرەگگى بەلكى مەئيۇسلۇق گۇلچەنى ئارا ئارام تۇتتى.

ھەنگامى سۇبھىكىم مەھەللى ئىجابەت بولغاي، سەججادە ئۇزرە مەقام تۇتماق بىرلە دۇۋەت كاغەزىن چەكتى، بىتدىكىم:

(غەزەل)

گىرىبان ئولدى رەسۋالىغ ئىلمدىن چاكى دامەن ھەم،
مىنىڭ رەسۋالىغمدا دوست ھەم تەئنە ئەتتى دۇشمەن ھەم.
رەھى ئىشق ئىچرە جا قىلدىم تۇتۇب تەركى تەئەللۇقكىم،
ئىرەستۇر ئەۋد مۇمكىن كەلسە گەر بەھرام، بەھمەن ھەم.
مېنى ئى تاجۋەرلەر ئىستەمەگ مىھنەت چىكىب زىنھار،
ئىشىم فەقرۇ، تەرىقىم ئەجز، مەئرەن كەلدى گۇلخان ھەم.

ۋە ئول نامە ئىختىتامىغە ئىتمام رەقەمىن سۇردى ۋە ئوز خۇابگاھى تەكراسىدا بەركىتتى ۋە فانا ئاھانگىن تۇتتى ۋە ھەلەب شەھرىگە يەتتى. كوردىكىم مەھەللاتىغە ئەدەد ۋە كوي بازارىغە ھەد مەئلۇم ئېرمەس. نە مەھبۇبدىن ئەسەرى ۋە نە مەھمەل نەقشىدىن خەبەرى، نە تائام زائىقىن قىلدى ۋە شاراب شۇربىن ئەتتى. ئىبارەت رىيازەت ۋە مۇجاھىداتىدىۇرىكىم ئېھتىمام ئايىنى ۋە رىيازەت تەرىقىن تۇتماي مەقسۇد ساۋاھلى نامايىش قىلماس ۋە مۇددىنا ھوسۇلى كورۇنمەس، جىدد جەھەد غايىتى ۋە مۇجاھىدە نەھايىتىدىن ۋەقتى يېتەركىم:

(مەسنەۋى)

رەفىئ ئولۇب بارە قەيدى زۇلمانى،
بولغۇسى زاتى ئىلە رۇھانى.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

ئىشق شەجەرەسىنىڭ سەمەرەسى ۋە دەرد ساقىسى بادەسىنىڭ نىشانەسى يەنى ھىجر شۇرى ۋە شەۋق زوربەندۇركىم خۇرد خۇاب ئىللىتى كۇلفىتىدىن بىلكۇل مۇئەررا قىلغاي:

(مەسنەۋى)

ئىشق چۇن تۇئمەدىن قىلب ئىدى فەرد،
قۇت، قۇتى بولدى ئىشق ئىلە دەرد.

ھەركەتدىن قالىب تەنى زارى،
ئۇزدىنى چەكتى بىر بۇزۇخ سارى.

قويدى باشىنىڭ ئاستىغە بىر تاش،
دىدى باش ئولماغاي ئىدى ماڭا كاش.

مەھنىتى ئاشتى ۋە ھىجر ئوتى تۇتاشتى. گىرىيەئى شام ۋە ئاھى سەھەرگاھدىن ئوزگە يوقتۇر ۋە ھەلەب كىشۋەردە خۇاجەئى بار ئىردىكىم مەھماندارلىغ فەندە ماھىر ۋە مۇسافىر پەرۋەرلىك ئائىندا يىگانە، مۇسافىر ئىستەمەكىدىن بىر بۇزۇغ سارى تۇشتى. ۋە بىر ۋەيرانە كۇنجىغە سەمەندىن سۇردى. ئازادەئىكىم ياتىپدۇر ۋە ھەرگاھ نىگاھكىم ئول بىچارە جەبھەسىغە تۇشەر ئىردى. گىرىيەئى بى ئىختىياردىن ئوزگە كەلمەس ئىردى. ئاشقلىق شۇۋەسى ۋە مەجنۇنلۇق رەسۇمدۇركىم بىچارەلىقتىن ئوزگەنى دىمەس، بىناۋالىغدىن باشقەنى ئىستەمەس.

(بەيت)

ئىستەمەس غەر، غۇرۇر، ھەشمەتۇ جاھۇ جالال،
گۇلخەنى فەقر ئىچرە ئورتەنگەن گادايى ژەندە پۇش.

(مەسنەۋى)

ھەم يۇزى ئانى بىقارار ئەتتى،
ھەم سوزى ئانى ئەشكبار ئەتتى.

خۇاجە سوربەدىكىم:

كىلىب ئالىغا دىدى: ئى مەردۇم،
كىمسەن ئەھۋالىڭ ئەت ماڭا مەلۇم.

فەررۇخى ساھىب كامال ئەيتتىكىم:

(بەيت)

مەنەمكى قافىلە سالارى كارۋانى غەمىم،
مۇسافىر رەھى سەھرايى مىھنەتۇ ئەلەمىم.
ھەقىرى باقمە ماڭا كىمسەدىن ساغىنمەكىم،
فەقىر يادى ئاسا گادايى مۇھتەشەمىم.

بىلدىكىم سەراپا كامالدىن ئوزگە ئېرمەس ۋە ئىشقدىن باشقا كورۇنمەس. مەرھەمەت رەسۇمىن تۇتتى ۋە رىسايەت شەمئىن يارۇتتى. سۇبھى ئەۋۋەلدىن شام ئاخىرىغە مەيخوارلىغ رەسمىن تۇزدى ۋە مەستلىغ جەھەتىدىن فەررۇخ شاھزادە دەريا دىل ئوز سەرگۇزەشتىن بايان قىلدى ۋە تۇشلەرى ئىزتىرابىن تەقرىرغە كەلتۇردى. خۇاجەئى دىلاۋەر فۇتۇۋەت يۇزىدىن بۇ ئىش ۋۇسۇلىغە قەدەم قويدى ۋە مەقسەدى ھوسۇلىغە ئىفتىشاش كورگۇزدى. ئەيدىكىم:

(مەسنەۋى)

مەنكى ئانىڭ غەمىدە قالۇرمەن،
دەردىغە چارە ئەيلەيئالۇرمەن.

قىلماسام ئولسە ئول مۇرۇۋۋەت ئىمەس،
ئانى ياخشى مۇرۇۋۋەت ئەھلى دىمەس.

مەقسەدىڭ ھۇسۇلى ئاساندۇر،
ۋە كامىڭ ۋۇسۇلى دشۋار ئېرمەس.

(مەسنەۋى)

گەرچە جايىڭدا ھۇسن ئافەتدۇر،
بىزنىڭ ئىلدۇر ماڭا قارابەتدۇر.

سىنى كامىڭغە يەتكۇرۇرمەن بىل،
لىك ھەرنىكى دەرمەن ئانى قىل!

خۇاجە كوردىكىم ئوز مەھرىمىدىن باشقا ئېرمەس. ھەر ئىكاۋ مەستلىغ غايىتىدىن ئۇيقۇ مۇتتەكاسىن تۇتتى ۋە بەھۇشلۇق ئايىنىن تۇزدى. سۇبھى ئېردىكىم خۇاجەئى ئالى زاد ۋە فەررۇخ گەۋھەر نەژاد مەھمانىن ھامام سارىغە باشلادى ۋە ھىجر چىركىدىن پاك ۋە ۋەسل نەۋىدى ئەتلىسىدىن مۇرەسسە، مۇزەييەن قىلدى، كوڭلى مىرئاتى ۋە دىلى ئائىنەسىدىن ئىرفان قۇياشى ۋە مەئرىفەت خۇرشىدى نامايىش قىلدى. شادلىغ سەمەندىن مىندۇر-

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

دى ۋە مېھمان خانەسىغە يەتكۈردى خۇاجە ھەرەم سارا ئارا كىرجاك **بىرلە** ئوز مەھرىمىغە ئەيدىكىم:

ئى خۇش ئول كۈنلەركى رۇخسارىڭ ماڭا مەنزۇر ئىدى،
چەشم ئومىدىم چىراغى ۋەسلىدىن پۇر نۇر ئىدى.
ئادەم ئىدىم قۇرب دەرگاھىدا بولمىشىدىم قۇبۇل،
مەنزىلىم جەننەت، مەيىم كەۋسەر، ئەنسىم ھور ئىدى.

ھالا كارىكىم ۋاقىئدۇر. بۇ كار ۋۇقۇئىدىن باش تارتىماقىغە ئىمكان يوقتۇر. ھەر نەرسەكىم جاناب ۋاجىبەلۋۇجۇد تەقدىرى كىلكىدىن يازىلىبدۇر، كورمەسكە ئىمكان بولماس. قەلەمى تەقدىر يازغان بەلادىن مۇھتەرىز بولغان زەھى نادان، مۇقەررەر بولماغان روزى تەلەب قىلغان زەھى ئەبلەھ، كاربدۇركىم مەن ھەم رىزادۇرمەن، خۇداھەم نارازى ئېرمەس. چۇن بۇ يەرگە فەسانەسى يەتتى، سەرۇى گۇلچەھرەنى "تالاق" ئەتتى، دىدىكىم، نىدىن مۇنداغ ئەيلەدىڭ بىداد، چەكتى گۇلرۇخ نەفىر ئىلە فەرياد. دىدىكىم، ئەتۇارىڭ گەردىدىن غۇبارى كوڭلۇم ئائىنەسىدە مەلۇم ئېرىمەس ۋە ئەفئالىڭ غۇبارىدىن گەردى زەمىرىم كوزگۇ-سىدە قارار ئالمامىش بولغايىكىم رىزادىن ئوزگە يوقتۇر. شاھزادەكىم مېھمانلىغ رەسۇمى جەۋا-ھىرىدىن مۇكەللەل ۋە زىيافەت ئائىنى زەۋاھىرىدىن مۇرەسسەئ ۋە سەنكىم ئاڭا مەقسۇددۇر-سەن. ئەقدىڭ قىلۇرمەن:

ئول ئىرۇر ئەۋج سەلتەنەت ماھى،
دەھر ئوزە تەخت مەكرمەت شاھى.

ئەلھاسل ئىجاب، قەبۇل رىئايەسىن تۇزدى ۋە شەھزادەغە ھەمخۇابلىغ ئەۋرەنگدە ئارام بەردى ۋە نەچچە كەرۇر لەئل جاۋاھىر نە گەۋھەرى ئالى ۋە نە دۇررى لۇئالىكىم توھفە قىلمىش بولغاي. مىڭ ئەدەد بەندە تۇرك، رۇم، فەرەڭ يولىدا قۇللۇققە قىلغالى ئا-ھەڭ، مىڭ فەرسەخ يول ۋەدائىن قىلماق جەھەتىدىن چىقتى. خەيرباد تەرىقىن تۇتتى يادكار ئىستەدى. بالاسىن ئانىڭ تىلەب ئالدى، قارا لىباسىن ئانىڭ ۋە فەرروخ ئالى زاد يول قەتئىن قىلدى ۋە تىزگەردلىق ئائىنىن تۇتتى. ھەر گاھكىم گۇلچەھرەسى ھوزۇرىغە كە-رەر ئېردى، ئىلىك ئۇزاتماقا ھەد-ئارا يوق ئېردى.

خىيالىڭدىن تەسەللىدۇر كوڭۇل مەيلى ۋىسال ئەتمەس،
كى ئاندىن ئوزگە بىر ھال ئولماغىن ئاشق خىيال ئەتمەس.

فەرروخ زاد ئەيدى، ئول مۇرۇۋەتكى خۇاجە قىلىدى، بىزدىن داغى فۇتۇۋەت دەر-كاردۇر. مادامكى خۇاجەنى ۋىسالىغە يەتكۈرمەيىن ئارام تۇتماغىم ئىنساف ئېرمەس ۋە ئوز

شەھرىگە يەتتى ۋەتاتاسى ۋافات بولۇپ ئېركەنكىم قايىم مەقاملىغ سەرىرى ئۇزرە ئارام تۇتتى ۋە ھوكرانلىغ ئائىنىن تۇزدى. بويۇردىكىم، خۇاجە ھەلەبى ئىمارەتى يەكلىغ قەسىر تەئمىرىن قىلغاي ۋە قەسىر بى قۇسۇر تۇزەتكەي، ئول ئىمارىتىكىم خۇاجە كىشۇەردە ئېرىدى، ئول نەۋئى ئىمارەت بىناسىن قىلدى:

ئۇيلە مانەندكىم ساغىنغاي ئەقل،
كى ھەلەب ھىند ساري قىلمىش نەقل.

ھوكم بولدىكىم ماھى زەھر جەبىن تابقاي، ئوز مەسكەنى ئارا تەسكىن:

چۇنكى مەھۇەش ئوي ئىچرە سالدى كوزىن،
ئويىدىن چىقماغان ساغىندى ئۇزىن.

ھىند ئارا بۇيلە قىلدى شاھى سەخى،
ئەمدى كورگىم نىتەر ھەلەبدە داخى.

ۋە خۇاجەكىم ھەلەب كىشۇەردە قالىب ئېردى، بۇ ئىككى ئەختەر فۇرخەندە خەيرە بادىدىن سوڭ كۇندىن كۇن تەنەززۇلدىن ئوزگە كورمەدى ۋە پەرسۇدەلىغدىن باشقا يەتمەدى، ئەيتۇر ئېردىكىم:

دوست بى پەرۋا، فەلەك بى رەھىم، دەۋران بى سۇكۇن،
دەرد كوپ ھەم دەرد يوق، دۇشمەن قەۋى، تالئ زەبۇن.

سايەئى ئۇمىد زايىل، ئافتابى شەۋق گەرم، رۇتبەئى ئىدبار ئالى، پايەئى تەدبىر دۇن، ئەقل دۇن ھىممەت، سەدايى تەئنە بىر - بىردىن بەلەند، بەخت كەمشەفقەت، بەلايى ئىشق كۇندىن فۇزۇن يەلدە بەرگى لالەدەك تەمكىن، دانىش بىسەبات، سەۋدا ئەكس سەرۇدەك تەئسىر، دەۋلەت ۋاژگۇن. ئەلھاسل سۇخەنچىلار ھەسەدىدىن شاھى ھەلەب قەيدىدا بەند، بەلكى زار نەژەند ياتار ئېردى. سۇبھى سەھايىغى ئەۋراقى سەفھەسىن بۇ نۇكتە جەۋاھىرىدىن مۇكەللەل ۋە شام رەسايىلى ۋەرەقلەرى سەتھىن بۇ كەلام زەۋاھىرىدىن مۇرەسسەئ ۋە مۇتەررەھ قىلۇر ئېردىكىم:

ھوسۇد سورىتى ئەھۋالىمە نەزەر قىلماس،
جافا قىلۇر، مەن بىچارە بىر ھەزەر قىلماس.
سانۇركى نالەئى زارىم ئاڭا ئەسەر قىلماس،
نى مۇرۇر ئىلە ئالەمدە دەر بەدەر قىلماس.
زەمانە ئىچرە مۇجەررەبدۇر ئىنتىقامى زەمان،
ھەمىشە ياخشىغە ياخشى يىتەر، يامانغە يامان.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

لېكىن زاتى ۋاجىبەلۇۋجۇد دەرگاھىدىن ئۇزگە يەرگە سىغماس ئېردى. ئاخىرىلئەمر راستلىغ جەھەتتىن بەند قەيىدىدىن ئازادلىغ تاپتى:

مەخۋاھ ئەز خەلق يارى دەر نەۋائىب،
كى ئەز مۇمكىن نەيايەد كارى ۋاجىب.

نە مىخۋا ھەد كېلدى كارى بەستە،
دىلى سافى بەدەست ئاۋەر چۇ بەستە.

ئەمما ئۇز شەھرىدە ئارام تاپماغى مۇمكىن ئىمەس ئېردى. ئۇز كىشۋەرىدىن چىقتى ۋە فەررۇخ دىيارى يولىن تۇتتى ۋە مۇددىتى مەدىددىن سوڭ فەررۇخ كىشۋەرى بەلكى كىشۋەرى فۇرخەندە نەۋاسىغە يەتتى ۋە بىر بۇزۇغ كۇنجىدە ياتار ئېردى ۋە شاھى فەررۇخ داغى قارا لىباس ئىختىياردىن قىلدى، ھەر ئىكاۋ تەسفىيەئى دىل ھاسىل ئەتتى:

(مەسنەۋى)

چۇنكى شاھ خىلئەتى قارا بولدى،
قارا كەيمەك ئۇلۇس ئارا بولدى.

قارا رەڭ ئېلگە تاج تارىكدۇر،
كىم بۇ رەڭ ئىچرەدۇر مۇبارەكدۇر.

(غەزەل)

دوستلار مەن بەئد ئەنبەر فاملىغ مۇئتاد ئېتىڭ،
تىيرە تۇنلەر دىلرەبالار خەتتى خالىن ياد ئېتىڭ.
مەن داغى زىنھار جۇز مىشكىن لىباس ئەتمان ھەۋەس،
مۇنئىم ئەتمەڭ بۇ لىباس كەئبەدۇر ئىمداد ئېتىڭ.
مۇئتەرىزلەر تىلسىملەر تەرجىمى كافورى لىباس،
سورەئى ۋەللەيل تەفسىرىن دىبان بەرباد ئېتىڭ.
كوز قاراغىدىن نامايىش ئەيلەمىش ئەسبابى دەھر،
مايەئى سەيرى سۇلۇڭ ئېرمىش سۇۋەيدا ياد ئىتىڭ.
ئى سەبۇرى بۇيلە ئىشدىن روزىگارىڭ تىيرەدۇر،
بىلمان ئايا بۇ كىسەل ئىرسى مۇدۇر يا ئادىتىڭ؟

فەسانە پەردازلىق قۇياشى ئىختىتام مەغرىبىغە رۇجۇئ قىلدى:

(مەسنەۋى)

شاھ ئەنى فاقەدىن خالاس ئەتتى،
ئۇز قاشىدا نەدىم خاس ئەتتى.
بولۇبان شاد ئول ھىكايەتدىن،
ئۇيقۇغە باردى خۇش فەراغەتدىن.

يەكشەنبە كۇنى بەھرامنىڭ قۇياشدەك زەربافت كىيىب گۇنبەزى زەررىن نىگارغە ئەزم قىلىب سەرىغ ھۇللەلىغ ھور بىلە ساغەرى ئەيش تۇتۇب جام مۇسەئفەردىن ئەسفەرى مەي ئىچكەنى

ئىككىنچى ئىقلىم يولىدىن كەلگەن مۇسافىرنىڭ نۇكتە تەرەزلىغى:

(مەسنەۋى)

رۇم ئارا زەرگەرى ئىدى ماھىر،
ئىشى ئىلگە قۇياش كەبى زاھىر.

ئۇستادى ئىردىكىم مەھر زەررىسىدىن ۋە زەرنىخ خۇمىدىن ئافتاب كۇرەسىن چىقارۇر ئىردى، پادىشاھى ۋەقت ۋە ئالىجاناب ئەسر خازىنى ئىردىكىم ۋە زارەت پايەسى ئەيىيارلىغ ئاياغى تۇپراغىدىن مۇباھات كورگۇزۇر ئىردى، لېكىن سەراپا خىيانەتدىن باشقا ئىرمەس ئىردى:

(بەيت)

ئەقل ھۇش فەھم ئىلە ئىدراك يەكلىغ پاك ئىدى،
لىك بىر ئەيبى كى كوب بى ۋەھشەتۇ بى باك ئىدى.

ئەمۇالى ئەدەدى ۋە زەر دەسمى ئەئدادى تەئەققۇل ئەۋھامىدىن مۇبەررا ۋە تەخەييۇل تەسەۋۇرىدىن مۇئەررا:

يەتتە مەخزەن ھەر بىرى ئانداغ ۋەسئ،
بىر تەھى سەندۇقى بۇ چەرخى رەفئ.

دۇررى گەۋھەر بىھەد، بىپايان ئىدى،
ئىرۇر ئالىدا قارۇن گەدايى نان ئىدى.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

ئېرۇر تۇشسە گەر زەر خىرمنى ساری نىگاھ،
گۇيا خۇرشىدى ئەنۋەر پەرگاھ.

گۇنى ئېردىكىم پادىشاھى ھوكمران مەھكمە سەربرى ئوزرە ئارام تۇتماق بىرلە ئەدل ئەۋرەڭگى ئابادلىغغە سەبەب بولۇب ئېردى. خازىن زەھھاب ئەيدىكىم، ئوزگەلەرنگە ياغاچ-دىن دۇر تەخت لايىق ئولدۇركى شاھى فەررۇخ بەخت تۇتقاي سەردر ئوزرە مەسكەن، كوزنى ئول مەسكەن ئەيلەگەي رەۋشەن. شاھ خۇشۇەقتلىق كورگۇزدى، ۋە قەبۇل ھوكمىن سۇردى. ھەر نەرسەكىم ھەۋايىجدۇر، تەھقىقن قىلغاي. ۋە زەر خالىس چەككەي:

(مەسنەۋى)

ئىككى مىڭ پاتمان ئالتۇن ئەتتى تەلەب،
پۇتكەلى ئول مەقام ئەيشى تەرەب.

ھوكم قىلدىكىم جىد-جەھەد كورگۇزگەي ۋە ئېھتمام يولىن تۇزگەي، ۋە خەزائىن گەنجىدىن زەر مەتلۇبىن ئالغاي ۋە نەچچە ۋەقت ئىفتىشاش كورگۇزدى ۋە تەختى ياسادىكىم، ۋەسفى ئول تەختنىڭ مۇسەممەن ئولۇب، رۇبئى مەسكۇن شەھغە مەسكەن ئولۇب، سەككىز بۇرجكىم تورتى پەست ۋە تورتى بەلەند:

(مەسنەۋى)

پەستىدە تورت تۇتى مەئنۇس،
بىيىكى ئوزرە تورت ئولۇب تاۋۇس.

ۋە پايەسى داغى سەككىزكىم ھەرگاھ، پادىشاھى ئالىجاھ گەردۇن پاناھ، چىقماق تەمەننىاسىن قىلغاي. ھەر پايە بىر-بىرىگە پەست بولماقدىن تەۋازۇئ كورگۇزگەي ۋە ئارام تۇتقاندىن سوڭ تۇتى دىلنەۋاز ئەفسۇن پەرداز.

(مەسنەۋى)

ئەيتقايلاركى شەھغە كام ئولسۇن،
ئاڭا بۇ تەخت مۇستەدام ئولسۇن.

تائىر ئالى مەقام ۋەتەننىاز خوشخرام:

(مەسنەۋى)

يەئنى تاۋۇس ھەم ئاچىب پەرۇ بال،
شاھ باشى ئۇزە ھۇماي مىسال.

تابىبان ھەر بىرى بۇيۇك پايە،
ئەيلەگەيلەر قانات ئىلە سايە.

ۋە سەككىز سۇتۇن گەردۇن مائاب:

(مەسنەۋى)

كىم قايان شەھ بولۇر نەشات ئەنگىز،
تاز ئىشارەت بىلە يۇگۇرگەي تىز.

بۇ يەڭلىغ سەرىرى ئاسمان تەزىن كارگاھىدا بۇ نەۋئى شاھىنشاھ كۇرسى نەشىن ئارام تۇتقىنى ۋە بىر ئۇستاد سەنئەت ئاراي چابۇك ئەندىشكىم بۇ سەرىر رەشك فەلەك ئاقىبەتىدىن مۇتتەلئ بولدى، بىلدىكىم زەيد زەھھاب رەسۇالغىددىندۇرۇر ۋە شەرمسارلىغى مۇئەييەن ۋە لىكىن ئىمكان يوقكىم ئىزھارىن قىلغاي. مەسلىھەت تەرىقىن تۇتتى ۋە ئىككى بۇرج نەشىن ئورنىغە ئىككى تۇتى دىلكۇشا تاپقاي، بىرى دىگەيكىم "تەخت رۇكەشدۇر"، بىرى دىگەيكىم "تەخت مىس غەشدۇر".

(مەسنەۋى)

سۇبھى كىم شاھ مەيل قىلدى سەرىر،
ئىككى تۇتى چىكىب فەلەككە نەفىر.

دىدىلەر شەھغە بى شەك، بى قۇسۇر،
سۇزنى كىم بولدى يوقارقى مەزكۇر.

شاھ زەرىىن تەخت غايەت تەھەييۇردىن نەدامەت ئەنگۇشتىن تىشىلەدى ۋە فەلەك
.....
.....
.....
①.....

چاھنىك ئاغزى تار ئىدى تۇبى كەك،
ئاغزى رەۋزەنچە، تۇبى ئوي بىلە تەك.

زەيدغە رۇتبەكى بولدى رەفىق.
نان ئىككى قۇرس ئىدى، سۇ بىر ئىبرىق.

خەنجەرى كوكىلەك ئىچرە ئىردى نىھان،

① ئەسلى قولىازمىدا 4 قۇر خەت يىرتىلىپ كەتكەن.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

خەنجەر ئىچرە نهان ئىدى سۇهان.

خەنجەرى بىرله قازىبان تۇپراغ،
پالچىق ئەيلەر ئىدى سۇ ئالغان چاغ.

چاھ ئاغزى تۇشى تىلەب ۋايە،
پالچىقدىن ياسار ئىدى پايە.

ئەغلال بەندىن كەستى ۋە رىيازەت ئايىنىن تۇزدى. ئاخىرۇلئۇمىر رۇھالىغ تابتى ۋە فىراز كورگۇزدى. ئەرتەسى ئەسەلار خەيلى ۋە مىرشەبلار گۇرۇھى كوردىكسم، نە زەيد ئايافىدىن غۇبارى مەئلۇم ۋە نە جايىدىن، .....
.....
.....
.....
①.....

ۋە ھەر جىسىكسم مۇھەييادۇر، ھەممە زەرنىگار دۇرر ۋە زەررىن پەركار:

(مەسنەۋى)

ئىككى فۇلاد ئىشىك فەلەك پەيۋەند،
رەك ئىلە سەيرده مەلەك مانەند.

دىدى بۇ يەرده ئانچە ئالتۇن مۇفت،
مەن قىلۇرمەن شەھ ئالتۇننى نەھۇفت.

كەلدىيۇ ئۇزىنى بۇت پەرەست ئەتتى،
دەير دەرگاھىدا نەشەست ئەتتى.

بۇت پەرەسلىغ رەسۇمىن تۇتتى ۋە بەندەئى خاسلىغ شوھرىتىن كوتەردى ۋە بەرەھ-مەنلىغ مەنسەبىن تابتى. دەير كېلىكىدىن مۇزتاھىن ئالدى. دەير ئەھلى ۋە بۇت پەرەسلەر خەيلى مۇئتەقىد سادىقۇلئىخلاسلىق كورگۇزدى. غارى تابتىكسم شام-سەبا ئەسنام زەررىن ۋۇجۇدىن مس، ئاھەنغە تەبدىل بىرۇر ئەردى.

(مەسنەۋى)

ياسار ئەردى بۇتى تىمۇردىن چۇست،
دەيرىنىڭ بىر بۇتى شەبھى دۇرۇست.

جۇزۇى ئالتۇن بىلە قىلب رۇكەش،
كى كورۇنگەي نەزەرغە زەررىن ۋەش.

① كوپ چىكىت ئورنىدىكى 4 قۇر خەت ئەسلى قوليازمىدا يىرتىلىپ كەتكەن.

.....

①.....

ئەلھاسىل نە بىر بۇت زەررىن قالدى ۋە نە بىر تەشت لىگەن تاكى كۇففار ئالىھىدىن بىر ئىلاھ قالمادى "لائىلاھە ئىللەللاھ". ۋە بىر كۇنى ئېردىكىم دەيىر بۇتى بىشارىتى تەقرىرىن قىلدى، مىنى بۇ نەۋئى ۋاقىب ئەيلەدى "لات" كى تۇگەنگەن ئىمىش، ئانامغە ھاياتكىم بۇلار ئەمرىدىن بۇ ئەزم ئولمىش، سەفەر ئەتمەك خىيالى جەزم ئولمىش ۋە سەفەر ئىختىيارىن قىلدى، ئاھى سەھەرگاھ ۋە گىرىەئى شامدىن باشقا زوھۇرغە كەلتۇرمەس ئېردى ۋە دەر ئېردىكىم:

زائىرى مەيخانە بۇت سەجدەسىدۇر تائەتكىم،
ئىشق پىرىم، نەقد جان نەزرىم، تەۋەككۇل نىيىتىم.

كارىكىم ۋاقىئدۇر بارمايمن ئىمكان بولماس، ھىجر ئارا گەرچە غەم بىلە تولغۇم، قايدا بارسام ئۇلار بىلە بولغۇم:

كۇفرى ئەھلى مالالەت ئەيلەب فاش،
دىدى بارى قويۇب ئايافغا باش.

دىنىڭە كۇفرىدىن ۋابال ئولسۇن،
كافىر ئولماق ساڭا ھالال ئولسۇن.

خەيىرىباد تەرىقىن تۇتتى ۋە يول ئەزمىن قىلدى ۋە نەچە ئىلتىمەك بىرلە بىر نامە بىتىبدۇر، دەرگاھىدا قويۇپ ئېردى. كوردىكىم:

يىللار ئەتتىم دەيىر دەرگاھىدا خىزمەتكارلىغ،
سەجدە ئورنىدا تەقۋالار ئۇرماغ ۋە مەككارلىغ.
ئەھلى تەۋھىدەم قىلۇر سەجدەئى مىھراب ئىشق،
كورگۇزۇرمەن بۇيلە بۇتلار خەيلىدىن بىزارلىغ.

بارىن ئەتتىم مىس رۇي ئەندۇھ، ئى ئەھلى سەنەم ئەيلەدىم ئەييارلىغ، مەككارلىغ، بىزارلىغ. بەرەھمەن كوردىكىم كار ئوزگەدۇر. ھەيرەتدىن باشقا قالمادى ۋە ھەسرەتدىن ئوزگە كورمەدى ۋە دەر ئەردىكىم:

چۇ بىلمەي ساڭا ۋافا ئەيلەدۇك،
جافا كوردۇك نەسۇد ئەمدى.

① ئىككى مىسرا ئەسلى قولىيازمىدا يىرتىلىپ كەتكەن.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

ئەگەر ھەر نەچچە پۇشمانىمىز ۋە رۇم سەر ھەددىغە يەتتى ۋە ئۇز جەبھىغە كىرمەك بىرلە مەھبۇسلۇق ئايىنىن تۇتتى ۋە پادىشاھى گەردۇن جاناب سارىغە خەت يازدىكىم:

نە خيانەتكى ئەيلەدىم بىلەيىن،
بىرىگە ئون ئۈۋز ئادا قىلايىن.

يەنە بىر ئەرزىم ئۇشبۇ نۇكتەكى شاھ تارتىبان ھەر يىل ئىككى قاتىلا سىپاھ، رۇم مالىنى ئەيلەبان بەرباد، ئەيلەر ئەردى فەرەك بىرلە جىھادتاكىم فەرەك بۇتخانەسى بۇتلارىن سىندۇرغاي ۋە دەئۇۋەتى ئىسلام يولىن كورگۇزگەي. ئەمما بۇ تەمەننا ۋۇقۇئى دەست بەرمەيدۇر ئىردى، ۋە بۇ مۇددىئا ھوسۇلى زوھۇر قىلمايدۇر ئىردى. ھالا فەقىركم فەرەك بۇتلارىن سىندۇردۇم، ۋە تەخت زەررىن ئۇۋەزىن قىلدىم ۋە ئاندىن داغى ئارتۇرمەن. ۋە ئول دۇشمەنلەرىكىم ئاداۋەت يولىن كورگۇزدى، سالاسۇل ۋە غىلال بىرلە قەيدىن قىلغايلەر ۋە ئىستىقبالىم كورگۇزگەيلەر. ئاندىن سوك شاھى ئالەمگىر ھۇزۇرىغە خىرام قىلۇرمەن. بۇ نامە ئىختتامىغە ئىتمام رەقەمىن سۇردى ۋە شاھ جانابىغە ئىسبەردى. شاھ كوردىكىم نامەدۇر دىلپىسەند ۋە رۇقئەدۇر ئەرجمەند، شادلىغ يۇزىدىن ئىستىقبال قىلماق ئىختىيارىن قىلدى. بۇ ئەمر ساھىبى ئىقتىدارغە داغى زەخمەتى ئارىز بولۇب ئىبركەنكىم زەيد زەھھاب ئەنىك تەشفىيەسىغە لەبىب ۋە مۇددىئاسىغە بائىس بولمىش بولغاي ئىردى، ئىستىقبال قىلدى ۋە ئەئداسى ئىنتىقامىن داغى ئول نەۋئى بەردى:

شاھ چۇ فەھم ئەتتى بۇ تەمەننانى،
تۇدە ماسىدىن ئەيلەدى ئانى.
ئۇيقۇغە سالدى ئانى بۇ سوز،
كى قۇياش چىقماغۇنچە ئاچمادى كوز.
زەھى بىچارە ۋە بىخانۇمان، زار غەمناكەم،
مۇبەررايى سەباتى، ئەقلۇ فەھم ھۇش ئىدراكەم.
ئەنىسىم كەلئەدەمدۇر، مۇنىسمكىم غەمگۇسارىم يوق،
غەربەم، بىدىلەم، بى مۇددىئايەم خار ـ خاشاكەم.
ئەمرى كىشۋەرى فەقرەم، شەھى ئىقلىمى نەۋمىدەم،
ۋەلىكىن خەلق ئالەم ئىچرە بى باك ھەۋەسناكەم.
سەرىرى جاھى ئەۋرەكىگى جالالەت ئىستەمەن ئى شاھ،
غۇبارى فەرىشى جەۋلانگاھى ئىشقىم بەند فەتراكەم.
دىل ئازارۇ، سىتەمگارۇ، جاپاجۇ كافرى خۇنخۋار،
تەرەھھۇم قىل ۋاپا رەسمىنى تۇت، كور سىنەئى چاكەم.
دىسەم ئەفلاك فەرىشى ئاستانى ھىممەتىم تاك يوق،
نىدىن سەر ھەلقەئى ئەھلى جۇنۇنىم مەست بى باكەم.

"سەبۇرى" بىخۇدۇ مەيخانە تەھقىق ئىمىش زىنھار،
دىمە سەرگەرم بەكۇ كوكنارى مەست تىرياكەم.

دۇشەنبە كۈنى بەھرامنىڭ نەۋباھار مانەند ئەخزەر لىباس كىيىپ گۈنبىزى خەزرەغە يۈز قويغانى

سەرۋى ۋە سەبزەرەڭ ھۇللە بىرلە جام زەمۇررەد فام ئىچرە زۇلالى ھايات نۇش ئېتىپ ئول چەشمە زىندەگانىدىن ھاياتى خىزرى كەسب ئەتكەنى.

ئۇچۇنچى ئەقلىم يولىدىن كەلگەن مۇسافىرنىڭ فەسانەسى

مىسردا خۇاجەئى بار ئېردى غەنى،
ئىشىگى ھاجەت ئەھلىنىڭ ۋەتەنى.

مالدارلىكىم ئەمۋالى ئەئدادى ئىھسا ھۇدۇدىدىن بىرۇن، ۋە جەۋاھىرى تەئدادى ھىساب قەلەمرۇيىدىن تاشقارى، ۋە بىر فەرزەند ئالى تەبەئ، ھۇشمەندلىغ ئائىنى جەبھەسى سەفھەسىدىن ھۇۋەيدا ۋە دانىشمەندلىغ ئالامىتى رۇخسارەسى ئەلۋاھىدىن رەۋشەن ۋە مۇجەللاكىم:

مىسر شاھىچە نەقد ھال ئىچرە،
يۇسۇفى مىسرچە جامال ئىچرە.

گۈلچەھرەئى كىم جان جاھان خەيلىن نىگاھى خەنجىرىدىن بى خانۇمان ۋە ھۇش ئەقل كىشۋەرىن ئەبرۇيى كەجراي شەمشىرىدىن بى سەرۇ سامان قىلۇر ئېردى:

قەتل ئىتەر ئىھانى نىگاھى يائىلاھ،
قاشى گويا سايەئى تىغى نىگاھ.

جەۋانمەردىكى ھىممەت زاۋاھىرىدىن مۇكەللەل، ۋەھەمىيەت جەۋاھىرىدىن مۇرەسسەئ ۋە مۇزەييەن. ئاتى سەئىد ئەردى. فىئلى شاھانە ئەلھاسىل مەتەرزى شۇكۇفەئى بوستانى ساباھەت ۋە مەتىرەھى غۇنچەئى گۈلۇستانى مەلاھەت، فەسانە پەرداز، دىلنىاۋاز ۋە سەبزە پۇش، ساھىبى راز ئىدىكىم دارىسسەلتەنەت كىش سەرھەددىدە. شەھرىدۇركىم ئاندا بۇتخانەئى دۇرر ئالى رىفئەت ئىچرە سىپەھر تىمسالى، ئۇچى ئاياغنغە نىگاھ ۋە قۇللەسى پايەسىغە نەزەر يەتمەك مۇمكىن ئېرمەس. ئىچى - تاشى سەربەسەر تەسۇىر، جانۇەر شەكلى تارتىلىب بىر - بىر. ھەر ئادەمكىم بۇ كارگاھ ئەرسەسغە ئاياغ قويغاي، ئۇيقۇ مۇتتەكاسىن تۇتقاي:

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

تۇش كورەر ھېچ سەك سىزىن ئول شام،
كى ئىككى سۇرەت غېرىب ئەندام.

كىلىب ئانىڭ قاشىغە دەرلەر سوز،
تىكىب ئانىڭ كوزىگە ھەر بىرى كوز.

بىرىكسەم خوبلۇق ساری يول كورگۈزگەي ۋە بىرى داغى بەلىيەت نەۋاسىن تۇزگەي:

بۇ ئىككى ئىشدىن ئولغاچ ئول ئاگاھ،
ئۇيقۇدىن سەسكانىپ قوپار ناگاھ.

ۋە بىرى ئەيدى ئول دەير كەلسا ئارا پىرىدۇركىم ئەندۇھ شامىن نەشات سۇبھەغە مۇبەددەل قىلغاي ۋە بۇ تەرىقە بىرلە ئول جىنسىكىم بۇ ۋاقىئە ۋۇقۇئىدىن چارە سارى ئىلىك ئۇزاتماقدىن ئاجىز ۋە سەبر ئېھتىمامىغە داغى تاقەت كەلتۇرەلمەس. تۇشدەكى كامى ساری تاپماسا يول، يا مۇشەققەتغە چارە تاپماسا ئول. ھالىدىن گەر خەبەر تاپار، ئول پىر ئاڭا ئەيلەر ھەمول زامان تەدبىر. ھەر ئادىمگەكىم بۇ ۋاقىئە يۇز كەلتۇرگەي مەتلەئى ئەنۋارى ئەسرارى ھىلىم ۋە مۇكەممەل ئەتۋارى كارگاھى ئىلىم، كاشىفى ئەسرارىن ئول پىرى كاردان جانابىغە يەتمەك بىرلە ئەرز ئىزھارىن قىلغاي:

قايسى بىر ئىشقا قاسا ئول ئېرشاد،
قىلغاي ئول نەۋئى جۇستجۇي مۇراد.

سەرۋەرى ئاشقانى ئەھلى دەرد،
بەھتەرى سەئادەت كەشانى غەم نەۋەرد.

سەئد ھەمىيەت پەرۋەرد بۇ تەرانە تەرەننۇمىدىن ھۇش تەركىن قىلدى ۋە بۇ فەسانە تەقرىرىدىن مەجنۇنلۇغ يولىن تۇتتى ۋە دەر ئەردىكىم ئى يار مەنازىل نەسىمى جان ئەتر پەرۋەرد، مىڭ شەممى يەتكەچ چۇ شەمم بىخۇد ئولدۇم. جانان خەبەرىن دەي يوقسە ئولدۇم. ئى ھىجرىدە جىسىم ناتاۋانىڭ چۇن مۇژدەئى ۋەسل تاپتى، جانىڭ گەر ۋەسل ئىشى ماھال ۋەشدۇر، فالھال بۇ مۇژدە بارى خۇشدۇر، ئەلھاسل ئاتاسى خەيرىبادىن قىلدى:

تۇشۇبان ئاندا تۇتتىلار ئارام،
ئالدىلەر شەربەتى تاتام ئىلە كام.

باغلادى بەرەھمەن ئىشىگنى جۇست،
ھىسى خەيبەر ئىشكى يەكلىغ رۇست.

مهر سەئدی مەغرىپ دەيردا ئارام تۇتتى، سەئد داغى بۇ دەير ئارا گىرىيەئى بى ئىختىياردىن ئوزگە كورمەس ئىردى. ۋە تەئەسسۇفدىن باشقا خيال سەفھەسىغە سىزماس ئىردى. ئەمما سۇد قىلمادى. قازايى مامەزا چۇن قۇت هال ئەيلەر. زەھى هەسرەت مۇۋەففەق ئولكى ئەۋۋەلدىن بولۇر ئوز ۋەقتىدىن ئاگاه ۋەهشەت غايىتى ۋە دەهشەت ناهايىتىدىن ئۇيقۇ ساری كوز سالماغى مۇمكىن ئىرمەس ئىردى. هەنگامى سۇبـ ھمكىم ئۇيقۇ مۇتتەكاسىن تۇتتى، ۋە بۇ ۋاقىئە ئەرۇسى بۇ نەۋئى جاۋە قىلدىكىم كورـ دىكىم ئىككى سۇرەتى دىلكەش قۇش كەبى لىك رەڭگى ئەخىزەرۋەش پەم غايىتىدىن ئىزـ تەرار كورگۇزدى. بىرى ئەيدى: "نەسىبەڭ سىنىڭ پەرى ئەرمىشكى يۇزى مهر خاۋەرى ئىرمىش"، ۋە بىرى داغى بۇ نەۋئى تەكەللۇم سۇردىكىم:

چۇ سىنى دىۋە قىلغۇسىدۇر ئەسىر،
سالىپ ئىككى ئاياغىڭا زەنجىر.

ئۇيقۇ تەركىن تۇتتى ۋە ئىزتەراب ئايىنىن سەرەنجام بەردى، بۇ كالام ۋۇقۇئىغە مايىل بۇ نۇكتە ئىزهارىغە قايىل ئىردىكىم:

ئەمدىكىم ئاچتى جامال خەلق ئارا سالدى سەتىز،
كورگەچ ئەنى خەيلى ئىشق تارتىبان يۇزتىغ تىز،
قىلدىلەر كوڭلۇمنى هىجران خەنجەرىدىن رىز - رىز،
چۇن جامالى جىلۋەسى ئالەمغە سالدى رۇستەخىز،
قىلماغاي ئىردى كوزۇم ئەنى تاماشا كاشكى.

ۋە دەير ئىشكىن ئاچتى تاشقارى خىرام قىلدى، ئەمما زامانى ئارام ئالماقىغە ئارام يوقكىم هۇش خىرەد تەركىن قىلدى. گىرىيەئى شام ۋە ئاهى سەهەرگاهدىن باشقا كورمەس ئىردى ۋە دەر ئىردىكىم:

مەن كىمىم بىر بىدىلۇ بىچارەئى بى خانۇمان،
تالئىم ئاشۇفتە، ئىقبالىم نىگۇن، بەختىم يامان.

ۋە ئىككى خەزرا پۇشكىم راهبەرلىك يولىن تۇتتى، پىر جانابىغە يۇز قويدى. ۋە غار ئارا پىر هۇزۇرىغە مۇشەررەف بولدى. ئوز سەرگۇزەشتىن بايان قىلدى. پىر ئەيدى: مەن داغى بۇ كارگاه ئەرسەسىغە يەتمەكگە بائسلاردۇركىم مەزكور بولغاي. ناگاه دەير ۋاقىئەسى ئىختىيارىم ئىنانىن ئىلتتى ۋە بى ئىختىيارلىغ سارىغە باشلادى. ئەلهاسل دەير ئۇيقۇسىدا ئەردىكىم تىيرە كورەر مەهيۇسلۇغ خەبەرىن بەردى. بۇ غۇسسە زوهورىدىن جان تەركـن قىلماقىغە يىتىپ ئىردىمكىم، ئۇچ قەرىن بۇ غار ئارا ئىستقامەت ئەتمەك سەرۇشى يەتتى تاـ كىم ئولۇمى هىكمەت تەهسىلىن قىلغايمەن ۋە نەجاتلىغ سەبەبى يۇز كەلتۇرگەي. ناگاه ئـ لىم هىكمەت سەفھەسىدە كوردۇمكىم:

چۇنكى يۇز يىل ئوتەر نىجات تاپار جانىغە،
مۇژدەئى هايات تاپار تىيرە شامىغە.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

قەتئ ئولۇرمەن بەئد كوزىنى ياروتۇر بىر ئەختەر سەئد، ئاتى سەئد ۋە جامالى فۇر-خەندە، سەئد ئەكبەر جامالىغە بەندە. ۋە تۇشى تەقرىرىن قىلغايسەن ۋە ئۇيقۇسى تەقەززا-سىن ئەيغايسەن. ساڭا داغى ئاندىن نىجاتلىغ يىتەر. يەتتە فەلەك مۇشكۇلى ۋە ھەفت زە-مىن رەمۇزى ئەنىك ئىامى ئايىنەسىدىن نامايىشن قىلغاي. لازىم ۋە لابۇددىدۇركىم، تۇشە-نىك تەئبىرىن دىگەيمەن ۋە ئۇيقۇڭ ماھىيىتىن تەقرىرغە كەلتۇرگەيمەن. تۇشدە قۇشكىم چىكمىپ غەرىپ ناۋا ساڭا، ئولكىم دىدى پەرى نەسىبى شاھى گەردۇن مىقدار ۋە ئەمىر سا-ھىپ ئىقتىدار، دۇررى دەريايى جالالەت جۇش سۇلتان سەبزەپۇش قىزىدۇركىم نەقۇش ناتىقەئى سۇخەن پەرداز تىغ زەبانى ھوسىن تەئرىفىن ئەتمەكدىن لالدۇر ۋە جامالى تەۋ-سىفىن ئەيلەمەكدىن مۇزتەرىب ئەھۋال.

تىشلارى سىپارەئى مۇسھەف، ئاغزى مىم ئۇستىدەدۇر،
قاشى بىسمىللاھىر رەھمانىر رەھىم ئۇستىدەدۇر.
مەستلىغىدىن ئەزمى جەۋلان ئەتسە ئول چابۇكسۇۋار،
ئاڭلاغىل ئولنەۋئى گۇلبەرگى نەسىم ئۇستىدەدۇر.

لېكىن قەلئەئىدۇر ئالى ۋەھسىندۇر، بەلەند رەفئىكىم. دەست دارازلىق قىلماق بىرلە فەتھى مۇمكىن ئىرمەس. شاھ قورغان ئارا ياساپ بىر قەسىر ئاندا ساكىن دۇرۇر. بىر ئا-فەتى ئەسىر ۋە قەسىر دەۋرىدە داغى ئۇچ ھىساردۇركىم، فەلەك قەلئەسى يەڭلىغ مەھكەم ۋە مۇقەففەل دەربەند، ئول ھارسى زەنگى دىۋە ھەيئەت ۋە رىۋ سالابەتكىم ئوزى ئالىدا فىل ئىلە مور. ھەر تۇكى سانى فىل چاغلىق زور، رەزەم ۋەقتى قارا بەلا كېلىبان تىنىدە ھەرتۇك ئەژدىھا كېلىبان ۋە مەۋقەفى سانى دەربانى ھەللالى تىلسم ئەتسارى مۇددىئا ۋە تەرراھى ئاساسى تەرھى مەقاسىدى ئەئلا، ھېكىم ئالى زات ۋە خۇجەستە سىفاتدۇركىم:

ھەرسۇفەت ئىلسم ئارا كېلىپ ماھىر،
ئىلسم تەقۋائى جامالىدىن زاھىر.

ۋە ئاندىن سوڭ تىمسال فەلەك نەقشباز ۋە زاۋال فۇسۇن پەردازدۇركىم ئۇچۇنىچى بەندەرگاھ مۇھافىزىتىن قىلغاي:

ئومىردە مەكر-ھىلە ئەيلاب ۋىرد،
ھىلەدە زال چەرخ ئاڭا شاگىرد.

ساھىرىكىم سىھر ئىھاتەسىدىن ئىمكان خالايىقى باش تارتماقىغە ھەد مەئلۇم ئىرمەس:

ۋەھ نەزالىكىم كەمىن شاگىرد چەرخى نىگۇن،
ساھىرۇ پۇر مۇززەۋىر پىشەئى بەدكار دۇن.

بۇ يەڭلىغ پىركىم نەگەھبانلىغ قىلۇر ئىردى. ئەسلى فىترىتتىدا ماھىي سەڭگىن دىل جۇفت شۇغلىغە بولمايىن مايىل ئەسلا زەۋج ئىختىيارىن قىلماس ۋە شەۋھەر تەمەنناسىن ئەيلەمەس ئىردى، ئىزدىۋاج ئەۋھامىدىن بۇ نەۋئىي مۇستەھكەم قىلىپ ئىردى، ھەر ئادەمىكىم بۇ ھىسار سەھەددىغە يەتمەك بىرلە ئەقد ئەمرىنى ئاشكارە ئەتكەي، كىنە ۋە مەكر تەرھىنى سالغاي، ئەۋجى ھىسارىن نە نەۋئىي ئىتتىپ ئالغاي. لېكىن ھەر نەرسەكىم تەئىلىم قىلۇرمەن، ھەر ئىلمىكى ئورگەتۇرمەن. سەندىن داغى ھىغزىن ئەتمەك دەركاردۇر، دىدى ۋە نەچچە لەفز قىلدى. سەۋادكى كىرەكىكى بۇلارنى تۇتساڭ ياد مۇھرەئى داغى جەيبىدە ئىردى، چىقارىپ ئانى ئىلكىگە بەردى. لازىمكى شەھر سەبز كىشۋەرى ساري سەفەر كىمەتىن سۇرگەي. سەن ئولكىم قەتران رەزمىغە روبۇرو بولغۇڭ، موھرنى تىز ئاغزىڭغە ئالغىل، سۇيىنى خەسم جانىبى سالغىل، موھردىن داغى ھەرنە ساچساڭ سۇ، خەسم كوزىگە كەلتۇرۇر ئۇيقۇ. ۋەقتىكىم زەڭگى قەتران رەزمىدىن رەھالىغ تابتىڭ. نۇسرەت ئىشكى ئاچىاۋر، زەفەر زەۋاھىرى ساچىاۋر. قويساڭ ئىككىنچى ئەقد ساري قەدەم، كىم ئىرۇر كامىل مەسىھادەم. سەجدەئى تەھىيەتىن قىلغايسەن ۋە سالام رەسۇمىن ئەيغايسەن. بۇرۇن ئاندىنكىم ئول ھەكايەت دەر، چىقارىب رۇقئەنى ئىلكىگە بەر. رۇقئە ساري نەزەر سالغاي ۋە بۇ نامە ماھىيىتىدىن خەبەر ئالغاي، مەن يەڭلىغ چارە سازلىغ ئايىنىن تۇتغاي:

شاد بولغىل كى ئول خىرەد پەيۋەند،
ماڭا شاگىرت ئىرۇر داغى فەرزەند.

ھەر سەھرىكى زال فوسۇن پەرداز كورگۇزگەي، ئول ھېكىم كارساز دەفئىن ئەتكەي، بۇ نەۋئىي ۋەسىيەت تەلقىنىن قىلماقدىن خەير باد تەرىقىن تۇتتى. مەنزىل مەراھىل تەيىين قىلدى ۋە خەتتى كىش سەر ھەددىغە يەتتى. ۋە كەچە ئىرىدىكىم شادلىغ جەھەتىدىن مەي پەرەستلىغ قىلدى. مەست بىخۇد قەلئە دەۋرىدە يۇرۇر ئىردى. ناگاھ زەنگى قەتران قەيدىغە تۇشتى. بىر تۇشى تەئىرى يۇز كەلتۇردى. رۇقئەكىم بەرمىش ئەردى. دانا ياد ئوقۇماغلىقنى ئەيلەدى بۇنياد، بەند قەيدىدىن ئازادلىغ تابتى. ۋە يول ئەزمىن قىلدى. ۋە تاڭلاسى مەيدان ئەرسەسىدە جىلۇە قىلدى:

شاھ خۇد جىلۇە قىلدى مەيداندا،
زەڭگى يۇ دىۋ ساز جەۋلاندا.

ماھ رۇخ بۇرجى ئۇستىدە زاھىر،
مىھر ئەنۋار زۇھەل ساري نازىر.

زەنگى قەترانكىم جەنگاھ ئەرسەسىدە تۇردى ۋە سەئىد داغى رۇبەرۇلۇغ سىپىدە ئارام تۇتتى. ئىككىسى زور كەلتۇرۇپ دائىم كۇچلىشار ئىردى. گۇيىيا قايىم مەھرەئى سەئادەت ئەنجام رەتۇبىن خەسم جانىبىغە ئاتتى. كوزى چۇن بولدى ئۇيقۇنىڭ ۋەتەنى. سەئىد ئانداغ قۇنكاردى يەردىن ئانى باشى ئۇستىدىن ئەيلاب بەخش، ئانداغ ئۇردىكىم يەرگە باغلادى

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

نەقش. نەززارە غەۋغاسى ۋە تاماشا ئەھلى ئالالاسى فەلەك تاقىدىن ئاشتى ۋە ھېكىم دەريا دىل جانابىغە يۈز قويدى. تەھىييەت سالامىن ئەيتتى ۋە مۇلايىمەت رەسۇمىن تۈزدى. ۋە رۇقئەئى دىلپەزىركىم ئۇستاد ئۇلۇغ زاد، گەۋھەر نەژاد جانابىدىن ئىلتىپات بولۇپ ئېردى سۇپارىش قىلدى.

دىدى ماڭا يوقتۇر ھەددۇ يارا،
تۇكتە دىمەك بولۇپ سۇخەن ئارا.

يازمىش ئېردى ھېكىم دەريا دىل،
ئەيلەمەك زال سەھرىنى باتىل.

ئەيدىكىم زال دەۋرىدە رىشتەلەرىدۇركىم ھىكمەت بىلە سالىدۇر، ۋەقتىكىم زال دەھلىزىغە ئاياغ قويغۇك، سىنەسى ھەدەفىغە ھىممەت ئاياغىن قويغايسەنكىم باتىل بولغاي، ئولنەۋئى قىلدى:

سەھرلارنى چۇ باتىل ئەتتى تامام،
ياندىيۇ شاھ ساڑى قىلدى خىرام.

شاھ ئانى قۇچتى داغى ئۇپتى يۈزىن،
ئانى فەرزەند ئاتا ئۇقۇدى ئۇزىن.

ئى ئىشق ئەھلىنىڭ سەلەھ شورى،
كەلدى ماڭا غەم سىپاھى زورى.

تۇتتى مەيكى دەمى فەرەھ تاپايىن،
ئول خەياغە باش يالاڭ چاپايىن.

سوز ئامادەسىن تۈزدى ۋە توي ئەسبابىن مۇھەيىا قىلدى.

ۋەسل تاپتى پەرىشتە بىرلە پەرى،

مەھر بىرلە ستارەئى سەھەرى.

شاھكىم فانا يولىن تۇتتى ۋە رىھلەت تەرىقىن تۈزدى، سەئد دەريا دىل قايىم ماقامىغ سەرىرى ئۇزرە ئارام تۇتتى:

چۇنكى راۋى تۇگەتتى قىسسە دۇرۇست،
دىدى بەھرام كى مۇسافىر چۇست.

ئەسلى بودۇكنى ئەيلەگىل تەقرىر،

دىدى راۋىكى ئى بەلەند سەرىر.

شەھرى سەبز ئەسلزادەسىدىن،
مەن سەئدنىڭ خانۋادەسىدىن.

شاھغە رەۋشەن ئولدى چۇن ھالى،
قىلدى ئول شەھەر ئوزرە ئانى ۋالى.

ئانى ئاسۇدە قىلدى قايغۇدىن،
ئوزى ئاسۇدە بولدى ئۇيقۇدىن.

سىپەشەنبە كۈنى بەھرامنىڭ گۈلگۈن لىباس بىلە قەسر گۈلنارىغە تەۋۋەججۇھ قىلىپ شەفەقگۈن ھۇللەلىغ خۇرشىد بىرلە ساغەرى ياقۇت فام ئىچرە لەئل رەڭ مەي ئىچكەنى

توتىنچى ئىقلىم يولىدىن كەلگەن مۇسافىرنىڭ نۇكتە تەرازلىغى:

چۇن دۇنيا بىرلە بولدى نۇكتە سەرا،
دىدىكىم ئىبرتە چاغدا دىھلى ئارا.

خۇسرۇۋى ئىبرىدىكىم مەردانىيەت بىرلە مەۋسۇف ۋە سەخاۋەت بىرلە مەئرۇفىكىم، ئەدل ئىنسافى تەقرىرى ۋە بەزل ئاتاسى تەفسىلى فەلەك ساھايىغى ئەۋراقىغە سىغماس ۋە زەمىن رەسائلى سەفھەسىغە گۈنجايىش تاپماس:

بەزلەگەر دىبان سۇخەن سەنجى،
سىلەسىغە ئاتا قىلىپ گەنجى.

ئەدل ئىنساف ئولۇب سۇفاتى ئانىڭ،
شاھلار ئىچرە "جۇنە" ئاتى ئانىڭ.

ناگاھ كىشۋەرى فەقر ناۋاھىسى ھادايىقى ۋە ئىقلىم ئەجىز ماۋازىسى چار باغىدىن جاھان گەردىكىم:

ئەيلەگەن قەتئى دەشت تاغ ئىلە رۇد،
ئاڭا كەلتۇردى بىرسىدا مەرۇد.

مەزەد تەۋقىئى ھەددىن ئاشتى ۋە مەئاۋنزە ئومىدىدىن نەۋمىدلىغ يۇز كەلتۇردى. ساغىنىپ شەھ دىدى تابتىڭ ئانى، سوزلەگەي ھاجىتىنى پىنھانى، دىدى سورغان دەم ئول گادا پىشە ھاجىتمەدۇر بىر ئەررە، بىرتىشە. شەھ ئانىڭ ھىكمىتىنى قىلدى سۇئال، دىدى

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

ھىكمەت يانىپ بۇ كىم ئەلھال، قايدا بۇ مۇڭدىن ياغاچ مەۋجۇد بولسا بارىن كىسىپ قىلاي نابۇد. شەھ چۇ مەقسۇدىنى ئانىڭ بىلدى، سىلە بىر مۇلك مالىن قىلدى.

ناگاھ جاھان گەردىكىم سەييياھلىغ ئايىنى جەبىنى سەفھەسىدىن ھۇۋەيدا ۋە سەيياھلىغ ئالامتى ئارىزى گۇشەسىدىن مۇجەللا. بۇ نەۋئى شاھىنشاھ تەنەززۇھ ئىنتىباھ مەئانى بارىگاھى ھوزۇرىغە ئائىنە كەلتۇردىكىم مەھكىمە سەرىرى ئارا چىن ۋە يالغان ئازمايىشىن بۇ مىرئات جاھاننامە چەھرەسىغە باقماقدىن مەئلۇم قىلىنۇر ئەردى:

چىن دىسە ئەكسىدە سەفا ئېرىدى،
دىسە يالغان يۈزى قارا ئېرىدى.

ئەلھاسىل شاھى سىپەھر ئىقتىدار سورىدىكىم:

بىر مىنىڭدەك سەخى ئىشتىنگمۇ؟
يا مەگەر خىزمىتىغە يەتتىگمۇ؟

ھە دىسە شەھنە نەقىس راجىئ ئىدى،
يوق دىمەك خۇد خىلافى ۋاقىئ ئىدى.

ئاقىبەتۈلئەمر ئەيدىكىم:

يوقتۇرۇر ئالەم ئارا سەن كەبى بىر ئەھلى كېرەم،
ھاتەم ئولغاي ئىشىكىڭ ئالىدا مەقھور دەۋەم.

سۇئالتان مۇئەززەم بويۇردىكىم ئائىنە مەزكۇر روبەروسىغە يۇر قويغاي تاكىم "زىددانى لايەجتەمەئان" ماھىيىتى بىلىنگەي.

چۇنكى نەززارە قىلدى كوزگۇ ئارا،
ئەكسى كوزگۇ ئارا كورۇندى قارا.

شاھ ئالىدا خىجالەت غايىتى ۋە ئىنفئال ناھايىتىدىن خىجالەت باشىن بىچارەلىك گەربانىغە تاشلادى. ئاخىرۇلئەمر ئەيدى دىلاۋىرىدۇركىم تەقرىر قىلمايىن ئىمكان بولماس ۋە ساھىب دىلىكىم تەھقىقىن ئەتمەيىن چارە تاپىلماس. شاھى جاھان بەخش ئەيدىكىم ئول سەخى تەئرىفىن دىگەيسەن ۋە تەۋسىپىن ئايغايسەن ــ دىدىكىم:

ھىند ئىچىدە شەھرىدۇركىم رەۋزەدىن ئالەم ئىچرە بەھرىدۇر. جاۋانمەردىكىم بۇ مۇلك ئارا ۋەتەن تۇتمىش بولغاي كىبرىسىلىغ سۇپىستى بىرلە مەۋسۇف ۋە سەخا شۇھەسى بىرلە مەئرۇف، ھۇسن ئارا مىھر ئاسمانى ئول لۇتپ ئارا ئابى زىندگانى، ئول كامال ئەۋسافىدىن

سوز دىمەك ۋە ھۇش خىرەدى مادايىمھىدىن فەسانە پەردازلىغ شۇەسىن تۇزمەك تەئرىفى خۇتۇتىن جاھان سەفھەسىغە سىزماق مۇمكىن ئىرمەس:

ئۇرا ئالمان ۋەلى سەخاسىدا دەم،
مەن نىكىم تىرىلسە گەر يۇزھاتەم.

ئەيلەدى چۇن بۇيەردە نۇكتەنى بەس،
"جۇنە" سەبرۇ قارارىن ئالدى ھەۋەس.

سەفەر ئەسبابىن مۇھەييا قىلدى، مۇسافىرەت كىشۋەرىغە خىرام ئەتتى:

بار ئىدى بىر زەمىن نەۋەردى ئانىڭ،
بولمايىن بەرق نە بەردى ئانىڭ.

بىرسان تۇر ۋەزئىغە تەغىير،
سەكرىدى مەركەب ئۇزرە شاھى دەلىر.

مەنزىل ۋە ماراھىل قەتئىن قىلدى ۋە كىشۋەرى ھىند سەرھەددىغە يەتتى. نۇزۇل كورگۇزمەكدىن مەقسۇد مەئمۇنىغە يۇز كەلتۇردى. كوردىكىم بارگاھىدۇر ئەزم ۋە دىاپىسەند ۋە كارگاھىدۇر رەئىس ۋە بەلەند.

چۇ نەغە ئاندا بەردىلەر ئارام،
تارتىپ ئالىغە گۇنە-گۇنە تەئام.

ئەتئىمە زائىقىدىن سوڭ بەزم ئائىنىن تۇزدى ۋە مىزابانلىغ رەسۇمىن كورگۇزدى. ۋە مەسرۇرلۇغ سەرىرى ئۇزرە بادە چەكمەك تەرىقىن تۇتتى ۋە مەئسۇد دەر ئىبرادىكىم:

شەبىستانىمدا جام ئىچرە يۇزۇڭ ئەكسى چىراغ ئولمىش،
چىراغىمغا ۋە لىكىن جام زەرفۇ بادە ياغ ئولمىش.
مەي ئىچكىل دەردۇغەم بىرلەھزە ساغ ئولماققا قويمايىدۇر،
ئانىكىم بۇ كۇھۇن مەيخانەدە بىرلەھزە ساغ ئولمىش.

زەھى مىھمان ۋە زەھى مىزاباندۇركىم ئىختىلات ۋۇقۇئىن تۇتمىش بولغاي، مىھماندارلىغ قۇنزنى ۋە زىيافەت ئائىنى رەسومىن چىنان بەجا كەلتۇرۇپىكىم ئەقل - ئىدراك رىشتەسى تەۋسىفىن ئەتمەكدىن لال ۋە فەھم ئىدراك تەسەۋۋۇرى تەئرىفىن ئەيلەمەكدىن شىكەستە ماقالدۇر، ھەمام تەكلىفىن قىلدى، تاكىم يول گەردى ۋە مۇسافىرەت غۇبارىدىن ئارىغاي، ھەمام ئىشتىغالىدىن فارىغباللىغ مەجلىسغە قەدەم قويدى. ساغەرى لەئلى فام ئارا بادەئى گۇلرەڭ نۇش قىلدى. بادە كەيفىيىتىدىن سوڭ ئۇز سەرگۇزەشتىن بايان قىلۇر ئىبردى. ماجاراسىن تۇزدى. نە سۇبھى ئارام تاپقاي ۋە نە شام، ئاخىرۇلئەمر شاھ ئالى جاھ سوردىكىم بۇ يەكىلىغ جاھ جالال سەرىرى ئۇزرە مەسنەد نەشىن ۋە بۇ نەۋئى

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

ئىززەت ۋە كامال كارگاھىدا ئىشرەت گۈزىن بولماغىڭغە بائىس نە بولغاي؟ ۋە سەبەب نەدۇر؟ دىدى مەسۇد: كى يۇزۇڭ فەررۇخ، چۈنكى سوردۇڭ زەرۇر ئېرۇر پاسىخ:

بىزگە شاھىدۇرۇر نە يەڭلىغ شاھ،
ئالەم ئەھلى باشىغە زىللى ئىلاھ.

شاھىكىم ئەدل ئەۋرەڭگىسى ئابادلىغىغە سەبەب ۋە ئادالەت سەرىرى بەھبۇدلىغىغە بائىس بولغاي ۋە رائايا گۈرۇھى ۋە سائىر ناس ئەنبۇھى ئەدل بەركاتىدىن مۇستەغنى ۋە فارىغ بال ۋە زۇلۇم نابۇدلىغى جەھەتىدىن شاد ۋە مىزفەتۇلھال بولغاي. لىللاھىلھەمد ۋەلمىننەكىم:

.....
شاھ ئەدلىدىن جاھان ۋەيرانەسى ئاباد ئېرۇر.
كاشغەر مەئمۇرەئى ئىقلىم رۇم ۋە مۇلكى رەي،
نە ئۈچۈنكىم شاھ دەئبۇ رەسمى ئەدل داد ئېرۇر.
مۇرتىشى ئەنبۇھى مەقھۇرۇ زەئفۇ خار - زار،
جەۋر - زۇلۇم ئەھلىغە بىداد ئۈستىغە بىدار ئېرۇر.
ساقىيا بىر جامىڭە نەقدى جاھان جانمنى ئىلت،
مەست مەن كوڭلۇم تەئەللۇق قەيىددىن ئازاد ئېرۇر.
بادە تۈتكىم تەركى ئادەت قىلماغىم ئېرمىش ماھال،
دىلرەبالار بىرلە مەي ئىچمەڭ ماڭا مەئتاد ئېرۇر.
گەر سەبۇرى تەبئىنا مەۋزۇنى تاپسا ئىتىدال،
ئەيب ئىمەسكىم سەرۇى قەدلەردىن ئاڭا ئىمداد ئېرۇر.

"جۇنە" كوڭلىگە خۇشۇەقتلىغ ئالامىتى بىتىلدى ۋە مەسرۇرلۇغ ئايىتى يازدىدى. ۋە بادە چەكمەڭ تەرىقىن تۈتتى. ۋە شوخلۇق ئائىنى شەمئىن يارۇتتى. سۇبھى ئەۋۋەلدىن شام ئاخىرىغە مەيخۇارلىغ قىلدى:

قىلدى مەسئۇد بىر تەرەف ئىما،
بولدى بىر گۈلئۇزار جىلۋە نەما.

جامى كەلتۈردىكىم كەئىس جاھان نەما كوزگۈسدەڭ مۇزەييەن ۋە ئائىنە ئىسكەندەر يەڭلىغ مۇرەسسە، مىھمان گەردۇن سەرىر جانابىغە باش تۈتتى ۋە مىزابان داغى مەي نۇشلۇغ رەسمىن تۈزدى:

دىدى ئۇلدۇر بۇ جامنىڭ ھالى،
كىم چۇ بىر تولدى بولماغاي خالى.

ئوڭ ساری زور تابسه پەیدەر پەي،
بولماغاي كەم كىشى ئىچەردىن مەي.

سول ساری یانسا نىچەكىم تولغاي،
ئاز ئىچىپ كوپ ۋە لىك كەم بولغاي.

فەيلەسوف ئەرەستۇ پەرۋەر ھىكمەت تەھقىقىدىن بۇ نەۋئى تىلسىم بەندىن قىلمىش بولغاي ۋە بۇ نەۋئى فۇنۇن ھىكمەت سەرشىت ئالامەتىن تۇزمىش، ئازمايىش فىكرىن ئەتتى ۋە ئىمتىھان تەسەۋۇرىن قىلدى:

ئازمايىش چۇ ئىختىيار ئولدى،
بۇ سۇفەت ئاندىن ئاشكار ئولدى.

ۋە داغى جاۋەنمەرد دەريا ناۋال ۋە مەسئۇد ساھىب كامال ئىشارىتى قىلدىكىم مەھۋەشى نامايان بولدى ۋە چەڭ رىشتەسىخە ئىلىك ئۇردى.

چەڭ تارىغە چۇن پىغان بەردى،
كىمكى ئولتۇرمىش ئېردى جان بەردى.

ۋە داغى بىر بۇراق بەرق كام ۋە ئارغماق زەررىن لىجامكىم:

ئۇن كىلىب ئوزگە ئاتچە كامى ئانىڭ،
تۇن - كۇن يۇز ياغاچ خىرامى ئانىڭ.

ئانى پىشكەش قىلدى، ئاجايىبلارىكىم زىكر قىلىندى. ۋە غارايىبلارىكىم تەقرىر سەفھەسىگە بىتىلدى، شاھ جانابىغە توھپە قىلدى، ئاخىرۇلئەمر شاھ فەررۇخ بەخت ئۇزرە ئاغازىن قىلدى ۋە ئەيدىكىم:

مىھمانلىغ ھەم ئولغاي ئۇشبۇچە،
كى ئونۇت بولماغاي بۇ ئولگۇنچە.

سەئب ئېرۇر گەرچە ۋىردى ھىجراننىڭ،
ئەزم ئىتەرمىز ئولسا فەرمانىڭ.

ۋە مەسئۇد داغى ئىنتىزار تەھىيەسىن بىجا كەلتۇردى ۋە خەيرىباد تەرىقىن تۇتماق جەھەتىدىن يول ئاھەنگىن قىلدى ۋە پەدەرۇد رەسمىن تۇزدى، دىدىكىم:

ئاشىقىكىم بولغاي ئول بىر سەرۋ گۇلرۇخسارسىز،
ئۇيلە بۇلبۇلدۇركى قالمىشدۇر گۇلۇ گۇلزارسىز،

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

ۋاي ئول بىلىدىلغەكىم قالدى تىرىك دىادارسىز،
بىر ئىگەسىز ئىت كەبى قالدى ناۋايى يارسىز،
بولماسۇن يارەب كى ھەرگىز بەندە سۇلتاندىن جۇدا.

خۇاجە ئۇز كىشۋەرىغە قەدەم قويدى ۋە شاھ ھەم ھىند ناۋاھىسىغە فۇلكى خىرا - من سۇردى ۋە جاھان ئاباد سەرمەنزىلدە ئارام تۇتتى. تەراز مەملىكىتى شەھرىستانى ۋە مەسئۇد شەھرىستانى مەملىكتى ئارا ئارام تۇتتى:

بىرەۋ ئىردى تەراز ئۇزە ۋالى،
ھەممىتى پەست مەنسەبى ئالى.

زۇلم ئائىنى ۋە جەۋر - سىتەم رەسمىدە مەشھۇركىم مۇسەما "بىچىپۇر" دۇر. زۇلمى شوھرىتى ۋە جەۋر - سىتەمى ئىشتىھارى سۇلتانى ئەۋرەڭگى جالالەت ۋە پادىشاھى سەرىر ئەيالەت سايەئى ھەزرىتى شاھى بىچىگۇنە پادىشاھى جۇنە سەمئى شەرىفىغە مەسمۇئ بولدى، بويۇردى:

كى ۋىلايەتكە شاھ ئولۇب مەسئۇد،
ئول يىتىشسۇن ئىشىككە زۇدا - زۇد.

ۋەلىكىن بۇ خەۋەر ۋۇقۇئىدىن بۇرۇن بىچۇر ئاڭلامىش بولغاي، بىلىدىكىم مەئزۇللۇق قەيىدىدا بەند ۋە ئەزل بىئابرۇيلۇق بەندىدە قەيد بولماغى يېقىندۇر. چارە سازلىق ساڭى ئىلىك ئۇزاتماق مۇشاۋەرىتىن قىلدى ۋە بەسۇدلۇغ جانىبىغە يەتمەك فىكرىن ئەتتى. مۇزىر كاسالەت شۇئار مۇھەببەت ئەسەر ۋە مۇخىللى شاقاۋەت ۋىسار، مۇۋەددەت پەرۋەر ۋەزىرى كەج ئەندىش، مۇلەۋۋى كىنەكەش بۇ كالام سىلسىلەسى تەھرىكىن قىلدى ۋە لەبى خۇمىدىن بۇ نۇكتە بادەسى تەرەششۇھ بىلگۇردى. ئەيدىكىم: مەسئۇد بىرلە مۇسادىقەت تەرىقىن تۇتقايسىز ۋە مۇھەببەت ئەتۋارىن زوھۇرغە كەلتۇرگەيسىز، تاكىم مەكر تەزۇىر رىشتەسىغە بەند، بەلكى ردۇ زەنجىرىغە پاي بەست قىلغايمىز. مەسلىھەت مۇندىن ئۇزگە يوقتۇر. ئولەۋۋى قىلدى ۋە نامەرىبانلىغ چاھىغە تاشلادى، دىدىكىم:

چەكتى ئانى ئىككى كىشى،
ياغاچ ئۇرماق يەنە ئىككىنىڭ ئىشى.

ۋە مەسئۇد دەر ئىردىكىم:

يوق دەھر ئارا بىر بى سەرۇ سامان،
مەندەك ھەم بى سەرۇپا ئۇز ھالىغە ھەيران.
مەندەك بوقتۇر ئانداغكى سابا غەم كويىدا خانىمانى ۋەيران،
مەندەك يوقتۇر ئەسلا يەنى كى ئالاخان ۋە ئالامان.

مەندەك غۇربەتدە ئادا، نەچچە بۇ نەۋئى زاھىر ئەتتى ناۋا قىلمادى. دۇن سەڭگىدىل پەرۋا چاھ قەئرىدا غەم يىمەكدىن قان يۇتماق ۋە ئاھ دەرد ئالۇد چەكمەكدىن پىغان تارتماق، زوئف غايىتى ۋە سەئۇبەت ناھايىتىدىن جان بۇلبۇلى بەدەن گۇلبەنىن تاشلاماق يېرىگە ياۋۇشتى ۋە سور ئىسرافىل كارگاھىدا ئارام تۇتماق تەمەنناسىن قىلدى. جىپۇر بى ھەمىيەت ۋە جابىر بەدكىتنىڭ:

بىر قىزى بار ئىدى ئانىڭ گۇلرۇخ،
مىلھ گۇفتار بەل، شىكەر پاسىخ.

ئىشق ھۇسنى سالىپ دىماغىغە دۇد،
ئوتىنىڭ بائىسى ئىدى مەسئۇد.

بۇ ۋاقىئە ۋۇقۇئىدىن دۇد باشىغە ئاشتى ۋە ئوت دىماغىغە تۇتاشتى. كېچە ئېردىكىم چاھ باشىغە ئاياغ قويدى. تاكىم ئوز يۇسۇفى كەيفىتىن سورغاي ۋە مەسئۇد چارە سازلىغىغە ئىلىك ئۇزاتقاي، چاھ سەر پۇشىن ئالدى ئەيدىكىم:

قايسى مەزلۇم سەن نە ئاھىڭ بار؟
يۇز تۇمەن مەۋت ئىلە ھاياتىڭ بار.

نىشانەئى فۇتۇۋۋەت، جەۋھىرى مۇرۇۋۋەت مەسئۇد ساھىب شەجائەت ئەيتتىكىم:

نۇتقۇڭ ماڭا ھايات بېرۇر فۇرقەتىڭ مامات،
سۇبھانە خالىقۇلخەلق، خەلەقەلمەۋتە ۋەلھەيات.

بىچارەمەنكىم غەم زىندانىدا مەقھۇر ۋە ئاۋارەمەنكىم ئەلەم چاھىدا مەجبۇر، ۋە ئات ماڭا مەسئۇددۇركىم نەھىس ئەكبەر ئانىڭ سارىغە يەتمەكدىن خىجىلدۇر. فۇرقەت چاھىغە زۇلفى تانابىن تاشلادى ۋە ھىجر زىندانى ئارا ۋىسال گىسۇسىن سالدى. ئاياغ، ئىلكىنى يەشتىلەر، فىلھال، رۇھ سەر چەشمىدىن ئىدى تەمسال. مەھبۇب دىلناۋاز ۋە نىگار ئىشۋە پەرداز بۇ نۇكتە تارانەسىغە مۇتەرەننۇم ۋە بۇ ھەرف كالامىغا مۇتەكەللۇم ئېردىكىم:

تاكى كوردۇم يول ئازىپ چاھ ئىچرە سەن دىلخۋاھنى،
قايسى ئوتكىم سالمادىڭ ھەردەم مېنى گۇمراھنى،
ئەتمەدىڭمۇ جانىمە قاتىل غەمى جانگاھنى،
كويمەكىمگە بەرق ئافەت قىلمادىڭمۇ ئاھنى،
ئولمەكىمگە ئەشىكنى سىلى بالامۇ قىلمادىڭ.

ئوز ۋاقىئاتى دۇرلارىن تەقرىر رىشتەسىغە ئىنتىزام بەردى ۋە ھاۋادىسات دۇررىن

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

تەلەففۇز تارىخە تارتتى، بۇ كالام ۋۇقۇئىغە مايىل ۋە بۇ نۇكتە ئىزھارىغە قايىل بولدىكىم:

يەك نىسق رۇخەت ئىننە ئەزابەن لەشەددىد،
بەنەمۇد بىمانىسق دىگەرەش ئەلەستۇمىنكۇم بەبىئىد،
زان فىست جۇدابەگىردى لەبەت بەددىمىد،
«يۇھىيى ۋە يۇمىت» خۇاندىم خەتەش مەن ماتەمنەلئىشق،
فەقەد ماتە شەھىد.....

مىسلى غۇرۇبا فىرار مۇشاۋىرىتىغە قەدەم قويىدى، قاچماق مەسلىھىتىغە قارار بەردى. ۋە سەككى فەلەك فەرسالارىن زەررىن لىجام قىلماق ئەمرىن ئەتتى، ھەر ئىككاۋ ۋىسال كىشۋەرىغە فەرار كورگۇزدى. ھىند ناۋاھىسىغە سەرمەنزىلدە ئارام تۇتتى.

يولدا بىر ئەسكى قەلئە تامى ئىدى،
پەھىندا بىر نەچە ھارامى ئىدى.

ئالىبان ئات، تونلارىنى تامام قىلدىلەر، جىلۇە گاھلارىغە خىرام شەھەر سارىسىغە يۇز قويىدى. ھەيرەت چار سۇسىدا مۇتەھەييۇر ۋە فىكرەت بازارى سەھىندا مۇتەفەككۇر ئىپرىدىكىم نە نەۋئى تۇئىمە بوقۇدىن ئىلمكىلەگەي ۋە نە يەڭلىغ ئەتئەمە سەرمايەسىن قولغا كەلتۇرگەي:

قويىدى بازار ئىچىگە چۇنكى قەدەم،
شاھ بەزمى ئۇچۇن بىرەۋ ئولدەم.

تاسلار ساز ئىتىپ ئىدى مەقبۇل،
نەچەدە ئەمنە، نەچەدە تەنبۇل.

ھەر ئادىمىكىم ھەمالىلىغ رەسمىن تۇتقاي شاھ جانابىغە يەتكۇزگەي، مۇزدى نەقدى بىر دەرەدۇركىم ئالغاي. بۇ ھال ۋە بۇ مەنۇالدا شەجائى سەفەدەرى دەريايى ھەمىيەت گوھەر مەسئۇد، دىلاۋەر تاسلار ھەملىغە يۇز قويىدى ۋە شاھ چارباغى دەرۋازەسىغە يىتىپ ئىپرىدىكىم ئوز تۇسىن ئاسمان گەردىن ئاشنا كوردى، بىلدىكىم مەھمان مۇۋەددەت پەرۋەر شاھ جانابىغە توھپە قىلمىش بولغاي. ۋە ئىككىنچى دەربەند ئەقەبەسىدىن ئەبۇر يولىن كورگۇزدى. ئوز نۇدەماسى قۇلۇغمن نەززارە قىلدى، مۇنى داغى ئولنەۋئى گۇمان قىلدى. ئاندىن سوك ئۇز جام بى قۇسۇرى ماھىيىتىن بىلدى.

ئەلھاسىل سەزاۋەر ئەۋرەك ئىززۇ جاھ ھەزرىتى شاھ كورىدىكىم مەسئۇددۇر، بەرقۇار سەكرىدى ۋە مەسئۇد ئاياغىغە باشىن قويىدى. ۋە گىريەئى بى ئىختىيارى باشلىدى. مەسئۇد داغى ئەجز غايىتى ۋە دەرد ناھايىتىدىن دەر ئىپرىدىكىم:

فەلەك ئاشۇبىدىنكىم مەن كەبى زارۇ زار ئولغاي،
جاھان زۇلمى ئۇلۇس بىدادىدىن بى ئىتىبار ئولغاي.
زەھى ئازادەمەن ئىشق ئارا مەجنۇن ئىمەس ھەمراھ،
نە مەندە خانۇمان نە ماكا يارۇ دىيار ئولغاي.
جاھان ئەھلىدىن ئېتىمەك مۇددىئا مېھر ۋافا رەسمىن،
دىمەكدۇر مەرگ زەھرىدىن ھاياتىم ئۇستۇار ئولغاي.
فانا دەشتى ساری تۇشمىش سەبۇری دوستلار زىنھار،
دىمەگىكم ئىختىيار ئەتمىش ئاكا نە ئىختىيار ئولغاي.

سوردی چۇن راۋی ئول دەقىق مىسال.

چاھار شەنبە كۇنی بەھرامنىك ماۋی كىسۇەت بىرلە گۇنبەزی نىلۇفەرىغە مەيل قىلىپ، خۇرشىد ئاسمانی لىباس بىرلە جام فىروزەگۇن ئارا كېيۇدان مەيدەك بادە سالىپ نۇش قىلغانی ۋە نوشا نۇش ئوتىن تاقی نىلۇفەرىدىن ئاشۇرغانی

بەشىنچی ئىقلىم يولىدىن كىتۇرگەن مۇسافىرنىك
داستان ئارالغی

بار ئىكەندۇر ئەدەندە جەۋرفەنی،
جەۋر قىلماق فەندە سەفی شىكەنی.

زالىمكىم جەۋر تىغىدىن مەزلۇملار قانىن تۇكمەك ۋە ستەم سىنانىدىن مەجبۇرلار جىسمىن مەجرۇھ ئېتمەكدىن ئۇزگە كاری، باشقا ئىختىياری يوق ئېردی:

يوق ساۋاھىل ئىچىدە رەھزەن ئول،
بەھر ئارا ھەم كىلىپ ئاكا فەن ئول.

قايداكىم زەۋرەقی تاپىب تەسكىن،
ئاندا دىدەبان قىلىپ تەئىين.

بەھر كىشۇەری ۋە دەريا ئىقلىمی ئەرسەسىدە ماكان تۇتماقدىن راھزەنلىك تەرىقىن تۇتار ئېردی ۋە بۇ جازائىر ئارا شەھری ئېردىكىم ئىرەم رەۋزەسی ۋە رەۋزەئی ئىرەم ھەدىقەسی بۇ شەھر ناۋاھىسىدىن بەھرەۋەر بولۇر ئېردی ۋە ئەنھاری گۇفتىگۇسی "ئەينەن تۇسەمما سەلسەبىلا" تەكەلكۇلۇمغا مۇتەكەللۇم ۋە ئەشجاری ئەسماری تەكەللۇمی "ۋەيۇسقەۋنە فىما كەئسەن كانە مزاجۇھازەنجەبىلا" تەرەننۇمغا مۇتەرەننۇمكىم جەننەت

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

سەرا دىيلۇر ئېردى ۋە ئاڭا شاھى ئېردىكىم ئادالەت بىرلە مەشھۇر ۋە نۇسرەت بىرلە مەغرۇر:

گۈئيا بار ئېرمىش ئاڭا بىر قىز،
ئاددىمى ئىلە پەرى كورمىگەن ھەرگىز.

گۈلرۇخكىم جان ئارادۇر خار ئۇزا،
خارى ئانىڭ خارخاريدىن ئازار ئۇزا.

ناگاه بەھر تەفەررۇجى ھەۋەسى ئىختىيارى ئىنانىن ئىلىتتى، دەريا تەمەۋۇجى تاماشاسى دەغدەسى ناچارلىغ ساريغە باشلادى، قەۋلۇھۇ تەئالا: "خۇلىقەلئىنسانۇ ئەجۇلا" مەزمۇنى بىرلە زەۋق ئۇممانىغە ۋەسۋەسە زەۋرەقىن سۇردى، ۋە سەييارلىغ ئايىنىن تۇتتى، جاھانكىم ھاۋادىس توندىبادىدىن زامانى خالى ئېرمەس ۋە زامان داغى سائەتى ناۋايىب باد مۇخالىفەتىدىن بەرى كورۇنمەسكىم ھادىسە يەلى ئىستى، كىشتىبانلار ئەھلى فىغان بادبانىن تارتتى ۋە مەللاھلار خەيلى ئەشك لەڭگىردىن تاشلادى، ئەممۇ سۇد قىلمادى ھاۋادىس دەفئىغە شاھ كوك ھسارى ئۇزرە گەھ چىقسۇن، گەھ فەقر ئەھلى ئۇچۇن دەير-خانا دارۇلئامانى. بەس، ئەلھاسىل مۇئەببىرىكىم جابىر خۇنخۇار خەيلى بار ئېردى نامايىش قىلدى:

كىردى زەۋرەققە جابىرى خۇنرىز،
يەل كەبى قويدى يۇز ئۇلار ساري تىز.

ئالىغا سالىبان بارىن سۇردى،
بارىسىن مەئمەنىغە يەتكۇردى.

جابىركىم مەھر مۇنىر سۇپەھر ئىززۇ جالال ۋە بەدرى ئالى مىقدار ئاسمان كامال. گۇلچەھرەئى ساھىب جامال ھوزۇرىدىغە يۇز قويدى. كوردىكىم ئەختەرىدۇر سەئد، تالئىدۇر مەسئۇد. ھوش تەركىن قىلدى ۋە بىخۇدلۇغ ساريغە يۇز قويدى. ئەممۇ دەست رەسلىك قىلماغىغا ھەد ئارا يوق ئېردى. ئىدىنكىم ساھىب نەفەسلەر قەدەمى بۇ كار ئۇزما ھۇسۇلىدىن مۇئەتتەل ۋە مۇئەررادۇركىم ۋەجھىن دىيلۇر:

قاشىغە قويدى بىر ئىككى گۇلىخەد،
سەرۇ گۇلرۇخغە ھەمدەمۇ ھەمقەد.

ماساقالارىن ئوز كىشۋەرىغە رۇجۇئ كورگۇزدى ۋە داغى بۇ جەزىرە فازاسىدا كىشۋەرى بار ئېردىكىم ئىرەم مانەند، ۋە رەۋزە پەيۋەند ۋە ساھىب سەرىركىم:

ئاتى نئمان ۋە مۇلكى ئاتى يەمەن،
ئەدلىدىن مۇلكى گۈلۈستانى چەمەن.

ۋە بىر فەرزەند ئەرجمەند تازە ۋەردى گۈلۈستانى كامال ۋە مەتەرەزەئى شىگۈفەئى بوستانى ئىززۇ جالالكم بولمىش بولغاي. مەھر ئوتىدا بى خانۇمان بەلكى بى سەرۋى سامان يۇرۇر ئېردى.

مەھر زۇلفىغە كوڭلى باغلىق ئىدى،
گۈئىيا بۇ ئاڭا ئاتاغلىق ئىدى.

ئاڭا كىم مەھرىنىڭ خارابى سەھل مەھرغە ھەم سۇھەيل ساري مەيلى مەھرىكىم ئول باغ گۈشەسىدە سۇھەيل ئىشقىدىن قان يۇتار ئېردى. شاھى گەردۇن پاناھ نئمان ئالەجاھ ئەقد ۋەئدەسىن قىلىپ ئېردىكىم بۇ ھال ۋە بۇ مەنۋالدا مەھەللى مىئاد بولغاي.

يۇكلەبان نەچچە چەڭ ئارا ئەمۋال،
ئاندا مەۋجۇد ھەرنە قىلسا خىيال.

بەھر مەئبەرىدىن ئەبۇ كورگۈزۇر ئېردى ۋە دەريا مەھەللەسىدىن كېزەر ئېردى. ناگاھ كافىر سىپەھر كىردار ۋە زالىم فەلەك مىقدار جابىر خۇنخۋار مۇلاقاتىغە روبەرو بولدى. جەڭ رەسمىن تۇزدى، ۋە فەرخاش ئايىنىن كورگۈزدى:

جابىر ئەزرەب ئۇرار ئىدى بەھەد،
بارچە زەربىن سەھل ئىتەر ئىدى بەھەد.

ئاخىرۇلئەمر سۇھەيل مەقھۇرلۇغى بىلىندى ۋە مەجبۇرلۇغى كورۇندى، سۇھەيل شاھزاد ۋە گەۋھەر نەژاد:

كوردى ئۇزىنى غەرىب بەند ئىچرە،
ھەلقە ـ ھەلقە خۇمى كەمەند ئىچرە.

بى خانۇمانلىغ چاھىغە تاشلادى ۋە بى مەھرىبانلىغ مەھبۇسلۇغىغە يۇز قويدى:

يوقارى بىدىل، قويى بىدىل،
بىر ـ بىرىدىن ئىكاۋ ۋەلى غافىل.

بۇ ئىكاۋغە بۇ يەردە مۇنداغ ھال،
قەۋم خەيلىغە ئەمدى كور ئەھۋال.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

مەھر خەيلى ۋە دىلرەبا ئەھلى ئەنبۇھى ئۇز كىشۋەرى ناۋاھىسىغە قەدەم قويماقدىن سۇلتان دەريا نەۋال جانىبىغە يۇز كەلتۇردىكىم:

ئاھ دەھر ئاشۇبىدىن سۇلتانى ئىقلىم كامال،
يەئنى مەھرى ئاسمان ئىففەتى ھورى مىسال.
ئىستى ناگەھ توندىبادى بەھرى ئۇممان ئىچرەكىم،
سەرۋى گۇلرۇخ غايىب، يەغما ۋە تاراج ئولدى مال.

بولغان ئېرمىش بىدىل مەست، پەرىشان زەرراب جابىر گەردۇن، نىلەر كەلتۇردى، نىدۇر ئاڭا ھال:

ساقيا ئەسبابى جەمئىيەت مۇھەييا قىل تامام،
مۇترىبا قانۇنى غەم پەرۋەرنى ئىلكىڭگە ئال.
ئومر يەكلىغ شاھ زەربافتى ۋافاسىزدۇر ۋەلىك،
ئىبخوش ئول ئازادەكىم ئېگىنگە سالمىش ئەسكى شال.
فەقر يولىدا سەبۇرى شاھلىغىدىن سوز دىمەس،
ئى شەھىنشاھى سەرىرى جاھ ئەۋرەڭگى جالال.

شاھى ئالىجاناپ بۇ كار ۋۇقۇئىدىن مۇتتەلئ بولمىش بولغاي، دۇد باشىغە ئاشتى ۋە ئوت دىماغىغە تۇتاشتى. مۇسىبەت تەرىقىن تۇزمەكىدىن ماتەملەر ئەھلىدەك فىغان، دەرد ئالۇد چىكەر ئېردى.

دىدى ئۇزىگە يىغلاپ ئاچچىغ ـ ئاچچىغ،
كى ئاچچىغ يىغلاماق ماڭا ئەسىغ.

تىغ ئىلە باغرىم ئەيلەسەم پارە،
چۇن جىگەر گۇشەم ئەتتى نەچارە.

دەردى ئاشتى ۋە ئەلەمى شەرارەسى جاھان سەفھەسىغە تۇتاشتى، شاھ نىئمان ھوزۇ ـ رىغە نامە بىتتىكىم مازى ۋە مۇستەقبەل ھاۋادىسىن سەبت ئەتمىش بولغاي، جەڭ رەسومىن تۇتمايىن ئىمكان بولماس ۋە رەزم ئايىنىن تۇزمەيىن چارە تاپىلماس، سۇھەيل شىر شۇكۇھ سىپاھلار خەيلى بىرلە جابىر مەنازىلىغە يەتكەي ۋە مەن داغى بەھر تەرىقى بىرلە يەتكۇمدۇر تاكىم ھىلاكىن قىلغايمىز ۋە ئىنتىقام تىغىن ئۇرغايمىز. شاھ نىئمان بۇ نامە نەھايىتىدىن ئىتتىلاڭ تاپتى. بىلدىكىم كار ئۇزگەدۇر، سۇھەيل داغى ئەدۇ ئىلكىگە تۇشمىش بولغاي.

يىغلابان بولدى ئەسرۇ كوب غەمناك،
بۇ ستەملەركى ئەيلەدى ئەفلاك.

ئاقىبەت نامە يازدىكىم:

چۇن سۇھەيل ئەتكەلى سىزنىڭ ساری ئەزم،
ئالتە ئايدۇر ھساب ئىتەرمىز جەزم.

بۇ داغى ھاۋادىس جابىر بەندىدا مەقھوردۇر، كەچ قالۇر، سەبەبىدىن گۇمان بۇ ئىبر-دىكىم شاھ ئالىدا مىھماندارلىغ فەنىدىن مەغرۇر ۋە زىيافەت ئايىنىدىن مەسرۇر بولمىش بولغاي:

دوستلار مەن تەلبە ھالىنە يىغلاڭ زار - زار،
كىم سالۇر گاھ - گاھ ئوت كوڭلۇمگە تۇشكەن خار - خار.

سوز ئۇزۇندۇر ۋەقت بى ھەنگامكىم قالىن سىپاھلار خەيلىن ساۋاھىل تەرىپىدىن چەكەكەيسىز تاكىم جابىر ھىلاكىن قىلغايمىز، ئەلھاسىل:

بولدىلەر ئىككى شاھ مۇستەئجىل،
بىرى دەريا بىلە بىرى ساھىل.

ناگاھ شاھى نەبەرد ئالىغا نەخجىرى ئۇچرادى، ئوۋ ئەزمىنە خىرام قىلدى ۋە سىپاھلار خەيلى يىراق توشتى. جابىر خونخوار زالىم بەدكىردار كەمەندە ئىبردى، بەند قەيدىنە تارتتى ۋە بى رەھىملىغ ئىلكىن ئۇزاتتى.

بولدى نۇدەر ئىشىگە سۇرەت بۇ،
لىك نىئمانىنە جىلۇەگەھ ئىدى سۇ.

ئۇلار داغى نۇدەر يەڭلىغ مەكر جابىرنىە يولوقتى ۋە خاكسارلىغ چاھىنە ئايىاغ قويدى. ۋە جان تەركىن ئەتمەك يىبرىگە ياۋوشتى. نەبىر ھەمدىمىكىم ھەمدەردلىغ رەسمىن تۇزگەي ۋە ھەمدەردىكىم غەمگۇسارلىغ فەنىن كورگۇزگەي، بۇ كالام تەرەنىۋمىنە مۇتەرەنىۋم ۋە بۇ ھەرف كالامىنە مۇتەكەللۇم ئىبردىكىم:

لەبلەرىڭدىن جان ئالۇردا بارچە ئىبل قۇلدۇر ساڭا،
جان بىرۇردە بىر قۇلۇڭ يوق بەندەدىن چالاكراق.

كۇنى ئىبردىكىم بەدرى مۇنىر سىپەھر ئەيالەت ۋە بەدر ئالى قەدر ئاسمان جەلالەت مىھر، ساھىبى ئەيالەت چاھ باشىنە ئايىاغ قويدى. تاكىم مەھبۇسلار خەيلىدىن بىچارە جىسمغا

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

ئازادلىغ رۇھى نەۋىدىن بەرمەكدىن سۇھەيل جانىنىغە نامە بىتكەي ۋە چاھ لېيىدىن تەبەسسۇم يەڭلىغ مىھر ئىزھارىن قىلغاي.

كەلدى چاھ باشىغە غەم پەرۋەرد،
چەكتى ئۇن كى ئەسرى مىھنەتۇ دەرد.

مەن داغى بىر فەقىرمەن، سەندەك ناتاۋان ۋە ئەسىرمەن، سەندەك چاھ قەئرىدىن مەخلەسلىك تىلەرمەن ۋە خالاسلىغ كىشۋەرىنغە باشلارمەن. تەمەننا يىكىمدۇر قىلغايسەن ۋە مۇددىئايىدۇركىم زوھۇرغە كەلتۇرگەيسەن. ئول مەھبۇسى زىندان ئەجز نىياز، سۇھەيل دەردمەند ساھىبى رازكىم:

بار ئىدى ئانچە مىھنتى بىريان،
مىھر گۇلچەھرە فۇرقەتى بىر يان.

نۇتقى زەبىرمەسىدىن سىپەھر جىبرئىل ئاھەنگى يىتىشتى ۋە كالامى دەغدەغەسىدىن مەسىھ ئەنجازى يىتە كىرىشتى، ئەيىدى: ھەر ئىشكىم بويىرۇرسەن ۋە ھەركارىكىم ھوكمىن سورارسەن سەئىيى ئېيتاي، تاتىنىمەدۇر جانىم قىلايمن تاكى بولغاي ئىمكانىم.

مىھر ئىشتىكەچ بۇ سوزنى سالدى تاناب،
فە تاناب ئىككى گىسۇيى پۇر تاب.

كوردىكىم سۇھەيلدۇر، مىھر ئاياغىغە يىقىلدى ۋە ھۇش تەركىن تۇتتى.

سەبۇرى چاھى غەم قەئرىدە مەكىس ئېتەر ناگاھ،
تانابى زۇلف ئىلە گەردىلبەرى ئاندىن خالاس ئەتكەي.

ۋەسل مىئراجىغە ئاياغ قويدى ۋە ئەبەدىلئاباد ۋەسل جامىدىن ئىختىلات بادەسىن چەكتى. نەچچە كۇن قەسر ئارانىھان ئېردى بادە تابىدىن سۇھەيل، مىھر گۇلزار ئەتتى مەيل رەشكىدىن ئى دوستلار. كوڭلۇم ئاساسىن يىقتتى سۇھەيل مىھر بولغاچ جىلۋەگەر تاپتى سۇھەيل، ئاندىن فۇرۇغى رەڭ ئالمىش ئەقىق مىھر تۇتقاچ سۇھەيل.

فاش ئىتىب سىرىدىمنى غەملەر چەكتى زەنجىرى جۇنۇن،
چەكمىگەي مەنسۇردەك دارۇلقازا ساري بۇ خەيل.
زۇلف ئەنبەر فامى پۇتراشقاچ يايىلمىش ئارىزى،
گەرسەبۇرى ئەيب چەكسە ئەفغان يەۋم ۋەلەيل.

ناگاھ خەسىس گەردۇن كىردار ۋە خەزىر سىپەھر ئىقتىدار جابىر خۇنخۇار باغ سارىغە ئاياغ قويدى. شىر زور جەڭ دەلىر بى دەرەڭ سۇھەيل شوخ شەڭ كۇشتىنگەرلىك فەنىن

زاهىر قىلدى ۋە مەيدان ئەرسەسىغە ئانداغ ئۇردىكىم يەر ئۇزرە جىسىم تەسۋىرى نەقش باغلادى:

هەركىشىكىم بىراۋگە قازغاي چاھ،
تۇشكەي چاھ ئارا ئۇزى ناگاھ.

سالدى فىلھال ئانى ھەم ئول چاھ ئارا،
بۇ دۇرۇر تەبئى فەھمى ئاگاھ ئارا.

سۇھەيل ئەيدىكىم جابىر تۇتقۇنىن قويغايلار تاكى:

مەن بىلىب بارىن ئەيلەدىم ئازاد.
كەلتۇرۇڭكىم قىلاي قەدەھ بىلە شاد.

سەرۋەرى ساھىب ئىقتىدارانى ئەسىر ۋە مىھتەرى ئۇلۇغ نىگاھانى دەھر.

بىرى نۇدەر ئىدى، بىر نىئمان،
كىمگە بولغاچ بۇ نەۋئى قىسسە ئايان.

مىھرۇ سۇھەيلۇ نۇدەر، نىئمانغە بولدى ۋەسل،
بىل ئۇيلە جىسىم غەمزەدەلەر جانغە بولدى ۋەسل.

فىغان چەكمەك بىرلە قان يۇتماق، ۋە ئاھ تارتماق بىرلە ياش توكمەكدىن بىخۇدلۇغ بايابانىغە يۇز قويدى ۋە سۇھەيل ئاتىغە ئىككى كىشۇەر فۇرخەندە ھەركىمن تاپشۇردى ۋە مەھر گۇلچەھرە ئەقدىن باغلادى. ئەمىر ساھىب ئىقتىدار جاھانشاھ نۇدەر ۋەئەمىر نىئمان بى خانۇ. نلىڭ يولىن تۇتتى ۋە بى سەرۋ سامانلىغ فىراقىغە كام ئۇردى. خۇشا ئازادلىغ ھۇزۇ - رىدىنكىم غەم گەردى ۋە ئەلەم غۇبارى مەسرۇرلۇغى دامىغە ئىلىك ئۇزاتماقدىن خالى ۋە ئاتىلدۇر. ئەبەدەن شاد ۋە خۇشنۇدلۇغدىن باشقا زوھۇرغە كەلمەس. زامانى شادلىق يەتمەس تەئەللۇق كىردارىدىن، خۇشا ئازادەكىم دەير ئارا ئەيمش داۋام ئەتمەش. بۇ نەۋئى سۇد سەرمايەئىكىم ئازادلىغ گۇلىخەندە جىلۇەگەر ۋە بۇ يەڭلىغ نەقد تۇتماقدىن غەم يىمەككە بائىس نە بولغاي؟ ۋە ئەۋايىق تارىغە بەند ئەتمەكدىن ئەلەم تارتماقغە سەبەب نەدۇر؟ "بەند بۇگسەل باش ئەزئەدايى پىسەر چەند باشى بەند سىمبەند ۋەژەر"

دەريخا زىندە كارلىغ خۇسۇسىيتىدىنكىم سائەتى مەرگ زەھەرىدىن ئىمن بولماق بىرلە نەشات تەرانەسىن تۇزمەك مۇمكىن ئىرمەس. ۋە ئومر ئىنسباتىكىم نەشاتلىغداكىم زامانى ئەيش جامىن چەكمەكدىن مەسرۇرلۇغ نەشئەسىن كورمەك، ئىمكان قەلەمرۇيىدىن تاشقارى:

خۇشائولكىم مۇنىڭدەك چاغ ۋافاسىز ئومرنى ئاڭلاپ،
سەبۇرى جامنى ئەھباب بىرلە دەمبەدەم چەكتى.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

ۋە داغى ئەۋھام ئۇخرىۋى تەخەييۇلىكم نەفەسى كوكۇل مۇتەخەييەلەسدىن مۇرتەفىئ بولماس ۋە كور بىمۇرۇۋەتلىغ تەسەۋۋۇرى خىيال مۇتەسەۋۋەرەسدىن زامانى مۇندەفىئ كورۇنمەس. مەلۇم ئىبرەمەسكىم نە نەۋئى كار زوھۇر قاغاي ۋە نە يەكلىغ ئىش ۋۇقۇئغە كەلگەي. ۋە ئەجەل سەييياھلارى بى مەھرىلىغ تەئرىفداكىم ۋافا يولىن تۇتماس ۋە قەھر يولىن ئونۇتماس. ئەۋلا بۇدۇركىم جاھان غېمى تەركىن ئەتمەكدىن ئەيشى نەشات يولىن تۇزمەك ۋە شەرئى ئەھكامىن ئېھتىياتىن ئەيلەمەكدىن بىچارەلىغ گېرىبانىغە بويۇن سۇنماق ۋە ئۇخرىۋى ئەۋھامىنكىم "ئىننەللاھە يەغفىرۇززۇنۇبە جەمىئا" جانابىغە تاشلاماقدىن، "لاتەقنە تۇمىن رەھمەتۇللاھى" كارگاھىغە ئاياغ قويماق ۋە "شەفئى مۇزنەبىن" شافائەتى شەربەتىن تارتماق تەمەنناسىدىن "مەن قالە لائىلاھە ئىللەللاھۇ مۇھەممەدۇن رەسۇلۇللاھ، دەخەلەلجەننەتە" ھەدىسىغە كوكۇل قويماق بىرلە ئۇزنى خۇش تۇتماق.

چۇن تۇگەتتى فاسانەنى راۋى،
پەردار ئاچتى پەردەئى ماۋى.

شاھى بەھرام ئەبر ئىھسانى، لۇتفى بىرلە كوكەرتتى ئانى، قەدرىغە بەرگەچ ئانىك ئەفراىمش، كوزىگە ئۇيقۇ سالدى ئاسايمش.

پەنج شەنبە كۇنى بەھرامنىك سەندەل ئاسا خىلائەت بىرلە گۇلشەنى سەندەل بويىدا ئارام تۇتۇب سەرۇى سەندەل شەممم بىرلە بادەئى سەندەل ئىچمەكى، ئالتىنچى ئىقلىم يولىدىن كەلگەن مۇسافىرنىك نۇكتە تەرازلىغى

قىلدىلەر ئەزم خاۋەر ئىككى كىشى،
تۇن - كۇن سەير ئولۇب ئۇلارنىك ئىشى.

بىرىكىم كارۋانى رەھ نەۋەرد مۇقبىل بايابان گەرد ۋە بىرى داغى مۇزىرر كاسالەت شۇئار بەلاھەت ئەسەر مۇدبىر جەھل پەرۋەر بولغاي. دەشت ھەيرەت سارىغە يۇز قويدى. مەنزىل ۋە مەراھىل قەتئىن ئەتتى. دەشتكىم مەسە ئەنفاسى سەمۇم ھاۋاسى يەكلىغ زەھەر ئالۇد ۋە نەسىمى ئىسماكى دەۋزەخ تۇتۇندىن تىيرە، بۇ دەشت قەتئىن قىلۇر ئېردى، مۇدبىر بى دەرد گاھى دەر ئېردى "مەست - بەھۇشۇار، سۇ ياراتماق مەگەر ئېرۇر دىشۇار" ئەلھاسىل ھەرلەفزىكىم سادىردۇر ۋە ھەركالامىكىم ۋاقىئدۇر. تەكرى تائالا ئېئتىرازىدىن ئۇزگە يوق ئېردى ۋە مۇقبىل ئەسالەت ئىنتىباھ ئۇلۇغى نىگاھ نەسىھەتدىن باشقا دىمەس ئېردى ۋە ھەيرەتدىن ئۇزگە زوھورغە كەلتۇرمەس ئېردى:

سوزى مۇدبىرغە غەير - پەند ئولماي،
لىك مۇدبىرغە سۇد مەند ئولماي.

چەكتى مۇقبىل بەسى ئەزاب - ئەلەم،
تا ئاڭا قەتئى بولدى دەشت ھەمەم.

ۋەقتىكىم بۇ دەشت بى پايان ئىختتامى يۇز كەلتۇردى. ئانىدىن سوڭ دەريائى نامايىش قىلادى. ھەر گاھ نىگاھكىم بۇ بەھرى پايان ئۇشقىغە تۇشەر ئىپردى، ھەيرەت جەھەتىدىن بەخۇدلۇغ ساري يۇز قويار ئىپردى. ھەيرەت چوڭقۇرلىغىدىن كوز ياشامرى ھۇجۇمىدىن كىرپىكلەرى ياش دېڭىزىدە غەرق بولۇر ئىپردى. بۇ بەھر زەۋرەقىغە ئايانغ قويىدى. ناگاھ مۇدبىر بى ھەمىيەت ئىپتراز زابانىن ئاچتى ۋە ئىپتراز قىلۇر يولىن تۇتتى. ئەيدىكىم:

ئاندا تەفرىت، مۇندا بۇ ئىفرات،
ئەھلى ھەس ئەقامنى قىلۇر ئىسقات.

ئۇنىڭ شۇم ئەنفاسى شەماتەتىدىن بەھر چايقالدى، مەۋج ئافەتىدىن دەريا ئەھلى فىغان تارتىماق ۋە ئاھ چەكمەك بىرلە قان يۇتماقىدىن ئارام تۇتماس ئىپردى، تەمەۋۇج ھەلۇسى ئاشتى ۋە ئەمۋاج كۇلەكى سۇپەھر يۇزىگە ئۇلاشتى، رەۋرەقچە مىھارىن ئۇزدى ۋە جان تەركىن قىلماق ھەسانەسىن تۇزدى:

ئول ئىكاۋ زەۋرەقىدا سەير شىتاب،
مۇدبىر ئەھۋالى زەۋرەق ئىچرە خەراب.

مۇقبىلكىم ئىستىدئا ئىلكىن ئاچتى ۋە ئىستىمداد دۇئاسىن قىلادى:

چۇن دۇئاسى ئانىڭ قىلب تەئىسر،
تاپتى تەسكىن تىكىزدا ئول تەشۋىر.

بەھر كولەكى توختادى ۋە مەۋج تەسكىن يېرىدا ئارام تۇتتى. ناگاھ شەھرى نامايىش قىلادى:

رەڭگى ئانىڭ سۇپەھر خەزرادەك،
ھەيئەتى دۇر چەرخى مىنادەك.

ھەر ئىكاۋ بۇ خەت فازاسىغا نۇزۇل كورگۇزدى، تەڭرى سەجدەئى تەھىيەسى ئايىنىن تۇزدى ۋە شۇكرانەئى دۇگانەسىن ئادا قىلدى، چەشمەئى نامايىش ئەيلەدى:

جۇيبارىكىم راۋاندۇر ئاندا كەۋسەرۋار سۇ،
جەننەت ئاسا، باغ تەجرى تەھتىھەلئەنھار سۇ.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

تىزلىغدىن سوزدىبان ئەھيايى ئەمۋات ئەيلەمىش،
ئەيب ئىمەستۇر گەردىسەم باردۇر مەسە گۇفتار سۇ.

جۇدۇ ئىفراتىدىن ئولمىش ئېردى سۇ قىلدى نەمۇزۇمدار،
ئانداغكى تاپمىش قاغالى رۇزدار ئىفتار سۇ.

تەختىئى سەڭگ كىم نامايىش قىلمىش بولغاي. بۇ نۇكتە خۇتۇتى جاۋاھىرىدىن مۇ-
كەللەل ۋە بۇ كالام زاۋاھىرىدىن مۇرەسسە ۋە مۇزەييەلكىم بۇ مەنزىلغە ئولكشىكىم يىتەر،
بۇ غەرايىبنىكىم تەفەررۇج ئىتەر. ئول ئادىمكىم سىدق دامىنى، كىزب غۇبارى ۋە لەھزە
گەردىدىن مۇبەررا ۋە مۇئەررادۇر:

سۇدىن ئولغان زاماندا ساغەركەش.
ئەيلەگەي دەفئى جۇدۇ مەنئى ئەتەش.

ۋەئىللا ئول جىنسكىم كىزب پايمالى ۋە لەھۇ ئىسيان ئىسفە ئالىدۇر، ناگاھ كىزب
يولىن تۇتقاي. قارنى ئول نەۋئى چاك بولغۇسىدۇركى ھەم ئولىدەم ھىلاك بولغۇسىدۇر:

كىرسە يالغانچى كويگەي ئەندامى،
پىشقاي ئول سۇدا پەيكرى خامى.

ئەمما سادىق ۋەئىدىكىم كەررات - مەررات غۇت ئىپرتىكابىن قىلغاي، ۋە جۇدۇ ئەتىش
مەنئىن كورگۇزگەي:

لىك سادىق بىلىگە باغلاب لەك،
سۇغە كىردى نىچۇنكى بەھرغە جەك.

ناگاھ كوردىكىم مەھبۇب دىلناۋازغە ۋە نىگار ئىشۋە پەردازلار خەيلى:

تەن قۇرۇتماققە تۇتتى نەچچە ھەربر،
بارچەسى دىلناۋاز تەبئى پەزىر.

لىباس مۇرەسسە ۋە ئەتلەسى مۇتەررەھ ۋە مۇلەممە كىيۇردى، ۋە قەسر سەندەل
شەمم ساربغە باشلادى:

كىردى چۇن قەسر ئىچگە بەھۇشۇار،
ھەيرەت ئىچرە نەمەست، نەھۇشيار.

تەخت گەردۇن مىقدار مەنزىرىدا پەرى چىھرەئى نامايىش قىلدى، ئەقىل - ھۇش تەركىن ئەتتى ۋە بىھۇشۇار ياتتى ۋە بىخۇدانە ئەيتۇر ئېردىكىم:

ماڭا ھەر نىچەكىم يوق زەھرە دەم ئۇرماق ۋىسالىڭدىن،
ۋە لىكىن كام ئالۇرمەن ئولچە مۇمكىندۇر خىيالىڭدىن.

مۇقبىلكىم "ئەننەجاتۇ مىسىدقى" ئىشارىتى بىرلە ۋىسال سەرھەددىغە ئاياغ قويىدى ۋە مۇدبىر بى ھەمىيەتكىم: "ئەلكەززەبۇ لائۇمىمەتى" بىشارىتىدىن فۇرقەت بايابانىغە تۇشتى. ۋە ئېرتەسى داغى مۇقبىل بايان نەۋەرد ئول چەشم سارىغە يۇز قويىدى، ۋە نىچە مەرتىبە غۇت ئۇردى. نە مەھبۇبدىن ئەسەرى ۋە نە قۇسۇر جەننەت سىرىشت ئەمكەنەسىدىن خەبەرى، نادامەت ئەشكىن تىوكتى، ئەمما فائىدە قىلمادى ۋە داغى تەختەئى سەنگىكىم نامايىش قىلدى، كوردىكىم پىتىلىبدۇر:

ھەر ئادىمكىم بۇ نەۋئى سىمىيا سىھرىغە مۇپتالا بولغاي، بىر مەرتىبەدۇركىم كورۇنگەي ۋە ئاندىن سوڭ مۇمكىن ئېرمەسكىم زوھۇر خېتىن تارتقاي، لازىمدۇركىم:

چىققاچ ئوق تۇتماماق كېرەك ئارام،
ئەيلەمەكلىك كېرەك سۇ ئىچرە خىرام.

ئىلاج مەئدۇماۇغى جەھەتىدىن سەفەر ئاھەڭگىن تۇزدى ۋە دەريا فازاسىغە مالالەت چەڭگىن سۇردى ۋە دەريا ئارا بارۇر ئېردىكىم، كىمەئى ئالى مىقدار سۇادى كورۇندى، ئانىڭ سارىغە شىتاب قىلدى، كوردىكىم:

كىمە ئىچرە يوق ئېردى غەير ئولۇك،
ئاندا سەندەل ياغاچىدىن تولا يۇك.

بىر قىز بار ئېردىكىم پەرى يەڭلىغ، نە پەرى مىھر خاۋەرى يەڭلىغ، شاھنشاھى بەھرۇبەر، سۇلتانى شەھرى خاۋەر دائىمۇلئەۋقات "سۇدائ" ئىللەتىغە گىرىفتار ۋە دەردىسەر زەخمىدىن بىچارەۋار ياتار ئېردىكىم ھوكۇمايىسى ئەسىر ۋە ئەتىبىبايى دەھر ئانىڭ دىماغى تەشفىيەسىغە سەندەل شەمم بىرلە مۇداۋا قىلۇر ئېردى. ھەر شەھەر ۋە ھەر كىشۇەر ناۋاھىيىدىنكىم سەرۇ سەندەل نەسىم ئىلتىەكدىن بۇ شەھرى خاۋەر ئارا كىرگۇزۇر ئېردى ۋە ھەر مۇخالىفتى تۇندباد دىن بۇ نەۋئى ئاۋارەلىغ سارىغە تۇشمىش بولغاي:

مۇدبىر ئول ئولگەن ئېلنى سۇغە سالىب،
كىمە مالىنىڭ ئىختىيارىن ئالىب.

كىمە ئەمۋالىنى قىلىب ئوزىنىڭ،
كىمەنى بەلكى ھەم قىلىب ئوزىنىڭ،

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

ئەلھاسىل، شەھرى خاۋار ناۋاھىسىغە يەتتى ۋە پادىشاھ جانابىغە يۈز قويدى. مۇدبىر ناھەۋار ئەيدىكىم: تۇججارىمەنكىم ئەمۋالىم ئەئدادى ۋە ئەملاكىم تەئدادىغە ھەد - ئەھسا مەئلۇم ئىرمەس ۋە نەچچە نەۋكەر، غۇلامىلارىكىم خىزمىتىمدە ئىردى. "تائۇن" جەھەتىدىن ھىلاك يىرىگە ياۋۇشتى بەلكى جان تەركىن ئەتتى. بۇ ھال ۋە بۇ مەنۋالدا ئىرددىكىم مۇدبىر سىنەسى ياريلدى ۋە روھى چۇغزى جىسم ۋەيرانەسىدىن پەرۋاز قىلدى. شاھى گەردۇن سەرىر بۇ كار ۋۇقۇئىدىن ھەيرەت سارىغە يۈز قويدى، مۇقبىل ھۇشيار ساھىبى دىل بۇ كار ماھىيىتىدىن خەبەر بەردى:

قىلدى قۇلاۋغى ئۇزرە تەبئى پەزىر،
كى شاھ ئەتتى ئانى ئوزىگە ۋەزىر.

ۋە ئوز ماھرۇيى ئەقدىن قىلدى:

رەفئ ئولۇب مۇقبىل ئالدىن مۇشكىل،
بولدى گۇلرۇخ خىيالدىن خۇشدىل.

قەسر سەندەلۇ كامران بولدىلار باھەم،
سەندەلى نىشان بولدى بولارگە ئى ھەمدەم.

چۇن بۇ ئەفسانە سۇردى نۇكتە سارا،
ئۇيۇدى شەھ سەرىرى سەندەل ئارا.

ئازىنە كۇنى بەھرامنىك كافۇرى ئەسۋاب بىرلە قەسر كافۇرى ئىچىدە مۇشكىن زۇلف كافۇرى لىباس بىرلە تەختى ئاج - ئۇزرا جام بەللۇرىندىن بادەئى كافۇر مىزاج ئاشام قىلغانى ۋە ئول كافۇرلىقدىن ھىجران ھارارىتى تەسكىن تاپىب ئۇز غەزالەئى مىشكبۇيىدىن خەبەر تاپقانى

يەتتىنچى ئىقلىم يولىدىن كەلتۇرگەن مۇسافىرنىك فاسانە سەگاللىقى

مەنكى تۇشمىش بۇيان گۇزار ماڭا،
مۇلكى خۇارەزم ئىرۇر دىيار ماڭا.

سەنئەتىم ئاندا ساز چالماق ئىشى،
بىلمەيىن مەن كەبى ئىشمىنى كىشى.

ئىبلگە تەئىلىم ئەيلەمەك ۋەردىم،
كىمكى ئۇستاد قەۋم، شاگىردىم.

ناگاھ بۇ نەۋئى ئاۋاز يەتتى ۋە بۇ يەڭلىغ غەۋغا يىتىشتىكى كىلۇر تاجىرى خىتاي زاد بالەسى بىر كىنز ھور نەژاد، لىك تاجىرغە ئانچەكىم ئەمۋال، مەھۇشىغە يۈز ئانچە ھۇسنى جامال، مۇسقى ئىلمىدا ماھىر ۋە ئىلم غىنا فۇنۇنىدا زاھىر ۋە مۇتەبادىر ھەرگاھ-

كىم چەڭ رىشتەسىغە ئىلىك ئۇرار ۋە پەردە تارىغە پىغان بىرۇر، جان تەركىن ئەتمەكدىن ئوزگە كارى ۋە ھىلاكەت يېرىگە يەتمەكدىن باشقا ئىختىيارى مەلۇم ئېرمەس:

پەردەدە ھالى ئاشكارە يوق،
كىشى كورمەك تىلەرگە يارا يوق.

سۇيھى ئىلە شامكىم تارانە تۇزۇپ،
خەلق پەرياد بىخۇدانە تۇزۇپ.

تەڭرىگە تۇن - كۇن مۇناجاتى،
بىرەۋ ئومىدى بىرلە ئەۋقاتى.

ئەمما ئادىمى ئانىڭ سارىغە قەدەم قويالماس ۋە راز نىھانىدىن داغى شەيئى ئەزئەشيا ئىتتىلائ تابماس. كوزى جۇيبارىدىن دەردلىغ كوڭلى خۇنابەسى راۋان ۋە كوڭلى ئاتەش كەدەسىسىدىن ئوتلۇغ پىغان ئىشتىغالى رەۋشەن ۋە ھۇۋەيدا.
شاھ بەھرام بۇ سوز تەقرىرىدىن ھۇش تەركىن تۇتتى:

نەغمە سازىكىم رۇدى ئاۋازى،
ۋە سۇرۇدى نالەسى زەھرەئى سازى.

رىشتەسىغە قەزىھەت ئىلىگىن ئۇردى، مەنكى ئول شەھەر نەغمە سارى ئىدىم، بەزملەر-دە داستان ناۋازى ئىدىم.

چۇنكى ئول زاھىرئەتتى رۇد سۇرۇد،
ئاقىبەت مەندىن ئەيلەدى پەدەرۇد.

ۋە مائاش تەڭلىگىدىن ھاياتىم رىشتەسى ئۇزۇلۇرگە يەتتى ۋە تەھى دەستلىك جەھەتىدىن ئومرۇم قۇياشى كۇسۇق يېرىگە ياۋۇشتى، ئاخىرۇلئەمر ئەيلەدىم رىغبەت ئول قەدەر كاڤۇركىم ھارارەتدىن ئەيلەگەي مەھجۇر، رەجۇلىيەت چۇ سەلب بولدى تامام، خۋاجە دەرگاھى سارى ئۇردۇم كام، ئەرز ئىزھارىن قىلدىم ۋە پەرياد رەسمىن تۇتتۇم:

سۇڭرە ھالىم دىدىم شىتاب ئەتمەي،
سوز ئاداسىدا ئىزتىراب ئەتمەي.

كۇلۇبان تۇتتىلەر مۇسەللەم ئانى،
خۋاجە ھەم سەرۋى لالەرۇخ ھەم ئانى.

ئۇلار خىزمىتىدە تۇردۇم، ئۇلار سۇپرەسىدە ئەۋقاتىم كەچتى. ھەر گاھكىم نەغمەئى زاھىر قىلۇر ۋە سۇرۇدى ساز ئىتەر ئەشك گەۋھەرىن ساچماقدىن يۇزى ئالتۇنىغە نىگارىش بەرمەك ۋە ئاھ جانسوز چەكمەكدىن، ئاشىقانە پىغان تارتماق:

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

قايداكىم بولسا ئېردى شەرھى فىراق،
يىغلار ئېردى يىگانەئى ئافاق.

دەردى شددىتىن بىلدىم ۋە ئەلەمى زىيادەتىن مەلۇم قىلدىم، ئەيدىمكىم:

مۇشكىلدۇر ماڭا قىلايمۇ سۇئال،
قىل، دىگەچ سوزنى باشلىدىم فىلحال.

كىم سىنىڭ بىر غەمى نىھانىڭ بار،
خەللەسىدىن خاراش جانىڭ بار.

ئايغايسەنكىم مەقسەدىڭ سارىغە قەدەم قويغايسەن ۋە مۇرادىڭ جانىبىغە پۇيە ئۇرغايسەن. بۇ نۇكتە تەرانەسىدىن يىغلاماق ۋە نالە چەكمەكدىن پىغان تارتتى چۇن ئىشىتتى سوزۇم.

لۇغەت

سۇنئى —	ماھارىتى، قۇدرىتى
ئەۋراقى —	ۋەرەقلىرى
مەسنۇئات —	مەخلۇقات - مەۋجۇدات
مەزاھىرى —	نامايەندىلىرى
خۇتۇت —	خەتلەر - نەقىش - بەلگىلەر
مۇكەللەل —	كوركەملەنگەن، زىننەتلەنگەن
رەسائىل —	رىسالىلەر، بىرۇشۇراھلەر
سەتھى —	يۇزى - بىتى، تۇزۇلمىسى
بەدايئى —	گۇزەللىكلىرى، بىزەكلىرى
سانايئ —	سەنئەتلىرى، ھۇنەرلىرى
زەۋاھىرى —	كورۇنۇشلىرى
مۇتەررەز —	ئۇسلۇب، نۇسخا
رەقائم —	يىزىقلىرى - رەقەملەر
ئەۋھام —	ۋەھىمەلەر، خىياللار
مەئدۇم —	يوقىتىلغۇچى (يوق شەيئىلار)
مۇز مەھىل —	توزۇپ - يوقىلىپ كەتكۇچى
سۇبھانەكە —	سىنى پاكلىق - ئەيىپسىزلىك بىلەن تونۇيمەن
نەئت —	مۇھەممەت پەيغەمبەرنىياخشى سۇپەتلەر بىلەن مەدھىيىلىمەك
خاتىمىننەبىيىن —	پۇتۇن پەيغەمبەرلەرنى ئاخىرلاشتۇرغۇچى

لەم يەكۇن — بولمايدۇ
ئىنايەت بەھرى — لۇتف - مەرھەمەت دېگەنلىك
كافى - نۇن — تەگرى كائىناتنى يارىتىشتا "بولغىل" دەپ ئەمىر قىلىشى، بولۇشى
مەئەررا — ئوچۇق، يالىڭاچ، يالغۇز
فىترەت — ئىنسانلارنىڭ يارىتىلىشى
خەمدە — تەبرىگۇچى، ئىگىلگۇچى
مەستۇر — يېپىق، ئوراپ قويۇلغۇچى، ياپقۇچى
تەزرۇ — قىرغۇل
مەھجۇر — ئايرىلغۇچى، جۇدا بولغۇچى
ھەيۇلا — مەۋجۇدىيەتنىڭ جەۋھىرى، ئەسلى ماددىسى
ماكان ئەقسا — يىراقتىكى ماكان
مۇستەتىر — يوشۇرۇن
ۋەھدەت پەردەسى — بىرلىك - يىگانىلىق پەردىسى
مەسنەد نەشىن — مەخسۇس ئورۇندا ئولتۇرغۇچى
بىنىش — كورگۇچى، كورمەك
نامۇرەخخەس — رۇخسەتسىز
جۇرۇى — بىر قىسمى، بولۇگى
ئۇمۇرى — ئىشلىرى
كۇل — ھەممىسى، پۈتۈن
نامۇشەخخەس — نامەلۇم، تونۇقسىز
مەلا جەۋاھىرى — كائىناتنىڭ تاشقى ماددىلىرى
حەلا گىردابى — كائىناتنىڭ يوشۇرۇن، سىرلىق دولتۇنلىرى
مۇزمەر — يوشۇرۇن مەزمۇنى
"كافى" نەھرى — مەۋجۇدىيەتنى يارىتىشتا "كۇن" ("بولغىل") دىگەن فەرماندىكى "ك" ("كافى") ھەرپى دەرياسى
يەكتالىغ تەختى — يىگانە - تەڭداشسىزلىق تەختى
"نۇن" مەنبىسى — مەۋجۇدىيەتنى يارىتىشتا "كۇن" ("بولغىل") دىگەن پەرماندىكى "ن" ("ن") ھەرپىنىڭ مەنبىسى
ھەفت ئەيۋان مىمارى — يەتتە تەبەقە ئاسمانىنى بىنا قىلغۇچى بىناكارى
سال، مەھ نىشانى — يىل، ئاي نىشانى
ئىمكان قەلەمرۇيى — ئىمكا نىيەت دائىرىسى
زاتى ۋاجىبەلۇجۇد - بارلىغى ئۇز - ئۇزىگە رەروری
زاتى قايىم — بارلىغى بەرپا، ھەمىشە، مەڭگۇ
تەفەززۇل — ئۇلۇغلىماق

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

جامال لايەزال — ئۆزگەرمەس، يوقالماس هوسنى
دىدار سىزەۋال — يوقالماس هوسنى
مەرھەر — ئۆزىنى ئاشكارا قىلىشقا نامايەندە
ئائىنەئى باسەفا — يورۇق - نۇرلۇق ئەينەك
خىلقەئى — يارىتىشى
فەخەلەقتۇلخەلقە — مەخلۇقات - كائناتنى ياراتتىم
مەئنى ئەرۇسى — ئىلىم - ئىرفان كىلىنى
رۇستەئى — كەكىلىگى
مەۋھۇم — ئېنىقسىز، نامەلۇم
ئارايىشى مەششاتەلىگى — بىزەكلەش - زىننەتلەش تارغىچى
مۇكەۋۋىنات — مەۋجۇدات، مەخلۇقات، ئالەم
چىراغانى — چىراغلارنى
قەنادىلىن — ئاباژۇر (ئاسما چىراقلار)
ئەرسە — مەيدان
تەئەددۇم — يوقلۇق
مەلەك خەيلى — پەرىشتە گۇرۇھى
نەيىيەرى ئەزەم — ئۇلۇغ تەقدىر سىياستى
ئەشئەشە — شۇئلە، يالقۇن
سۇھا — "نەباتۇننە ئىش" يۇلتۇزىدىن كىچىك كورۇنۇشلۇك بىر يۇلتۇز
مۇھەييىر — ھەيران بولغۇچى
ئالاۋ — يالقۇنلاپ يېنىپ تۇرغان ئوت
شەمئى ئەئلا — ئالى چىراغ
ئىقتىباس — پايدىلىنىش، بىرەر كىتابتىن مەزمۇن تالىلاپ نەقىل قىلىش
رىسالەت — پەيغەمبەرلىك، ئەلچىلىك
مەسنەد — مەنسەپ، دەرىجە ئورنى، بىر ھوكۇمدارنىڭ ئورنىدا ئولتۇرۇش
شەمائىل — خۇسۇسىيەت، خىسلەت
ۋەما ئەرسەلناكە، ئىللا - ئى مۇھەممەت پەيغەمبەر، سېنى پۈتۈن ئالەمگە رەھمەت قىلىپ پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتىم
رەھمەتىن لىلئالەمىن — ئى مۇھەممەت ئەلەيھىسسالام، سەن ئەلۋەتتە بۇيۇك يۇكسەك ئەخلاقلىقدۇرسەن
ۋە ئىننەكە، لەئەلا خۇلۇقىن ئەزىم —
قۇم فەئەنزىر — ئورنىڭدىن تۇرغىل، غاپىل ۋە يولسىزلارنى قىيامەت كۈنىنىڭ ھساۋى، دەۋزەخ ئازاۋىدىن ئاگاھلاندۇرغىل

ئەندەلىب خۇش ئەلھان — خوش ئاۋازلىق بۇلبۇل
ماهى مۇنىر — نۇرلۇق ئاي
ئافرىنش — ياراتىلغۇچى، مەخلۇقات - مەۋجۇدىيەت
مىفتاھ — ئاچقۇچ
خەزائىن — غەزىنىلەر
ئەنقاي قاف لاماكان — بىرەر ماكانغا مەنسۇپ بولمىغان (پۇتۇن ئالەمگە مەنسۇپ) سۇمرۇغ
مىسباھ — ئاسما چىراق
جان جاھانى سەفا — ساپلىق ئالەمنىڭ جىنى - روھى
ھەللالى رەمۇز — مەخپى سىرلارنى ھەل قىلغۇچى
كىشۋەرى بۇد، نەبۇد — بارلىق، يوقلۇق مەملىكىتى
رەھمەتى رىزۋان — جەننەتنىڭ رەھمىتى
لەتائىف — ساپلىقلار، نازاكەت
رىئىسەتى غۇفران — مەغفىرەتنىڭ مەرتىۋىسى
شەرائىف ئەرۋاھى مۇقەددەس — پاك روھلارنىڭ ئۇلۇغلىرى
ئەھلى بەيت — مۇھەممەت ئەلەيھىسسالامنىڭ تاۋابىئاتى
ھەقايىق شۇناس — ھەقىقەتنى بىلگۈچى، تونۇغۇچى
مەمالىك مەلۇكەت — پەرىشتىلەر دۇنياسى
مەسالىك جەبەرۇت — ئۇلۇغلۇق يوللىرى
مەتھەر — ئاپتاۋا، تاھارەت چوگۇنى، ئۇرۇق
گۇلۇستانى ئىجاد — ئىجات گۇلزارى
بەھر ئىتتىھاد — بىرلىك - بىرلىشىشنىڭ دېڭىزى
ھۇما — بەخت قۇشى
تەيران — ئۇچۇش
سانىيە سىنەينى — ئىككى كىشىنىڭ ئىككىنچىسى
فىلغارى — ئوڭكۇردە
گەۋھەرى گەرانمايە — قىممەت باھالىق گوھەر
سەدارەت مەئاب — يۇقۇرى مەرتىۋىلىك
ساھابەئى مۇھاجىر — مەككىدىن مەدىنىگە كوچۇپ بارغان ساھابە
ئۇممانى ئادالەت — ئادالەتنىڭ دېڭىزى
جەلالەت — ئۇلۇغلۇق
ئەۋۋەلىن جۇشى زۇلال — تاتلىق، سۇزۇك سۇلۇق بۇلاقنىڭ دەسلەپكى سۇيى
خۇمىستانى بى مىسال — ئوخشىشى يوق شەرۋەتنىڭ كۇپى
قۇلزۇمى مەئدەلەت — ئادالەت ئوكيانى
مۇسەففى ئايەتى زەھەر — غالىبىيەتنىڭ قورئانى

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

فەرزانەگى — يىگانە، بىردىن - بىرى
پەلەك — يولۇاس
مۇھتى ئىستقامەت — سەبات ئوكيانى
فوتۇۋۇەت — مەرھەمەت، شەپقەت
شجائ — غەيرەت - جاسارەت
سەفدەر — سەفلەرنى بوسۇپ - يېرىپ ئوتكۇچى
ھەمىيەت — جۇرئەت، غەيرەت
ئەسەدۇللاھى غالىب — تەڭرىنىڭ غالىپ ئارسلانى
كەررەماللاھۇ ۋەجھەھۇ — تەڭرى ئۇنىڭ ھورمىتىنى ئۇلۇغلىغاي
مەزامىن — مەزمۇنلار
مائانى — مەئنىلار
رەمائىر سەنجان — قەلبلەرنى، كوڭۇل، مەزمۇن، سىرلارنى ئولچىگۇچىلەر
دەقايىق بۇنياد — ئىچكە سىرلارنى بەرپا قىلغۇچى
گۇلھايى باھارىستان — باھار مەۋسىمى گۇللىرى
مۇدەررىس — ئۇستار، مۇئەللىم
مەدرەسەئى ئولۇمى ھال — ئىچكى ئىلىملارنىڭ ئالى مەكتىۋى
سۇنۇرى ئەلۋاھى كامال — كامالەت يېزىقلىرى لەۋھەسى
ساكىنى خانىقەھى ئۇنىس — ئۇلپەت خوش سوھبەت خانىقاسىدا ئولتۇرغۇچى
مۇئەللىمى قۇدس — پاكلىق ئىلىملىرىنىڭ ئۇستازى
نەررە شىر — ئەركەك ئارسلان
غەۋۋاسى جەۋاھىرى زات — ئىنسان ۋە مەخلۇقاتنىڭ يارىتىلىشى جەۋھەرلىرىنىڭ دېڭىزنىڭ چومگۇچىسى
سەررافى دۇررى سىفات — ئۇلۇغ سۇپەت گوھەرلىرىنى تونۇغۇچى
رەۋشەن رەمىر — كوڭلى - قەلبى يورۇق، روشەن
كىمىيا تەسىر — خىمىيەۋى تەسىرلىك
مەخدۇمى — مەن ئۇنىڭ خادىمى
نىزامەددىن — ئىسلام دىنىنىڭ ئىنتىزامچىسى
قۇدسە سىررۇھۇ — ئۇنىڭ ئىچكى سىرلىرى پاك بولغاي
نەۋۋەرە مەرقەدەھۇ — قەۋرىسى نۇرلۇق بولغاي
ئولۇمى ھەقايىق — ھەقىقەت ئىلىملىرى
دەفاتىر — كىتاپلار
غەرەنفەر — يىرتقۇچ ئارسلان
بارىقە — ھاۋادىن چۈشكەن ئوتلۇق چاقماق
سەمەندەر — يانار تاغلاردا ياشايدىغان جانۋار (ئوت چاشقىنى)
ئۇلۇلئەلباب دەھر — زامانىنىڭ داناسى

ئالى جاناب ئەسر —	ئەسرنىڭ يۇقۇرى مەرتىۋىلىگى
كاشىف ئەسرارى ھەقىقەت —	ھەقىقەت سىرلىرىنى ئاچقۇچى
قۇتبى سالىكانى تەرىقەت —	تەرىقەت سالىكلىرىنىڭ پىشۋاسى
ھەفت زەمىن رەمۇزى —	يەتتە قات يەرنىڭ ئىچكى سىرى
كائىنە —	كائىنات، ئالەم
كەلامى قەسرى —	سوزنىڭ قىسقارتىلمىسى
ئەشئارى مىئمارى —	شېىرلىرىنىڭ بىناكارى
گەردۇن كەمەندى —	ئاسماننىڭ سالغۇسى
چەرخى بۇ قەلەمۇن —	رەڭمۇ - رەڭ، خىلمۇ - خىل ئوزگىرىپ تۇرىدىغان ئالەم
مەسنەۋىيات —	ئىككىلىك ئۇسلۇبىدىكى شېىرلىرى
خۇراسان نازىمى —	خۇراسان شائىرى
نۇكتە پەردازلىق —	ھىكمەتلىك سوزلەش ماھىرى
فەرەسى قېدىم —	قەدىمقى فارىسلار
سەھل —	ئاسان، يېنىك
ئەتراك —	تۇركلەر
تۇرك ئەلفازى —	تۇرك تىلى
دىۋان تەدۋىنى —	ئەدىبى - شېىر دىۋان تۇزمەك
ھەددىن فۇزۇن —	چەكتىن ئارتۇق
ئەدەددىن بىرۇن —	سان - ساناقتىن تاشقىرى
دۇرەرى —	يىنجۇ، مەرۋايىت - گوھەرلىرى
ساھىب ئىقتىدار —	قابىلىيەت ئىگىسى
دەريا زەمىر —	دېڭىز كوڭۇللۇك (كوڭلىدىكى ئىلمى دېڭىزدەك)
تۇنقى بەھرى —	سوزلەش دېڭىزى
كەلئەدەم —	يوققا ئوخشاش
رەقائمى —	خەتلىرى
جاھان سەفھەسى —	جاھان يۇزى
فەلەك ئەۋراقى —	فەلەك ۋەرەقلىرى (ئاسمان قاتلاملىرى)
گۇنجايىش —	سىغىش
قۇتبۇلئەقتابى دەھىر —	زاماننىڭ پىشۋالىرىنىڭ پىشۋاسى
غەۋسۇلئەكنافى ئەسر —	ئەسىرنىڭ ھال - دەردىگە يەتكۇچى
مەھرىمى ئەھەدىيەت —	تەڭرى سىرىغە ۋاقىپ بولغۇچى
ساھىبى يېقىن —	قەتئىلىك، جەزمىيەت ئىگىسى
خىلۋەت نېشىن بى نىشان —	بەلگىسىز خىلۋەتتە ئولتۇرغۇچى
جەۋاھىرى دەريايى مەنىۋى —	مەئنى دېڭىزىنىڭ گوھەرلىرى
سەفا جامى —	ساپ - پاك پىيالە - قەدەھى

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

خۇجەستە سۇفات — گۈزەل، ئۇلۇغ سۈپەتلىك
ھەمرازى ئەسرارى نەبىۋى — پەيغەمبەرنىڭ سىرلىرى بىلەن سىرداش بولغۇچى
نەفەھاتۇللۇنس — ئۇنىس (مۇھەببەت) نىڭ خۇش پۇرىغى
مەدائىھى — مەدھىيەلىرى
سىفاتى ئەئيانى — ئوچۇق - رۇشەن سۈپەتلىرى
سائىر — باشقا - باشقىلار
كۇتۇب — كىتابلار
تەسنىفات — ئەسەرلىرى
خەزا ئىنۇلمائانى — ئىلىم - مەرىپەت غەزىنىلىرى
مەھپۇبۇلقۇلۇب — كۆڭۈللەرنىڭ سويگىنى
دىباچەئى دەۋاۋىن — دىۋانلەرگە كىرىش سوز
ھاڭشۇر — نەسرىي ئەسەرلەر
مەنزۇم — شېئرىي ئەسەرلەر
زوھۇر سەفھەسى — ئاشكارا ئېلان قىلىنغانلىرى
ئەرائىس — يېڭى توي قىلغان كېلىنلەر
مەزامىن ئەبكارى — مەزمۇن قىزلىرى
زەمىرى — قەلبى، كۆڭلى
مۇزمەر — قەلبى - كۆڭلىدە ساقلانغان
سائىرۇننىاس — باشقا ئادەملەر
جانگۇدارلىق — جاننى كويدۇرگۈچىلىك
تۇيۇر — قۇشلار
مەزامىنى — مەزمۇنلىرى
ئەزھەرۇن ممنەششەمس — قۇياشتىمۇ ئاشكاراق
كارئۇزما — ئۇلۇغ ئىش
مۇتتەلئ — خەۋەردار بولغۇچى
سەرۋەرى خەۋاقىن — پادىشاھلارنىڭ سەردارى
سۈپەھر ئىقتىدار — ئاسمان ئىقتىدارلىق
ئالى مىقدار — يۇقۇرى مەرتىۋىلىك
ئەدالەت گۈستەر — ئادالەتنى كېڭەيتكۈچى، يايغۇچى
ئەسالەت پەرۋەر — ئېسىللىقنى سويگۈچى
زىللى شەۋكەتى ئىقبال — بەخت، شەۋكەتنىڭ سايىسى
سەئادەت ئىجلال — بەختنى ئۇلۇغلىغۇچى
قافى جەلالەت — ئۇلۇغلۇقنىڭ تېغى
گۈلى سەدبەرگ — يۇز ياپراقلىق گۈل
گۈلۈستانى كەرۇ فەر — تەنتەنە - ھەشەمەتنىڭ گۈلزارى

تەرادۇت بەخىش — خوشاللىق بەخش ئەتكۇچى
دارۇلفەيز كاشغەر — پەيزى - خوشاللقنىڭ ئوردىسى قەشقەر
سانمەللاھۇ — تەڭرى ئۇكاشغەرنى مۇھاپىزەت قىلغاي
ئەنىلئافات — ئاپەت - بالايى - قازادىن
ۋەررەھەر — زىيان - زەخمەتتىن
زادەللاھۇ ئىقبالەھۇ — تەڭرى ئۇ كاشغەرنىڭ بەختىنى، كېلەچىگىنى ئارتۇق قىلغاي
يەۋمەن فەيەۋمەن — كۇندىن - كۇنگە
رەفەئەرۇتبەتەھۇ — مەرتىۋە - دەرىجىسىنى يۇقۇرى قىلغاي
سائاتەن فەسائەتەن — سائەتتىن - سائەتكە
رەفاھىيەت — پاراۋانلىق، خاتىرجەملىك
ئافىيەت — خاتىرجەملىك، ئامان - ئېسەنلىك
مەئمەن — ئورۇن - جاي، ئامانلىق ئورنى
فارىغۇلئەھۋال — ئەھۋالدىن خاتىرجەملىك
تەئەددى — ئاداۋەت
كۇبكى — كەكلىك
ئەجز — ئاجىزلىق
قاز — غاز (غاز قۇش)
ئەدەم قافى — يوقلۇق تېخى
فىتەن سەرسەرى — پىتنە - پاسات شۇنداغانلىرى
مەئدۇملىغى — يوقىتىلىشى، يوقۇتۇلغانلىغى
مەھبۇب دىلناۋاز — كۆڭۈلنى ئالغۇچى سۆيۈملۈك
نىگاھى — مەھبۇبنىڭ كۆز ئۇچى بىلەن قاراپ قويىشى
نەرگەسى جادۇيى — كىشىنى مەپتۇن قىلىۋالىدىغان قارا كوزلىرى
كۇتاھ — قىسقا، كەم
مۇر تېشى — پارا بەرگۇچى
ئەنبۇھ — گۇرۇھ
پايى مۇزد — تاپان ھەققى، قەدەم ھەققى
تەمەننا — ئۇمىد، ئارزۇ
لەك — ئاقساق، توكۇر
ئەلمىننەتۇ لىللاھ — تەڭرىگە تەشەككۇر
ئەمۋات ئىمپاسى — بوز، بىنام يەرلەرنى ئېچىش
جەرىب — ... گەز، ... مىقدار
مىرزبۇم — يەر، يۇرت
بىنام — تېخى ئات قويۇلمىغان يەر (ئېچىلمىغان بوز يەر)

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

مۇسەببب — سەۋەپچى
خولد گۈلشەنى — جەننەت باغچىسى
ئىرەم رەۋزەسى — باغى ئىرەم گۈلزارى
بى ئەنجام — ئىستىقبالسىز
دەشت ناھەمۋار — تۇزلەنمىگەن دەشت - باياۋان
ئاھۇ بەچچە — كىيىك بالىسى، كىيىك ئوغلىقى
مەكس — تۇرماق
مۇتەسەۋۋىر — تەسەۋۋۇر قىلغۇچى
خۇتۇرى — خاتىرىلىرى، ئوي - خىيالارى
ئەرباب دىن — دىن ئەربابلىرى
مەتلەب — تەلەپ ئورنى
ئەسھاب يېقىن — جەزم ئەھلى، قەتئى كىشىلەر
خەمسەتۇننەۋايى — ناۋايىنىڭ بەش داستانلىق ئەسىرى
مۇقتەدايى ئەرباب قۇلۇب — ئەھلى دىللارنىڭ پىشۋاسى
خىلۋەتخانەئى غۇيۇب — غايىپ ئىشلارنىڭ مەخسۇس ئويى
زەكى تەبئى — ھۇشيار تەبىئەتلىك
شىرىن گۇفتار — تاتلىق سوزلۇك
پەردەئى خەفا — مەخپى پەردە
تەرز — ئۇسلۇب، يول
ئەۋام ئەرزالى — ئەۋام ئاريىسىدىكى تۇۋەن تەبەقىلىرى
خەۋاس ئەفازىلى — خاس - ئالاھىدە كىشىلەرنىڭ پەزىلەتلىرى
ئىستىفادە — پايدىلىنىش
كارنىھايتى — ئىشنىڭ ئاقىۋىتى، ئاخىرى
فەقىرۇلفەقىر — كەم - تۇۋەن كىشىلەرنىڭ فەقىرى، يوقسۇلى
كەسىرۇلئىسيان — كوپ گۇناھلىق
مەئمۇر — بۇيرۇق قىلىنغۇچى
ئىمتىسالۇلئەمر — بۇيرۇق بويىچە
ئىقتىزاسى — تەلەۋى، تەقەزاسى
ئىنكسارلىق — ئاجىزلىق، بىچارىلىق
دۇررى ناسۇفتە — تېشىلمىگەن مەرۋايىت
ئەرباب بەسارەت — ئاقىل، دانالار
ھەقايىق دىسار — ھەقىقەت پەردەدارلىرى
مۇھەققىق — تەھقىق، تەدقىق قىلغۇچى
دەقايىق — ئىنچىكە - سىرلىق ئىشلار
مۇدەققىق — تەتقىق قىلغۇچىلار

ئەفقەرى — يۇقسۇلراقى
ھەقھور — قەھر - غەزەپكە ئۇچرىغۇچى
من كۇللىلۇدجۇھ — ھەممە جەھەتتىن
شەرھى ئاغازىن — شەرھى قىلىشنى باشلاش
تەبئى ئەمەرەسى — تەبئەت يۇكى، مەجبۇرىيەتى
تەزەييۇل — يوق قىلىش
ئەرۇس — يېڭى كەلگەن كىلىن
بى سەرۇە سامانلىغ — باشباشتاغلىق، ئىگىسىزلىك
شەب فەراز — كېچىنى يورۇتقۇچى
جۇلۇس تۇزماك — ئولتۇرۇش تۇزمەك
ئەشراق — بۇيۇك كىشىلەر
خەسىس — بېخىل، پەس تەبئەت
باتىنى ئارىزى — ئىچكى ھۇسنى - جامالى
ئەسما — ئىسىملىرى
سورادەقى — مۇھاپىزەت پەردىسى
لەم يەزەلى — ئۇزگەرمەس، مەڭگۇ
فەردانىيەت — يىگانىلىق
ۋاھىدۇن — بىردۇر، يەككانە يالغۇزدۇر
لامىن قىللەتىن — بىرلىگى، يالغۇزلۇقى ئازلىقتىن ئەمەس
مەۋجۇدۇن لامىن ئىللەتىن — باردۇر، بىرەر سەۋەپتىن ئەمەس
جاھان مۇسەۋۋىرى — جاھان رەسساملىرى
دەھر مانسى — زامانىنىڭ مانى نەققاشى
پەرى چىن شەھرى — چىنىنىڭ پەرىسى
نەقىش بەندلىغ — نەققاشلىق
سەرھەددى — چەگرا سىزى
دىدەئى گىريان — يىغلىغۇچى كوز
مۇسائىد — ۋاقىت، پۇرسەت
تاب - تەۋان — چىداملىق كۇچى
ھىممىتى پايەسى — غەيرىتى دەرىجىسى
شەدائىدى — قاتتىقچىلىقلىرى، ئېغىرچىلىغى
رۇئۇنەت — نادانلىق، بوشاڭلىق، ياسانچۇقلۇق
ئالايشى — ئارىلىشىش، بۇلغۇنۇشى
مەھز — پەقەتلا، شۇلا ...
مەششات — چاچ تارىغۇچى، بىزەكلىگۇچى (گىرىمچى)
ۋۇسمە — ئوسما، سۇرمە

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

نىل —	ھاۋارەڭ
تەلەۋۋۇن —	رەڭمۇ - رەڭ، ئۇزگۇرۇشچان
ئارايىش زاھىرى —	تاشقى بىزەك - زىنىتى
ھەيف —	ئەفسۇس، ئىسىت
سەد ھەيف —	يۇز قېتىم ئەفسۇس
گزاف —	بىھۇدە، قۇرۇق گەپ
رەبىئ —	باھار مەۋسىمى
مەنۋال —	ۋاقىت، چاغ
كۇسۇف —	كۇننىڭ تۇتۇلىشى (كويۇشى)
تەلەف —	يوقۇلۇش، ھالەك بولۇش
تەئەسسۇف —	پۇشايمان قىلىش، ھەسرەتلىنىش
شاھىن —	لاچىن
چەڭ —	چاڭگال، تىرناق
تۇند —	قەھر - غەزەپ
تائىر —	ئۇچار قانات جانۋار
فارىغبال —	خاتىرجەم
نېمىتى ئۇزما —	ئۇلۇغ نىمەت
ئەممارە —	يامان ئىشلارغا ئەمىر قىلغۇچى
شەست —	توزاق، قىسماق
ئۇزلەت گۇزىن —	يالغۇزلۇقنى تاللىۋالغۇچى
مائال —	مەقسەت
تەھى مايە —	سەرمايىسىز، نادان
سەراب —	تومۇز پەسلىدە تاشلىق سايلاردا، سۇيۇق يەردە قۇياش تەسىرىدىن سۇدەك كورۇنگەن شۇئلە
ھۇباب —	سۇ ئۇستىدىكى كوپۇك
قەرىسئى —	تۇزۇلىشى
تەرانە —	ئاستا، لەرزان ئاۋاز بىلەن ناخشا ئېيتماق
ھۇمقەت —	ئەخمەقلىق، نادانلىق
قەراغ —	كوز قارىچۇغى
دەي —	قىش مەۋسىمى
ئەسنافى —	گۇرۇھى، تەبەقىسى
قەۋى —	كۇچلۇك
رەھرەۋ —	يول كورگۇچى، يولباشچى
شىراك —	ئاياغ بوغۇنچىسى
قۇلزۇم —	ئوكيان

ژاژ — مەنسىز سوز، قۇرۇق گەپ
مۇنەززە — پاك، ساپ
تەۋ ئەمان — قوش كىزەك
كۇزەن — ياۋا ئىشەك
ئەتىئەمە — يىمەكلىكلەر
شۇبۇھات — گۇمانلىق نەرسىلەر
يەيۋەند — ئۇلىماق. يامىماق. ئۇلاشماق
قۇرسى توقاچ — يۇمۇلاق توقاچ
ئەۋقات — ۋاقىتلار
ئەتۋار — ئەخلاق، قىلىق
توسان — ئات ۋە ھايۋانلارنىڭ كوندۇرۇلمىگىنى
مەھمىز — ئاتنى چاپسان يۇرگۈزۈش ئۈچۈن ئوتۇككە بىكىتىلگەن غىدىقلىغۇچ
تۇرفەتۇلئەين — كوز يۇمۇپ ئاچقۇچە
تۇلى ئەمەل — ئۇزۇن ئارزۇ
مۇكەددەر — كوڭۈل تۇتۇقلىقى، قارىلىغى
لەھن — ئاۋاز، ئاھەڭ
مۇسافىرەت — مۇساپىرلىق
ئاتىل — بوش، بىكار، ئىشى يوق
تەھاشا — تارتىنىش
بەرراق — پارىلداق، يالتىراق
سەۋاب — ئەجرى
كاملان — مۇكەممەل ئىشلار
رەئا — يايلاق، ئوتلاق
كەلسا — خىرىستىيانلار ئىبادەتخانىسى
ناقۇس — خىرىستىيان ئىبادەتخانىلىرىدىكى كارناي
سىمائى — ئىشتىلىشى
بۇت سۇجۇدى — بۇتقا چوقۇنۇپ باش ئۇرۇش
مۇسەھەف ئەۋراقى — قۇرئان ۋەرەقلىرى
دەير ئوتى — ئوتپەرەسلەر بۇتخانىسىدىكى ئوت
كۇفر دۇدى — كافىرلىق تۇتۇنى
تەفرىقە — بولۇنۇش
مۇغ — بۇت، بۇتخانە
شەرارە — ئوت ئۇچقۇنى
قەبرىسەرمەنزىلىن — گور بېشى ئورنى

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

گېيله — پادا (چارۋا پادىسى)
ساهىب سەرىر — تەخت ئىگىسى، تەختتە ئولتۇرغۇچى
ئەنقا — سۇمۇرۇغ
مەئسىيەت بەھرى — گۇناھ دېڭىزى
لەۋسى جۇرم — گۇناغا بۇلغۇنۇش
مەزرەئ — زىرائەت ئېتىزى
خۇشە — بۇغداي ۋە باشقا زىرائەت باشىقى
داس — ئوغاق (ئوراق)
رەھا — قۇتۇلۇش، ئازات بولۇش
تائىب — گۇناھىدىن توۋە قىلغۇچى
كەتان — كەندىر، زىغىر قۇۋزىغىدىن ئىشلەنگەن رەخت
لەھۇ — بىھۇدە، ئويۇن كۇلكىلىك ھەركەت
سەرھەڭ — ئوقېتسىز
ئەخلاقى زەمىمە — پەس، يامان ئەخلاق (يامان قىلىق)
بى ئىنتىباھ — ئاگاھلانمىغان، غەپلەتلىك ئادەم
تەۋقىئ — پادىشاھ، ھوكۇمەت باشلىغىنىڭ ئىمزاسى
غايېتى — ئاخىرى، ئىنتىهاسى
ئازنەھايېتى — ئازرۇ، ئۇمىتىنىڭ ئاخىرى
زال — قەبرى ئادەم، ئىرانلىق مەشھۇر رۇستەمنىڭ دادىسىنىڭ ئىسمى
مۇستەۋلى — ئۇستۇنلۇك قىلىش، ئىستىلا قىلىش، ئىشغال قىلىش
ۋەرتە — قاينام، ئوركەش
ھاياتى جاۋىدانى — مەڭگۇ ھايات
ئىرانلار — ئەركەك، مەردانە كىشىلەر
راھى مۇنئىف — خەۋپلىك يول
ئوقبا — ئاخىرەت، قىيامەت كۇنلىرى
سەۋاھىل — دېڭىز، دەريا قىرغاقلىرى (ساھىللىرى)
سۇاد — يۇرت، مەملىكەت
قۇربەتى — يېقىنلىغى
بەلاھەت — ئەخمەقلىق، نادانلىق
مۇنئىبكس — ئەكس ئەتتۇرگۇچى، تەتۇر
نامەرئا — كورۇنمەيدىغان يەر، نەرسە
مەقسەدى ئەقسا — يېراقتىكى مەقسەت
مۇمكىنات — كائىنات، مەۋجۇدات (ئالەم)
مۇئاۋنزە — تىگىشىش، ئالماشتۇرۇش

سۇر — توي، سورۇن
مەدەر — چالما، يەر
كا-لا — ئوي جاهازلىرى، بسات
لابۇددى — زورۇر
پىش — ئالدى، ئالدىنقى
پۇرئاسىب — قورقۇنچلىق
نائازمۇن — سىنالمىغان، تەجربىه قىلىنمىغان
مۇجەللا — رۇشەن، نۇرلۇق، ئاشكارا
مۇرلەك — توكۇر چومۇله
سەگبان — ئىت باققۇچى خىزمەتكار
گىتى فەروز — جاهانىي يورۇتقۇچى چىراغ
شىناۋەر — سۇ ئۇزگۇچى، سۇچى
زەۋاهىر — روشەنلىكلەر، ئۇستۇنلۇكلەر
زەيلى — ئېتىگى، داۋامى
رەيب — گۇمان، شۇبهه
خاربج — تاشقىرى، تېشى
منهاج — يول
سۇننەت — يول. ئاداۋەت، ياخشى ئىش
زات شمال — سول تەرەپ
زات يېمىن — ئوڭ تەرەپ
مەنەسسە — ئاشكارالىنىش ئورنى، كېلىننى يۆتكەشته ئولتۇرغۇزۇپ تەنـ
تەنه قىلىدىغان تەخت
مەبل مېتىن — مۇستەهكەم تاناپ، ئارغامچى
رۇكن — تۇۋرۇك، ئاساس
خىزر چەشمەسى — ئابىهايات بۇلغى
سەرشار — قاچىنىڭ لىپىده تولىشى، تولۇپ تېشىشى
ستۇن — تۇۋرۇك
ئەمنىيەت — ئامانلىق، تېچلىق
مەهفەل — خەلقلەرنىڭ يىغىلىشى، يىغىن
هەيۇلا — چارپاي، هايۋان
ئەۋرەڭ — تەخت
بىۋەزەن — تۇل خوتۇن
زەررىن لىگام — ئالتۇن يۈگەن
جىلاۋ — ئات-ئۇلاغنىڭ چۈلۇۋرى
سۇتۇر — توگه

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

ئاۋان —	هوكۇمەت، ئەمەلدارنىڭ دورغىسى
ئەتئەمە —	يىمەكلىكلەر
ئەشرەبە —	ئىچىملىكلەر (تاماق، شاراپ)
باردار —	يۇك كوتەرگۇچى، هامىلەدار
ساتىئ —	ئۇستۇن، يۇقورى
بۇرهانى قاتىئ —	قەتئى، كەسكىن هوججەت
هاۋادىس —	هادىسەلەر، ۋەقەلەر
هەققۇنناس —	خەلقنىڭ هەققى
مەزلۇم —	زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچى، ئاجىز
كۇ - ىىكۇ —	يولمۇ - يول، كوچىمۇ - كوچا
سۇ - ىىسۇ —	تەرەپمۇ - تەرەپ
ئەنجامى —	ئاقىۋىتى، ئاخىرى
ئەدل ئاياغى —	ئادالەت ئايىغى
ئەييار —	جاسۇس، هىلىگەر
سىهىر —	جادۇ، گىپنۇسلۇق
سامىرى —	ئىسرائىلىيە قەۋمىدە بىر جادىگەر
شەن —	پالەچ
ئەمامە —	سەللە
تەزۋىر —	هىلە - مىكىر
پىچى —	ئوراۋ، خوتۇنلارنىڭ باش - بەدىنىنى ئورىغان پىچىسى
سەبهە تارى —	تەسۋىسنىڭ يىپى
لۇئاب —	ئېغىزدىن ئاققان شال
زەرق —	نەيرەڭ، ئالدامچىلىق
رىۋ —	ئالدامچىلىق، هىلىگەرلىك، كوز بوياش
ئۇزلەت نېشىن —	كىشىلەردىن ئايرىلىپ بىر جايدا يالغۇز ئولتۇرۇش
خىلۋەت گۇزىن —	ئادەم يوق يەردە ئولتۇرۇشنى خالاش
مۇراقىبە —	بېشىنى مۇرىسىگە يۇلەپ ئولتۇرۇش
ئۇجب —	كىبىر قىلىش، ئوزىنى چوڭ - ئۇلۇغ هىساپلاش
مەهاسىن —	ساقال - بۇرۇت
نەيسان —	باهار يامغۇرى
بۇخل —	بېخىللىق، خەسىسلىق
ئىتلاق —	هالاك قىلماق، يوقاتماق
مۇهىق —	هەقلىق
ئىفرات —	بىر ئىشتا چېكىدىن چىقىرىۋېتىش
بەزل —	ساخاۋەت
هەككاك —	تاش قىرغۇچى، تاشچى

رەۋغەن —	ياغ
فەتىلە —	پىلىك
مەغىلان —	تىكەن
خارخارى —	تىكەننىڭ ئەندىشىسى
چەشنى ئام —	ئاممىۋى زىيارەت
مەتبەخ —	ئاشخانا
نەكبەت —	جەۋر — جاپا
مىھمان —	مېھمانەت، جاپا
مۇنئىم —	نىمەتدار، باي، سېخى
ئاياغ —	قاچا، ئاياق، پىيالە - جام، قەدەھ
فەرق —	پىشانە
ئايرۇ —	ئايرىلىپ، ئايرىپ
تەۋازۇئ —	كەمتەرلىك
قانئ —	قانائەت قىلغۇچى، قانائەتچان
تامئ —	تاماخور، ئاچكوز
كەددى يەمىن —	ئەمگەك قىلىش
ئەرەقى جەبىن —	پىشانە تېرى
ۋارىد —	كوشكۇچى، رىۋايەت قىلىنغان...
مەرغۇب —	رىغبەتلىك، يارىملىق
مەخزەن —	خەزىنە، ئامبار
بوغۇ شاخى —	بۇغا مۈڭگۈزى
مەزەللەت رىھى —	خارلىق شامىلى
مەھەل —	نەفە (مەفە)
مۇئەببەد —	ئەبىدى، مەڭگۇ
جەلال —	ئۇلۇغلۇق
گۈلبەن —	گۈل قاچىسى
مەھابەتى —	ھەيۋىتى
ئىكسىر ئەھمەر —	قىزىل خىمىيە
باسىرە —	كوز، كۆرگۈچى
جان سېپارلىغ —	جاننى تاپشۇرۇش، جاندىن كېچىش
خۇددامىلىغ —	خادىملىق، خىزمەتكارلىق
فەتھى ئاقالىم —	ئالەمنى ئىشغال قىلىش، ئازات قىلىش
رەزم —	جەڭ
پاداش —	مۇكاپات، جازا
مۇھتەرىق —	كويدۇرگۈچى

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

ۋەراسەت — مىراسخورلۇق
مەيخانە، ئىچكۈلۈك ئوي — مەيكەدە —
قاتارى، يولى — ساپكى —
كوك گۈمبەز (ئاسمان) — تارىم ئەخزەر -
كەكلىك — دۇررا ج —
ئارسلان — ئەسەد —
بىلىمسىزلىك، نادانلىق — جەھل —
يەر - زىمىن — سەرى —
خوشاللىق — ئىنبىسات —
يالىڭاچ — ئۇريان —
تاتلىق سوزلىمەك — رۇتبۇللسان —
چىركىن. پاسكىنا. بۇلغانغان — لەۋس —
شائىر — نازىم —
ئىلىم گوھەرلىرى — مائانى دۇرلىرى —
توختاۋسز، ئىككىلەنمەي — بىدەرەڭ —
قىزىل ھاراق — مەي ياقۇت رەڭ —
بۇلۇت — سەھاب —
مەنپىئەت يەتكۈزگۈچىلەر — نەفئى رەسان —
پىشانە تېرى — ئەرەقى پىشانە —
بەختسىزلىك، ئىستىقبالسىز — ئىدبار —
تولغان گوھەر — دۇررى ناب —
بىزار، پاك — بەرى —
ئويۇن، ھىلە - نەيرەڭ، سېرىكچىلىك — شەئبەدە —
قۇياش — خۇر —
داس، تەشتەك — تاس —
ئات - ئۇلاغنىڭ تىزگىنى — ئىنان —
بەنت قىلىنغان، بېكىتىلگەن ئىش، نەرسە — مۇقەييەد —
شوخاۋق ئارتتۇرغۇچى — شۇخ ئەفزا —
قولى قۇرۇق، كەمبىغەل — تەھى دەست —
قۇرۇغلۇق، يەر شارى — بەر —
ھول، كوكۇرۇپ تۇرغان ئوسۇملۇك — تەر —
كوچۇش ئۇچۇن، چېلىنغان ناغرا - دۇمباق، ئولۇم خەۋەرلىرى، — كۇس رەھىل —
ھەربى يۇرۇش بەلگىسى
ئەفسۇس، پۇشايمان، قايغۇ قىلماق — تەلەھھۇف —
باللار — ئەتفال —

هەمله — هۇجۇم
زەمبرى — كوكلى، قەلبى
رىند — مەيخور، هاياسز، لۇكچەك
ئىشتهال — ئوت ياقماق
سائىل — سوئال سورىغوچى، تىلەمچى
سوهان — ئىكەك
چېغىر — هاراق - شاراپ
دەغا — هىلىگەر، هارامزاده
غەزا — غازات، كۇرەش، جەك
سەلاھ — جەك قۇرالى
مۇبارىز — تاقابىل تۇرغۇچى، جەڭگىۋار جەڭچى
ئەمتارى — يامغۇرلىرى، سۇ تامچىلىرى
نەزاهەت — پاكلىق، يامان ئىشلاردىن يىراقلىق
كۇلاه پۇش — كۇلاه كەيگۈچى، دەرەخلەرنىڭ چېچەكلەش ئالدىدىكى غۇنچه پومزەكلىرى
بەرۇدەت — سوغاقلىق، سوغاق هاۋا
تەنەززۇل — پەسكه چۇشمەك، پەسەيمەك
سەيخۇخىيەت — قېرىلىق
مەغبۇن — سودا - تىجارەتته زىيان تارتقۇچى
نوه ئۇمرى — ئېيتىلىشىچه نوه پەيغەمبەر 950 يىل ئومۇر كورگەن. بۇ، ئۇزۇن ئومۇر سۈرۈلى بولۇپ قالغان
سەئد ئەكبەر — «مۇشتەرى يۇلتۇزى» — بەخت يۇلتۇزى
خال — ئانىنىڭ بىر تۇققانلىرى
ئەم — ئاتا (دادا) نىڭ بىر تۇققانلىرى
كۇللى — هەممىسى، بارلىغى
خەىلىق — ئىگىلىش
غەرەر بولماق — مەغرۇرلانماق
باش ئىندۇرسە — باش ئەگسە
ئىفامەت — تىك تۇرغۇزماق، تۇرماق
شەمم — پۇرىماق، خۇشپۇراق ئېلىپ كەلمەك
گەران — ئېغىر، ئېغىرلىق
لەڭگەر — كېمىنى دېڭىز، دەريادا جىم تۇرغۇزۇش ئۈچۈن تاشلانغان تاش، تومۇردىن ياسالغان ئېغىرلىق ئاسما
تەنەئۇمات — تۇرلۇك ناز - نىمەتلەر
هەيسىيەت — جەهەت، سەۋەپ

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

تەۋەققۇ — ئۇمىت، ئارزۇ
غەزال — كىيىك، جەرەن
مۇمتەدرى زامان — زاماننىڭ ئۇزۇنغا سوزۇلۇشى
راھەت ئەفزا — راھەتنى ئاشۇرغۇچى، كۈپەيتكۈچى
گۈل بەرگى تەك — گۈل يوپۇرمىغىغا ئوخشاش
نەشاتى ئېش — راھەت-پاراغەت خوشاللىغى
ئىشرەت ئەييامى — ئىشرەت كۈنلىرى
زابانى ھال — ئىچكى، روھى ھالدىكى تىلى
گۈيا — سوزلىگۈچى
سەبئە سەييارە — يەتتە پىلانىت
كارفەرما — ئىش بۇيرۇغۇچى
مۇرەسسە — ياسالغۇچى، تەييارلانغۇچى
مۇتەررەھ — تۇزەلگۈچى
شاكىر — شۈكىر قىلغۇچى
پەدەرۇد — خوشلاشقۇچى، ۋىدالاشقۇچى
ئىختىتام — تۈگۈتۈش، ئاخىرلاشتۇرۇش
ئىتمام — تاماملىماق، تۈگەتمەك
رەقەم سۇردى — يازدى، بۇيرۇق قىلدى
خۇابگاھى — تۇخلايدىغان ئورنى
تەكراسدا — باراۋەردە
مەھەللات — مەھەللىلەر
كوي — كوچا، يول
ھەد — چەك، دائىرە
زائىق — تىنتۇچى
مۇجاھىدات — جىددى جەھەت
ئېھتىمام — ئەھمىيەت، ئىتىۋار بەرمەك
خۇرد — لايىق، سازاۋەر
قۇت — ئۇزۇق، يىمەكلىك
چەكتى — ئىچتى، جاپا چەكتى، قىلدى، ماڭدى
بۇزۇغ ساري — ۋەيرانە، خارابى تەرەپ
كاش — كاشكى، ئۇمىتكى
سالار — باشلىق، سەركەردە
مۇھتەشەمەم — ئابرۇيلۇق، ھەشەمەتلىك
ئىفتىشاش — ئاختۇرۇش، تەپتىش قىلىش، ئىزدەش
مۇتتەكا — تايانچى، يۆلەنچى

هەممام —	مۇنچا
ئوز مەھرىمى —	ئوز رەپقىسى، خوتۇنى
تەلاق —	ماڭماق، ئەرخوتۇننى نىكاھ ئەمرىدىن چىقىرىپ قويۇپ بەرمەك
نەفر —	ۋاقىرىماق، كارناي چالماق
مەكرەمەت —	ئۇلۇغلۇق
ئەلھاسىل —	سوزنىڭ خۇلاسىسى، قىسقىسى
مۇھتەرىز —	ئوزىنى ساقلىغۇچى، ئېھتىيات قىلغۇچى
بەندە —	قۇل
فەرسەخ —	بىر فەرسەخ 7 كىلومېتىرلىق مۇساپە
دەۋران بىسۇكۇن —	زامان تۇراقسىز
دۇشمەن قەۋى —	دۇشمەن كۈچلۈك
تالئ زەبۇن —	بەخت تەلەي ئاجىز
سايەئى ئۇمىد زائىل —	ئۇمىت سايىسى يوقالغان
ئافتابى شەۋق گەرم —	ئىشتىياق، ئارزۇ قۇياشى قىزىق
رۇتبەئى ئىدبار ئالى —	بەختسىزلىك، ئىستىقبالسىزلىق مەرتىۋىسى ئالى
پايەئى تەدبىردۇن —	تەدبىر - چارە دەرىجىسى پەس
ئەقل دۇن —	ئەقل پەس
سەدائى تەئنە —	تاپا - تەنە ھاقارەت ئاۋازى
بەلاي ئىشق —	ئىشقنىڭ بالاسى
دانىش بىسەبات —	بىلىم تۇراقسىز، مۇقىم ئەمەس
دەۋلەت ۋاژگۇن —	بەخت - ئىقبال تەتۇر
سۇخەنچىنلار —	چېقىمچى، سوز توشۇغۇچىلار
قەبىدە بەند —	تۇرمىسىدا بەنت
زار نەۋەندە —	بىچارە، زارلانغۇچى
سۇبھى سەھايىغى —	تاڭ — نۇر سەھپىلىرى
ئەۋراقى —	ۋەرەقلىرى
مۇكەللەل —	كوركەم، بىزەكلىك
شام رەسائلى —	كېچە - قاراڭغۇ بىرۇشۇرىلىرى
سەتھى —	يۇزى، تۇزلىگى، مەيدانى
مىشكىن —	ئىپارلىق، ئىپار پۇراقلىق
ئەتمان —	قىلمايمەن، ئەتمەيمەن
ئىمداد —	مەدەت - ياردەم بەرمەك
مۇئتەرىز —	نارازلىق، قارشىلىق قىلغۇچى
تەرجىھ —	قوللىغۇچى، قۇۋەتلىگۈچى
كافۇرى لىباس —	ئاق كىيىم

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

سۇرەئى ۋەللەيلى — قۇرئاندىكى ۋەللەيلى سۇرىسى
سەيرى سۇلۇك — "تەرىقەت ئەھلى" نىڭ مەشغۇلىيەت يولى
مايە — ئەسلى، ماددىسى
سۇۋەيدا — قاراڭغۇلۇق
بىلمەيمەن — بىلمەيمەن
ئىرسى — مىراسى، مىراس قالغان
رۇجۇئ — قايتىش
فاقە — يوقسۇللۇق، كەمبەغەلچىلىك
نەدىم — شاھ، ھوكۈمرانلارنىڭ يېقىن ھەمسوھبەت ئادىمى، مەسلىھەتچىسى
زەربەفەت — ئالتۇن ژىپلىق توقۇلما رەخت
گۇنبىزى زەررىن — ئالتۇن گۈمبەز
ھۇللە — تون چاپان، كىيىم
ساغەرى ئېش — راھەت - خوشاللىق شارابى
جامى مۇسەئفەر — سەپىرىق رەڭلىك شاراب
نۇكتە تەرازلىق — ناتىقلىق، سۆزمەنلىك
ئافتاب كۇررەسى — قۇياش شارى
خازىن — خەزىنچى
ۋەزارەت — ۋەزىرلىك
ئەييارلىغ — جاسۇسلۇق، مەككارلىق
مۇباھات — ئىپتىخار، پەخىرلىنىش
بى ۋەھشەت — خەۋىپسىز، قورقۇنچسىز
سىم — كۈمۈش
تەئدادى — سانى، ھىساۋى
تەئەققۇل — ئەقىلگە ئېلىش، پىكىر قىلىش
ئەۋھامى — خىيالى، تەسەۋۋۇرى
مۇبەررا — پاك، پاك، تاشقىرى
تەھى — قۇرۇق، بوش
چەرخى رەفئ — ئىگىز ئاسمان
جەددى جەھەد — تىرىشىش، ھەركەتلىنىش
مەتلۇب — تەلەپ قىلىنغان، ئۈمىت قىلىنغان نەرسە
مۇسەممەن — سەككىز بۇرجەكلىك
رۇبئى مەسكۇن — يەر شارىنىڭ قۇرۇغلۇق قىسمى
قەلب رۇي ئەندۇد — يۇزىگە بېرىلگەن يالغان سىر، پەردا
زەر خالىس — ساپ، راس ئالتۇن

مۇفت — بىكار، بەدەلسىز، پۇلسىز
نەشەست — ئولتۇرماق
شەبھى — ئوخشىشى، تەڭدىشى
ئەندۇد — سۇۋاش، سرلاش
ئەھلى سەنەم — بۇتپەرەسلەر
ئۇۋەز — بەدەل، ئالماشتۇرۇش، تىگىشىش
ئىستىقبال قىلدى — ئالدىغا چىقتى، كورۇشتى
تۇدەما — پادىشا ۋە بۇيۇك كىشىلەرنىڭ ھەمسوھبەت مەسلىھەتچىلىرى
ئەتراك — غانجۇغا
تىرياك — ئەپيۇن
دارسىسەلتەنەت — ھوكۇمەت پايتەختى، ئوردىسى
سەرھەد — چىگرا
سۇپەھر تەمسال — ئاسمانغا ئوخشاش
ئەرسە — مەيدان
كاشىفى ئەسرار — ئىچكى سىرلارنى ئاچقۇچى
پىرى كاردان — ئىش بىلىدىغان قېرى ئۇستاز
ھەمۇل — ھەم ئول
مەتلەئى ئەنۋار — نۇر مەنبەئى
قەرن — زامان (بىرقەرنى 30 يىل)
چابۇكسۇار — چاپسان، تېز يۇرۇشلۇك
دەست دارازلىق — قول ئۇزۇنلۇش
قەسر دەۋرىدە — ساراي، ئوردا چوڭىسىدە
مەقفەل — قۇلۇپ سېلىنغان (قۇلۇپلانغان)
چەرخى نىلگۇن — كوك ئاسمان
بەدكار — يامان قىلمىشلىق
زەۋج — ئەر، جۇپتى
شەۋھەر — ئەر
خەسم — دۇشمەن
رەزم — جەڭ، ئۇرۇش
قەتران — قاراماي، تېرەك يىلمى
زەنگى قەتران — قارا زەنگى (نېگىر)
مائانى — مەئنىلار
مىرئاتى جاھاننامە — ئالەمنى كورسەتكۇچى ئەينەك
ئاقىبەتۇلئەمر — ئىشنىڭ ئاقىۋىتى
راجئ — قايتقۇچى
زىددانى لايەجتە مەئان — بىرلەشمەس ئىككى زىددىيەت، قارشىلىق

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

خىلاف ۋاقىئ — ئەملىيەتكە قارشى
گۇنە - گۇنە — خىلمۇ - خىل، رەڭمۇ - رەڭ
مىزەبان — ئوي ئىگىسى، ساھىبخانە
لەئلى فام — ياقۇت رەڭلىك
زىللى ئىلاھ — تەڭرى سايىسى
مۇرتەشى — بەرگۇچى
كەئس — پىيالە، قاچا
لىجام — يۇگەن
ئىنتىزار — ئۇزرە ئېيتىش، ناماقۇل بولۇش
فۇلك — كىمە
زۇدا - زۇد — تېز - تېز
مىلھ — تۇز
سەرپۇش — ئېغىزى، قاپقىسى
خىمگىنى — ئات
ھارامى — قاراقچى، ھارامدىن تۇغۇلغان بالا
نەقۇد — نەقىدىنە پۇللار
ھەمل — كوتەرمەك
ئىستىۋار — تىكلەش، تۇرغۇزۇش، قۇرۇش
سەپنى يارغۇچى، پالۋان، قەھرىمان — سەپنى يارغۇچى، پالۋان، قەھرىمان
رەھزەن — قاراقچى
زەۋرەق — قېيىق، يەلكەن
دىدەبان — كۆزەتكۈچى، ماراقچى
ئەشجار — تۇرلۇك دەرەخلەر
ئەسمار — مۇنبىلەر
ھەدىقە — باغ، باغچا
خار - خار — غەم - قايغۇ، ئەندىشە
باد مۇخالىف — تەتۇر شامال، بوران
ئەشك لەگگىرى — كوز يېشى ئېغىرلىغى (كوپلىگى)
مۇئەببىر — چۈشكە تەبىر بەرگۈچى
جابىر — زالىم
ھۇش تەركىن قىلدى — ھۇشىدىن كەتتى
گۇلخەد — گۇل يۇزلۇك
ھەمقەد — بوي تۇرقى تەك
مەھەللى مىئاد — ۋەدىلەشكەن ئورۇن
مەئبەر — ئوتەر يول

ئەبۇر —
مۇلاقات —
مازى مۇستەقبەل —
نەخجىر —
كەمىن —
لەيل —
ئەۋھام ئۇخرىۋى —
مۇقبىل —
مۇزىر —
كەسالەت —
بەلاھەت ئەسەر —
سەمۇم —
زەھەر ئالۇد —
ئەزابى ئەلىم —
دەشتى ھەمىم —
ئەمۇاج كولدكى —
ئستدئا —
ئستىمداد —
ئفرات —
تەفرىت —
جۇئ —
ئەندامى —
ھەرىر —
غۇت —
سۇداۋ —
مۇداۋا —
ئەملاك —
ئەھسا —
تائۇن —
مەنۇال —
چۇغىز —

ئوتەمەك
ئۇچراشماق
ئوتمۇش، كىلەچەك
ياۋا ئېشەك، ئوۋ
بىر تەرەپ، يۇشۇرۇنۇپ تۇرۇش
كېچە
ئاخىرەتنىك غەم — قايغۇسى
بەختىيار، سائادەتلىك ئادەم
زىيانكەش، يامان ئادەم
ھورۇنلۇق، تەييارتاپلىق
ئەخمەقلىق ئەسىرى بار ئادەم
زەھەر
زەھەرلەنگەن نەرسە
قاتتىق، ئېغىر ئازاپ
ئوتلۇق بايا‌ۋان
دەريا دولقۇنى
دۇئا تىلەش
مەدەت، ياردەم تىلەش
بىر ئىشنى چېكىدىن چىقىرىۋەتمەش
بىر ئىشنى چېكىدىن چىقىرىپ ئىسراپ قىلىش
ئاچلىق، ئاچ قېلىش
تېنى، بەدىنى
ئىپەك، ئەۋرىشىم
سۇغا چۆمۇش
باش ئاغرىغى
داۋالماق، شىپالماق
مۇلىكلەر
ھېساپلاش، چىكىنى بىلىش
ۋابا، يۇقۇملۇق ئاغرىق
ۋاقىت، چاغ
ھۇقۇش